3 1761 04767252 2

Karla Havlíčka Borovského

Politické Spisy

Pořádá Dr. Zdeněk V. Tobolka.

V Praze.
Nákladem Jana Laichtera
na Kr. Vinohradech. 1900.
Tiskem Dra Ed. Grégra.

Cena K. 4.—.

13

KARLA HAVLÍČKA

BOROVSKÉHO

POLITICKÉ SPISY.

Havlíček Borovský

K VYDÁNÍ UPRAVIL

Dr. ZDENĚK V. TOBOLKA.

DÍL I.

»PRAŽSKÉ NOVINY«.

(1846—1848.)

V PRAZE.

NÁKLADEM JANA LAICHTERA NA KRÁL. VINOHRADECH.

1900.

DB
2181
H39A25
1900
DIL 1
c.1
ROBA

(Veškerá práva vyhrazena.)

Tiskem Dra Edv. Grégra v Praze.

ÚVOD.

Politické stati v tomto svazku otištěné jsou práce K. Havlíčka z doby jeho redaktorství při Pražských Novinách.

K. Havlíček redaktorem novin těch stal se dne 1. ledna r. 1846. Byl tehdy teprvé dvacetipětiletý (narodil se 31. října r. 1821), avšak nebyl pro redigování novin nepřipraven. Havlíček prošel střední školy a sebevzděláním doplnil a poopravil své názory školské. Znal latinsky, uměl německy, v řečích slovanských vyznal se dokonale, cestami rozšířil svůj obzor duševní. R. 1842 procestoval svoji vlast, viděl Polsko a Rusko. Od roku 1845 byl činný literárně s takovým úspěchem, že jej za redaktora »Pražských Novin« nakladateli K. V. Medauovi doporučil sám Frant. Palacký.

Havlíček ujímal se redaktorství »Pražských Novin« a jejich přílohy »České Včely« se vší vážností poctivého, svědomitého, pilného a snaživého člověka. Nebyl z těch-kdo osobují si neomylnost, byl vědom si svých nedostatků, ale přinášel si vůli pokud možno nejvíce nestatků těch se zbaviti. Havlíček v novinách svých chtěl co nejvíce přispěti »k zvelebení vlasti své, a k po-

učení i k vyražení svých krajanů«. A o novinách svých si přál, aby byly »jako památníkem, denníkem života národů, věrným a pokud možná úplným ohlasem všeho důležitého, co se děje«. »Dobře zřízené noviny, psal Havlíček, mají každého jednotlivce zpraviti a poučiti o všem, co se na jiných místech znamenitého přihodilo, aby tak udrženo bylo spojení jakési mezi rozličnými zeměmi a mezi jednotlivci každé země, jimž na stavu země vůbec a na pokroku něco záleží.«

Vytknutému úkolu svých novin Havlíček hleděl činiti co nejvíce zadost. V rubrice »Domácí záležitosti« sděloval čtenářům a posuzoval vše, co se důležitého stalo v zemích českých zvláště a v říši vůbec, v rubrice »Zahraničné zprávy« zaznamenával vše, co pamětí hodného událo se mimo říši rakouskou, v »Smíšených zprávách« pojednával o nepolitických pamětihodnostech cizích, v »Pražském denníku« zabýval se referováním o pražských záležitostech významu místního, v »Dopisovateli« přehlížel činnost v jednotlivých místech českých, v »Žertovných Novinkách« vtipně tepal i bavil své čtenáře, v »Nových knihách« zaznamenával krátkými poznámkami zjevy nové na poli literárním a ve velkých článcích pod čárou nebo v úvodě listu přinášel jak sám si napsal »theoreticky poučení a povzbuzení« o všech důležitějších otázkách zajímajících veřejnost.

A v každé z těchto rubrik, třeba že celá nepocházela z péra Havlíčkova, bylo viděti vždy Havlíčka celého, směřujícího pevně k jednomu cíli, rozhodného, radícího, poučujícího, nekolísajícího a s davem kompromissů nečinícího. Havlíček vytýkal vše, co viděl u nás špatného a volal po nápravě, a kde musil míti ohledu na censuru,

dosti přísnou za doby absolutismu, tam Havlíček ukazoval na podobné poměry jinde a konstatováním prostým nebo proloženým písmem naznačoval, co nemohl říci otevřeně.

Noviny Havlíčkovy byly věcné, úsečně psané, méně působily na cit, více na rozum. Jen v chvílích plných rozechvění, při zvlášť velkých událostech (jako prohlášení ústavnosti v březnu r. 1848) Havlíček psal články jako by svolával a ze sna budil opozdilé a spící. Jinak články Havlíčkovy jsou více poučné nežli rozčilující A Havlíček poučoval rád a v listě svém odpovídal na vše, co zodpověděti si přáli zvědaví a po poučení prahnoucí čtenáři.

Začalo-li se mluviti v politice o Helgolandu, Havlíček uveřejňoval článek o Helgolandu, mluvilo-li se o větroplavbě, tiskl Havlíček článek »Plavba povětrná«, upoutal-li na sebe pozornost anglický parlament, získal si článek »Zřízení anglického parlamentu«, vystoupily-li do popředí politického života poměry francouzské, shledali jste se v Pražských Novinách s články »O ústavě ve Francii« a »Francouzské komory«, kazily-li se třeba na polích brambory, zjednal si Havlíček od zkušených lidí stať »Nákaza bramborů« atd. atd. Krátce Havlíček byl vždy na svém místě a používal každé nálady ve veřejnosti, aby poučil.

Všechno, co Havlíček psával v Pražských Novinách, byla příprava čtenářstva pro dobu, kdy přestal by absolutism a kdy naši lidé dostali by se do praktické politiky. A pro tu chvíli — nastala poprvé dne 15. března roku 1848 — chtěl Havlíček naše lidi míti poučeny o všech nejdůležitějších otázkách veřejných. Kriticky probral r. 1846 proto české názory o vzájemnosti slo-

vanské a proti veřejnému mínění prohlásil zásady, že Slované nejsou jeden národ, nýbrž čtyry samostatné a mezi sebou nespojené národy, že každý z národů slovanských sám pro sebe stojí, a jeden za druhý ani v dobrém, ani ve zlém neodpovídá, že pro velikou podobu jazyků slovanských užitečno a potřebno jest každému národu slovanskému literárně co možná nejvíce ostatních si všímati, a z jejich literatur a jazyků a národností pro sebe kořistiti, že jen mezi českými a jižními Slovany mohou býti větší sympathie mimo sympathií literárních, že jest věc nemožná, aby někdy Slované všichni jediného jazyka v literatuře mohli užívati, a konečně napsal, co r. 1848 stalo se heslem české politiky: »Mocnářství rakouské jest nejlepší garantie na zachování naší a Ilirské národnosti, a čím výše vzroste moc císařství rakouského, tím jistěji stojí naše národnosti.«

Před r. 1848. Havlíček upozorňoval veřejnost na úkoly obcí a přál si, aby obec poskytovala občanům svým co možná nejvíce bezpečnosti proti všelikému jim hrozícímu zlu, co možná nejvíce a nejsnadnějších prostředku ke všelikému pokroku v dobrém, neobmezujíc však při tom bez nevyhnutelné potřeby jejich svobody; při příležitosti vydání knihy Dra F. A. Braunera: »Böhmische Bauernzustände« projevil Havlíček své názory o otázce roboty, volaje po vykoupení z ní a pobízel, aby se pro zvelebení rolnictví v poměru zvláště k průmyslu více dělalo, a uvádějc, jak rolnictvo »se i při nynějších poměrech svých dle možnosti ve všem zvelebovati a tak k lepšímu a důstojnějšímu postavení« přiváděno býti může: chtěje ukázati, jak si má vésti malý národ v boji svém za samostatnost, napsal Ha-

vlíček stať »Daniel O'Conell« a zdůrazňoval v něm tu pravdu, že národ ztrativ národnost svou klesá vždy více v bídu a opovržení.

A v jiných článcích žádal Havlíček za zřizování škol, zvláště odborných, průmyslových i hospodářských, upravení finančních poměrů učitelstva a zlepšení učitelského vzdělání, čině všechny tyto požadavky z toho vědomí, že politické úspěchy podmiňuje vzdělanost lidu, jeho zdatnost a vnitřní síla. Havlíček českou politiku zakládal na široké podstati kulturní. — — —

* * *

»Pražské Noviny« vycházely dvakrát v týdnu s přílohou »Česká Včela« v r. 1846 a 1847 ve formatu fol., r. 1848 ve formatu velké fol. a již v prosinci r. 1846 byly na tehdejší dobu dosti rozšířeny; měly k 600 odběratelů. Roku 1846 redakci »Pražských Novin« vedl K. Havlíček sám, od nového roku 1847 přibyli mu jako stálí spolupracovníci professor Jan Pravoslav Koubek (1805—1854) (viz str. 154), František Klácel (1808—1882) a Václav Bolemír Nebeský (1818—1882) (viz str. 155). Redakce užívala k práci své jako pramenů vedle jiného celé řady novin. Byly to především: Oest. Beobachter, Augsburger Allgemeine Zeitung, Wiener Zeitung, Bohemia, Moravia, Prager Zeitung, Mährisch-Ständische Brünner Zeitung, Illustrirte Zeitung, Gegenwart, Agramer Zeitung, Kölnische Zeitung, Oest Blatter für Litteratur und Kunst, Fliegende Blätter, Časopis Českého Musea, Květy, Týdeník, Pražský Posel, Poutník, Listy zábavné a ponaučné pro rolníka a řemeslníka, Přítel mládeže, Časopis pro katolické duchovenstvo, Tatránský orel, Gazeta Lwowska, Narodne novine, Zora dalmat., Danica,

Kmetijske in rekodelske novice a j. a j., kteréžto časopisy redakce buď sama měla nebo které redaktoři »Pražských Novin« čítali v pěkné čítárně pražské Měšťanské Besedy. (Pražské Noviny r. 1847. S. 38.)

První čísla Pražských Novin za redakce K. Havlíčka vycházela tištěná tím způsobem, že užíváno bylo »w« a místo pozdějšího »ou« »au«, od 14. května r. 1846 tištěny byly Pražské Noviny úplně pravopisem České Matice (sr. str. 117).

Redaktorem Pražských Novin i Včely přestal býti K. Havlíček dne 4. dubna r. 1848. Vzdal se redakce proto, poněvadž za slibu konstituce (15. března r. 1848) Pražské Noviny měly býti k tomu ustanoveny, aby ve smyslu vlády »psaly a ji zastávaly«. K. Havlíček pozoroval, že názory vlády nekryjí se s názory jeho, a proto nejen se redakce vzdal, ale staral se i o založení důstojného českého národu časopisu. Nový tento časopis nazýval se Národní Noviny, a první jeho číslo vyšlo za redakce K. Havlíčka dne 5. dubna 1848.

* * *

Co v tomto dílu Politických spisů K. Havlíčka-Borovského se podává, bylo vesměs otištěno v Pražských Novinách. Vydává se tu vše, co K. Havlíček jako své značkami H. B., Redaktor, H. Borovský, označil anebo co dle vnitřní pravděpodobnosti nebo slohu, třeba nebylo označeno za práci K. Havlíčka se může považovati. Vynechány byly jen rubriky »Zahraničné zprávy« r. 1846 ty části, které zredukovati se dají na své časopisecké prameny, výše uvedené.

Chifry K. Havlíčka ponechány jsou u článků, aby

čtenář poznal, co jistě pochází z péra K. Havlíčka nebo co jen dle soudu vydavatele jest Havlíčkovo. Názvy článků zůstaly tak, jak Havlíček je uvedl. Kde článek názvu neměl, byl od vydavatele přičiněn. V tisku označeno jest to tím způsobem, že název článku, vydavatelem daný, jest v kulatých závorkách. Pravopis článků K. Havlíčka nebyl přejat do tohoto vydání, nýbrž užito toho způsobu psaní, jakého nyní se užívá. Po stránce syntaktické nebylo na slohu Havlíčkově ničeho měněno.

K vydání připojeny jsou vydavatelem úvody a vysvětlivky, a to proto, poněvadž po spisech K. Havlíčka sáhne jistě i mnohý, jemuž vyššího vzdělání se nedostává. Třeba ovšem připamatovati, že i při poznámkách bylo třeba šetřiti jisté míry.

Při tisku tohoto vydání bylo užito několikero druhů písma. Písmem velikým (garmond) tištěny jsou práce Havlíčkovy, písmem prostředním (borgis) úvody vydavatelovy a ty části v článcích K. Havlíčka, které pocházejí ze spisovatelů jiných, písmem nejmenším (petit) poznámky pořadatelovy. Poznámky pod čarou drobným písmem tištěné a závorkami opatřené, pocházejí přímo od K. Havlíčka. Rejstřík z důvodů praktických připojen bude až k poslednímu dílu.

Na konec budiž mi dovoleno s vděkem vzpomenouti přítele p. Karla Nováčka, který mi při přípravných pracech k tomuto dílu byl nápomocen.

V Praze, 14. září 1900.

Dr. Zd. V. Tobolka.

OBSAH.

Stránka

Úvod V

DELŠÍ ČLÁNKY:

1. K čtenářům. (1. ledna r. 1846.) 1
2. Potřebnost průmyslové školy české. (1. a 4. ledna r. 1846.) 3
3. Něco pro učitele a o učitelích. (29. ledna, 1., 5. a 8. února r. 1846.) 13
4. Slovan a Čech. (15., 19., 22., 26. února, 1., 5., 8., 12. března, 3., 17. a 21. května r. 1846.) 28
5. Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky. (10. a 14. května r. 1846.) 103
6. O dopisech z venkova. (24. a 28. května r. 1846.) . . . 119
7. Co jest obec? (5., 8., 19. 22. listopadu, 13., 17., 20., 24., 27. a 31. prosince r. 1846.) 126
8. (Pozvání k předplacení.) (20. prosince r. 1846.) 153
9. (K čtenářům.) (3. ledna r. 1847.) 156
10. Spis Dra. Braunera o našich selských záležitostech. (21. ledna, 4., 14., 10., 18., 21. a 25. února r. 1847.) 157
11. Zřízení české jednoty průmyslové. (9. a 13. května r. 1847.) 185
12. Daniel O'Conell. (13., 17., 20., 24. a 27. června r. 1847) 194
13. Náš pokrok v roku 1848. (19. prosince r. 1847.) 216
14. Úvod novinářský. (2. a 6. ledna r. 1848.) 222
15. Přehled nynějších záležitostí evropejských. (9. a 13. ledna r. 1848.) 229
16. (Prohlášení ústavnosti.) (19. a 23. března r. 1848.) . . 235
17. Korouhev naše. (19. a 23. března r. 1848.) 238
18. Slovo k čtenářstvu. (4. dubna r. 1848.) 247

MENŠÍ CLÁNKY: Stránka

19. Domácí záležitosti 250
20. Zahraničné zprávy 309
21. Pražský denník 319
22. Dopisovatel 342
23. Žertovné novinky 357
24. (Poznámky redakce) 362

OPRAVY:

Str. 15. poslední řádek vynech při slově korun »r. č.«
Str. 15. 4. řádek z dola. Místo 8 čti 6.
Str. 22. poslední řádek vynech při slově korun »r. č.«
Str. 28. 9. řádek z dola. Čti verschiedenen místo verschieden.
Str. 89. Poznámku 1. polož do závorek.

Menší chyby tisku opraví si jistě čtenář sám.

Rok 1846.

1. K ČTENÁŘŮM.

(Pražské Noviny. 1. ledna 1846. Č. 1. S. 1.)

K. Havlíček stal se dnem 1. ledna r. 1846 redaktorem »Pražských Novin« a jejich přílohy »České Včely«. Stalo se tak na doporučení Fr. Palackého nakladateli K. V. Medauovi. Havlíček, ač tehdy byl teprve pětadvacetiletý (* 31. října 1821), nepřicházel nepřipraven pro svůj úkol. Prošel střední školy, měl státi se knězem, a když z toho sešlo, professorem, a sám vlastní pílí rozšířil vědomosti své, jichž ve škole nabyl. Znal nejen latinu, němčinu, nýbrž i dokonale řeči slovanské. Též cestami doplnil svůj duševní obzor. R. 1842 dal se na cesty po své vlasti a navštívil Polsku a Rusko. Až do roku 1844 byl vychovatelem. Když stal se Havlíček redaktorem »Pražských Novin« a »České Včely«, nebyl v literárním světě českém osobou neznámou. Od r. 1845 působil jako literát otiskuje své práce v Časopisu Musea Českého a v České Včele. (Tůma K.: Karel Havlíček Borovský. Nejslavnější publicista českého národa. V Hoře Kutné 1885.) Jako redaktor »Pražských Novin« představil se Havlíček čtenářstvu takto:

Vždy bývala nejvřelejší moje touha, abych co spisovatel přispěti mohl poněkud k zvelebení vlasti

své, a k poučení i k vyražení svých krajanů. Všechno jiné zaměstnání stranou nechávaje, vynaložil jsem všechnu práci, abych se k důležitému stavu spisovatele, pokud mi sil stačí, schopným učinil. A nyní, dříve než jsem se nadál, vyplnila se nejmilejší moje žádost: svěřeny jsou mému vedení dva časopisy,[1]) a s tím příležitost, působiti ve vlasti své tak, jak si přeji. Veřejně zde před celou zemí činím slib, že všemožně k dobrému prospěchu sloužiti a svědomitě tento ouřad svůj zastávati chci. Dobře nahlížeje důležitost tohoto povolání, vystříhati se budu všeliké lehkovážnosti.

Odjakživa jsem byl nepřítelem marného naříkání a kvílení, přesvědčen jsa, že jenom pilná práce a snažení k předu pomůže. Kdyby jen každý jednotlivý člověk na tom místě, kde stojí, k dobrému se snažil: zajisté by se i celá země šťastného stavu neminula. Pročež také myslím, aby každý raději malé nedůstatky okolo sebe, ku kterých zdvihnutí moc jeho stačí, napravoval, místo planého stesku na všeobecné veliké nedůstatky, které jeden napraviti nemůže. Tak bychom se zajisté dříve velikého rozkvětu vlasti své dočkali. Předkové naši vymyslili překrásné přísloví: Poruč, a udělej sám; a dobře by bylo, kdybychom se všichni dle něho vždy a ouplně řídili.

K prospěchu svému připomínám Váženému Čtenářstvu ještě jiné přísloví, totiž: že jest každý začátek těžký; pročež aspoň z počátku žádám o laskavé shovění, později ať již nastoupí přísnost.

Redaktor.

[1]) Pražské Noviny a Česká Včela.

2. POTŘEBNOST PRŮMYSLOVÉ ŠKOLY ČESKÉ.

(Pražské Noviny. 1. a 4. ledna 1846. Č. 1. a 2. S. 1—2. 5—6.

Myšlenka organisace průmyslového vyučování státem zrodila se kolem 17. stol. vlivem merkantilního systému nejprve ve Francii. V Rakousku již za Marie Terezie vyskytují se nesoustavné pokusy poskytovati jednotlivým odvětvím průmyslovým vzdělání odborné. V Praze r. 1767 byla zřízena krajkářská škola. Od polovice 18 st. četně jsou zakládány v Čechách průmyslové školy pro přadláky a tkalce. R. 1787 v Čechách bylo již přes 100 průmyslových škol, a to škol přadláckých, šicích, pletařských a škol pro pěstění hedvábnictví. Školy přadlácké později upadaly a r. 1840 zanikly docela. Ku konci 18 st. probošt Kindermann zabýval se v Čechách myšlenkou spojiti školy obecné s průmyslovou. R. 1773. v Kaplici zavedl první řemeslnou dílnu. R. 1790 bylo škol podobných již 232. R. 1804 dvorní komise studijní vypracovala plán pro zřízení a správu školství, v němž učiněn pokus spojiti jakýsi druh reálných škol se školami obecnými, a v politickém zřízení škol obecných z 11. srpna 1805 uloženo bylo znova učitelům a duchovním, aby konali opakovací vyučování, které bylo později zase prohlášeno závazným pro veškeru mládež do 15. roku a pro učně do vyučení. Ku konci let čtyřicátých bylo v zemích rakouských 7 t. zv. škol reálných. (V zemích českých: V Praze, Brně, Rakovníce a Liberci.)

R. 1802 23. srpna usnesli se stavové čeští zříditi v Praze svým nákladem technickou školu s oddělením me-

chanickým, stavebním a chemickým. Podnět k provedení dal nejv. purkrabí království Českého hr. J. R. Chotek, intelektuelním původcem však celé věci byl Gerstner, jenž toužil po založení vysoké školy pro veškerá umění technická v Rakousku po vzoru pařížské »école polytechnique«. Síly učitelské a sbírky na techniku pražskou byly přejaty z bývalé školy inženýrské, která již r. 1718 stavy českými byla založena jako ústav vojensko-šlechtický. R. 1833 stavové připojili k technice v Praze jako ústav přípravný reální školu, první to školu reálnou v Čechách. R. 1834 obdržel reálku Rakovník, r. 1837 Liberec. R. 1829 založena byla v Praze Průmyslová Jednota. Spolek ten hned od svého vzniku staral se, aby se dostalo potřebného povznesení technického hlavně řemeslnictvu, většinou náležejícímu české národnosti. R. 1835 člen generálního řiditelství Jednoty, kníže Friedrich Öttingen zřídil na svůj náklad nedělní školu průmyslovou na Zbraslavi. R. 1837 založil kníže Karel Egon Fürstenberg českou školu průmyslovou na Křivoklátě a téhož roku Průmyslová Jednota v Praze založila oboujazyčnou školu nedělní pro živnostníky. Mimo kreslení učilo se na škole té strojnictví, lučbě a technologii. Po zřízení denní české školy průmyslové v Praze toužil v schůzi Jednoty dne 2. prosince 1845 JUC. Prav. Trojan: učinil tehdy návrh, aby zřízena byla česká denní škola průmyslová v Praze nákladem Jednoty s učiteli trvale zřízenými, způsobilými a zejm. českého jazyka znalými. Tento návrh Trojanův stal se podnětem Havlíčkovi k sepsání článku o potřebnosti průmyslové školy české. (Gruber J., K dějinám vývoje průmyslového školství v Čechách. Obzor národohospodářský 1898. 227 ad.)

Mnohý snad pousměje se nade mnou, řeknuli, že jsou školy proto, aby se v nich děti něčemu naučily! »Tys nám něco pěkně nového pověděl! a to ještě v Novinách! Toť se ví, že se ve školách děti něčemu naučí, proto mi říkají pane učitel!« — doloží snad mnohý pán, mající sobě svěřené vychování mládeže.

Já ale, nedbaje nic na takové řeči, jako nevěřící řeknu v duchu svém »Hm! nevím! nevím! uvidíme ještě!« — První člověk, jenž školu zavedl (škoda, že jméno jeho nevíme, abychom si je s vděčností připomínati mohli!) učinil to zajisté jen proto, aby svou zkušenost, své umění jiným sděliti, aby jim cestu k moudrosti, kterou sám obtížně vykonal, ulehčiti a zkrátiti mohl. Ale tak to chce tento svět! Z počátku užívá se každé znova vymyšlené užitečné věci s rozumem a proto i s prospěchem, pak ale když ovšední, a lidé jí přivyknou, odbývá se již ledabylo, bez ohledu na účel, ku kterému by vlastně dle určení svého vésti měla.

Za našich časů posílají se již děti ze zvyku do škol; jako se každé dítě napřed chovati, pak voditi musí, jako každé k zubům stoná, rovněž tak, když určitá doba nastane, do školy se posílá. Proč? to začasté ani rodičům, ani učitelům — a snad také dítěti nenapadne. Naši otcové a dědové chodívali do školy, a proto i my tam chodíme, oni se učili napřed písmenky, pak slabikovat, pak číst, Einmaleins, pak psát, počítat a mezi tím nazpaměť katechismus, a my rovněž tak po nich činiti musíme. I vyšší školy jsou všeobecně v té pověsti, že se v nich mladý lid velmi málo pro život naučí, a proto také každý zkončivší školní léta, teprv se něčemu věru užitečnému učiti počíná. Nelze zapříti, že se školy docela od ostatního života oddělily, že samy pro sebe stojí, nedbajíce na ostatní běh světa: ony nás neučí té moudrosti a opatrnosti, kterou na cestách životem potřebujeme, nýbrž něčemu zcela jinému, co se tam ve

školách sice moudrostí jmenuje, ve světě však jenom neberným jest penízem. Že každý ze škol zkušenějším vystoupí, než tam vstoupil: jest mnohem více zásluha mimoškolní zkušenosti, nabyté za ten čas, než školy samé.

Tímto neduhem postonává za našich časů větší část škol u všech národů: zároveň však nalezen jest již lík určený k tomu, aby dosavádní nesrovnalost mezi školou a životem odstranil, a učinil ze školy opravdový život, jako jest život opravdivou školou. Tento lík jsou: opatrovny malých dítek, reální, průmyslové školy, techniky atd.

Malé pěti- neb šestileté dítě pošle se do školy, první co tam uslyší je: a a, b b atd. aniž ubohé děcko ví, k čemu budou tyto podivné kliky, učí se nejvíc slabikovat, číst a psát, aniž nahlíží, k jakému účelu neb prospěchu; nebylo by tedy divu, pakli by se zhola nevšímavě a roztržitě chovalo k věci, která je dokonce vábiti nemůže. Dle pravidla chodí dítě do trivialní[1]) školy 6 let, a naučí se za ten čas kromě náboženství jenom číst, psát a počítat, a aby se mohlo říci, že důkladně, to se nemůže. — Dejme tomu, že by se dítě první tři léta ve škole ani slabikovat ani číst neučilo.

»Pro Boha! a čemu se tedy má ty tři léta učit?«

[1]) Trivialní škola byla nižší škola obecná, jíž vyměřena byla tato práce: aby žáci zjevené náboženství Kristovo dobře a dokonale uměli, o věcech, které kolem sebe mají a o poměrech života svého aby správně soudili a žili, jak mravouka křesťanská předpisuje. A vedle náboženství měli se naučiti čísti, psáti, počítati a osvojiti si zručnost slohovou. (Šafránek J.: Vývoj soustavy obecného školství v království Českém od roku 1769—1895. V Praze 1897. 47.)

Náboženství — pane učiteli! — historii, přírodopisu, zeměpisu a všemu, co pochopiti může, a co rozum otevírá, vždyť pak čtení a psaní ještě není veškerá moudrost! Dítě je zvědavé (díky Bohu za tu dobrou vlastnost!) rádo něco nového uslyší, uvidí, nechť se mu tedy o všeličems moudře povídá! Co si dobře představiti a pomysliti nemůže, ať se mu ukáže buď samo aneb v obrázku. Čím více člověk vidí a slyší, tím jest zkušenější a moudřejší: neboť nenabýváme zkušenosti toliko stářím, nýbrž pohybováním se ve světě. Mladý člověk jest zkušenější a moudřejší než starý, jestli víc viděl, slyšel a zkusil než onen. Ať si již to pak člověk slyší a vidí kdekoli, třeba ve škole, jenom když jsou to věci zdravé, pravdivé a užitečné. Takových tedy věcí bych dítěti první tři léta povídal a ukazoval, tím bych zostřil ještě více jeho zvědavost, pověděl bych, že se o tom i o více jiném v knihách dočísti může, zbudil bych v něm napřed touhu po čtení a psaní, připravil k tomu jeho outlý rozum, a vsázím se, že by se pak za poslední tři léta přece ještě lépe psáti a čísti naučilo, než nyní za šest.

K tomu se učinil první krok zřízením[1]) opatroven, kterých ovšem posud jenom v skrovném počtu ve vlasti máme, dobře však by bylo, aby se začáteční léta všech triviálních škol stala opatrovnami. V těchto

[1]) První česká opatrovna vznikla r. 1832 v Praze na Hrádku; založena byla nejvyšším purkrabím hrabětem Karlem Chotkem z Chotkova a Vojnína. R. 1837 vznikla z dobrovolných příspěvků v Praze na Malé Straně druhá opatrovna. (Šafránek J.: Rozvoj českého školství. V Památníku na oslavu padesátiletého pan. jubilea J. V. císaře a krále Františka Josefa I. V Praze 1898. S. 5.)

se totiž asi dle podobných, jak jsem právě řekl, pravidel s dětmi zachází, a vzdělaný učitel triviální školy mohl by zajisté způsob ten i ve své škole uvésti. Ovšem se rozumí, že děti dle předpisů svých čísti a psáti učit musí; smysl však mé řeči byl jenom ten, že se kromě čtení a psaní mnohému jinému vyučovati má, co důležitější jest než ono. Sice by mnohému línému takovou radou dobře posloužено bylo, i teď dle starého způsobu neučí jen psát a číst, a pak by dle nového ani tomu již neučil. To by pak bylo posvícení, být učitelem! —

Vzniklý za nynějších časů duch fabriční, průmyslný vzbudil též školy reální, průmyslové, techniky, které jsou všude přeplněny žáky. Zdá se, že celý náš čas k tomu směřuje, aby velikou mezeru v důstojnosti, která až posud mezi řemeslníkem, rolníkem s jedné, a tak nazvaným studovaným člověkem s druhé strany panovala, vyrovnal. Stavy úředníkův, učenců, důstojníků atd. tak jsou za našich časů přeplněny, tak těžká, skrovná v nich počíná být výživa; s druhé však strany fabriky, řemesla jistá tak brzy, a hojně se vyplácejí, plodiny zemské v tak vysoké vždy ceně stojí: že se již brzy jedni druhým vyrovnati, ba tito nad ony vyvýšiti moci budou. Pořádný, vycvičený řemeslník brzy se již úplně i důchody i pak vážností vyrovná úředníkovi a učenci: aby se to však státi mohlo, hlavně dopomohou průmyslové školy. Ony budou moci řemeslníka postavit na takový stupeň všeobecného vzdělání, aby se jiným stavům, pokud zapotřebí, vyrovnal.

Aby však tyto školy průmyslové takový, jak jsme

pravili, mohly míti užitek, zvláště pro národ náš, za potřebí především jedné úhlavní změny, které se časem svým nejen průmyslové školy a techniky, nýbrž i ostatní školy vyšší a nižší dočkají a dočkati musejí.

Kromě všech ostatních již dříve vypsaných nedůstatků, na které školy všech národů postonávají, mají naše školy ještě jeden hlavní samy pro sebe. Jest to ten, že se neučí v jazyku národním. Jazyk německý jest u nás posud nevyhnutelný most, přes který každý Čech donucen jest kráčeti do chrámu osvěty; kdo německy neumí, nemůže se skoro posud ničemu naučiti, aspoň ne veřejně, a kdo nedbaje na onen most, přece nějak na svou pěst v jazyku českém vycvičiti se chce, nemůže to jinak učiniti než s velikými obětmi, a s mnohým protivenstvím.

Častěji se již pořádně rozložilo, jak veliká škoda pro vzdělání vůbec, a zvláště nižších tříd národu našeho z takového odstrčení jazyka českého vyplývá. Považme jen ku příkladu, kdyby nějaký zednický tovaryš, nerozumějící německy, zdokonaliti se chtěl také v stavitelství. Nepochybně, že by se všemu, co k tomu nevyhnutelně zapotřebí, bystrá hlava za rok vyučila, a na technice Pánů Stavů Českých učí se opravdu dosti zednických tovaryšů. Ale — aby jen tomu, čemu se na technice za rok naučiti může, rozuměl, musí se napřed 2 neb 3 léta německy učiti. Táži se nyní, v jakém jest spojení němčina s maltou a s uhelnicí? bude polír již lépe stavěti, proto, že se naučil německy? Nikoli, ba naopak, kdyby se místo toho času, který s německou

mluvnicí trávil, raději tím více ve svém umění stavitelském byl cvičil, lépe by své věci rozuměl.

A tak jest to ve všech řemeslech, a vůbec ve všem umění. Větší část našich dětí, ani ještě pořádně nerozumí německy, a přece se jim jenom v této řeči všechno vykládá, není tedy divu, že učiteli a profesorům jenom na polo rozumějí, a tak proběhnou školy jako olej vodu, to jest, nic se na ně nepřilípne.

V gymnasiích a vyšších školách ještě by to prošlo, bez německého jazyka ovšem se universita neobejde, a proto se jedenkrát německy naučiti musejí oudové její. Tu se jen může přidat: bližšíť košile než kabát, anebo jinak: d o b ř e uměti německy, ale n e v y h n u t e l n ě umět česky, a proto i na vyšších školách jazyk a literatura domácí zaslouženého místa míti má, a brzy snad míti bude.

Ale v průmyslových a v podobných praktických školách, tam jest němčina jenom zdržování žáků, překážka řádného věcnatého vzdělání, a pro docílení pokroku v této věci nevyhnutelně zapotřebí, aby se co nejdřív odstranila. Kdyby se mne někdo tázal, kudy je cesta do Prahy, a já místo rychlé odpovědi v jazyku tom, který on rozumí, teprv jej počal učiti jiný, poněvadž mu z tvrdohlavosti jenom právě v tom odpovědíti chci: zajisté by se tak promeškal, že by již pozdě na své místo došel, a hrubě by mi za tak drahé a obtížné poučení neděkoval.

V takovém stavu jsou teď všichni lidé v Čechách, hodlající se v průmyslu zdokonalit, a divím se velice, že takový nedůstatek posud ještě odstraněn není, při té horlivosti, s jakou se všemožně průmysl, řemesla

zdokonaliti hledí. Jaká to jest důslednost podporovati z jedné strany průmysl, a s druhé neodstraniti hlavní překážku!

Naše Průmyslová Jednota, od které se arci vším právem v této věci nejlepšího nahlídnutí očekávati dalo, učinila první rozhodný krok. Uzavřela již založiti v Praze školu průmyslovou, v které se všechny k vzdělání dobrých průmyslníků, řemeslníků, kupců i — rolníků (doufám, že každý nahlíží, že náš rolník ještě zbytečně vzdělán není) potřebné věci učiti budou v jazyku českém. Kdyby jen hodně brzy již opravdu stála! Ba, kdyby jich raději stálo místo jedné v Praze, po jedné aspoň v každém kraji na Moravě i v Čechách!

Průmyslová jednota jest společnost mající důchody své z příspěvků oudů: kdo se ročně 10 zl. stř.[1]) platiti uvoluje, stane se oudem jednoty a má hlas na shromáždění. Kéž by tedy spanilomyslní podporovatelé národního blaha hojným přistupováním do Průmyslové jednoty její peněžité síly zvětšiti pomohli, aby tím větší sumu k takovému spasitelnému účelu obětovati mohla!

Kromě toho nadějeme se také od Pánů Stavů království Českého, že na ústavě technickém, jenž pod jejich řízením stojí, také českému jazyku místo dáti ráčí. Horlivost Pánů Stavů Českých pro všechno dobré vlasti již od starodávna v dějinách naší země dobře zapsána jest, a nynější Páni Stavové jistě v ničem dobrém od předků svých se oddalovati nebudou. Po-

[1]) 10 zl. stř. = 21 korun.

třebí jenom, aby se o to, jak náleží, žádalo, a k tomu by snad měšťanstvo pražské nejlépe přikročiti mohlo. Líná ústa holé neštěstí: chceme-li něco, požádejme o to slušně, a bude nám dáno.

Musí se vůbec říci, že si sice často na mnohé nedůstatky ztěžujeme, ale potřebné a pravé kroky k odstranění jich učiniti ani nám nenapadá. Kdo u př. strany škol žádost podal, tam, kde by potřebí bylo, totiž k Milostivé Vládě? Známo jest, že národům svým v ničem, co věru k blahu vede, nepřekáží, ba naopak ráda dobré podporuje. Avšak musíme dříve upřímně povědíti, co nám chybí, aby se nám pomoci mohlo. Uvedením jazyka českého v školách zvedne se znamenitě pravé vzdělání, a pravé vzdělání jest prospěch celé země, vlády i národu. Jednou se ten krok učiní, ale dej Bůh, aby to co nejdříve bylo.

H. Borovský.

3. NĚCO PRO UČITELE A O UČITELÍCH.

Od H. Borovského.

(Pražské Noviny 29. ledna, 1. 5. a 8. února 1846 č. 9. až 12. S. 33. 37—38. 41. 45—46.)

Stav učitelstva v Rakousku v první polovici tohoto století nebyl nijak utěšený. Učitelstvo nalézalo se v bídě hmotné a nedocházelo dostatečného vzdělání pro povolání své.

»Dle ustanovení z r. 1785. (§ 167.) měl učitel na venku ročního platu nejméně 130 zlatých, pomocník 70 zlatých; později měl učitel 150 zl., pomocník 80 zl. Do této výměry služného započítalo se, co měl učitel příjmů za službu kostelnickou, z nadací a ze školného. Dvorním dekretem ze dne 16. května 1816 čís. 8799. bylo nařízeno, by učitelům škol triviálních, kteří měli jen služné, placeno bylo 250 zl. ročně. Za čištění světnice, v níž přes 50 dítek bylo vyučováno, bral učitel 12 zl. ročně, za světnici menší 10 zlatých. Školné určeno bylo dle místních poměrů; vybíral si je učitel; při výměře výnosu školného počítán byl školní rok na 47 týdnů; ze 100 dítek školou povinných odpočetlo se 10, o nichž se myslilo, že do školy pro nemoc nebo jiné překážky nepřijdou a tudíž školného nezaplatí. (28. května 1836 čís. 3213.) Zanedbání školy pokutováno dvojnásobným obnosem týdenního školného. Chudí byli od placení školného osvobozeni: též rodiče, kteří za tři dítky současně školné již platili. O všech vypočítatelných dávkách

pro učitele, o naturálních, jemu příslušících dotacích, zdělána byla školní fasse.« (Šafránek, J. Vývoj soustavy obecného školství v království Českém od roku 1769—1895. V Praze 1897. 54.)

Aby dostalo se školám způsobilých katechetů a učitelů, byla vydána tato nařízení: Z kandidátů theologie nikdo nesměl býti vysvěcen na kněze, kdo se nevykázal dobrým vysvědčením o zkoušce z katechetiky, předmětu to posledního roku studií theologických a paedagogiky. Výjimku zde činili jen klerikové řádu Piaristů, kteří v noviciatě svého kláštera nabývali podobného vzdělání. »Za učitele trojtřídních škol hlavních vzdělali se mladíci v řádném, šestiměsíčním kursu paedagogickém při vzorní škole hlavní; kdo chtěl vyučovati na hlavní škole ve třídě čtvrté, tomu bylo zvláštní konkursní zkoušku podniknouti (dvor. dekr. 16. srpna 1823 čís. 5450.). Kdo chtěl býti učitelem na škole reální, tomu bylo prokázati, že sám školu reální navštěvoval, že kurs na vzorní škole hlavní s prospěchem velmi dobrým vykonal a zkouškou konkursní osvědčil, že s potřebami žákův i s methodou na škole reální obvyklou, dokonale jest seznámen. Pro hodnost učitele na školách triviálních dostačoval kurs tříměsíční, vykonaný na některé škole hlavní s prospěchem dobrým, když kandidát u přítomnosti školního dozorce okresního zkouškou theoretickou i praktickou vědomosti své osvědčil a na vysvědčení pečetí a podpisem ředitele té které školy hlavní opatřeném, měl od okresního dozorce připsanou klausuli: »kann als Gehülfe gebraucht werden«. Který kandidát při zkoušce se neosvědčil, neobdržel vysvědčení. Dvorským dekretem ze dne 7. dubna 1822 čís. 1430. bylo pro království České a markrabství Moravské nařízeno, aby kandidáti všech praeparandií vykonali zkoušku přijímací, na jejímž výsledku bylo závislé přijetí jejich do kursu; ku zkoušce té pak připuštěni toliko kandidáti, kteří 3. třídu školy hlavní s prospěchem dobrým vychodili. Doba kursu i pro školy triviální prodloužena byla na šest měsíců. Sloužil-li kandidát nejméně rok jako pomocník a dosáhl-li stáří nejméně dvaceti let, směl se

u svého okresního dozorce školního ucházeti, by vysvědčení jeho pro úřad učitele bylo adjustováno. O kandidátech takových opatřoval si příslušný dozorce školní zevrubné zprávy a to ve příčině didaktické dovednosti od učitele, kterému pomocník byl přikázán, ve příčině kázně školní od místního duchovního, ve příčině pak mravní zachovalosti od úřadu obecního a místního školního dozorce. U kterého kandidáta shledána byla souhlasná vysvědčení doporučující, toho si okresní dozorce školní přísně přezkoušel a shledal-li, že by vysvědčení učitelského byl hoden, navrhl konsistoři, aby v nejbližším příštím období jej k písemní i ústní zkoušce povolala. A na základě tom dostalo se mu pak od vrchního dozorce školního řádného vysvědčení za učitele formulí: »kann als Lehrer in Vorschlag gebracht werden«. (Tamtéž 51—52.)

Často se u nás naskytne člověku příležitost, mluviti o bídném stavu venkovských vesnických učitelů, a což dím vesnických, řekněme zrovna šmahem všech učitelů triviálních[1]) i farních[2]) škol. Tu má některý chuďas 100 zl. v. č.[3]) na rok, a za těch 100 zl. má mít více rozumu, než celá ves dohromady; mnohý musí s trakařem do lesa na dříví jezdit, a rozumí se, že kdyby tu nějakou souši zadarmo a pro Boha nedostal, přinucen by byl ohřívati se jenom takovým teplem, které mu Bůh již do krve vložil. Jisto jest, že mnohý obecní pastýř lepší službu má, než někteří ubozí učitelové, ačkoli tito dítky a onino jenom dobytek opatrují.

Při takovém stavu jsem si již kolikrát pomyslil,

---

[1]) Viz poznámku na str. 8.

[2]) Farní školy byly ty školy trivialní, které se nalézaly v místě farním.

[3]) 100 zl. stříbra — 210 korun t. č.

že by snad mnohý takovou žebráckou službou nadaný učitel lépe udělal, aby obci své aneb patronu již dokonce tu chatrnou službu odpustil, a raději ji zadarmo zastával; aspoň si tak úplné zásluhy získá pro onen svět, a na tomto světě bez toho již se mu mnohem hůř vésti nemůže. Divme se pak tomu, že si všelijakým, někdy dosti nečistým způsobem k nějakému živobytíčku domoci hledí! Hlad je těžká věc!

Všechno až posud řečené byla zajisté voda na mlýn všech pánů učitelů, teď ale pustíme také trochu vody na mlýny pánů patronů a obcí. Takové dovolené chytrosti již dávno užíváme, že se každému, komu něco nemilého říci chceme, napřed něco příjemného pod vousy poví, aby tak tu hořkou pilulku v sladkosti obalenou polknul a dobře zažil. Po přečtení tohoto začátku jistě řekl každý pan učitel »Ten má pravdu!« a teď, když tu první příjemnou pravdu uznal, nesmí se druhé nepříjemné tak urputně protiviti.

A ta nepříjemná pravda, s kterou tak dlouho na světlo vyjíti nechci, není jiná, než že *větší část triviálních učitelů dle schopností svých žádný lepší plat nezasluhuje*. To je pravda, ostrá jako papryka a peprnější než hořčice, nicméně však přesvědčen jsem, že mi každý pravý učitel, který takové čestné jméno vším právem zasluhuje, a svatou povinnost svého stavu svědomitě vykonávati chce a dovede, jistě přisvědčí. Všeobecně jsou ty dvě nemilé pravdy u nás uznány, že jsou platy učitelstva triviálního tuze chatrné, a že vzdělání a schopnosti téhož učitelstva ještě nestojí na tom stupni, aby se z nich

pravého blaha pro zem naši očekávati dalo. Oba tyto bolestné nedůstatky naší vlasti jsou v těsném spojení, jeden zvětšuje druhý!

Nerádno, ba naprosto zlé by bylo, jenom jeden z nich vyzdvihnouti, poněvadž by se tak celá věc spíš zhoršila než napravila. Kdyby se platy učitelů při nynějším stavu jejich vzdělání znamenitě zvýšily, mělo by to ten následek, že by tím hůř službu svou zastávali, poněvadž člověk nevzdělaný, čím lépe se mu vede, tím více zlenoší a zbujní. A kdyby se zas naopak, co nejvíce o vzdělání a vycvičení učitelů triviálních péče vedla, kdož by se odvážil po velkém namahání a po pracných přípravách takovou bídu snášeti, jako posavád největší část učitelstva našeho trpí? Schopnosti dobré a vzdělání otevřelo by mu všude jinde cestu k lepšímu štěstí než je učitelství.

Musí se tedy zároveň i platy učitelů zlepšovati a o lepší vycvičení a přípravu k takovému pro celou zem nejdůležitějšímu stavu péče vésti.

Počnu-li mluviti o nějakém lepším vzdělání, kterého by lid náš vesnický i městský potřeboval, již napřed vím, že se mnohým tuze nezavděčím. K veliké mrzutosti své musel jsem již mnohokráte ošklivé řeči o tom poslouchati, jak vycvičenost při sprostém lidu jenom na škodu jest, že se pak stávají neposlušni, že nemají ve vážnosti své představené atd.

Čujem ale dobře, odkud ten smradlavý vítr věje. To vy byste, milí páni, nejraději, abyste jenom vy sami byli chytří, a ostatní lidé aby zůstali necvičenci, chytrý pak mnohem snadněji hloupého k svému prospěchu použiti může! Vlk by si také přál, aby jenom

on sám měl ostré zuby! Ovšem by lid, kdyby důstatečně vycvičen byl, všechny nepoctivé praktiky, kterými si mnozí rádi nedovoleným způsobem na útraty poddaných kapsy nabíjejí, dovedl od sebe odvrátiti; a pak by arci mnohý, mající jen několik set poctivých příjmů nemohl prostopášně tisíce vyhazovati a utráceti.

A kdo se bojí, že by vážnost svou u lidu ztratil, kdyby lid lépe vycvičen byl: ó ubožátko! ten jistě vážnosti nezasluhuje! Poctivý a vzdělaný muž ale tím více ve vážnosti bude, čím více se mezi lidem lepší vzdělání rozšíří, poněvadž teprv pak lidi jeho zásluhy dobře nahlížeti a oceniti dovedou. Lecjakýs ale karabáčník, který sám nic neumí, než lidi šidit, arci se musí bát, aby se lidi nevycvičili, proto že by byli hned moudřejší než on sám, a on by skrze osvětu o vážnost a o výdělek přišel. Naše milostivá vláda vždy se o zvelebení škol stará, a právě nyní mnohem více zřetel její k této věci obrácen jest. Vláda naše chce, aby lid byl vzdělán a vycvičen, proto že vycvičený člověk umí dobré úmysly zemského zřízení oceniti, a nedá se hned od rozličných zlomyslných lidí popouzeti. Jenom sovy se světla bojí, náš ale *orel* může směle do slunce hleděti.

Tak odpovídáme všem zlomyslným odpůrcům všeobecné vzdělanosti. Jsou však i jiní dobromyslní, kteří proti lepšímu vzdělání lidu z dobrého srdce a z upřímné péče o štěstí krajanů svých namítají, že skrze větší cvičenost lid také větší potřeby míti, hrději si počínati, ve vydání vyšším stavům se vyrovnati, marnosti v oděvu atd. se naučí.

Nemůžeme upříti, že opravdu poloviční nynější

vzdělání takové zlé následky mívá, jak toho patrné důkazy vidíme na leckterém pánu písaříku, na několik mil zvandrovaném řemeslníku, na mnohých pánech kapralích atd., na rozličných pánech syncích, proběhlých skrze několik gymnasiálních klasů a jiných podobných. S dobrým však rozmyslem pravili jsme poloviční vzdělání, proto že by, kdyby trochu důkladněji byli vycvičeni, přestala sama ta ničemná marnost a půlpánovitost, která jest podílem jenom osob přičuchnuvších trochu k vzdělání.

Právě to jest kletba a neštěstí našich časů, že mnozí jenom povrchní vlastnosti vzdělanějších lidí na sobě míti se starají, a vnitřně tak při tom necvičeni zůstávají, jak byli od jakživa. Může se říci, že od takových lidí skoro všechno zlé pochází, na které si nyní nejvíce stěžujeme: oni všichni téměř ničím jiným vzdělanost svou ukázati nehledí a nedovedou, leda větším vydáním než příjmy dovolují. A zrovna tato záhuba, která se za našich časů vždy více šíří, a neštěstím hrozí, měla by být silnější pohnutkou, abychom pravé, vnitřní, důkladné vzdělání rozšířiti se starali, co jediný platný prostředek proti všelikému větroplašství a nemotorné prostopášné nadutosti. Kdo důležitost, zásluhy a vzdělání své v hlavě má, nepotřebuje ho kabátem, útratou a pýchou ukazovati a lháti.

Známe sami několik rolníků, kteří jsouce jistě ve všem, co člověku věděti potřebno a užitečno, vycvičeni, hojné sbírky kněh pro sebe a pro jiné mají, avšak vlastnoručně orati a hospodářství své jak náležitě vésti se nestydí. Jeden z nich již také do těchto novin[1])

[1]) Rozuměj: Pražských Novin.

příspěvky podal. Opravdu vzdělaný člověk nikdy se nebude marně na svůj stav vypínati; znaje svou důležitost, jakož i to, že si před Bohem všichni lidé rovni jsme, vzdávati přece bude vždy čest tomu, komu náleží; přesvědčen, že pořádek bez představených býti nemůže, poslušen bude představenému, nezadávaje nic právu svému a vážnosti.

Takoví však opravdu vzdělaní lidé nemohou povstati jinak, než z dobře zřízených škol, a dobře zřízená škola jest ta, v které je pravý vzdělaný učitel. Již dříve jsem v článku svém o potřebnosti průmyslové školy české [1]) v krátkosti o tom promluvil, že věci ty, které se až posud ve školách venkovských učí, velmi málo potřebného vzdělání podati mohou, zde to již opakovati nebudu. Zde jenom tolik ještě přisadím, že větší počet našich učitelů ani tolik schopnosti nemají, aby těm chatrným věcem, jako čtení, psaní, počítání, důkladně a lehce vyučovati dovedli.

Nepostačuje, aby kdo jiného čtení naučiti chce, sám jenom čísti uměl: něco jiného jest sám uměti, něco jiného vyučovati. Vědomosti, které potřebné jsou, aby učitel duše svých žáků k umění a cnosti přivedl, nejsou tak skrovné a lehké, aby se jim každý klouček, sotva vystoupivši z třetího normálního klasu, za půl léta neb za rok v preparandě [2]) naučil.

[1]) Viz v tomto vydání článek 2. Str. 3.

[2]) Praeparandie byly školy při normálních školách zřízené a k výchově kandidátů učitelství určené. V praeparandii učili se kandidáti náboženství s biblickou dějepravou, methodice čtení, psaní a počítání; později přibráno učení mluvnici a pravopisu, vyjádření myšlenek, přehled zeměpisu a dějepisu, přírodopisu a přírodozpytu. (Šafránek J., O. c. 22.)

Ku podivu jest, jaká v tom ohledu ještě panuje ve světě převrácenost. Lékař, dříve než nám smí předepsat prášek pro uvolnění břicha, projiti musí gymnasium a vysoké školy: a učitel, který z nás teprv lidi utvořiti má, kterému svěřena jest naše duše právě v tu dobu, kde se našemu budoucímu vzdělání, naší cnosti základ položiti má a může, tento učitel nepotřebuje nic, než z pastvy jíti do preparandy! Právníci, soudcové atd. také dvanácte let studují, aby pře naše rozsuzovati mohli: kdyby však učitelé tolik let studovali, nepochybně by se lid tak vzdělati mohl, že by větší část procesů a pří ani nepovstala. Právě takové vzdělání, jaké kněžstvo naše dostává, mělo by se i všem učitelům podávati: neboť kněží jsou také učitelé a hlavně proto studují, aby vyučovati mohli, k p o u h é moci církevní, jakou hodnost a posvěcení kněžské sebou nesou, totiž udílení svátostí atd, jistě takových studií zapotřebí není (vyjímaje dogmatiku a církevní vědy), poněvadž tato moc beztoho nadpřirozena jest. Jak podivno, když v jednom místě jeden učitel (duchovní) tolik let se cvičiti musil, a druhý školní učitel za rok všechno odbýti dovedl! A k tomu je cvičení dítek mnohem těžší než cvičení vyrostlých: kromě toho duchovní hlavně jen v náboženství vyučuje, a učitel i v náboženství i v ostatním všem! Jaká nesrovnalost!

Předkové naši v tom ohledu již na lepší stopě byli. Jak nám p. T o m e k v loňském Musejníku [1]), v článku svém o Bacháčkovi dokázal, hleděl tento

[1]) Tomek, V. V.: Paměti o školách českých z rektorských let M. Martina Bacháčka (1598—1612). ČČM. 1845. 370—397. 604—640.

znamenitý Rektor Učení Pražského hlavně na to, aby se za učitele do nižších venkovských škol jenom takoví brali, kteří vysoké školy Pražské byli prošli, a protivil se všemožně přijímání lecjakýchs necvičených kantorů. Tenkráte veliká část mladých učených lidí po skončeném studium na vysokých školách několik let zastávali služby učitelské v nižších školách, až pak se jiných úřadů neb živností uchytili. Považovalo se to také při učeném člověku za spasitelnou praxi, aby se po několik let vyučování mládeže věnoval. Naši předkové byli jistě moudré hlavy!

Všeobecné jest za našich časů ztěžování, že je študovaných lidí jako na poušti kobylek, jedna na druhou sedá, a vespolek se požírají, neví se, kam s nimi, každý rok aby se vymýšlel nový kanál, kterým by se tato zátopa učených lidí někam odváděla. Bůh ví, jakých úřadů by se musilo navymýšlet, jen aby se větší část podělila. Zdá se však, že tato věc pro vlast, pro vládu a pro všeobecnost nemá dobrých následků. Právě mladý člověk jest ve svém úřadu horlivější, neunavený, nezištný, obětavý: a dopustí-li se časem nějaké zbrklosti, však to jistě mnohonásobně jinak vynahradí. A při takové jako je nyní všude přeplněnosti, nedojde nikdo leč náhodou a vyjímkou v mládí úřadu. Študovaných lidí máme tedy dost a přece se na dobré svědomí říci nemůže, že by větší část pp. učitelů byli študovaní lidé! A proč by se ti zbyteční vyštudovanci nemohli státi učiteli v triviálních školách? Proto, že triviální učitel nemá aspoň 200 neb 300 zl. stř. ročního platu.[1]) Jen o těch 200 neb 300

[1]) 200 zl. stř. = 420 korun r. č.; 300 zl. stř. = 630 kor. r. č.

se jedná, a mohli bysme býti hned tak daleko, jako byli předkové naši před 200 léty, totiž míti na malých školách učitele skončivší běh vysokých škol. V takovém pádu by jistě veliký počet nejschopnějších mladíků, kteří právě při nynějším stavu věcí ani nevědí, do kterého stavu se pustiti mají, bez rozmýšlení volili učitelství. Neboť vyučování jiných, buď si to oustně nebo písemně, pracování ve skvělé říši osvěty, zůstane vždy první a nejkrásnější věcí na světě, které se také skoro každý jasnější duch velmi rád uchytí, nehledě při tom tuze ouzkostlivě na přivěšený obrok. Ubezpečen jsem, že by každý řádnější mladík raději za tento přece jen skrovný plátek o duševní zvelebení celé obce pracoval, než by se jinde za dobrou mzdu na pouhou mašinu snížil. — Velké oběti, jaké duchovní stav od přivtělenců svých žádá, zastrašují mnohého, který by jinak k stavu tomu duše vzdělávajícímu nejlepší náklonnost měl: profesur ale jest v poměru tak malý počet, že jen vždy z několika jeden slušnou naději míti může. Kdo tedy domácím vychovatelem neb spisovatelem býti nechce, nucen jest voliti si stav, ku kterému ani trochu náklonnosti, ba ani potřebné vlastnosti nemá a státi se jen pro zaopatření své lékařem, neb úředníkem nejvíce obyčejným, a často špatným. A všechno by bylo jinak, bylo by dobře, kdyby jen učitelé tak prašpatné důchody neměli: tu by se otevřelo takové množství přiměřených míst, že by ani jeden pořádný žák vysokých škol ani chvíli po vyštudování na úřad, na službu čekati nemusel. Že by pak za několik desítiletí vlast naše jinak vypadala, nepotřebuji ani doložiti.

Odkud ale vezmeme těch zázračných 200 neb 300 zl. stř. pro každého učitele? — Milostivá vláda již před několika léty nařídila [1]) školním dozorcům a krajským úřadům, aby se všemožně důchody učitelstva zvelebiti starali způsobem, jakým se kde nejlépe hodí, jenom že ovšem tak vysoko nebyly naznačeny. Při vší horlivosti pro tuto potřebnou věc nemají zemské důchody naše tolik peněžité síly, aby tak ohromné vydání, jako by byla tato větší dotací učitelstva, podniknouti mohly, zdá se však jiný snadnější a také přiměřenější spůsob, jakým by se ta věc poznenáhla ale jistě dokázati mohla.

Skoro v každé obci jest nějaké obecní jmění, nejvíce polnosti, také jiné důchody, a na mnohých místech jest dosti patrné. Nevím ovšem, nač se v rozličných osadách vynakládá; tolik ale vím, že se na nic důstojnějšího, na nic užitečnějšího vynaložiti nemůže, než jsou školy. Nedíme ani o tom, že takové obecní jmění v malých místech, ve vesnicích častěji dost zbytečně a mizerně se rozběhne a někdy i propije, poněvadž u nás ještě nevznikl pravý občanský duch, aby se totiž každý o všeobecné dobré staral, tak jako o své. Každý jenom dbá o sebe a co sám, jenom sám nemůže užiti, o to již velikou starost nemá. Nenaučili jsme se ještě rozumět jak náleží tomu, co spojené síly mohou a jak prospěšno jest každému starati se o všechny své krajany.

Strany škol můžeme právě nejlépe ukázati škod-

[1]) Myslím, že zde H. naráží na dekret z 21. června 1842 č. 31.302. Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1842. Prag 1843. 409—410. Č. 179.

livost takového nelaskavého sobeckého smýšlení. Byť by si škola v obci (ve městě neb vesnici) sebe hůř zřízena byla, nenapadne přec žádnému, ze svého něčím na ni přispěti. Že ale to, co pak na necvičené a zanedbané děti své jinde vynaložiti musí, aby se pak s velikou ztrátou času a peněz jenom drobátko zase napravilo, co se z mládí promeškalo, co se tak snadně míti mohlo: na to nemyslí žádný. Kdyby se v leckterém městě od někoho malý příspěvek na školu žádal, nemělo by hubování ani konce: že by ale jeho děti mnohonáctekrát tolik vyzískati mohli v budoucím životě, kdyby z mládí něco řádného zvěděli, nenapadne žádnému.

Jenom počítejme to, co každý za psaní rozličných písemností vydá, které by si sám sestaviti mohl, a oč pro nevědomost svou od rozličných malých i velkých, urozených a neurozených šejdířů připraven bývá! A toho by nikdy zapotřebí nebylo při dobře zřízených školách. Nesmíme si arci mysliti, že je škola jen proto, aby tam kluci metlou dostávali, pak klečeli, pod komínem stáli atd.

Patrně je to na každé osadě znáti, kde je moudrý a vycvičený učitel, a doufám, že mi v tom každý, kdo měl příležitost bydleti v osadách s dobrou a špatnou školou, přisvědčí. Celé pokolení má z toho nejkrásnější památku, poštěstilo-li se mu choditi do školy za času dobrého učitele. Již z toho také následky blahodějného působení cvičeného učitele vidíme, že z jeho osady, byť by dost nepatrná byla, vždy některé děti na studie přicházejí, a potom do vyšších stavů přístupu najdou, z čeho pro osadu takovou nejen čest, nýbrž i častěji

znamenitý užitek vyplyne. Děti, které skrze dobré vedení ve škole již nějakou zvědavost a všímavost, a touhu po dalším vycvičení přijali, také v řemesle vždy dále dojdou, než jiné zanedbané. Takový bystrý mladík, vyučiv se nějakému řemeslu, nespokojí se při cestování na zkušenou jenom třemi milemi za pec (jak říkáme), nýbrž nabyv jak v řemesle svém tak v ostatním živobytí, a v spůsobech náležité zkušenosti, provozuje umění a živnost svou s nejlepším prospěchem, a do takového místa, kde řádní řemeslníci usedlí jsou, vždy se i mnoho práce i peněz táhne. Mohl bych zde na výstrahu jedno královské svobodné město uvésti, které mi však právě šetrnost vysloviti nedovoluje. Stav školy normální v něm již po dlouhý čas byl nízko pod kritikou, páni učitelové by každý jiný ouřad, při kterém by žádného rozumu zapotřebí nebylo, lépe zastali než právě učitelský: a jaké následky z toho pro město? Obchod a řemesla ustavičně klesají pro neumělost městských synků, kteří mimo to, že se nic neučili, také ještě dále z města nebyli, než že někdy za humny na třešně vylezli: žádná práce odjinud do města nejde, ba ještě z města ven i práce i peníze od blízkého většího města se zanášejí. V záležitostech obecních a městských málo kdo moudré slovo promluviti dovede, z čeho pak mnoho jiných smutných následků vzrůstá.

Zkrátka není nic v obci tak důležitého, pro všechny zároveň tak užitečného, jako dobrá škola, a proto myslím, že se obecní jmění lépe vynaložiti nemůže, než na zvýšení platů učitelských, to jest na zlepšení školy. Ovšem se rozumí, že se pak, když slušný plat vykázán bude, při obsazování místa učitelského na to

dbáti nesmí, čí strejček jest, čí dceru atd. si vezme, zdali šumařiti umí, a (Bože, odpust hříchy!) kolik sudů piva pánům sousedům a kolátorům propiti dá! To všechno nejsou hlavní dobré vlastnosti na učiteli, nýbrž vzdělanost, hodnost, pilnost a jiné jim podobné, čím víc tím líp.

Také se rozumí, že celé obce nejsou na takovém stupni vzdělání, aby potřebnost škol dobrých nahlížely, a již dokonce ne, aby samy z obecního jmění něco na plat učitelský přidati chtěly, nýbrž že by raději mnohá obec a mnohý kolátor veřejnou licitací drželi, kdo míň vezme: tolik však naděje ve vlast naší máme, že se skoro v každé obci nalezá jeden neb více takových mužů, kteří i to nahlídnutí a zároveň tolik podnikavosti a moci na ostatní mají, aby je k tomu přemluvili. Známo jest, že jeden činný a rozumný sto ostatních za sebou táhne.

Na jednu věc ještě ku konci, než o tak krásné věci jako jest zvelebení škol, mluviti přestanem, pozornost čtenářů obrátit musíme: aby považili, že jest zvýšení platů nejhlavnější potřeba k zvelebení škol, poněvadž pak o schopné lidi nouze nebude. Cokoli se teď jenom pro pouhé lepší vzdělání učitelů stává a ještě stane, zůstane vždy jen marným prostředkem. Opakujeme ještě naposled: Stav učitelský musí i ve platu, i ve vážnosti, i ve vzdělanosti znamenitě povýšen a s jinými stavy méně než on jest důležitými na stejný stupeň hodnosti přiveden býti, má-li pravé vzdělání a štěstí národu našeho pevný základ dostati a statečně vykvésti. Blaze všem, kteří k tomu něčím přispěti mohou!

4. SLOVAN A ČECH.

Od H. Borovského.

(Pražské noviny 15. 19. 22. 26. února, 1. 5. 8. 12. března 1846. Č. 14. až 21. S. 53—54. 59—60. 63—64. 67—68, 71—72. 75—77. 81—82, 85—86.

V druhé polovici 18. stol. počíná se proces obrození národů evropských. I národové slovanští podlehli tomuto proudu, a podlehnutí to znamená pro ně nový život. Znovuzrození národů slovanských stalo se ve znaku znamení vzájemnosti slovanské. Jednotliví národové slovanští v poměru proti národům jiným, zvláště Němcům, cítili se slabými, a slabosti té uniknouti hleděli spojením Slovanů, slovanstvím. Myšlénka vzájemnosti slovanské zvláště u Čechů našla půdy. Čechové také dali národům slovanským muže, který myšlénku vzájemnosti slovanské uvedl v soustavu. Byl to Jan Kollár (1793—1852) pěvec »Slávy Dcery«. R. 1837 vydal samostatně spis: »Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschieden Stämmen und Mundarten der slawischen Nation« a v něm obšírně vyložil, o čem před tím úryvkovitě psal: co jest vzájemnost slovanská. Kollárova myšlenka vzájemnosti vytryskla z uvědomění, že jednotlivé větve slovanské jsou malé. Malosti unikal sdružením. Kmeny slovanské prý měly tvořiti jeden národ, rozličná jich nářečí měla býti pokládána za jednu řeč. Slované počali se sdružovati v jeden svazek přes to, že jsou příslušníky různých říší. Svazku jich nepřekáží ani moře ani

země a to proto, poněvadž snaha jich není snaha po sdružení politickém, nýbrž je to jen spojení literárně duchovní, je to literární vzájemnost. Ta spočívá v tom, by všecky národní větve společnou měly část duchových plodův svého národa, by vzájemně kupovaly, četly ve všech slovanských nářečích vydané spisy a knihy. Každé nářečí aby nový život z druhého čerpalo, aby se omlazovalo, obohacovalo a vzdělávalo, a přece na druhé nesáhalo, aniž na sebe sáhati dávalo, nýbrž aby vedle všech ostatních na své vlastní půdě dále stálo. Při vzájemnosti zůstávají všechny kmeny a nářečí nezviklaně na svém starém místě, pomáhají však vzájemně spojeným působením a závoděním výkvětu společné literatury národní: vzájemnost není zde květinou, nýbrž bohyní květin, která rozmanité květiny sije, sází, pěstuje, zalívá a ochraňuje, a jich pyl k nové spanilé směsi pořádá. Literární vzájemnost nedotýká se ani útvarů státních ani zřízení církevních, není to také snaha po splynutí všech dialektů slovanských v jednu hlavní řeč a v jeden spisovný jazyk. Vzájemnost literární žádá, aby Slovan stojící na prvním stupni vzdělanosti a osvěty znal čtyři nářečí slovanská: rusky, illyrsky, polsky a československy, Slovan druhé třídy přiučí se i menším nářečím a podnářečím, Slovan třídy poslední, třetí, musí znáti všechna nářečí slovanská bez výjimky, ať jsou živoucí nebo vymřelá. Znalost ve všech případech musí býti aspoň gramaticko-lexikální. Potřeba vzájemnosti nejvíce cítila se u toho kmene slovanského, který neměl v literatuře téměř nic svého, bylo to u slabých Slováků. Slováci jsou pravým otcem vzájemnosti. Vzájemnost literární má chrániti od toho zla, do něhož by mohly upadnouti slovanské kmeny a nářečí, jež mají vlastní volnou nezávislou vlast, má je chrániti, aby více patriotismem se nezabývali, nežli národností a aby nezapomínali na své nesvobodné a slabé spolubratry. Vzdělanost u samostatných kmenů slovanských nesmí se seslabiti, nesmí se státi jednostrannou a partiellní. Slabé kmeny slovanské mají ve vzájemnosti hledati a najíti útěchu; ztratily sice vlast, než té mohou opět nabýti; chovají jako drahý poklad národnost

a řeč, které, kdyby ji ztratily, více nabýti by nemohly. Jednotlivé kmeny slovanské nesmějí oddati se separatismu, neboť člověk, kmen a lid, který mimo sebe ničeho nemiluje, nemůže milovati ani sebe sám. Ve vzájemnosti musí viděti Slované svoji spásu. Vzájemnost ukazuje jim velikosti jich poslání v řadě národů. Jich úkol je smířiti dobu starou s novou, vésti od antiky k romantickému a odtud k principu humanity. Tak Slované mají vyplniti své božské poslání, tak mají pracovati pro věčnost. Slované mají právo na probuzení, svobodu a vzdělání, třeba že mnozí z nich žijí pod cizím jhem a byli do té doby vzdáleni od života kulturního. Slované vystupují sice později na jeviště dějin světových, ale mají za to před sebou budoucnost. Vzájemnost přináší mnohonásobný prospěch. Jí rozšiřuje se obzor duševní, poněvadž stoupenci vzájemnosti více děl literárních je přístupno, ona podporuje prodej knih, chrání jazyk od cizích slov a frází a činí tím nářečí slovanštějšími, zabraňuje pokusům o jakékoliv jiné spojení Slovanů než-li literární a zažehnává nesváry mezi Slovany. Vzájemnost může kvésti, podaří-li se Slovanům odvrátiti nenávist cizinců a uklidniti vnitřní spory slovanské. Aby dokonale Kollár vyložil, co vzájemností míní, uváděl i prostředky, o nichž myslil, že se jimi vzájemnost literární dá uskutečniti. Žádal za zřízení slovanských knihkupectví ve všech hlavních městech slovanských kmenů, navrhoval výměnu knih mezi spisovateli rozličných kmenů, přál si založení učitelských stolic a školních katheder slovanských nářečí, »kde by žáci a mladí Slované aspoň začátkům se učiti a povzbuzeni k dalším pokrokům nabýti mohli,« toužil po vydávání všeobecného, všenářečného, slovanského literárního časopisu, přimlouval se za zařízení veřejných a soukromých knihoven, v nichž by »knihy všech nářečí se nalézaly a ku čtení propůjčovaly«, domlouval, aby se vydávaly srovnávací mluvnice a slovníky všech nářečí, písně lidové a přísloví. Návrhy své zakončil Kollár přáním po odstranění cizonárodních slov a forem, a touhou po přijímání slov pravých a čistě slovanských. A tím žádal »podmíněné přibližování se

k ideálu všeslovanského jazyka t. j. řeči, jíž by každý Slovan kteréhokoliv kmene snadno rozuměl«. Sjednocení Slovanů měl podporovati jednostejný, filosofický, v duchu slovanské řeči založený pravopis, na němž by se smluvili všichni Slované nebo aspoň ti, kteří užívají »jednostejných písmen latinských a kyrilských«.

Názory Kollárovy o vzájemnosti slovanské došly rozšíření u všech Slovanů. Slováci postavili se pod prapor myšlének Kollárových, Srbové lužičtí přijímali učení Kollárovo za své, na jihu slovanském Kollára považovali za svého učitele. Hrvat L. Gaj hlásil se tam k myšlénce Kollárovy literární vzájemnosti. Gaj stal se otcem učení zvaného »illyrism«, a otcem tím stal se ne bez vlivu Kollárova. Illyrism vytryskl také z poznání slabosti a malosti národa, opíral se o ideu všeslovanství, jenže chtěl, aby dříve působilo se k sjednocení Hrvatů s nejbližšími druhy slovanskými. Velká Illyrie měla obsahovati celé Jihoslovanstvo, k Illyrům měli patřiti Slovinci, Hrvati, Slavonci, Dalmatinci, Bosňáci, Černohorci, Srbové i Bulhaři, jich jazykem měl býti písemní jazyk hrvatský, slitý s jazykem nové srbské literatury. V Haliči Lvov hlásil se k názorům Kollárovým, na Ukrajině v Charkově byli stoupenci Kollárovi atd. atd. Kollár stal se, jak sám o sobě napsal, vskutku velikým knězem Slávy.

Názory Kollárovy nebyly ve všem správné. Byly málo reelní a sváděly k povrchnosti. A proto od těch, kdo viděli a dobře poznali svět slovanský, proti názorům Kollárem hlásaným vznikal odpor. Veřejně tomuto odporu průchod dal K. Havlíček již r. 1843 básní »Tys bratr náš« (Básnické spisy Karla Havlíčka. Pořádal Ladislav Quis. V Praze 1897. 10.) a r. 1846 článkem »Slovan a Čech«. (Пыпинъ А.: Панславизмъ въ прошломъ и настоящемъ Вѣстникъ Европы 1878. XI. V. 312. ad. — Týž: Литературный панславизмъ. Tamtéž 1879. XI. III. 591 ad. — Perwolf, J. Slovanská vzájemnost. Panslavismus. Riegrův Slovník naučný heslo »Slo-vané«. — Ивановъ І.: Славянската взаимность въ борбите и съборите. Български Прегледъ, Год. V. София 1899. Книга V. VII. — Jan Kollár 1793—1852 Sborník

statí o životě, působení a literární činnosti pěvce »Slávy Dcery«. Ve Vídni 1893 — Кулаковскій, П: Иллиризмъ. Варшава 1894.)

Zároveň s probuzením národního ducha a nějaké vyšší činnosti ve vlasti naší přistěhovala se i myšlénka Slovanstva, aneb raději procitla opět, jenom že s větší silou a s větší nadějí než dříve za starodávna. Jak obyčejně na světě bývá, stala se i tato myšlénka Slovanstva, jako všechny jiné velké a nové myšlénky módou u nás, takže před několika léty každý skoro sebe jmenoval Slovanem, stydě se jaksi za tak malé jméno, jako naše Čech, Moravan, Slezan, Slovák: každý dříve než se počal učit mluvnici české, přeběhl ruský, polský a j. jazyky, mnoho o nich sice nevěděl, ale přece s učenou tváří knihy a časopisy v rozmanitých jinoslovanských jazycích čítal, a z nich mnoho, časem nesmyslně, do češtiny překládal. Rusy, Poláky Iliry a jiné Slovany jmenoval každý své bratry, staral se o jejich prospěch, ne-li více aspoň tak jako o vznik svého národu: a ti, kteří nejpraktičnější byli, kojili v srdci svém pevné přesvědčení, že časem svým všech 80 milionů Slovanů (i s těmi miliony, co jich zatím přiroste) jeden jazyk písemní, jedny sympathie a všechny jiné věci, které jmenovati neslušno a nedovoleno jest, dohromady míti budou; zkrátka, že z nich ze všech bude jediný národ v takovém smyslu, jako jsou Francouzi atd. jedním národem.

To všechno dohromady nazvali Němci Panslavismus, a vyšnořivše ho ještě mnohými zvláště přimyšlenými nemotornostmi, vzali (jen na papíře) troubu váleční do zubů a troubili proti Panslavismu a Slovanům: „Mordelement!“

Zkrátka o tom Panslavismu nadělalo se po mnoho let hluku, křiku a povyku, napřed u nás v Čechách (při čemž si ještě dovoluji práci pp. Hurbana a Štúra[1]) ignorovati a milé Slovensko k našemu kmenu připočísti), pak v Ilirsku, hned na to v Němcích, potom v Rusích na to i ve Francouzsku, odkud se potom ta idea bezpochyby náhodou v nějakém novém fraku i do Polska přestěhovala a majíc již jako z Francouz přicházející důstatečného kreditu také všem Polákům k bratrství s námi srdce roztáhnula!

Prosím zatím nehoršiti se nic pro tu ironii, s kterou jsem se o tak svaté věci psáti osmělil: malé strpení a dočtení tohoto článku až ku konci, a pak doufám smířiti každého s náhledy svými. Ubezpečiti mohu, že na sobě nikdy nevynucuji aniž vynutiti mohu ironii, mluvě o věcech zdravých, pravdivých, užitečných a rozumných.

Největší rozsáhlosti a opravdového vniknutí do

[1]) Ludovít Štúr (1815—1856), literát slovenský stal se otcem myšlénce: lid slovenský probuditi jeho rodným jazykem a sjednotiti intelligenci slovenskou, rozdvojenou v stranu katolickou a evangelickou, centrální slovenčinou. Štúr r. 1845 uskutečnil myšlénku svoji a začal vydávati politické »Slovenskje národnie noviny« s beletristickou přílohou »Orol tatránský«, psané slovenčinou. R. 1846 vyšel jeho spis »Nárečia slovenskô alebo potreba písania v tomto náreči«, kde se odůvodňuje, proč Slováci zakládají svoji vlastní literaturu. Zavedení slovenčiny jako jazyka spisovného stalo se předmětem veliké polemiky. Proti kroku Štúrovu postavili se zvláště spisovatelé v Praze spisem »Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky« (r. 1846). Stoupencem myšlénky Štúrovy, zastancem jeho názorů a bojovníkem v polemice byl Slovák Josef L'udovít Hurban (1817—1888). (Vlček Jar.: Dějiny literatúry slovenskej. V Turč sv. Martine. 1890. 68 ad.)

života dočkala se tato idea Slovanstva u nás a v Ilirsku, a nám i Ilirům také nejvíce prospěšnou se stala. Právě však proto, že u nás takové populárnosti, takového rozšíření došla, zanechala nám také mnoho zbytečností, přehnaností a škodných následků, které na tomto světě vždy co trusky k nejužitečnějšímu přimíseny bývají.

Mnozí u nás nerozumějíce, oč se tu jedná, uchytili se slova a přijali na sebe všechny nepotřebné fantastické výsledky myšlénky Slovanstva, z pravých však a užitečných výhod, jejich žádnou neokusili. A konečně se ze všeho udělala taková matenice, že větší část z těch, kteří sebe Slovany nazývali, ani sami nevěděli nač, proč a zač, kam to vede, co to je atd. Takové náhledy o Slovanstvu panují ještě dílem nyní v malých městech našich. Tyto bludné myšlénky co možná v myslích krajanů porovnati, škodné odstraniti a užitečné tím více vštípiti a vůbec všechny dobré stránky myšlénky Slovanstva schváliti a na škodné poukázati jest oučelem tohoto článku. Nahlížím ale, že slova má, aby tím jistějšího průchodu našla, jakési garantie ze života potřebují: chceme-li proti předsudkům vystoupiti, s nejlepším prospěchem to učiníme, přiznáme-li se sami, že jsme kdysi v nich vězeli. Zkušenému se vždy více a raději uvěří.[1])

Za studentských let na universitě Pražské, když člověk nejzpůsobilejší jest rozpáliti se až nemoudře pro novou oblíbenou myšlénku, v té době, když se jedna větší polovice mladých lidí zamiluje do děvčat, a druhá menší do ideí, zablýsklo se mi teprv něco

[1]) V originalu stojí »nevěří«, ale je to patrná chyba místo »uvěří«.

o velikém Slovanském národu, o bratrstvu, stejném smýšlení jeho rozdílných kmenů mezi sebou, o budoucí vznešenosti jeho atd.; znělky ze Slávy Dcery deklamovali jsme tiše a nahlas, tvořily se (avšak netiskly) také znělky, uchopili jsme se abeced a mluvnic všelikých Slovanských nářečí, kladli si za velkou čest zpívati dvě polské, jednu ruskou a dvě ilirské písně. V této blažené době seznav dle možnosti z knih jazyky, děje a obyčeje kmenů Slovanských, umínil jsem si pevně procestovati všechny jejich kraje, a seznámiti se se všemi bratry slovanskými osobně v jejich krajinách. Seznal jsem Polsko, a — nezalíbilo se mi, s nenávistí a pohrdáním opustil jsem Sarmatské kraje,[1]) a po novém roce[2]) v nejtužších mrazích klusal jsem na kybitce do Moskvy, zahříván nejvíce horkostí své srdečné všeslovanské vzájemnosti Ruské mrazy a ostatní ruské věci uhasily ve mne poslední jiskru všeslovanské lásky; kosmopolitismu jsem beztoho nikdy neměl ani za mák v těle, a tak jsem se vrátil do Prahy Čechem, pouhým neústupným Čechem, ba s jakousi tajnou kyselostí proti jménu Slovana, které mi seznavšímu dostatečně Rus i Polsku jakousi ironií zavánělo. — Po nějakém čase, když jsem na nemilé dojmy poněkud byl zapomenul, umírnila se mi opět krev a byl jsem v stavu všechny podivné pestré myšlénky, nenávist a příchylnost v duši své porovnati a při chladné mysli výsledky na místě nabyté a mrzuté osobní zkušenosti s předešlou poetickou nadšeností opět v souměrnost uvésti. Zkrátka utvořil jsem si pro sebe

[1]) Sarmatským krajem myslí se vůbec kraje na východě Evropy.
[2]) R. 1843.

zásady o Slovanstvu a Češstvu a ty zde čtenářům jen pouze k uvážení předložiti hodlám.

Především, abych jak se říká, i s dveřmi do domu vpadl, vyslovuji pevné a nevyvratné přesvědčení své, že Slované, totiž Rusové, Poláci, Češi, Ilirové atd. nejsou jedním národem. — Tato slova jsou jako výpověď vojny, a tak rozhodná, že obšírného vysvětlení potřebovati budou. Nechtěje zde všechno opakovati, co jsem na jiném místě (Cizozemci v Rusích v Čas. Čes. Mus.[1]) k určení toho, co národ jest, již pověděl: uchopím se zde raději přirovnání. Komu kdy napadlo mluviti o národu romanském neb germanském? Komu napadlo jmenovati Vlacha bratrem Španěle a Francouze aneb Angličana s Němcem do stejného národu počítati? A zrovna tak jako Španělé, Portugézi, Francouzové, Vlaši dohromady jsou Romanští národové; a Němci, Dáni, Švédi, Norvézi, Hollanďané Germanskými národy slovou: zrovna tak jsme my, Poláci, Iliři, Rusové atd. Slovanskými národy, a jméno Slovan jest a zůstati má vždy jen jménem zeměpisným a vědeckým, nikoli však jménem srdečným, jménem sympathie, s jakou každý národ jméno své vyslovuje. Tak jako nemá být člověk pořádný kosmopolitou (kdo praví, že každého miluje, nemiluje žádného), tak jako by směšno bylo, cítiti patriotismus indoevropejský a dělati verše o něm v nadšení; zrovna tak, jenom ovšem v menší míře, nepravdivé jest vlastnectví všeslovanské. Namítne-li někdo, že snad mezi národy slovanskými není tak

[1]) Cizozemci v Rusích. Od H. Borovského. Č Č M 1846. XX. 95—132.

veliká rozdílnost, jako mezi romanskými a germanskými: musíme tomu naprosto odporovati. Třeba by u př. mezi jazyky rozličných Slovanských národů ani tak veliký rozdíl nebyl jako mezi jednotlivými germanskými a romanskými (ačkoli u příkladu jazyk holandský blíže jest německému než ruský českému, a mezi francštinou a vlaštinou není většího rozdílu než mezi ruštinou a češtinou) nesmíme přece zapomínat, že nejen jazyk, nýbrž také obyčeje, náboženství, vláda, vzdělanost, sympathie a j. v. dohromady národnost a tedy i rozdíly mezi rozličnými národy tvoří, a béře-li se při slovanských národech na všechno to náležitý ohled, nesmíme již tvrditi, že by si na př. Rusové a Češi, Poláci a Rusové, Iliři a Poláci blíže stáli, než kteříkoli dva národové germanští neb romanští.

Čas a okolnosti rozdělily veliké množství lidu Slovanského původu již od dávna na čtyry podstatně od sebe rozdílné národy, z kterých každý (vyjímaje Iliry) již od dávna jedním národem samostatným jest, a všechno buď měl neb má, co zapotřebí jest, má-li se o národu mluviti. Upírati nebudeme, že jest to velké štěstí, býti členem velikého, rozšířeného národu, tak jako si mnohý malý člověk přeje být velkým, tak jako by snad nikdo dobré vlastnosti, moc, jmění atd., kdyby je míti mohl, od sebe neodstrkoval: s druhé strany ale slušně se od rozumného člověka očekává, aby s osudem svým spokojen byl, a s tím co má se spokojiv, nežádal toho, co míti nemůže. Šlechetná mysl Kollárova rozhřála nás ve Slávy Dceři nejvíce k jakémusi neurčitému přátelství a bratrství se všemi slovanskými národy: zapotřebí bylo tak silné, živé a

nové páky, aby se duše naše tak dlouhou nečinností zmalátnělé a zvšednělé opět k nějakému životu probraly, a také jsme opravdu z této myšlénky velmi mnoho dobrého pro sebe nakořistili, o čem ještě později zmínku učiníme. S druhé strany se ale právě tímto básnickým a velmi neurčitým přátelstvím a bratrstvem, které se ustavičně mezi pouhou literární vzájemností (již to ale vlastně se všemi národy míti máme a můžeme, byť by si ostatně naši nejúhlavnější nepřátelé byli) a ostatními vyřknutými a nevyřknutými požadavky panslavistickými kolíbalo, konečně tak hlavy pomátly, zvláště lidem v zeměpisu a historii jakož i slovanském národopisu méně cvičeným, že již sami nevěděli kudy ven a kudy tam s tím Slovanstvem. Následky pak z takové pomatenosti myšlének, a z neurčitosti pojmů bývají vždy podivné a nejvíce škodné.

Právě toho máme teď rázný příklad na Slovensku.

Komu jen trochu povědomy jsou tamější poměry, věděti bude, jak tam panslavismus královal, jak nadšeně se mnozí Slováci v myšlénce kochali, že jednou všichni Slovanští národové jednu literaturu a Bůh ví co ještě dohromady míti budou, jeden již vydal gramatiku všeslovanskou,[1]) t. j. utvořiti chtěl všeobecnou slovanskou řeč: zkrátka každý ví, že mezi Slováky nejvíce panovalo domnění, že by se opravdu ještě časem svým ze všech národů slovanských jediný utvořiti mohl. Roku 1842 přesvědčil jsem se sám na cestě své po Slovensku o všem právě řečeném, ačkoli

[1]) H. zde naráží na spis: Elementa universalis linguae slavicae e vivis dialectis eruta et sanis logicae principiis suffneta. Auctore J. Herkel. Budae 1826.

již z toho, co příchozí od Prahy Slováci (a mezi nimi sám p. L. Štúr) mluvili, dost vysvítalo.

A kdo by si byl pomyslil, že se 1845. p. Hurbanovi a Štúrovi, dvěma marným, více o slávu svou spisovatelskou než o blaho národu svého starostlivým ostatně dosti nepatrným lidem (přirovnáme-li je k slavným a zasloužilým Slovákům předešlé doby) podaří místo velikého spojení všech Slovanů odtrhnouti Slovensko ještě od nás ostatních, s kterými opravdu již v literatuře a v národnosti pevně spojeno bylo!! Nepodobá-li se to nejtrpčí ironii? Uvěřil-li by to kdo na pouhé slovo?!

Se zvláštní chytrostí hledí tito pánové Hurban a Štúr, to co se jenom proti jejich osobnímu mrzkému a škodnému počínání píše, jako hanu na celé Slovensko potáhnouti, aby tak rozhořčení mezi námi a Slováky, kteří vždy našimi milými a váženými bratry jsou a i po Hurbanovsko-Štúrském apoštolství zůstanou, tím více vzrůstalo, a jejich soběcký, marný záměr, utvořiti ze sebe malinkých človíčků patriarchy, tím snadněji se podařil. Z toho ohledu prosíme snažně každého vlastimilovného Slováka, který naše listy čítá, aby dle možnosti všechno to, co proti Hurbano-Štúrovským novotám píšeme, mezi svými krajany rozšířil a rozhlásil, tak aby se Slováci z čistého pramene o našem mínění dověděli, nikoli ale z pokaleného pramene Orla neb Novin Štúrových.[1]) Doufáme ale, že každý rozumný, o poměrech Slovenska k Maďarům atd. dobře zpravený Slovák, pravdivost našich slov

[1]) Viz poznámku na str. 33.

uzná, a počínání Hurbano-Štúrské, z kterého pro celý náš národ jenom škoda vyplynouti může, tak jako slavný a zasloužilý náš Kollár a my všichni zatratí.

Není zde místa ani potřeby dlouhé výklady o politice držeti, tolik ale i zkušenost historická i pouhý rozum praví, že mezi národy sousedními nikdy jisté, pevné přátelství udržeti se nemůže, proto že velmi mnoho příležitostí jest k vzniknutí soběctva, kde tak často otázky nastanou o jmění, o užitcích, o školách atd. Kdož neví, že se lépe cizí porovnají, než bratří? —

Z některé tedy příbuznosti mezi národy slovanskými nedá se již očekávati svornost mezi nimi, ba sousedství jejich přislibuje nám vždy hojných nesvorností. Beřme svět tak, jaký jest, a očekávejme tedy přátelství a svornost mezi lidmi a národy jen tenkrát, když z toho obě strany užitek mají, když škody a výhody, žely a radosti společné jsou, a k hádkám příčina vyskytnouti se nemůže. Takový ale poměr je toliko mezi národem naším a ilirským; pročež také ujišťuji, že opravdové a trvanlivé přátelství a bratrství, pravá více než literární vzájemnost jenom mezi námi a Iliry býti může a také bude, jako vůbec jisto jest, že těmto dvěma národům největší zisk z idei Slovanstva vyplynul.

Avšak přehlédněme již všeliké následky, které nově vzkříšená myšlénka Slovanstva u rozličných národů Slovanských způsobila.

Dobré máme právo sami o sobě v tomto pádu dříve promluviti. Již od starodávna u nás, bez pochyby proto, že jsme co malý národ v ustavičných válkách

s velikým Němectvem pomoci potřebovali, povstalo toužení po spojení ostatních slovanských kmenů v jeden celek. Husité zrovna určitě se o to ucházeli, nazývajíce ostatní Slovany svými bratry. Zmínky o tom příbuzenstvě ustavičně nacházíme v rozličných dobách. Kramerius [1]) zrovna píše, že se jeho Noviny i v Polsku i na Tureckých hranicích čítají, kde všude bydlí národy našeho plemene. Od Dobrovského [2]) pak, až do této doby dospěla myšlénka ta k největší skutečnosti

Nehodláme a nemůžeme zapírati, že jsme my celý národ československý, nejvíce však obyvatelé království Českého ze všech slovanských národů nejvíce potratili ráz svůj zvláštní a národnost: sotva ten jazyk že jsme si zachovali, a to ještě ne všichni a ne čistě. Němectvo na náš jazyk, na naše smýšlení, na naše obyčeje, zkrátka na všechno u nás veliký a snad již nenapravitelný vplyv provedlo: nechceme-li tedy, aby se o nás říci mohlo »že jsme také Němci, jenom že česky mluvící«, musí být hlavní naše starost, vyhledávati všemožně všeho, čím se kdysi národnost naše označovala aneb dílem ještě podnes označuje.

A tu stojíme vlastně při nejhlavnějším užitku, který by nám z vzájemnosti Slovanské vykvésti měl a mohl, jenom že jsme až posavad tuze malé péče o to měli. Starožitnosti české ukazují nám poněkud, jací bývali nezněmčilí otcové naší; a kde tento slabý pramének vysýchá, uchytiti se můžeme slovanských starožitností vůbec, poněvadž si slovanští národové

[1]) Václav Rodomil Kramerius nar. 1792 † 1861.

[2]) Josef Dobrovský tvůrce slavistiky a buditel český žil v létech 1753—1829. (Brandl V., Život Josefa Dobrovského. V Brně 1883.)

před časy ve všem mnohem ještě podobnější byli; že však jiní národové slovanští národnost svou až do dneška lépe zachovali než my, podává nám i národopis slovanský velmi hojné pomoci. Z národopisu tedy a ze starožitností všeslovanských nejlépe se přiučíme, co našeho a co cizího u nás jest; tam jako v zrcadle naše neporušené předky vidíme. S lítostí tedy pozorovali jsme, jak většina jenom na skořápce Všeslovanstva lepěti zůstala, hrajíc si jenom rozličnými nepatrnými drobnůstkami, jako jmény, písničkami, písmenky atd. a málo dbajíc o pravé poznání jiných národů slovanských.

Zdá se, jako bychom na Šafaříka [1]) byli vložili celou péči a všechno to nepováživše, co bedra jediného snésti mohou, a co nikoli. V národopisu Šafaříkově [2]) máme jako výkres budoucího velikého stavení; učinil se pořádek v ohromné práci, určením hranic na zemi i v jazycích: zůstala nám však ovšem již lehčí, ale obsírná práce, vyplniti celou tu osnovu, a popsati geograficky a ethnograficky do podrobností všechny ty kmeny slovanské. Kdy se takového díla dočkáme, kdy se dočkáme cestovatelů do Ilirska, o kterém tak málo víme? Ovšem jest lehčeji nazvati sebe Bořivojem nebo nějakým X.-aslavem, než přispěti opravdu prací svou k národnímu zvelebení.

Rovněž tak chatrně stojíme v historii všeslovanské: Šafaříkovy Starožitnosti [3]) jsou alfa i omega: kýž by

[1]) Pavel Josef Šafařík * 1795 † 1861. Brandl V., Život K. J. Erbena v Brně 1887. — Vlček J., Pavel Jos. Šafařík. V Praze 1896.

[2]) Slovanský národopis. Sestavil P. J. Šafařík. V Praze 1842.

[3]) P. J. Šafařík: Slovanské starožitnosti: oddíl dějepisný. V Praze 1837

jen mravopisní díl také vyšel,[1]) při čem považiti musíme, že byť by i síla a věk jediného muže k úplnému provedení rozsáhlého díla postačovaly, přece ještě ani pomůcky k dílu tomuto vydány nejsou. A což pak historie ruská, polská, ilirská od té doby, kde přestávají Šafaříkovy Starožitnosti? — Napíše se sama?

S ohledem na jazyk je dobré znání řečí slovanských hlavním průvodčím k poznání, co jest germanismus, aneb jiná nečeskost; z ostatních slovanských jazyků shledávati můžeme to, co jsme ztratili neb čeho ještě v řeči své nemáme. Jmenovitě co se vyšší konversační řeči týče, která až posavad u nás vzdělána není, podává nám ruština a polština velmi hojných pomůcek, jenom že jich málo užíváme. A kdo by to řekl, že my Čechové, filologický národ, nemáme posavad ani jedné řádné gramatiky kteréhokoli slovanského jazyka? Kdo by si pomyslil, že vždy velikou zacházkou pomocí cizího německého jazyka příbuzné nám řeči učiti se musíme?

Z literatury ruské a polské mohli bychom s dobrým prospěchem vážiti nejen překládáním, nýbrž více čtením: neboť se mi marnotratstvím býti zdá, překládati a vydávati v češtině to, čemu tak snadně každý vzdělaný našinec porozuměti může. (Populární knihy se arci překládati mohou.)

Totoť tedy je vzájemnost slovanská, to jsou výhody, které z toho máme, že nejsme osamotnělí ve

[1]) Díl tento nevyšel nikdy. Šafařík nedokonal to, o čem pracoval. Úlomky mravopisného dílu jsou rozličné rozpravy, nyní společně tiskem vydané od J. Jirečka v „Pavla Jos. Šafaříka sebrané spisy“. Díl III. V Praze 1865.

světě, jako Maďaři neb Škipitáři; že jsme Slované! A pokavad nevyčerpáme všechno zde uvedené, co nejvíce možná, ať žádný nezpívá o bratrstvu mezi Slovany! Nechme planých řečí a krásných floskulí a chopme se díla. »Ne ten vejde do království nebeského, který říká: Pane, Pane! ale který plní vůli Otce mého.« Lehko jest píti na zdraví všech Slovanů a zpívati písně o veliké Slavii: ale těžko učiti se gramatiky a historie a ethnografie!

Kromě těch uvedených duševních výhod můžeme i my Čechové mnohé jiné materiální užitky ze Slovanstva míti. Jak snadno jest nám pro blízkost a podobu jazyku vyučiti se velmi rychle kterýkoli jiný slovanský jazyk. Poněvadž ale všichni ostatní národové slovanští mnohem méně vzděláni jsou než my, a zároveň vlast naše lidmi již dost naplněna jest: máme vždy nejlepší příležitost, co vzdělanci všelikých způsobů řemeslníci, umělci atd. v jinoslovanských zemích dobré obživy najíti, řádné jmění nashromážditi a pak doma ovoce své pilnosti v pokoji ztráviti. Štěstí a dobrý byt každé země musí ale růsti, když občané jakýmkoli způsobem z jiných zemí přičinlivostí svou hojné jmění do země své táhnou. I této okolnosti jsme, jak náleží, nepoužili, a jenom v našem císařství co úředníci přicházejí Čechové hojně do jinoslovanských zemí, za hranice ale rakouského mocnářství málo kdo se odvažuje.

Tu také na jednu okolnost pozornost svou obrátiti musíme, že my, jakožto národ nízkomyslný, pokažený a zmalátnělý, nemajíce dost národní hrdosti, brzy mezi jinými Slovany, zapomínajíce řeč svou, národnost a

řeč jinoslovanskou přijímáme. Obyčejně se to dělo ze sprostoty a bez pomyšlení, že by to nedobře bylo: co však nastala myšlénka vzájemnosti Slovanské, málem by se takové podlé počínání ještě cností bylo nazvalo. Poněvadž se s podivnou převráceností a nepraktičností, ne Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko, nýbrž celé Slovanstvo za vlast naši považovalo, myslilo se také, že Čech ku př. v Rusích a Polsku, tak dobře doma jest, jako v Praze; a že opustiti řeč a národnost svou a přijmouti jinou slovanskou, jest tak, jako přestěhovati se z Chrudimska do Čáslavska! Přijmouti ku př. profesuru v Rusích nezdálo by se žádnému z takových Všeslovanů našich počínáním nevlasteneckým,[1]), a pracujíce pro jiné slovanské národy, mínili tím i o vlast svou Českou již důstatečné zásluhy míti.

Proti takovému záhubnému smýšlení zde určitě vystoupiti držíme za svatou povinnost, a vyslovujeme zjevně, že Čech přestoupivší k národnosti jinoslovanské, zrovna tak se proti vlasti své prohřešuje, jako by se byl přetvořil ve Francouze, Němce atd., a zrovna tak odrodilcem se stává. Neboť opakuji ještě jednou s důrazem, že vlast naše není Slovanstvo, nýbrž jen Čechy, Morava, Slovensko, Slezsko. Kdyby celé Slovanstvo vlastí naší bylo, kdyby všichni Slované jedním národem byli, již bychom byli měli

[1]) [Pro uvarování všelikých špatných výkladů, vyslovuji zde své přesvědčení, že na vždy vlast svou sice nikdo opouštěti nemá; že však vždy dovoleno a s vlasteneckým smýšlením spojitelno jest, na jistý čas v cizině prospěchu svého v jakémkoli povolání vyhledávati.]

dávno přijmouti jazyk ruský, jako převládající, co spisovní řeč, co jistě posud žádnému *moudrému* z nás nenapadlo. V tom musí být první zásada naší národnosti, že se jazyka svého nikdy odříci, a jej nikdy za žádný sebe příbuznější dobrovolně vyměniti nechceme. Kdo jinak smýšlí, není s námi, nýbrž proti nám.

Jiný, ačkoli jen zdánlivý užitek, myšlénky Slovanstva byl ten, že se nepřátelé a hubitelé naší české národnosti odstrašiti měli tak velikým 80milionovým jménem, jako jest Slovan: tak aby proti každému hodlajícímu potlačiti nevelmi hojný národ český všichni ostatní Slované co nepřátelé stáli. Taková politika je ale v každém ohledu dětinská a směšná. Nechceme se ani obšírně toho dotýkati, že bez toho každý rozumný a v záležitostech těchto honěný člověk dobře ví, že všichni Slované dohromady, jako jedna síla vzati, skoro nic neplatí, protože vždy jedna polovice proti druhé, jako oheň proti vodě jest, a tudy jedna druhou v šachu drží a k činnosti nepřipouští, a že tedy vyhrůžka s celým Slovanstvem jenom planá jest a zkušenému ještě směšná býti musí.

Ale abychom zkrátka a určitě věc odbýti mohli, kdož pak jsou tito nepřátelé naší národnosti, před kterými tak přehrozný strach míti musíme, že je touto 80milionovou banknotou Slovanstva odstrašiti chceme? Pan Šuselka, Laube atd.? [1]) Ti jsou sami rádi na světě a nedovedou zahladiti národ český! A kdyby i všichni

[1]) Franz Schuselka, Němec z Čech, publicista německý, žil od roku 1811—1886. — Heinrich Laube, německý básník a spisovatel pocházel ze Slezska. Nar. 1806, † 1884. Oba tito muži byli známi českému obyvatelstvu svojí nenávistí k Slovanům.

Němci dohromady o naši záhubu stáli, ačkoli tomu tak není, vždyť nejsme sami Češi proti nim! Jsme část mohutného mocnářství, a stát náš co do mocnosti vyrovná se jistě celému Německu. A vláda naše národnost naši nikterak nepotlačuje, ba naopak ji zvelebí, a v čas potřeby i zastávati bude!

Jediný a opravdový nepřítel naší národnosti — j s m e m y s a m i. Jenom my sami plichtíme se všude veřejně k národnosti německé, aniž nás k tomu kdo nabízí neb nutí, kromě naší převrácenosti a modařské zastaralé národní zkaženosti. Ačkoli se již, chvála Bohu, mnoho za nejnovějších časů k lepší stránce učinilo, přece ještě posavád většina v zastaralém bludu a šlendrianu německém potopena jest. Kolik set (na tisíce se jistě počítati nemohou) Čechů umí posavad jazyk svůj pravopisně psáti? Německý pravopis neuměti je u nás pro každého, kdo vzdělaným slouti chce, veliká hanba! A český? — Mnozí venkovští páni Francové za zvláštní čest si kladou, že ani česky čísti neumějí![1])

[1]) [Zde nemůžeme opomenouti obrátiti pozornost na to, čeho si, jak se nám zdá, ještě veřejně nikdo nevšimnul: že se totiž venkovští vrchnostenští úředníci patrně vyhýbají zákonu zemskému, (r. 1788 bylo nařízeno, že právníci při úřadech vrchnostenských, tak zvaní justiciarové, mají býti zběhlí v jazyku českém. Stejné nařízení bylo vydáno pro krajské školní kommissary v českých krajinách Šolc J., Národnost a její význam v životě veřejném. V Praze 1881. S. 325.), který od každého v Čechách úřadujícího výslovně žádá úplnou známost jazyka našeho (tedy i gramatiku a pravopis). Český však jazyk neučí se nikde leč na vyšších ústavech (jako na vysokých školách) a poněvadž vrchnostenští písaři tak vysoko ve školách neprorážejí, nýbrž obyčejně jen několika klasy gymnasiálními atd. své veškeré vzdělání ukončí: ucházejí tím způsobem tak jaksi té české gramatice. Kýž by se tak mohl nějaký dobrý spůsob vymyslit, kterak by nějak lacině lepšího vzdělání dojíti mohli!]

Kdo nám zakazuje učit se česky čísť a psát? — Ba, někteří z nás (a sice je hodně mnoho těch některých), kterým to výslovně nařízeno jest od vlády, všelijakým způsobem ve své necvičenosti zůstati se starají. A jsou i tací lidé (sic: lidé), kteří pokládají snažení o zvelebení jazyka našeho a národnosti za nedovolenou věc, za jakési rebelantství!!

My tedy sami jsme největší nepřátelé národnosti své a proto zapotřebí není v Rusích a v Polsku pomoci hledati, nýbrž jenom zastaralou převrácenost ze sebe vypuditi.

O tom, že na probuzení národního smýšlení z počátku myšlénka Slovanstva velikého a dobrého vplyvu měla, již dříve jsme zmínku učinili: zde jenom přidáme zvláštní ještě spasitelný účinek její ve vlasti naší. Náš československý národ neměl štěstí spojenu býti vždy pod stejnou vládou. Tím nejvíce utvořily se u nás rozdílnosti provinciální, a nevyhnutelná provinciální zášť, a řevnivost na škodu celku. Hlavní vada při nás jest také to, že společného jména národního jako Francouzi, Angličané, Němci, Poláci, Vlaši atd. nemáme. Naše »Čech« značí výhradně obyvatele království tohoto, a Moravan, Slovák již sebe nenazve Čechem, aniž svůj jazyk českým, nýbrž moravským, slovenským. Nedůstatek tento rušící svornost a jednotu celku již dávno těžce se cítil, a proto nastalo jméno Čechoslovan, které se však pro lpící na něm zápach učenosti k takové potřebě nehodí.

Což by nikterak možná nebylo provinciální smýšlení blahu celé vlasti obětovati a jména Čech (a pro spisovní jazyk: český), které již mnoho v historii

na sobě nese, a i v cizině za společné nám všem Čechoslovanům přijato jest, všude kde o celém našem národu řeč jest, užívati?

Poláci v tom ohledu takto se vyhnuli zmatku: Obyvatelé království Polského nazývají se koroniaři, a Poláci jsou všichni dohromady. I my bychom provincii Českou nazývati mohli výhradně »královstvím«, a Čechy by pak všechno dohromady sloulo: pak by se, kde by rozdíl provinciální vytknouti zapotřebí bylo, obyvatelé království jmenovati mohli, ku př. korunáři, a ostatní jako posavad Moravané, Slezané, Slováci. Všichni ale jsou Čechové, Čechové v království, Čechové na Moravě, Čechové na Slovensku. A nebo se snad Provensalé, Vendejci, Burgunďané nechtějí jmenovati Francouzi: a Sasové, Prušáci nenazývají sebe Němci? —

S myšlénkou Slovanstva vznikla touha po spojení všech Slovanů v jeden národ, s jediným písemním jazykem:[1]) touha tato uskutečniti se nemůže. Kýž by aspoň mezi námi Čechoslovany, co hlavními pěstiteli této krásné, veliké, avšak nepraktické myšlénky, za odměnu pravá svornost ve všem, a úplné spojení v jeden národ, s jediným písemním jazykem nastaly a vždy trvaly.

Nejnešťastnější ze všech Slovanských národů byl Ilirský. Nejen že skoro vždy v hrubé poddanosti

[1]) Viz o tom ve spise A. Budiloviče. Общеславянскій языкъ въ ряду другихъ общихъ языковъ древней и новой Европы. Варшава 1892. Úvahu obšírnou o práci této od Dr. F. Jokla přineslo Athenaeum X. 161 ad. Kapitola výše uvedená slova Havlíčkova vysvětlující vyšla v českém překladě J. Hejreta v Písku 1895.

vzdychal u Turků a Vlachů, že na mnoho malých nepatrných dílců rozdělen byl a jest, kteří mezi sebou žádného neměli spojení, nejen že ode všech stran rozličné národnosti: maďarská, německá, turecká, řecká, vlaská škodný vplyv naň měli a z části jej pomaďařili, poněmčili, poturčili, pořečtili, povlaštili; ale potkalo tento národ ještě podivnější a hroznější neštěstí v náboženství. Vyznávají náboženství katolické, řecké, unitské, mohamedánské a protestantské! Hodná rána proti jednotě v národu za našich časů, kde se lidé ještě vstavu jsou pro náboženství zabíjeti, a z lásky křesťanské jeden druhého trhati a — jísti!

Co však již nejnesnesitelnější jest, i ta mizerná abeceda dělí je na dvě strany, cyrilskou a latinskou, ba dříve i glagolitika pomáhala všemu dobrému do třetice. A k tomu ještě rozděluje cyrilika a latinka v literatuře a v životě národ mluvící jedním nářečím, neboť mezi srbštinou a ilirštinou (jakou v Záhřebě a v Dalmatsku píší) dokonce žádného není rozdílu, vyjímaje nepatrné provincialismy! Za našich časů, kde se všechno sbližuje, sestřeďuje, spojuje, k politování jest ovšem taková malicherná rozdělenost k vůli abecedě, a pokavad se nějakým způsobem neodstraní, nebude národ ilirský ve světě zaujímati takovou důležitost, jakou by dle položení, počtu a jarosti své míti mohl.

Slovanstvo a slovanská vzájemnost učinily v tom ohledu Ilirům nejdůležitější pomoci, skrze ní naučili se jižní Slované považovati za jeden národ; Srbové, Bosňáci, Hercegovci, Černohorci, Dalmatinci, Chorvaté, Hraničáři, Štýrští i krajinští Slovenci otevřeli oči a na-

hlídli, že si podobnější jsou než posud myslili; pochopili, že v ničemnosti zahynou a v boji s velikými silnými národnostmi utonou, pakli ještě déle pěstovati budou množství malých literaturek, každou s jiným podivným a nemotorným pravopisem.

I podařilo se v Záhřebě, kde vlastně nejvíce národnímu živlu místo příznivé bylo, utvořiti středisté jižního Slovanstva neřecké víry; vzdělaný již dosti jazyk starých Dubrovnických spisovatelů a náš český pravopis přijati jsou co blahoslavené spojidlo veškerého dolního Slovanstva. Proti jménu Ilir vedla se sice ještě oposice,[1]) avšak nenahlížíme, proč by se přijmouti nemohlo; na jménu zajisté málo záleží, jaké jest, ale n ě j a k é společné jméno míti nevyhnutelně zapotřebí k udržení pevného svazku a jednoty. A proto myslíme, že by tu všechny učené důkazy a domněnky přestati, a jenom blaho celku, budoucí velikost národu před očima býti měla, která, ač se to třeba nezdá, přece velmi od jména společného závisí.

Každému národu přejeme, aby se co možná k největšímu štěstí dopracoval, a jižním Slovanům kromě toho zvlášť ještě máme příčiny všechno dobré přáti a jim dle možnosti pomáhati, protože mezi námi a jimi veliká analogie jest, kterou každý, kdo věci rozumí, sám nahlížeti musí. Češi a Iliři mohou býti pobratimci, oni mohou ukázati světu řídký, ba neznámý posud příklad přátelství dvou národů. Všechny příčiny toho a důvody nedají se zde tak pojednou

[1]) Zvláště Srbové vystupovali proti pojmenování Illyři a navrhovali přijati jméno Jihoslované. (Кулаковскій, П.: Панславизмъ. Варшава 1894. 162.)

uvésti: budeme však ještě častěji budoucně o tak důležité věci mluviti, která pro oba národy velmi důležitá a užitečná jest a teprv bude.

Opravdivě tři nářečí jazyka ilirského spojily se již v jednu literaturu, a spojení toto vždy upevňovati a šířiti se bude. Tím více však litovati musíme, že když se tato těžší věc podařila, přece k vůli pouhé liteře, k vůli pouhé nekřesťanské náboženské zášti celý národ, celá síla jeho na dvé rozpoltěna býti má; neboť řeč, jakou v Záhřebě a v Dalmatsku píší, úplně jest taková jako se v Srbsku mluví! A není naděje, aby kdy toto rozdvojení tak statečného národu přestalo, leč že by se v Srbsku latinská litera přijala ve světských spisech, a jenom pro náboženské cyrilica podržela. Tím by (o kýž by se to někdy podařilo bystrým hlavám proraziti!) nejen Srbové sami velice získali přivtělením se k ostatním osvícenějším literaturám Evropejským, tím by se emancipovali od záhubného pro samostatnost svou vplyvu ruštiny, který až posud tak veliký jest, že snad ku př. novinám Bělohradským Rusové lépe rozuměti mohou, než sami Srbové; tím by se teprv jak náleží zvedla literatura ilirská, když by celý národ každý spis čísti mohl; a kdož vypočte všechny jiné blahodějné následky přijatí latinského písma! Víme dobře, že se tomu kněžstvo srbské protiví, ale právě tím by získalo náboženství, kdyby se cyrilicy jenom jakožto svatého ctihodného písma v náboženských spisech užívalo! —

Latinští Ilirové nemohou žádným způsobem cyrilicu příjmouti, má-li se tu tedy něco pro spojení celého národu stát, závisí věc jenom od Srbů. I zde

doložiti musíme, aby, když se celé Slovanstvo v jeden národ, v jednu literaturu spojiti nedá, aspoň to, co se státi může, zanedbáno nebylo — spojení ilirské literatury a ilirského národu, aby i zde ustoupila marnost jednotlivých prospěchu všeobecnému.

Bulharové posavad ještě osamělí stojí a určiti se nedá, budou-li sami pro sebe, nebo-li se z nich stanou Rusové, či Ilirové. Rusové se o ně sice dost opatrně starají, jako o tom sám osobní zkušenost mám: doufám však pevně, že se přece z vnuknutí anjelů strážců konečně k Srbům přidají, z čeho jediné by pro ně pravé blaho vykvésti mohlo. —

Jazyk ilirský vyniká nad jiné slovanské bohatostí kořenů a blahozvučností svou, to jakož i mnohé krásné staroslovanské zvyky, které se v jihu zachovaly, a ráznost, zmužilost, pravá svobodomyslnost (nejen šlechtická, jako v Polsku) mohou se všichni ostatní Slované od Ilirů přiučiti. Zvláště naší české poesii, která až posud mnoho blahozvučnosti nevyplodila, nemohlo by důkladné studium jazyka národní poesie ilirské na ujmu býti; jakož by oběma nám, Čechům i Ilirům, dobře bylo, vzájemně vlastnosti své trochu si vyměniti: my od nich statečnost, poctivost, nezkaženost národní, a oni od nás zas trochu industrie, a toho Ernstu v životě, kterému jsme se drobet již od Němců naučili, pro kterýž ale posud ještě ani my, ani žádný jiný jazyk slovanský slovíčka nemá.

Upříti se nemůže, že Ilirové ze všech ostatních Slovanů nejdále v umění, vědách a vůbec ve vzdělání pozadu zůstali; a tu právě mohou použiti příležitosti a od ostatních Slovanů, což jim velmi snadno, i z li-

teratury, i z praktického života, i z jazyků (totiž novější slova kultury, která posud jazyk jejich nemá), co možná nejvíce kořistiti.

Jedna věc přislibuje zvláště národu Ilirskému časem svým velikost a znamenitost v řadě národů Evropejských: myslím rozmanitost částek, z kterých sestává a vplyvů, pod kterými stojí. Ještě vždy se pozorovati mohlo, že se ve světě rozmanitost, pakli v jeden celek souměrně spojena byla, neminula s velikými následky, a dobré položení a rozličné nestejné sousedstvo jižního Slovanstva ručí nám za budoucí znamenitost literatury i života tohoto národu.

Pozorna zde činím čtenáře na to, že v Ilirech celé ostatní Slovanstvo v malém jako representováno jest: Slovenci korutanští a štýrští jsou jako ilirští Čechové, poněmčilí, s přísadou protestanství, nejvycvičenější v řemeslech; Chorváti jsou ilirští Poláci, buřiči na sněmích, horliví katolíci, šlechta všechno a sedlák nic; Srbové jsou ilirští Rusové, kupci, řecké víry s cyrilicou; Bosna je hluchá, nečinná, v otroctví kleslá ilirská Bělorus; a Černohorci jsou ilirští Kozáci. Opravdu jsou tyto analogie (ačkoli omnis similitudo claudicat) velmi nápadné již jen proto, že také zrovna v tom pořádku za sebou tyto země leží.

Přistupuji právě k nejdůležitější části svého pojednání, k té okolnosti, která vlastně rozhoduje o celé budoucnosti myšlénky Slovanstva. Jest to poměr Rusů, Malorusů a Poláků mezi sebou. Tento poměr, jak tyto tři národy slovanské dohromady stojí, ospravedlní nejlépe všechny, mnohým snad trpké výroky o Slovanství, které jsem hned na počátku

svého pojednání učinil, a — učiniti musel. Opatrněji bych byl mohl zanechati tyto příkré, a u nás neobvyklé sady až ku konci, aby se čtenářstvu celým pojednáním již poněkud oblomenému nezdály tak podivné a (jak říkáme) paradoxní; poněvadž ale v tak důležitých věcech za potřebné uznávám, aby si holá, nezakrytá pravda sama cestu prorazila, postavil jsem hned na čele zjevné vyznání své, kam směřuji, a doufám, že se konečně největší část čtenářstva s náhledy těmito spřátelí.

Celé Slovanstvo je vlastně na tři nestejné části rozděleno (r o z d ě l e n o pravím), které mezi sebou v spojení nejsou, totiž jedna část z á p a d n í Slovanstvo (Čechoslované), druhá j i ž n í Slovanstvo (Ilirové), a třetí v ý c h o d n í Slovanstvo (Rusové, Poláci a Malorusové).

S p o j e n í musí se zde arci jenom v zevrubnějším a relativním smyslu bráti, neboť že některý Rus neb Polák do Čech přijede, a když bohatý jest z žertu a k vůli demonstraci do Matice[1]) vstoupí, že některé ruské, polské knihy čteme atd. to se ještě spojením nazvati nemůže. Ačkoli sic Rusové na jižní Slovanstvo poněkud vplyv mají, jako v Bulharsku, v Srbsku a v Černé Hoře, přece vždy ještě ohledem na ten veliký vplyv, který Rus, Polsko a Malorus na sebe vzájemně m ě l y, m a j í a v ž d y m í t i b u d o u, říci musíme, že nyní tyto tři části, východní: západní a jižní Slovanstvo, každá pro sebe stojí a isolovány jsou. (Ne vždy tomu tak bylo: Polsko ku př. s Čechy častěji v takovém spojení byli, že stejného panovníka

[1]) Rozuměj do »Matice české«.

mívali; a ne vždy tomu tak bude: Ilirsko ku př. s Čechy budoucně v mnohem větší vzájemnosti budou než posavad.) — — —

Přehlédněme v krátkosti dějiny velikého Slovanského východu, a osudy těchto třech velikých slovanských národů, a uvidíme, jak jeden po druhém snažil se o primát, o hegemonii nad ostatními dvěma, co se snad z té okolnosti zeměpisné poněkud vysvětliti dá, že mezi těmito národy od přírody žádné hranice určeny nejsou.

Napřed vládl Kijev a Malorus, tam se utvořila první mohutnost říše, a zdálo se, že i Polsko i ostatní nynější Rus do říše té vtaženy budou. Brzy však klesla veliká říše Vladimíra[1]) a s ní upadly vyhlídky na samostatnost národu Maloruského. — Nyní počaly vznikati najednou národ polský i velkoruský, napřed, poněvadž středky jejich Krakov a Moskva velmi od sebe vzdáleny byly, jeden o druhý nedbajíce; potom však tím více přicházejíce mezi sebou do rozličných poměrů, čím více se moc obojích šířila, čím více se hranice říší jejich vzájemně blížily, až konečně spolu bezprostředně hraničiti počaly.

Tak se setkali dva nad míru podobní a nad míru rozdílní velikáni: podobni v anarchii a nespravedlivosti domácího zřízení, rozdílní ve víře, jeden samovladařský, druhý aristokratský. Brzy nastala mezi oběma zášť, po zášti vojny, a z vojen utvořila se poznenáhla taková nenávist národní, že jeden o zkázu druhého usilovati počal, a tak ještě až podnes stojí obě národnosti polská i ruská, na proti sobě. — —

[1]) Vladimír, stolný kníže kyjevský, panoval od r. 980 do 1015.

Ovšem je lehko objímati v duchu a líbati veškeren svět jako němečtí kosmopolité, taková ctnost je velmi obrovská a při tom nejlacinější ze všech, poněvadž se pouhým větrem, slovem vyplniti dá. Ale prý láska se okazuje skutkem! Máme tedy milovati všechny Slovany, poněvadž s námi stejného původu jsou a podobný jazyk mluví, máme tedy milovati Rusy i Poláky, a Rusové i Poláci mají milovati nás. A ta láska se má ukázat skutkem! — Prosím, račte si těchto několik slov přemysliti. — — — Dvě strany se spolu o život a o smrt potýkají, národ ruský s národem polským, kterak je možno s oběma sympatisovati, oba stejně milovati? Nedržet ani s jednou ani s druhou stranou, za takovou lásku se obě strany poděkují,[1]) a kdo s jednou stranou jest, musí být nepřítelem druhé. Mohli jsme i sami na sobě pozorovati, k čemu taková nepraktická, skrze moc poesie vypěstovaná láska a sympathie Slovanská vede. Jenom lidi papouškující po jiných myšlénky mohli se při takových poměrech polsko-ruských udržet ve slovanské všestrannosti: těžko ale bylo postaviti se tu na pravé, na pravdivé stanoviště. Někteří byli nakloněni národnosti polské a nenáviděli ruskou, jiní naopak, a to měla být všeslovanská vzájemnost.

Sám o sobě mohu zde na příklad uvésti, jaké jsem fásy prošel ve slovanské sympathii, než jsem své pomatené náhledy rozmásti a v pořádek uvésti dovedl. Z počátku přál jsem Polákům nenávidě Rusy, jakmile jsem ale opravdivý stav věcí v Polsku blíže seznal, jakmile mi před očima spadla rouška poeticky

[1]) V originale stojí »nepoděkují«.

zakrývající prosaickou bídnost a zkaženost národu, to jest, šlechty polské: proměnila se hned náklonnost moje v nenávist, a z jakési psychologicky velmi pochopitelné oposice zdáli se mi Rusové lepší býti než Poláci. Dlouho však to netrvalo a nahlídnul jsem, že jest Petr jako Pavel, Rus jako Polsko, zmizela slovanská sympathie, naučil jsem se Rusy i Poláky považovati při vší příbuznosti jazyků, původu a obyčejů jako národy nám Čechům cizí: naučil jsem se nahlížeti, že nám Čechům není dobře jísti polívku, do které jsme nedrobili, a co Rusové a Poláci od starodávna mezi sebou mají, ať si to také mezi sebou vyjednají. Nemoudro a nebezpečno jest připojovati se jakýmkoli způsobem k věcem tak neštastným a mrzutým, jako jest rusko-polská národní zášť.

Nesmíme ostatně na záležitosti rusko-polské tak zaslepeným okem hleděti, jako větší část ostatní Evropy a zvláště Německo, nesmíme si mysliti nevinného beránka v drápech vlčích, nýbrž vězme, že se vlk s vlkem potýkají, a kdo vlastně mezi nimi beránkem jest (že Malorus), o tom povíme níže ji. Poláci sami dříve tak stáli o záhubu Ruska, jako teď naopak; násilím, lstí, daremnými kousky hleděla republika zničiti říši ruskou, jako jsou teď Rusové ve Varšavě, tak byli Poláci v Moskvě; do chrámů ruských stavěli na potupu a z bujnosti koně, a hanebným způsobem hubili země velkoruské. (Jak se k Malorusům chovali, neopomineme přidati na svém místě.) Ačkoli nemůžeme schvalovati jednání Rusů v novějších časech proti Polákům, přece by nespravedlivé bylo zamlčeti, že jim nejvíce jen takovou mírou odměřují, jakou jim

dávněj v čas mohútnosti své Poláci měřili. Tu se musí říci jenom: »Dnes mně, zejtra tobě!« a těžko by bylo určiti, kdo více vinen jest.

Dobře vím, že by mi tu někdo namítnouti mohl: »V takových tedy okolnostech jest bratrská, opravdu slovanská povinnost naše starati se o smíření těchto dvou národů, jako přítel nedorozumění mezi svými přáteli narovnati hledí. Pak přece docílíme ideálu svého, svornosti mezi všemi Slovany.« K vyvrácení této námitky postarám se dokázati, že se rozepře a boje mezi národem polským a ruským nikdy utišiti a zkončiti nemohou, a zde přicházíme na maloruské stepě.

Malorus, Ukrajina jest ustavičná kletba, kterou sami nad sebou vyřkli Poláci i Rusové, jest jablko nesvornosti hozené osudem mezi tyto dva národy, jest příčinou ustavičné nenávisti mezi oběma, pokavád jeden zcela pokořen nebude. Poměr, v jaký napřed Polsko a pak Moskva vstoupily k Ukrajině a Malo- i Bělorusi, nikdy tomu nedovolí, aby nějak smířeny vedle sebe stály, aby se přátelsky porovnati a vzájemně hranice mezi sebou položiti mohly. Tak se nad Polskem a Ruskem mstí potlačená svoboda Ukrajiny.

V Polsku i v Rusích panovala nevole, a jenom na obšírných stepích Ukrajiny projížděl se Kozák volný, jako bujný vítr: na těchto stepích utvořila se poznenáhla svoboda přiměřená lidskému důstojenství, jaké nebylo ani v Polsce a na Rusi, rytířsky bránil zde kozák vlast svou, svobodu a víru, a zahánět busurmany (mohamedány). Ačkoli mezi nimi byli mužové všelikých slovanských národů (i veliký

počet vyhnanců českých) převládal vždy živel maloruský, a poněvadž většina národu maloruského v poddanosti u polské šlechty byla, musela vzniknouti nenávist mezi těmito volnými Malorusy, kteří jenom jižnější části Ukrajiny zaujímali, a šlechtou Polskou (Lachy). Nastaly pak ještě horší příčiny k nenávisti pro náboženství: Malorusové všichni horlivě vyznávali řeckou víru, a Polská šlechta s jezovity nekřesťanským, nelidským, lstivým, Bohu a Kristu nemilým způsobem, usilovala jim vnutiti katolické náboženství. Zuřil boj Malorusů proti Polákům, v kterém se páchaly ďábelské ukrutnosti; ve udatné hlavě hetmana Bohdana Chmelnického[1]) upevnila se myšlénka osvoboditi dokonce národ od vplyvu Polské šlechty a utvořiti samostatnou maloruskou říši; ale okolnosti nebyly příznivy, a tak se musel s částí svého národu dát pod ochranu stejněvěřícího cara, ana ostatní větší část vzdychati nepřestávala pod přetěžkým jhem rozpustilé aristokratie polské.[2]) Aspoň ta část, která se byla dala ruskému cáru pod ochranu, užívala ještě nějaké obmezené samostatnosti; hetman Mazepa[3]) chtěl použíti okolnosti a založiti svobodnou, zcela samostatnou říši maloruskou, ale Petr V.[4]) zvítězil, a Kateřina[5]) zni-

[1]) Bohdan Zinovij Chmelnickij, hetman kozácký, zemřel r. 1657.

[2]) [Jak zvířecky tenkráte šlechta v těch krajinách s lidem svým zacházela a zvlášť polská šlechta s lidem ruským, o tom zde nemůžeme obšírně jednati.]

[3]) Ivan Stefanovič Mazepa, hetman kozácký, žil v letech 1640-1709.

[4]) Petr Veliký, car ruský, žil od r. 1672-1725. R. 1689 stal se carem.

[5]) Kateřina II. vládla v letech 1762-1796.

čila poslední jiskru svobody maloruské, a dala lid, který až posud osobní volnosti požíval, v rabství, a tak zhasl národ statečný, maje z jedné strany Poláky, z druhé Moskvany za pány (za šlechtu), a počal býti jenom nejnižší luzou ve své vlasti, chráněné dlouho krví vlastních předků.

Není naděje, aby se kdy opět z mohyl (hrobů) povznesli vzhůru bujní orlové ukrajinští, jenom strašné, bohatýrské dumky a písně budou věčně hlásat světu nešťastné osudy národu maloruského, a veliké mohyly, rozstavění to po celé zemi strážcové minulosti, věčně se budou zasmušile dívat na kleslé syny ukrajinské, nad kterými se i zdají kvíleti hejna černých ptáků, poletující od mohyly k mohyle. — — —

Duch národu maloruského pohřbili Poláci a Rusové, ale o veliké tělo počali se děliti, a jak obyčejně bývá při dělení, počali se svářit a podnes se ještě neporovnali. Oba dva národy, Rusové i Poláci, vydávají maloruský jazyk (který ostatně i od ruštiny i od polštiny tak vzdálen jest, jako ku př. čeština od polštiny) za nářečí svého jazyka; obzvlášt Poláci snažili se v posledních časech, vidouce velikou přednost na straně ruské, všelijak i dost směšným způsobem lid svůj podmaněný maloruský jenom za zkažené nějaké Mazury, a jazyk organický Malorusů, jenom za špatnou nějakou a pokaženou polštinu vydávati.

Ačkoli ostatně Malorusové i Moskala (Kacapa) i Poláka (Lacha) nenávidí, a od obou dle všech svých vlastností značně a podstatně se liší: přece Rusové co držitelé Maloruska mnohem příznivější okolnosti na své straně mají než Poláci: Stejnost ve víře

(řecké) a n a h o d i l á s t e j n o s t n á r o d n í h o j m é n a, zvláště zde rozhodují. Moskvané vzali zde zrovna takovou politiku, jako dávněj Poláci s Litvou; jako se tito s ní pobratřili, aby ji pohltiti mohli a popolštiti tak, že tam již nyní celá šlechta je polská: zrovna tak dělají se nyní Moskvané bratry Malorusů, a pod záminkou, jako by se za útisky učiněné dříve víře ruské a národnosti od Poláků pomstíti chtěli, vydírají jenom poddané Malorusy z rukou Poláků a berou si je sami za poddané. Tak poznenáhla začíná vytiskovati šlechta velkoruská ze všech bývalých východních částí veliké republiky Polské šlechtu polskou.

Tu jsme tedy viděli tři veliké národy Slovanského východu, z kterých každý ostatní dva velmi nenávidí; a také spravedlivou příčinu nenávisti má. O bratrstvě zde nemůže být rozumným spůsobem žádná řeč. Nic méně jako na vzdor přece i u těchto národů myšlénka Všeslovanství průchodu, ba obliby našla. Zdálo by se, že to proti mně svědčí: zatím ale právě ten spůsob, v jakém Poláci i Rusové Všeslovanství rozuměli a přijali, dokáže to zas nejvíce, že nezasluhují naší sympathie.

Rusové (nemluvím zde o vládě, proto že já smýšlení vlády ruské věděti nemohu), chopili se idei Všeslovanstva, jak říkáme, zuby nehty. V celém světě, zvlášť ale v Evropě jsou Rusové buď nenáviděni neb opovrženi (a to skoro na pořád z dobrých příčin): bylo jim tedy divno, ale nad míru příjemno nalézti přece někde na západě přátele. I spřátelili se hned, a sbratřili (se) s námi i s Iliry, považujíce se však potají za starší bratry, za poručníky naše. Ruští panslavisté

totiž dle svého pošetilého smýšlení i o nás i o Ilirech se domnívají, že bychom rádi pod jejich vládou stáli!! a pevně jsou přesvědčeni, že jednou všechny slovanské země v moci své míti budou!!! Těší se již, jaká jim porostou v Dalmatsku vína. Tito pánové počínají všude místo ruský říkati a psáti slovanský, aby pak místo slovanský zas také ruský říci mohli.

Sám osobně jsem se na Slovensku dověděl a přesvědčil, že dva ruští profesoři B. a S.,[1]) cestujíce Slovenskem Slováky popichovali, aby se od nás Čechů v literatuře odtrhli a samostatnou literaturu založili, dokazujíce Slovákům, že jejich jazyk jest mnohem lepší a slovanštější než český, že se každý kmen slovanský samostatně vyvinouti má atd. To arci všechno jen z bratrské slovanské lásky, a ne snad dle zásady: divide et impera. — Také jsem se dověděl krásnou anekdotu v Moskvě o 10.000 rublů (asi 12.000 zl. r. č.),[2]) kterými Rusové (privátní lidé) dovésti chtěli, aby latinští Ilirové přijali v literatuře cyrilskou abecedu. Všechno jen z lásky bratrské, bez ohledů!

A roku 1806 vyšla v Petrohradě brošurka »Píseň o vysvobození Srbska«, v které se Alexandr I. jmenuje Velikým Slovanským carem, a která se končí tím, »že celá Rusko-Slovanská síla jde vysvobodit všechny sestry své od tyranstva«. Ve zvláštním poznamenání praví se tam: »Sestry ty jsou: Polsko, Prusko, Míšeň Saská,

[1]) Myslím, že H. naráží zde na professora slavistiky na universitě Moskevské Osipa Maksimoviče Bodjanského (1808—1877) a na professora slov. filologie na univ. Charkovské Ismaila Ivanoviče Sreznevského. (1812—1881.)

[2]) 12.000 zl. stř. = 25.200 korun.

Slezsko, Uhry, Čechy, Štýrsko, Ilirie čili Tirol (sic), Benátky, Korošsko (Karinthia), Dalmatie, Dubravník, Černahora, Albanie, nová Alaunie, Epirotie čili Malá Rus (!!), Bosna, Bulharsko, Sedmihradsko, Multany, Valašsko, stará ruská Halič, a slovem všechna plemena a národy Slovanského původu.« Nemůže se říci, že by zde byl který slovanský národ vynechán, není-li několik nových přimyšleno a přislovaněno!!

Nemohu zde obšírně všechno vypisovati a na svědectví uváděti, co jsem v Rusích o Slovanstvu mluviti slyšel a vyrozuměl: dosvědčiti však mohu, že Rusové s ostatními Slovany nikoli bratrsky, nýbrž nepoctivě a sobecky smýšlejí. Jak směšno, jak neprakticky bylo by tedy s tajným nepřítelem svým, který rouchem bratrským chtivost svou jen zakrývá, bratrovati se!! Přiznávám se, že mi Maďaři, co zjevní nepřátelé Čechů i Ilirů jsou milejší než Rusové, kteří s Jidášským políbením přicházejí — nás vstrčit do kapsy. Čechové jsme a Čechové zůstati hodláme na vždy, a nechceme se státi ani Němci, ani Maďary, ani Rusy, a proto budeme k Rusům chladní, nechceme je dokonce nenáviděti.

Ale právě tak chladni buďme i k Polákům. Poláci jsou také Rusové, jenom že s e s v á z a n ý m a r u k a m a. Povědomo, že dříve Poláci o Slovanstvu pranic věděti nechtěli, nazývajíce ho Rusismem, teprve když demokrati a emigranti polští ve Francouzích na šťastnou tu myšlénku přišli, že by snad ostatní Slované také s Poláky zároveň lehkomyslné revoluce vyváděti, a tudy jim v jejich špatně vypočtených plánech posloužiti mohli: tu teprva počali se s námi bratrovat, a

již si ve své lehké sanguinické mysli představovali, jak budou oni hegemonii vést mezi západními liberálními Slovany, jak budou oni naši vůdcové, jak my se za ně budem s každým bíti, koho oni nenávidí! Blázni byli, kordy měli! — My zatím ale máme chladnější krev a lepší rozum. Byl také jeden Polák (nebudeme ho jmenovati),[1]) který jen proto do Čech hojnost knih polských posílal, poněvadž myslil, že se časem svým p o p o l š t í m e ! !

Znamenité jest konečně i to, že Rusové i Poláci jedni druhé vzájemně z počtu Slovanů vylučují: Ruští učení dokazovali o Polácích, že jsou neslovanského plemene Sarmatského (a po tichu řečeno, polská šlechta sama tak smýšlela, držíc svou krev za něco lepšího, než je slovanská a rusínská — selská), a Poláci zas dokazovali o Rusích, že jsou mongolského původu.

Ani Rusové ani Poláci neuměli posavad z myšlénky Slovanstva tak kořistiti, jak by pro ně nejprospěšněji bylo. S jakousi šviháckou nadutostí hledí oba národy na nás Čechy s výšky dolů, jakožto na nepatrný národek: ačkoli se jim při tom zrovna tak děje jako vždy ve světě, kde se nadutý s přičinlivým skromným člověkem scházejí.

Těší mne velice, že zde mohu s chloubou říci, kterak my Čechové, ačkoli dle počtu a mohútnosti proti Rusům, Polákům nepatrný národ, přece u všech

[1]) Polák zde míněný jest dle vlastního přiznání H-ova v odpovědi J. Malému Adam Junosza Rościszewski (1774—1844), který byl zvláště ve styku s V. Hankou a veliké množství knih věnoval bibliothéce musejní. (Viz: Korespondencya pana Adama Junosza Rościszewskiego z Wacławem Hanką. (Refleksye z czasów odrodzenia) 1829—1844. Przes Edwarda Jelinka. Poznań 1894.)

rozumných a vzdělaných ve větší vážnosti stojíme: jak čestně se všude o našich předcích, o velikých skutcích českého národu mluví, jak pochvalně se naše upřímné a opravdové snažení v nejnovější době ode všech ctihodných lidí uznává! Rusové jsou všude v nenávisti, Poláky jenom všude litují (nesnesitelný los pro pravého muže litovánu býti!), ale na nás Čechy jistě se zalíbením, s úctou svět hledí, jak chladnou, pevnou rukou saháme do kol osudu, chtějíce ho v běhu zastaviti; jak svými tvrdými, českými hlavami tak setrvale bijeme do stěny předsudků a protivenství, až se shroutí! Krásné, veliké to podívání na národ statečně a mužně bojující o své zachování, o svůj život, o národnost! A máme se snad lekati velikých a mnohých překážek, máme malomyslněti před obtížnou, nepříjemnou cestou, kterou kráčeti musíme? Máme se snad dětinsky, nemužsky na jiného spoléhati? — Čech se práce a překážek neleká, Čech nezmálomyslní, Čech se na jiného nespoléhá: Čech se přičiní, a přemůže všechno.

Právě proto, že se u nás pilněji pracuje, není pochybnosti, že na lepším historickém základu, který máme, a při lepších okolnostech z ohledu všeobecného vzdělání našeho lidu, my Čechové přece ještě v umění, v literatuře a vůbec v štěstí národním i Rusy i Poláky předhoníme. Ačkoli v počtu mnohem slabší jsme než Poláci a Rusové, převyšujeme přece i na počet v duševním ohledu aspoň Poláky; poněvadž v Rusích a v Polsku jenom šlechta čísti umí a v literatuře národ representuje, ostatní ale národ v duševním, literárním životě téměř žádného účastenství nemá.

Zde ještě jednu okolnost poměrů národností ruské, polské a maloruské vynechati nesmíme: totiž východní Halič. Obyvatelstvo východní části Haliče jsou Rusíni (Malorusové) a dohromady s uherskými na počet tři miliony vynáší. To jsou jediní Malorusové, nestojící pod vplyvem národnosti velkoruské. Poněvadž však až posavad vždy od šlechty polské v náboženském i politickém ohledu utištěni byli, a národnost jejich nikterak uznávána, tím méně podporována a vzdělávána nebyla: panovalo o nich vždy domnění, že s žádostivým okem do moskevské říše hledí, kde zvláště náboženství jejich slavně panuje. Změmčiti tento lid není možná, zpolštiti není radno, kdyby se ale národnost jejich uznala, pojistila a podporovala, a na základě historie maloruské, i nářečí maloruského vzdělávala: nejenom že by tam všechny sympathie ruské i polské přestaly, ba tito z ohledu národnosti svobodní a samostatní Rusínové, stali by se přirozeným během hlavní antagonisté Velkorusů, a naopak by i veliká část ostatních Malorusů s těmito sympathisovala. — Vláda naše učinila sice již jeden hlavní krok tím, že mezi Rusíny aspoň jeden vyšší vzdělaný stav utvořila. Dříve totiž všechni drobet vyšší byli Poláci, a naše vláda dotovala pořádně kněžstvo řecko-unitské a postavila ho s katolickým, i ve vzdělání i ve vážnosti na stejný stupeň (dříve byli popové ruští v Haliči pouze nevzdělanci v ničem od ostatního lidu se nelíšíce), a tím již dostal národ v duševním ohledu nějakou representaci. Kdyby mu teď ještě školy popřány byly, kdyby závazek k šlechtě tak tuhý nebyl, a kdyby jmenovitě záhubnými normálkami ušetřen býti mohl: získal by se tak národ téměř

nový, zcela a upřímně vládě oddaný. Do podrobností zde o tom řeč šířiti nemoha, odkládám další rozpravu o tom až někde k příznivějšímu místu.

Konečně ještě za dobré uznávám hlavní příčinu uvésti, která mne pohnula, abych odůvodněné mínění své o Slovanstvu veřejně zde v novinách pronesl. Známo jest každému, kterak zlomyslní lidé, zvlášť němečtí spisovatelé v říši ustavičně poctivé a bezelstné snažení naše o zvelebení národnosti a jazyka našeho všelijakým podskočným způsobem zle vykládají, viníce nás u vlády, jako bychom zrádu proti ní ve spolku s ostatními Slovany zamýšleli. Dobře známe sobecké příčiny, z kterých se nám tato křivda děje, poněvadž těmto lidem, kteří by nás rádi poněmčili a tak svůj národ naší záhubou rozmnožili a povznesli, nad míru protivné jest zvelebování a vzrůstání národnosti české. A poněvadž tedy spravedlivým spůsobem nic proti naší národní věci míti nemohli, hleděli nás co tajné přátele Rusů před celým světem osočiti. Ačkoli nepravdivost tohoto obvinění mezi námi vůbec a snad i jinde uznána jest, umínil jsem si přece, d o k á z a t i, že takové sympathie mezi námi, Poláky i Rusy ani býti nemohou, jakož i o celé myšlénce Slovanstva vůbec jasně se vyjádřiti, aby budoucně takovým lidem i ta poslední bránka, z které proti nám výpady činili, zavřena byla.

Z té příčiny sepsán jest tento obšírnější článek; obšírnější pravím jen s ohledem na místo, kde vytištěn jest, neboť myslím, že by se o věci pro nás tak důležité mnohem obšírněji a na mnohých místech i srozumitelněji a s mnohými výklady, které jsem zde pro

krátkost dáti nemohl, jednati mělo. Co jsem napsal vyplývá z čtení skoro všeho, co posud o záležitosti Panslavismu psáno jest, a z osobní zkušenosti mé, kterou jsem dílem na cestách, dílem z knih o slovanských národech nabral, a všechno zde napsané jest úplné přesvědčení moje. Hlavní zásady celého pojednání, které zde ještě dohromady sestavím, jsou tyto: Slované nejsou jeden národ, nýbrž čtyry tak samostatné a tak mezi sebou nespojené národy, jako kterékoli jiné národy evropejské. — Každý z těch národů Slovanských sám pro sebe stojí, a jeden za druhý ani v dobrém, ani ve zlém neodpovídá; čest a hanbu národní nemají společně. — Pro velikou podobu jazyků slovanských užitečno a potřebno jest každému národu slovanskému literárně co možná nejvíce ostatních si všímati, a z jejich literatur a jazyků a národností pro sebe kořistiti. — Jenom mezi Českým a Ilirským národem mohou být kromě toho větší sympathie, protože dle nynějších poměrů, jeden druhému nikoliv nebezpečen, ovšem ale prospěšen býti může. — Mocnářství Rakouské jest nejlepší garantie na zachování naší a Ilirské národnosti, a čím výše vzroste moc císařství Rakouského, tím jistěji stojí naše národnosti. — Aby někdy Slované všichni jediného jazyka v literatuře užívati mohli, je věc nemožná a proto každé snažení k tomu nesmyslné, a jako maření času škodné. Nikdo zde nepoukazuj na Němce, že oni jsou nyní v jedné literatuře spojeni, ačkoli mezi jednotlivými nářečími mnohem větší mezery jsou, než mezi slovanskými. Němci byli dříve již politicky spojeni, a okolnosti, které u nich literaturu jednu utvořily, nejsou mezi

Slovany. Zkrátka s hrdostí národní řeknu: »Já jsem Čech«, ale nikdy »já jsem Slovan«. Kdykoli se nazvu Slovanem, učiním to vždy jenom ve smyslu učeném, země- a národopisném. Slované mají čtyry vlasti a ne jednu vlast: a patriotismus slovanský jest jenom o něco méně horší než kosmopolitismus. Lépe jest méně lidí ale důkladně a vřele milovati, než každého trochu.

H. Borovský.

Článek Havlíčkův »Slovan a Čech« dal podnět k novinářské polemice. Jakub Josef Dominik Malý (1811—1885), r. 1846 skutečný redaktor časopisu »Květy«, zahájil proti Havlíčkovi boj. V Květech z 7. (č. 41. 163—164), z 9. (č. 42. 166—167), z 11. (č. 43. 191—192), z 16. (č. 45. 178—179), z 23. (č. 48. 191), z 28. (č. 50. 198—199) dubna r. 1846 uveřejněn byl od J. B. Malého polemický článek »Slovan a Čech« znění následujícího:

I v tomto čase povstanou prorokové falešní.

Co den víc a více mizí moc hrubého násilí před šířící se osvětou, ustupujíc moci jiné, moci člověka důstojnější, opravdivější, stálejší, kterážto nazývá se veřejné smýšlení. Orgánem jejím jest tisk, zvláště tisk periodický, a pěstitelé jsou všichni, kteří mínění i smýšlení své veřejně projevují, v oumyslu poučovati jiné, a tak úsudku obecenstva je podvrhujíce. V celku soudí obecenstvo vždy spravedlivě, a proto jakož i, že kdo co učitel jiných vystupuje, béře na sebe ouřad svatý, vážný a předůležitý, stavě se v čelo mravního pokroku člověčenstva, musí veškeré takové veřejné vystoupení státi se s náležitou rozvahou, přísnou vážností a slušnou šetrností obecenstva. To vše se nespatřuje v páně Borovského článku »Slovan a Čech« v Pražských Novinách, ano naopak vidíme v něm neodpustitelnou lehkovážnost, drzou opovážlivost, nevědomost a nešetrnost obecenstva, což od nás nikoli jemu na ublížení ledabylo do větru mluveno není, an to v plné míře dokázati chceme. Nemůžemeť toho trpěti, aby se litera-

tura naše, toto palladium našeho národa, takovýmto způsobem zlehčovalo. Jest podivu hodno, jak skladatel článku toho s něco málem pravdy smíchal tolik patrných lží, tolik makavého nesmyslu! Chcemeť ho tuto stopovati po celý článek a slova jeho, jak sluší, objasňovati.

Hned na začátku praví: »Jak obyčejně bývá, stala se i tato myšlénka Slovanstva, jako všechny jiné velké a nové myšlénky, modou u nás, tak že před několika léty každý skoro sebe jmenoval Slovanem, styděse jaksi za tak malé jméno, jako naše Čech, Moravan, Slezan, Slovák; každý dříve než se počal učit mluvnici české, přeběhl ruský, polský a j. jazyky« atd. — Pan Borovský nazývá myšlénku Slovanstva velkou; opravdivá pak velikost nemůže obstáti bez pravdy, pan Borovský ale bojuje proti té myšlénce, tedy bojuje zoumyslně proti pravdě. Nová ta myšlénka dokonce není, jakož pan Borovský později sám podotýká, že již před stoletími naši předkové jí se obírali, tedy sobě pan Borovský patrně odporuje. Pro pouhou modu trvá myšlénka Slovanstva příliš dlouho, a není ještě pozorovat, že by ochabovala, nýbrž spíše vždy rozšiřuje se a sílí. Že by se byl u nás každý skoro styděl za jméno svého národu, to tvrditi jest veliká opovážlivost, která se ničím omluviti nedá. Za jméno národu svého stydí se jenom zpozdilec, a že by nás kdy největší díl zpozdilci bývali — to si může troufat říci toliko p. Borovský. To však pravda jest, že nejen před několika léty, nýbrž posud každý osvícený Čech, Moravan, Slovák i Slezák s hrdostí takovým se býti vyznávaje spolu s pýchou Slovanem se nazývá. Že každý dříve, než se počal učiti mluvnici české, přeběhl ruský, polský a j. jazyky, není pravda; někteří ovšem až posud tak činí, a mezi takové náleží též pan redaktor Pražských Novin a České Včely, jinak bychom v těch časopisech to množství hrubých a křiklavých gramatických chyb nečítali.

Dále čteme: »a ti, kteří nejpraktičnější byli, kojili v srdci svém pevné přesvědčení, že časem svým všech

80 milionů Slovanů (i s těmi miliony, co jich zatím přiroste) jeden jazyk písemní, jedny sympathie a všechny jiné věci, které jmenovat neslušno a nedovoleno jest, dohromady (sic) míti budou.« — Proč pan Borovský ty věci nejmenoval? o jednu neslušnost více nebylo by tak zle, a beztoho povídá dost věcí, které zdravý rozum povídat nedovoluje.

Pan Borovský vyznává, že nám a Ilirům idea Slovanstva nejvíce prospěšnou se stala; on ale zasazuje se proti ní, tedy zasazuje se zoumyslně proti věci nejvíce prospěšné.

Hned na to praví: »Mnozí u nás, nerozumějíce, oč se tu jedná, uchytili se slova a přijali na sebe všechny nepotřebné fantastické výsledky myšlénky Slovanstva, z pravých však a užitečných výhod jejich žádnou neokusili. A konečně se ze všeho udělala taková matenice, že větší část těch, kteří sebe Slovany nazývali, ani sami nevěděli, nač, proč a zač, kam to vede, co to je« atd. — Jak jsme svrchu pověděli, každý osvícený Čech, Moravan, Slovák a Slezan nazývá se i nazýval vždy Slovanem — k nevzdělancům se idea Slovanstva nedostala —; tedy větší část našich osvícenců jsou — nevědomci. Mně se zdá, že panuje matenice v hlavě někoho jiného, který neví, kam to vede, co to je atd., co píše.

Dále praví pan Borovský: »Seznal jsem Polsko a — nezalíbilo se mi, *s nenávistí a s pohrdáním* opustil jsem Sarmatské kraje.« — Poslyšte, milovníci lidu devatenáctého století souvěkého vám spisovatele!!! On nemá politování pro zablouzení lidská, on nemá slzy outrpnosti pro bídu a sníženost rozumného tvora, on vychloubá se, že celý národ nenávidí, že celým národem pohrdá!

Pan Borovský vyznává: »Kosmopolitismu jsem beztoho nikdy neměl ani za mák v těle,« a častokráte vyjíždí proti kosmopolitismu, bera toto slovo v jiném smyslu, než jak je sobě rozumný, osvícený člověk vykládati musí. Pravý kosmopolitismus záleží v tom, aby každý na tom místě, na které ho věčná pro-

zřetelnost postavila, povinnosti povolání svého věrně vykonával. Celému světu najednou posloužiti popřáno toliko málo velikým geniům, kteří objevením pravd mocně sáhají do kol duševního pokroku světa. Ostatním lidem vykázán větší menší okres jich působení dle schopností jejich, a jen výtečné hlavy rozšiřují jej na celý národ. Kdo nečinnost svou vymlouvá tím, že se nazývá kosmopolitou, ten lže. Jako při složeném stroji každé sebe menší kolečko k hýbání se celku přispívá, tak sebe nepatrnější člověk, vyplňuje-li prospěšné místo své, k blahu veškerenstva přispívá; a jako kdyby ono kolečko točiti se přestalo, celý stroj by se mátl a v běhu stavěl, tak každý jednotlivec, který povinnosti povolání svého nevyplňuje, pokrok veškerenstva zdržuje.

Pan Borovský vyslovuje »pevné a nevývratné přesvědčení své, že Slované, totiž Rusové, Poláci, Češi, Ilirové atd. nejsou jedním národem«. O něco dále dokládá: »Komu kdy napadlo mluviti o národu romanském neb germanském? Komu napadlo jmenovati Vlacha bratrem Španěle a Francouze aneb Angličana s Němcem do stejného národu počítati? A zrovna tak jako Španělé, Portugézi, Francouzové, Vlaši dohromady jsou Románští národové; a Němci, Dáni, Švédi, Norvézi, Hollandčané Germanskými národy slovou: zrovna tak jsme my, Poláci, Iliři, Rusové atd. Slovanskými národy a jméno Slovan jest a zůstati má vždy jen jménem zeměpisným a vědeckým, nikoli však jménem srdečným, jménem sympathie, s jakou každý národ jméno své vyslovuje.«

Že jsme panu Borovskému ne nadarmo nevědomost vyčítali, patrně tato slova jeho ukazují. Obyčejně mluvívá se ne o národu, nýbrž o kmenu slovanském, ku kterému náleží národové ruský, polský, český, ilirský atd., a jestli i někde psáno neb tištěno: národ slovanský, není to tak příliš veliká chyba, jelikož v skutku Slované v jazyku, duševní povaze, mravích a osudech mnohem více společného mají, nežli kteříkoliv jiní národové jednoho kmene. — Mluviti o národu aneb spíše kmenu roman-

ském byl by ovšem pravý nesmysl, jelikož každý národ romanský jest smíšenina jiných pokolení: vlaský etruských, latinských, řeckých, celtických a germanských; španělský iberských, římských, karthaginských, germanských a arabských; francouzský celtických, římských a germanských; valašský dáckých, římských, řeckých a slovanských, pročež i povaha jejich docela nestejná a mravy i způsoby všude jiné, tak že kromě náhodné podobnosti jazyků, povstalé z toho, že vítězové nad světovládným Římem civilisací jeho, a následovně latinu za jazyk jednací a učený přijali, který pak s jich rozličnými materskými idiomy se smíchal, jiné žádné podobnosti mezi nimi nalézti nelze. Jak příkře stojí naproti sobě národní povaha Vlacha, Španěle a Francouze! Co se pak kmenu germánského týče, což neví pan Borovský, že Němci dříve nežli o domnělém nějakém panslavismu jako strašném bubáku křičeti počali,[1]) mnohem směšnější pangermanismus hlásali a hlásati posavád nepřestávají, čehož my sobě ovšem také mnohem méně všímali. Pan Borovský měl by lépe Augsburské všeobecné noviny a jiné německé časopisy čítat, jistě by našel věci v tom ohledu znamenité. Nemluvíce o jejich záměrech, zmocniti se ústí Dunaje, osaditi malou Asii, poněmčiti Ameriku, vyhnati nás z Evropy, zdaliž nemusíme se outrpně pousmáti, když, jak často se stává, germanismus s civilisací za jedno kladou, ovšem do okresu jeho i Angličany a Skandinavce potahujíce? Onino, tak pestrá smíchanina rozličných plemen, jako kterýkoliv národ romanský, ovšem jsou praktičnější a jenom někdy protektorsky na chudého vzdáleného strýčka s výše se podívají, což toho ihned povinným plesem naplňuje; tito naprosto ničeho s nimi míti nechtí, pěstujíce svůj separativní skandinavismus. Co se však stejného původu Němců, Hollanďanů a Skandinavců i ocenění společných jejich památek týká, to u všech stejného uznání

[1]) Strašidlo toto hlavní původ svůj má v nepovědomosti německé slovanských věcí, jakož vůbec Němci uvykli vždy o to se starati, co vzdáleného jest a do čeho jim nic není, a to pak, co jim důležitého a blízkého, málo dbáti.

nalézá, a všichni počítají se ku kmenu (nikoli pak národu, jak se pan Borovský vyjadřuje) germanskému. Že by to tedy zrovna tak se slovanskou příbuzností naší vypadlo jako při národech romanských, může jenom ten říci, kdo v děje- a národopisu evropském ouplným cizincem jest; Němci pak, jejichž příbuznost k Hollanďanům a Skandinavcům příbuznosti slovanských národů mezi sebou se vyrovná, předešli nás dávno dobrým příkladem, ačkoli naše slovanské snažení nikdy toho se nedopustí, aby jiné národy poslovanštiti chtělo, tak jako oni o germanisování zvláště Slovanů se zasazují. Ostatně váže k sobě Slovany i jiné ještě a přesilné pouto — pouto společného neštěstí a společné úlohy. Nejenom že všichni Slované »holubičí ten národ« svou tichou a mírnou, v potřebě pak i bojovnou a vytrvalou povahou mnohem více k sobě duševně vespolek podobni jsou, než kteříkoliv jiní soukmenovci; nejenom že stejné druhdy náboženství, stejné mravy a obyčeje, a v nejstarší doby zajisté jediný jazyk je v jeden celek spojoval, čehož všeho až posud mnohé stopy a památky se zachovaly: Slovany váže k sobě i podobný nešťastný osud. Všickni Slované zbaveni byli a dílem jestě jsou dávné civilisací a svobody své zloplodným působením cizích národů, s jedné strany Germanové, s druhé zase Tataři, Turci a Maďaři násilně je zničili a nohama šlapali, otroctví na výměnu nesouce potlačeným; všichni Slované stejnou křivdu trpěli a posud trpí od útržek vzdělanci se nazývajících surovců, kteří jim i stejnoradost se západními národy evropskými upírají, předstírajíce jim, že ten trochu vzdělanosti, co mají, jest dav cizinců — rovným právem mohl by se chlubiti veřejný loupežník, který mě násilím z dobrého kabátu svlékl a za to roztrhanou kazajku dal, že mě oděl — ; všichni Slované stejnou mají úlohu, vydobyti si, co ztratili, totiž čestné místo v řadě národů vzdělaných, čehož ovšem jen spojenými silami prostředkem vzájemnosti duševné, která posud ještě nikoli té rozsáhlosti, jaké potřebí, nedosáhla, dosíci lze (rozumí se, že cestou přísně zákonní); to vše jsou pouta nad míru tuhá, která

veškeré slovanské národy k sobě vážou, pouta neroztržitelná, tak že na vzdor panu Borovskému s ouplnou přesvědčeností vysloviti můžeme: jméno Slovan nikoli není jméno pouze zeměpisné a vědecké, nýbrž jméno ovšem srdečné, jméno sympathie, jméno bratrstva.

Dle pana Borovského náleží k národnosti »nejen jazyk, nýbrž také obyčeje, náboženství, vláda, vzdělanost, sympathie a j. v.« Dle toho nebylo v husitských válkách, v které přece národnost česká v největším květu svém byla, žádného českého národu, nýbrž rozličnì jiní: táborský, sirotčí, kališnický, římsko-katolický a jiní národové; dle toho mají pánové Štúr a Hurban dobře, že protestantské Slováky k národu českému nepočítají, a věru nevíme, proč jim pan Borovský jejich dle jeho vlastní theorie jen chvalitebné počínání tak za zlé má; dle toho není žádného národa polského; dle toho — než nač vypočítávati výsledky, jichž každý rozumný čtenář na sta vypraví z té tak mistrné a trefné definicí.

Pan Borovský, předeslav několik slov o prospěchu, který jsme z idey Slovanstva, Kollárem probuzené, měli, dokládá na konec, že prý se »konečně tak hlavy pomátly, zvláště lidem v zeměpisu a historii, jakož i v slovanském národopisu méně cvičeným, že již sami nevěděli kudy ven a kudy tam s tím Slovanstvem«. Tato slova se patrně na pana Borovského samého vztahují, o kterém jsme v předešlém čísle jasně dokázali, že se v děje- a národopisu evropském nezná, jakož celé jeho pojednání o veliké pomatenosti mysli svědčí a nejednou patrně viděti jest, že neví kudy ven a kudy tam s tím Slovanstvem.

Na to hned z čista jasna vyjede proti Štúrovi a Hurbanovi, kteří, jak jsme svrchu ukázali, jeho vlastní theorii ve skutek uvésti se snaží, a hrdinsky s nimi zápolí, nevěda, že tím zbraň proti sobě obracuje, že sám sebe poráží.

Pan Borovský praví, »že mezi národy sousedními nikdy jisté, pevné přátelství udržeti se nemůže,

protože velmi mnoho příležitosti jest k vzniknutí sobectva, kde tak často otázky nastanou o jmění, o užitcích, o školách atd. kdož neví, že se lépe cizí porovnají, než bratří? že se sousedé často spolu hašteří, nikoli nedokazuje, že by nemohlo mezi nimi pevné přátelství býti. Či si mají spíše do vlasů přijít, jenž pro vzdálenost od sebe v žádných styčnostech spolu nejsou? Známy jsou dlouhověké války Dánů a Švédů spolu, a nyní podávají sobě ruce k jednotě skandinavské; přátelství Němců a Hollanďanů nikdy národní válkou přerušeno nebylo; Vlachy a německé Porýnsko sympathisují s Francouzy, a zapomněl pan Borovský na sympathie staré Polsky s Uherskem? — Bratří, kteří se spolu porovnati neumějí, jsou bratří nezdární, a idea vzájemnosti slovanské právě ten oučel má, rodné bratry spolu seznamovati, k sobě přibližovati, to co předešlí věkové zanedbali, nahraditi, a tak v duševním smyslu z celého Slovanstva učiniti jednu rodinu národů, jejížto každý jednotlivý oud ovšem své vlastní hospodárství má. Pan Borovský nepotřebuje nám radit, abychom brali svět, jaký jest, to my činíme, toliko s tím rozdílem, že pan Borovský myslí, že svět musí zůstati takový, jaký jest, my pak naopak, že svět musí pokračovati a všecky předsudky, obzvláště jednoho národu proti druhému, z něho vymizeti. Že z idey Slovanstva, jak ji tuto veřejně vyznáváme, až všichni slovanští národové v náležité míře k poznání jejímu přijdou, všecky strany stejnou výhodu míti budou, jak věc na jevě ležící, a protož můžeme v budoucnosti s jistotou očekávati přátelství a svornost mezi národy slovanskými, což by pan Borovský, nevím proč, tak rád upřel.

Pan Borovský praví, že »pravá, více než literární vzájemnost jenom mezi námi a Iliry býti může«. Jemu není tedy pouze literární, anebo jinak řečeno, duševní vzájemnost pravá? My o žádné jiné nevíme a nikdy nevěděli; jestli pan Borovský ještě jinou na mysli má, ta pouze v jeho hlavě straší.

Posud prý »většina jenom na skořápce všeslovanstva lepěti zůstala, hrajíc si jenom rozličnými nepatrnými drob-

nůstkami, jako jmény, písničkami, písmenky atd. a málo dbajíc o pravé poznání jiných národů slovanských«. Pan Borovský tedy připouští, že jistá část pěstitelů idey slovanské vzájemnosti pravou úlohu její nejenom poznala nýbrž i vykonávati se snaží, a žaluje, že ne všichni se tak zazachovali. Což měl najednou veškerý národ český své živnosti, obchody a řemesla opustit a slovanská studia dělat anebo ranec na rameno vzít a po Polsku a Rusku putovat jako pan Borovský? — Pan Borovský ptá se, zdali se historie ruská, polská, ilirská od té doby, kde přestávají Šafaříkovy starožitnosti sama napíše? Dobře víme, že se sama nenapíše, a proto raději děláme něco jiného, nežli psát pojednání à la Borovský.

»Z literatury ruské a polské,« praví pan Borovský, »mohli bychom s dobrým prospěchem vážiti nejen překládáním, nýbrž více čtením: neboť se mi marnotratstvím býti zdá, překládati a vydávati v češtině to, čemu tak snadně vzdělaný našinec porozuměti může.« Jak se srovnává sada tato se smýšlením pana Borovského? On nechce míti ideu Slovanstva, a žádá od každého vzdělaného našince, aby uměl rusky a polsky!

»Pokavád nevyčerpáme všechno zde uvedené, ať žádný nezpívá o bratrstvu mezi Slovany!« volá pan Borovský. Ale, milý pane, což se to samo vyčerpá? a zdali pak to můžeme vyčerpati bez idey Slovanstva? Vždyť to vyčerpávání právě jest oučel vzájemnosti mezi Slovany.

»Lehko jest píti na zdraví všech Slovanů a zpívati písně o veliké Slavii: ale těžko učiti se gramatiky a historie a ethnografie!« končí pan Borovský jedno číslo svého pojednání; my to obrátíme takto: Lehko jest žvástati do větru a jedním trhnutím péra celé národy ze života vymazati, ale ovšem těžko učiti se gramatiky a historie a ethnografie! Není-li pravda, pane Borovský, který jste dříve studia dělal, než jste se spisovatelem stal, jako jste se na jiném místě v Pražských Novinách chlubil?

Pan Borovský radí, abychom myšlenky Slovanstva k tomu použili, k čemuž, »poněvadž všichni ostatní náro-

dové slovanští mnohem méně vzděláni jsou než my, a zároveň vlast naše lidmi již dost naplněna jest," nejlepší příležitost máme, totiž »co vzdělanci všelikých způsobů, řemeslníci, umělci atd. v jinoslovanských zemích dobré obživy najíti, řádné jmění nashromážditi a pak doma ovoce své pilnosti v pokoji ztráviti«. Nebudeme na tuto radu široce odpovídati, my slova ta pouze vyňali na okázku, jakého ducha pan Borovský jest. Chvalitebná zajisté věc, starati se o chléb vezdejší, ale člověk neměl by zapomínat, že není pouze živ od jídla a od pití, nýbrž také od slova božího. A jak by to asi dopadalo s láskou ostatních Slovanů k nám, kdyby seznali, že je považujeme za svou dojnou krávu?

Pan Borovský prohlašuje nás tuto za národ vzdělanější nad ostatní Slovany, jinde pak zas projevuje své přesvědčení, že »není pochybnosti, že na lepším historickém základu, který máme, a při lepších okolnostech z ohledu všeobecného vzdělání našeho lidu, my Čechové přece ještě v umění, v literatuře a vůbec v štěstí národními Rusy i Poláky předhoníme«. Kterak se to obé srovnává? Ale takové odpory nejsou u pana Borovského nic neobyčejného. Tak praví, že jsme „národ nízkomyslný, pokažený a zmalátnělý«. A přece vyvádíme dle jeho vlastního svědectví takové kusy, neboť v závěrečném čísle svého pojednání praví tato slova: »Na nás Čechy jistě se zalíbením, s úctou svět hledí, jak chladnou, pevnou rukou sáháme do kol osudu, chtějíce ho v běhu zastaviti, jak svými tvrdými, českými hlavami tak setrvale bijeme do stěny předsudků a protivenství, až se sroutí! Krásné, veliké to podívání na národ statečně a mužně bojující o své zachování, o svůj život, o národnost.« Co si máme myslit o takovém spisovateli?

Pan Borovský horlí proti všem, kdož v cizině za příčinou své obživy se usadivše též jinou národnost na se berou. Co pak by asi tomu řekl, kdyby některý Němec mezi pouhými Čechy se usadiv neustupně Němcem zůstati chtěl. Jistý Francouz stěžoval si, že jest již 25 let v Amsterodamě usedlý, a ten hloupý hollandský lid prý se od

něho ještě ani tolik francouzsky nenaučil, aby mu rozuměl. To byl pravý vlastenec à la Borovský! Ostatně jak snadno n. př. nezapomene Čech při delším přebývání v Polště svou mateřskou řeč při tak blízké její příbuznosti s polskou! a to beze všeho zlého úmyslu. Já soudím, že ta země jest naše vlast, která nás živí, a jestli jsme se z přirozené své vlasti do jiné země přestěhovali a tam usadili, tedy jsme se oné odřekli a novou vlast zvolili. Avšak žádný přistěhovanec do země nevyzuje se tak hned ze všech citů a zpomínek, na přirozenou vlast a národ jeho jej poutajících, a teprva děti jeho mohou poněkud národnost té země, v níž se narodily, na se přijmouti. Pan Borovský vyslovuje »své přesvědčení, že na vždy vlast svou nikdo opouštěti nemá«. Byla by to hezká věc, kdyby byl člověk pánem okolností, ale pokud toho nebude, může se i stát, že leckdos v cizině může více pro vlast činiti nežli doma.

Pan Borovský vytýká nám, »že jediný a opravdový nepřítel naší národnosti jsme my sami«, jelikož všude jen k němčině se přihlašujeme a česky učit se nechceme. »Kdo nám zakazuje učit se česky číst a psát?« táže se. — Kam se to skrýváte, pane Borovský? jaký to štít nastavujete? myslíte, že vás za ním nenajdu? Pryč s tím štítem, pojďte na boží světlo. Vy jste mně čistý hospodář, pane Borovský, proč pak jste se již dávno nestal milionářem? vždyť vám nikdo nebránil, nikdo nezakazoval. Vy se na mne s podivením díváte a rád byste se mne zeptal, zdali bláznim. Nikoli neblázním, ale se vší opravdovostí opakuji svou otázku. Vy odpovídáte, že jste neměl příležitosti obohatit se. — Tedy nestačuje pouhé nebránění? tedy na tom není dost, když se dobrá věc nezakazuje? To jsme chtěli od vás slyšet! Pravíte, že někteří z nás (a sice je hodně mnoho těch některých), kterým to výslovně nařízeno od vlády, všelijakým způsobem ve své necvičenosti zůstati se starají. Já zase znal některé (a bylo hodně mnoho těch některých), kteří jsouce rození Němci, když po skončených studiích vysvědčení z češtiny od nich se žádalo s připomenutím, že bez něho nemohou se státi ouředníky v žádném

českém místě, velice na to žalovali, že nebyli k naučení se jazyku českému řádně na studiích vedeni, a na křivdu sobě učiněnou si stěžovali, jak prý zkráceni jsou proti rozeným Čechům, kteří v celém mocnářství mohou do ouřadů přicházeti, kdežto oni pouze na německé kraje jsou obmezeni. Mladík studující sám od sebe na to nepomyslí, že po skončených studiích bude se na něm žádat vysvědčení z předmětu, který v žádné škole obligátním nebyl. Jest to nedostatek, který více německým našim krajanům škodí nežli rodilým Čechům, an tito, když to nevyhnutelná potřeba káže, snadno ve své materské řeči čísti a psáti se naučí, kdežto naopak o rodilém Němci platí, že čemu se Honzíček nenaučil, tomu Honza tím méně se naučí. Tomu by se pomohlo, kdyby se jazyk český stal řádným předmětem na gymnasiích. — Při té příležitosti obracuje pan Borovský pozornost na to, »že se venkovští vrchnostenští ouředníci p a t r n ě vyhýbají zákonu zemskému, který od každého v Čechách úřadujícího výslovně žádá úplnou známost jazyka našeho (tedy i gramatika a pravopis). — Český však jazyk neučí se nikde leč na vyšších ústavech (jako na vysokých školách) a poněvadž vrchnostenští písaři tak vysoko ve školách neprorážejí, nýbrž obyčejně jen několika klasy (sic) gymnasialními atd. své veškeré vzdělání ukončí: ucházejí tím způsobem tak jaksi té české gramatice«. Pan Borovský je tedy toho mínění, že řečení pánové proto universitní běh nedokončují, aby se vyhnuli českému jazyku. To nám ještě nepřipadlo, že by vrchnostenští ouředníci tak prohnaní ferinové byli a tak chytře zemským zákonům se vyhýbat uměli; jsme upřímně povděčni panu Borovskému, že takové nedovolené obcházení zákonů veřejně odkryl.

Pan Borovský právem na to žaluje, že národ náš žádného společného jména nemá, an »Čech značí výhradně obyvatele království tohoto, a Moravan, Slovák již sebe nenazve Čechem, aniž svůj jazyk českým, nýbrž moravským, slovenským«. Ale jméno Čechoslovan nelíbí se mu, jelikož prý se »pro lpící na něm zápach učenosti k takové po-

třebě nehodí«. A přece brzy na to vyjadřuje se o jménu Ilir takto: »Proti jménu Ilir vedla se sice veliká opposice, avšak nenahlížíme (sic), proč by se přijmouti nemohlo; na jménu zajisté málo záleží, jaké jest, ale nějaké společné jméno míti nevyhnutelně zapotřebí k udržení pevného svazku a jednoty.« — Pan Borovský navrhuje, aby se jméno Čech, český pouze o celém našem národě užívalo, »provincii českou« mohli bychom prý nazývati výhradně královstvím a obyvatele její korunáře za příkladem Poláků, kteří obyvatele království Polského nazývají Koroniaře na rozdíl od obyvatelů ostatních zemí polských, všecky pak sebe vespolek teprv Poláky. Radíme panu Borovskému pro budoucnost větší opatrnosti při volení slov, aby se nevydával více v takové nebezpečenství, jako tuto učinil, kdežto bychom jej vším právem viniti mohli, že ztenčuje důstojnost staroslavného království českého a jednotu i velebnost české koruny rušiti obmýšlí, kdybychom nevěděli, že oumysl jeho takový nebyl. My neznáme jiného názvu země české, než království, kteréžto co přední a hlavní část české koruny v jeden stát spojeno s korunou Uherskou a jinými zeměmi pod slavným domem Rakouským. Korunáři pak nikdy nemůžeme nazývati výhradně obyvatele království českého, an by se tím význam jména »koruna česká« tenčil a Morava i Slezsko z ní vyhražovaly. Polákům sloul stát jejich v celosti »Rzecz pospolita«, a tedy dobře mohli jmenovati království též korunou; u nás to jinak.

Pan Borovský praví dále s vlastní jemu lehkovážností, že »s myšlénkou Slovanstva vznikla touha po spojení všech Slovanů v jeden národ, s jediným písemním jazykem«. Kterak se smí opovážit, vinit někoho bez důvodu? Kdy, kde a u koho z nás vznikla taková touha? Či to jen Němcům k vůli prohozeno, aby myslili, že to jejich panslavistické strašidlo přece jednou kosti a maso mělo?

Když prý »některý Rus neb Polák do Čech přijede, a když bohatý jest, ze žertu a k vůli demonstrací do Matice

vstoupí, že některé ruské, polské knihy čteme atd., to se ještě spojením nazvati nemůže«, praví pan Borovský. Medle, kdož pak chce nějakého spojení? Náš oučet jest literární vzájemnost, a to, co vypočítal, jsou přece alespoň začátkové její.

Líče zápas Poláků s Rusy praví pan Borovský: »Dvě strany se spolu o smrt a o život potýkají, národ ruský s národem polským; kterak je možno s oběma sympatisovati, oba stejně milovati? Nedržet ani s jednou ani s druhou stranou, za takovou lásku se obě strany poděkují, a kdo s jednou stranou jest, musí býti nepřítelem druhé.« — Když tedy někdo vidí dva z bratrů svých do krve se rváti, tedy mu nic jiného nezbývá nežli jednomu z nich proti druhému pomáhati? Má on hned lásku svou k jednomu z nich v nenávist obrátiti, tak jako rukavičku na ruby obrátíme? U p. Borovského to ovšem něco velmi snadného, neboť brzy na to praví: »Zpočátku přál jsem Polákům nenáviděť Rusy, jakmile jsem ale opravdivý stav věcí v Polsku blíže seznal, jakmile mi před očima padla rouška poeticky zakrývající prosaickou bídnost a zkaženost národu, to jest šlechty polské: proměnila se hned náklonnost moje v nenávist, a z jakési psychologicky velmi pochopitelné opposice zdáli se mu Rusové lepší býti nežli Poláci.« Potom prý ale seznal, »že jest Petr jako Pavel, Rus jako Polsko«, ergo... a též nám radí: »Buďme k Rusům chladni, nechceme-li je dokonce nenáviděti.« Věru, pan Borovský jest pravý *apoštol nenávisti!* — Co se pak svrchu uvedeného příkladu o svářících se bratřích týče: nebude-liž každý, v kom poslední jiskra bratrské lásky neutuchla, hledět roztrhnout a smířit nesvorné, kteří oba srdci jeho stejně jsou drazí, nedorozumnění je rozdvojující vyjasniti a znovu je spoutati k sobě svazkem předešlé, přirozené lásky?

Že »se rozepře a boje mezi národem ruským a polským nikdy utišiti a skončiti nemohou«, jest proroctví, kterému my, jsouce hlasatelé míru a svornosti, nevěříme. Ovšem se od apoštola nenávisti jiného nadíti nelze.

Pan Borovský nezdá se dobře vědět, co je národ. Jednou je mu národem jen šlechta polská, a podruhé vinu výsledků někdejší daremné politiky, kterými tak dobře ruský jak polský národ trpí, ihned na celý národ uvaluje, že polská šlechta nenávidí ruskou šlechtu i vládu, nemá pražádné váhy, však se nedávno okázalo, jak dalece může se ona nazývati polským národem; že malorusové jsou podrobeni zde Polákům, tamto Rusům, to není skutek ani polského ani ruského národu, nýbrž následek politického neštěstí. Posud ani polský ani ruský národ co takový v celosti své nevystoupil. Polského sedláka odírá pán a žid, ruského sedláka duše patří pánu a tělo knutu; oba sobě málo odevzdají, jeden druhému nikdy neublížil; kde tedy podnět k nenávisti? Že pak i v Polsku i v Rusku časem svým právní postavení lidu obecného přiměřeně zlepšeno bude, pevně věříme v interesu člověčenstva, a potom bude se moci v pravém smyslu mluviti o národu polském a ruském; ale do té doby budou přirozeným během oba národové dávno sblíženi. — Z jednotlivých soukromých osob jednání pan Borovský celému národu za vinu klade, což právě tak jest, jako kdyby někdo zanevříti chtěl na celé pokolení lidské, poněvadž mu ten neb onen ublížil.

Nesmyslné brožurky u nás žádné váhy nemají, jmenovitě pak od pana Borovského uvedená ničeho pro něj nedokazuje. Jak to s páně Borovského tvrzením, »že Rusové s ostatními Slovany nikoli bratrsky, nýbrž nepoctivě a soběcky smýšlejí«, vypadá, ze svrchu povězeného patrno. My umíme činit rozdíl mezi ruskou vládou a ruským národem. S onou ničeho činiti nemáme; národ pak neodsuzujeme.

Pan Borovský na příklad, jak opět Poláci o nás smýšlejí, uvádí jistého Poláka, jehož jmenovati nechce, »který jen proto do Čech hojnost knih posílal, poněvadž myslil, že se svým časem popolštíme!!« My i bez jeho jmenování víme, koho pan Borovský myslil, ale jak to asi ten samý Polák obmýšlel se svými krajany, když i do polských bibliotek a ústavů zase hojnost českých knih kupoval?

Bezpochyby že je chtěl počeštit! — Jakého nevděku dopustil se tu p. B. k onomu muži obětovnému!

Že »Rusové i Poláci jedni druhé vzájemně z počtu Slovanů vylučují«, tomu, i kdyby posud tak bylo, váhy nižádné nepřikládáme; jsoutě příklady, že lidé sami sebe z člověčenstva vylučují, my pak je i proti jich zřetelnému vyřčení přece za lidi a své bratry, ač zbloudilé, považovati nepřestaneme.

Pan Borovský proti tomu horlí, že »zlomyslní lidé, zvlášť němečtí spisovatelé v Říši ustavičně poctivé a bezelstné snažení naše o zvelebení národnosti a jazyka našeho všelijakým podskočným spůsobem zle vykládají, viníce nás u vlády, jako bychom zrádu proti ní ve spolku s ostatními Slovany zamýšleli«. — Což divu, když i mezi našinci nacházejí se nerozvážliví spisovatelé, kteří nepřátely naše v takovém bludu lehkomyslně potvrzují. Na to však nesmíme dbát, spravedlivá naše vláda zná Čechy, ví čím byli a čím jsou, a zlomyslného osočování a prázdného tlachání sobě nevšímá.

»Lépe jest méně lidí, ale důkladně a vřele milovati, nežli každého trochu,« zavírá pan Borovský svůj článek. Dobře to pověděl, že přece někoho miluje, my bychom to nebyli myslili o něm, který ustavičně jenom nenávist hlásá.

»S hrdostí národní,« volá, »řeknu: Já jsem Čech, ale nikdy: Já jsem Slovan.« — Zdaliž nejsou slova tato kydání hany na svůj rod? Než dosti toho, však nenašla nikde ohlasu. Já zase, pokud svou osobu proti osobě pana Borovského postaviti smím — a se mnou zajisté každý pravý vlastenec — s nemalou chloubou a pýchou vyznávám a tím se před celým světem veřejně a hlasitě s naším Jablonským honosím:

»Že jsem krví, *duší* Slovan,
že jsem srdcem, duchem Čech!«

Havlíček odpověděl J. Malému krátce (v Pražských Novinách z 3. května 1846. Č. 35. Str. 150.):

Pan Jakub Malý podal ve Květech čís. 41, 42, 43, 45, 48, 50 odpověď na můj článek »Slovan a Čech« v letošních novinách. Očekával jsem ovšem na tento článek nějakou kritiku a odpor, poněvadž celá ta důležitá věc nemůže být jedním rázem ukončena a vyjednána: nadál jsem se však odpovědi té od někoho rozumnějšího a také zdvořilejšího než je p. Jakub Malý, který mně hned z počátku jedním douškem »lehkovážných, drzých, opovážlivých, nevědomých, nešetrných k obecenstvu, patrných lhářů, apoštolů nenávisti« atd. jako na ovocním trhu vynadal.

Neníť sice článek p. Jakuba Malého hoden odpovědi, a také každý, kdo se v polemice zná, ty kulhavé důkazy a mnohá překrucování snadno sám bez mého přičinění prohlídne, nahlížeje, že zde nemluví statný neodvislý obhájce pravdy proti jejímu nepříteli, nýbrž předpojatý panoše rozdrážděných Květů proti soku, Novinám a Včele: že mi však velice na tom záleží, aby se ponětí o Slovanstvu před naším obecenstvem co možná nejzřetelněji vyjasnilo, hodlám mínění své proti všelikým námitkám brániti, a pokud zapotřebí jest obšírněji vyložiti. Poněvadž jsem si ale z dobrých příčin umínil, v Novinách i ve Včele všelikých hádek obzvlášť s Květy se varovati: podám odpověď svou co přídavek ve zvláštní příloze k Novinám, aby ji každý, kdo takové polemiky nepřítelem jest, snadně zahoditi mohl, bez pohoršení.

H. Borovský.

Toto oznámení přijatého boje následovala odpověď Havlíčkova pod názvem »Slovan a Čech. List do památníku panu Jakubu Malému od H. Borovského.« (Příloha k Pražským Novinám ze 17. a 21. května 1846. Č. 39 a 40. S. 167, 168, 172). Odpověď ta zněla:

»Běda tomu, kdož by pohoršil jednoho z maličkých!«

Především požádati musím takové pp. čtenáře, kterým na věci samé, t. j. poměrech slovanských nezáleží, a kteří snad ani můj článek »Slovan a Čech« v 14—21. čís. Novin, ani p. Jakuba Malého odpověď na to v čís. 41, 42, 43, 45, 49, 50 Květů pozorlivě nepřečetli, aby také ani tento přítomný článek čísti neráčili, proto že v něm dokonce žádné zábavy nenaleznou, ovšem ale chladné věci samé rozbírání. —

Hodlaje Novinám našim dáti, pokud v moci mé býti může, směr národní, domácí, viděl jsem brzy před sebou poměr Slovanstva jakožto důležitý předmět, který nyní všechnu naši pozornost zasluhuje. O tomto Slovanstvu psal jsem dle úplného přesvědčení, prudce, jak jest můj spůsob, nikoli však, jak p. Jakub Malý praví, lehkovážně, drze, opovážlivě aneb dokonce lživě, a bohdá i ne nesmyslně. Práva, o věci té soud svůj pronésti, vydobyl jsem si dost pracně, a jestli že

p. Jakub Malý smělost měl, i ve věcech, které sám nezkusil a neviděl a nepoznal, kantorsky nadutě mistrovati mne, který jsem je zkusil, viděl a poznal, snad by mu některá část těchto jmen, jakými mne obsypal, s větším právem příslušela.

V článku mém musíme rozeznávati věc samou, a pak formu, kterou jsem jí dal dle své osobnosti. Jiný by zajisté ty samé pravdy mírně, šetrně byl pronesl, tím by se ale pranic ve věci samé nezměnilo. Tak měl p. Jakub Malý (kdyby mu na pravdě a na věci samé bylo záleželo) více vyvracovati hlavní zásady mého pojednání, které jsem mu ku konci (N. 21, 4)[1]) pro pohodlí v krátkosti opakoval, a které zde pro čtenáře, jimž právě ono číslo při ruce není, ještě posadím:

Slované nejsou jeden národ, nýbrž čtyry tak samostatné a tak mezi sebou nespojené národy, jako kterékoli jiné národy evropejské. — Každý z těch národů Slovanských sám pro sebe stojí, a jeden za druhý ani v dobrém, ani ve zlém neodpovídá; čest a hanbu národní nemají společně. — Pro velikou podobu jazyků slovanských užitečno a potřebno jest každému národu slovanskému literárně co možná nejvíce ostatních si všímati, a z jejich literatur a jazyků a národností pro sebe kořistiti. — Jenom mezi Českým a Ilirským národem mohou být kromě toho větší sympathie, proto že dle nynějších poměrů, jeden druhému nikoli nebezpečen, ovšem ale prospěšen býti může. — Mocnářství Rakouské jest nejlepší garancie na zacho-

[1]) Pro krátkost budeme v citaci označovati takto: N. = Noviny; K. = Květy, první cifra znamená číslo, druhá sloupec.

vání naší a Ilirské národnosti, a čím výše vzroste moc císařství Rakouského, tím jistěji stojí naše národnosti. — Aby někdy Slované všichni jediného jazyka v literatuře užívati mohli, je věc nemožná, a proto každé snažení k tomu nesmyslné, a jako maření času škodné. Zkrátka s hrdostí národní řeknu: »Já jsem Čech« ale nikdy »Já jsem Slovan«. Kdykoli se nazvu Slovanem, učiním to vždy jenom ve smyslu učeném, země- a národopisném. Slované mají čtyry vlasti, a ne jednu vlast: a patriotismus slovanský jest jenom o něco méně horší než kosmopolitismus.

Z těch ale p. Jakub Malý ani jediné nevyvrátil, jak mu hned dokážeme. Jediná věc, v které mne p. J. M. právem vinil, jest to, co jsem o království Českém, o korunářích navrhl (N. 17. 4.), to však jest věc jen mimotní, pouhý nápad, od kterého já velmi snadně ustoupiti mohu, a také ustupuji. Dobře jsem věděl, že ku koruně České více než nynější království České náleží; a nazval-li jsem České nynější království provincií, myslil jsem tím p r o v i n c i i k o r u n y české, nebera slova přísně na váhu. V š e c h n o a l e o s t a t n í, co p. J. M. p r o t i m n ě v odpovědi své pronesl, nepravdivé jest, a pakli bych nyní buď z nedopatření aneb pro krátkost něco vyvrátiti opominul: svobodno budiž p. Jakubu Malému připomenouti mne na to, abych nepravdivost toho ihned dokázal. —

Hned z počátku postavím ty pády, v kterých p. J. M. slova má patrně překrucuje a z nich chybně argumentuje:

1. Že prý bojuji zoumyslně proti pravdě: neboť prý sám nazývám Slovanstva myšlénku velkou, a oprav-

divá velikost nemůže obstáti bez pravdy (K. 41. 1.). Budu také tak argumentovat: p. Malý sepsal gramatiku, špatná gramatika nestojí ale za nic: tedy p. Malého gramatika nestojí za nic. — A jen jsem si přidal to slovíčko špatná, jako p. Malý si přidal: opravdivá. Ostatně ale kdo pak p. Malému zjevil, že třeba opravdivá velikost není bez pravdy? —

2. Patrně prý sobě odporuju, jednou pravím, že již naši předkové Husité o Slovanství věděli, a pak tu myšlénku jmenuji novou. (K. 41. 1.) — Ten spůsob myšlénky té, jaký nyní panuje, nebyl za Husitů, a proto je nová: tak jako (abych populárně mluvil) dělají nové čepice ze starých šosů.

3. Že se prý zasazuju proti věci nejvíce prospěšné, neboť sám vyznávám, že nám a Ilirům idea Slovanstva nejvíce prospěšnou se stala (K. 41. 2.) Já však tam slovo nejvíce neberu vůbec; nýbrž jen potažmo, totiž nám a Ilirům nejvíce, jiným méně byla prospěšna. — Kdybych tak argumentoval, přišel bych na největší absurda; ku př. kdyby p. Jakub Malý v to samé okamžení někde třeba na mostě sám jediný stál, když tam několik ovcí přiběhne: a já o té situaci řekl: »Pan Jakub Malý jest na tom mostě nejrozumnější tvor«, následuje z toho, že je již p. J. M. vůbec nejrozumnější tvor? — Hoffentlich deutlich genug! —

4. K. 45. 3. připisuje mi p. M., jako bych byl řekl, že vrchnostenští úředníci jen proto do vyšších škol nechodí, aby se české gramatice učiti nemuseli!! Slovo vyhýbat, kterého (N. 17. 3.) užívám o těch úřednících, má také smysl neúmyslnosti v sobě, tak že, když ku př. z Prahy do Vídně jedu, již eo

ipso Drážďanům se vyhnu, ačkoli to v úmyslu ani nemám. Tak se ti úředníci, poněvadž z jiných příčin do vyšších škol nedojdou, eo ipso vyhnou české gramatice, která se jen na vyšších ústavech přednáší.

Vůbec si mne p. Jakub Malý ještě na mnohých jiných místech svého pojednání představuje mnohem hloupějšího, než zapotřebí jest! Tak na jiném místě (K. 42. 1.) s velikým, jak se zdá, potěšením o mně myslí, že ani nevím, co každý parvista, totiž jak povstali románští národové, a drží mi o tom velmi učený výklad, ani si ve hlubokosti učenosti své nevšímaje, že já (N. 15. 1.) mluvím o národech jak jsou nyní, tedy o resultátech bez ohledu, odkud a jak ty resultáty povstaly.

5. Na to, že jsme my sami nepřítelem své národnosti, proto že se z nerozumu sami k němčině hlásíme, atd., odpovídá mi p. Jakub Malý: »Kam se to skrýváte pane Borovský? jaký to štít nastavujete? myslíte, že vás za ním nenajdu? Pryč s tím štítem, pojďte na boží světlo!« Nevyřknutý smysl těchto slov splácím jen opovržením; kdybychom pod jinými zákony živi byli, odpověděl bych na tak nízké předhůzky tím, jak ve Květech cínové lžíce jmenují, když z ruštiny překládají projížďku po Zakavkazkém kraji. — Že jsme my sami opravdu nejhlavnější nepřátelé své národnosti, opakuji zde ještě jednou; národu svému smím v dobrém úmyslu i trpké věci do očí povídati, k tomu máme každý svaté právo. Vládě na tom záležeti nemůže, aby národnost naše potlačena zůstala, neboť se od myšlénky císaře Josefa II., aby celá říše poněmčena byla, již dávno ustoupilo, a proto nepo-

chybuji, že vláda jazyku našemu ve školách a v úřadech takového místa popřeje, jako si žádáme: až jen celý národ (t. j. většina) o to upřímně a opravdově státi bude. Že tato většina bohužel ještě ani neví, oč se jedná, kdo toho nejvíce vinen? Myslím, že snad přece naše zmalátnělost. Což pak úředníci, učitelé, profesoři naši nejsou Čechové? — Podivné přirovnání s milionářstvím docela sem nepatří. Což pak nemáme příležitost učit se česky? aneb milovat národnost svou? Kdo pak nám nařizuje jíst, na bály, do divadla chodit atd.? kdybychom tedy tak svůj jazyk milovali, jako jiné chatrnější věci... Kdo pak Maďarům nařizuje, učit se maďarsky a milovat jazyk a národnost?

6. Na jiném místě (K. 45. 1.) neví zas p. Malý, co si má myslit o takovém spisovateli, který, jako jsem to já učinil, jednou Čechy z ohledu národnosti haní a po druhé je z toho samého ohledu vychvaluje. Takové ramenářství! Lehká ale výmluva p. Jakube Malý! Když jsem haněl, myslil jsem ty, kteří hany zasluhují, a když jsem chválil, myslil jsem ty ostatní. — Rovněž tak i s beder svých svalím předhůzku (K. 45. 1.), že jsem jednou nazval Čechy vzdělanější než ostatní národy slovanské a pak jsem pravil, že p ř e d h o n í m e přece ostatní Slovany. V čem ale jsem pravil, že je předhoníme: v štěstí národním, v literatuře, v umění, rozuměj všude národním, neboť vzdělanější jsme již nyní, jenom že ne národním způsobem. Jak prý se mi jméno Čechoslovan nelíbí a zas při jménu Ilir pravím, že na jménu nezáleží, jaké jest. Ovšem nezáleží na jménu, jen když je praktické; a proto radím p. Malému, aby místo Čech říkal: Běloch-Indoevropo-

slovanočech, a já proti tomu nic nebudu mít, ale budou-li se mu všichni Čechové sami též tak nazývat, to je jiná. —

7. Nejvíc se ale p. Jakub Malý těší ze své ostrovtipnosti, když (K. 43, 1) napřed sám ze mne špatnou definici, co je národ, utvoří, a pak s velikým zalíbením rozličná absurda z ní táhne. Citoval jsem (N. 15, 1) o tom, co je národ, článek svůj z Musejníka, a tam 1846 I. str. 95 stojí: »Národem sluje v nejčistším a nejideálnějším smyslu atd.«, když tedy řeknu (N. 15, 2), že nejen jazyk, nýbrž také obyčeje, náboženství, vláda, vzdělanost, sympathie a j. v. (čti jiných víc) dohromady národnost tvoří, a před tím onu definici z Musejníka cituju, nemůže se mi bohdá připisovati, že by za časů husitských dle mých slov: táborský atd. národové v Čechách byli. K takovým závěrkám, jako p. Jakub Malý zde činí, zapotřebí jest také malého rozumu.

8. (K. 41, 1) mi také p. Malý ve jménu celého národu má za zlé, že jsem řekl, »že se každý skoro nazýval Slovanem, stydě se jaksi za tak malé jméno, jako je Čech«. Slovíčko jaksi p. Malý chytře vynechal, a hned to mělo význam ten, že jsem největšímu dílu celého národu zpozdilců nadal.

9. »S hrdostí národní řeknu: Já jsem Čech, ale nikdy (rozuměj: neřeknu s hrdostí národní) Já jsem Slovan.« O těch slovech praví p. Malý (K. 50, 3), že jsou kydání hany na svůj rod. Ha ha ha! Ovšem, nemohu říci s hrdostí národní, že jsem Slovan, ale proč? Proto, že nejsou Slované národ. Proto ale přec každý Čech Slovanem jest, třeba by to nemohl říci

s hrdostí národní: tak jako jsme všichni Evropčané, ačkoli se tak nenazýváme s hrdostí národní. Vždyť přec v přírodopisu náležíme také mezi ssavce, a ačkoli tedy každý Čech eo ipso ssavec jest, nebudeme přec s hrdostí národní říkati: Já jsem ssavec! Ostatně zde musím smysl těch svých slov ještě lépe vyložiti: Národ může s hrdostí jmenovat jméno své, pakli opravdu s jménem tím nějaká čest spojena jest. Sláva jména národního jest resultát slavných činů celého národu. Všichni Slované dohromady v historii známé nevystupují, a nemůže tedy být sláva národní a tedy i hrdost společná, nýbrž Čechové, Rusové, Poláci mají svou vlastní. Co naši praotcové Češi slavného konali, k tomu jiní Slované nic nepřičinili. Proto můžeme jen s hrdostí národní říci: »Já jsem Čech!« — Jmenovati Slovany dohromady národem, pakli by se to určitě činilo, jest hrubá chyba a škodný nesmysl: může se mluviti o národech slovanských, ale ne o národu slovanském.

Některé podivnosti, které p. Malému z péra vyklouzly, velice nás zabavily: tak ku př. dle jeho definice kosmopolitismu (K. 41. 2) byl by skoro každý tvor, kámen, rostlina, zvíře, slunce, měsíc atd. kosmopolita (kdyby se místo slova člověk do jeho definice postavily), protože skoro vždycky »na tom místě, na které je věčná prozřetelnost postavila, povinnosti povolání svého věrně vykonávají«. — Každý prý osvícený Čech, Moravan, Slovák, Slezan s hrdostí takovými býti se vyznávajíce s pýchou Slovanem se nazývají! (K. 41, 2) Dále doleji praví, »že k nevzdělancům idea Slovanstva nedošla«. Tu bychom se p. J. M.

tázati museli, koho počítá a nepočítá mezi vzdělance? Jsou všichni čtenáři českých časopisů (v kterých se přec ustavičně o Slovanstvu mluví) vzdělanci? Nepočítá z druhé strany profesory, úředníky, důstojníky, šlechtu atd. aspoň z větší části mezi vzdělance? Zatím snad těch několik otázek postačí,[1]) odpovědít si na ně může p. Jakub Malý sám. — Velmi naivně se mne p. Jakub (K. 41, 2) ptá, proč prý jsem ty neslušné a nedovolené věci nejmenoval? Inu proto, že není dovoleno, p. Jakube Malý! — Také tak naivně mluví p. Jakub Malý »o holubičím národě«. (K. 42, 2) Takové řeči hodí se do poezie v nadšení atd., ale ne do politických článků; chce-li p. Jakub Malý býti holubem, kdož proti němu? Vždyť i já a každý jiný svobodu svou má naviděti a nenaviděti, jak kdy za dobré uzná: proč by tedy jiný nemohl být holubem. Zajíc je také tiché zvíře. — Ještě naivněji (K. 43, 2) chce udělat »z celého Slovanstva v duševním smyslu jednu rodinu národů«. Jen v duševním, hm! v duševním! Neradíme p. Jakubu Malému, aby se s čertem třeba jen v duševním smyslu spojil, sice by ho pak i s tělem i s duší i s vousy pohltil. — Nejnaivnější je ale tvrzení p Jakuba Malého (K. 42, 2 a 3), že Slovany váže dohromady přesilné pouto společného neštěstí a společné úlohy, čím mi snad panslavismus dokazovati chce. Toť by ale nastaly vzájemnost a bratrstvo mezi všemi slepými, chromými atd., proto že mají společné neštěstí a vůbec Škýpýtáři, Baskové, Cikáni, Malájové, divochové amerikánští atd. atd. měli

[1]) V orig. stojí »potlačí«.

by stejnou úlohu, stejné neštěstí a tedy vzájemnost atd. —

Co se však literární vzájemnosti týče t. j. aby jeden národ slovanský čítal knihy ostatních, potřebnost a výhody takovéto vzájemnosti, dokázal jsem já tuším ještě lépe než p. Malý, tedy mně p. M. staré věci znovu mluviti neměl. Nechce-li nic víc, toť jsme přátelé. Nač ale při tom mluviti o cestě zákonní; snad abychom knihy nepašovali? aneb abychom nečtli liberální spisy, které v Rusích vycházejí? Nač k tomu, když ruské knihy čísti chci, zapotřebí jest celý ruský národ všech 50,000.000 k srdci si přivázati? Toť je pro slabého ballast! »Jak prý se to může vyčerpati bez idey Slovanstva?« (K. 43. 2.) Jáť jsem z německé literatury více se již naučil než ze slovanských, znám snad historii, i národopis i obyčeje německé a nemohl bych si ztěžovati, že Němce příliš miluju! — A také to p. Malému nechce do hlavy, že přece při vší své neslovanskosti žádám, aby každý náš vzdělanec rusky, polsky a ilirsky rozuměl, bez idey Slovanstva. Vždyť jest to p. Malý! pro každého vzdělance našeho velmi snadná věc: a jak by se musela ta idea jmenovat, dle které se onen pověstný kardinal v Římě [1]) kolik jazyků naučil. Ostatně má p. Malý nejbližší příklad na mně: při všem svém neslovanském lotrovství umím přece rusky, polsky i ilirsky, a to bohda lépe než p. Malý i se svou ideou Slovanstva.

Co praví p. J. M. o mém »proroctví« nesvornosti mezi Poláky a Rusy, doufám, že jsem (N. 19. 5. a 6)

[1]) Josef Mezzofanti (1774—1849).

příčiny dobré vyložil, ty měl p. Malý vyvrátit, a pak teprv svornost budoucí prohlásit. Chce-li mi ale na všechny důvody odpovídat katechysmem, jako (K. 43, 2) učinil, »že svět musí pokračovat, všecky předsudky odložit atd.« a podobné morální řeči vést: to já mu se své strany rovněž radím, aby ani pokoj svůj nezavíral, všemu věřil, atd., poněvadž svět pokračovati musí a takové chyby odložiti. Bratrem nazývat se a bratrstvo hlásat je tuze pohodlná, krásná a nic neb všechno znamenající věc: bratři jsou synkové jednoho otce, pak přátelé, pak známí, pak všichni údové jednoho národu, pak všichni stejně věřící, pak všichni lidé jsou bratří. Zkrátka to slovo nic neznamená, a jest jen také opotřebovaný klín té neurčité, temné, zmatené panslavistiky, proti které já bojuji. Že Štúr a Hurban, jak mi p. Malý předhazuje, jenom mou theorii nevykonávají, ví pan Malý lépe než já. Úmysl můj je samostatnost svého národu zastávat, a že my, Moravané a Slováci jeden národ jsme, nikdy jsem nepochyboval. Tomu jsem se opíral, abychom nechtěli s Rusy, s Poláky v takových poměrech býti, jako jsme mezi sebou: a to jest hlavní chyba Novoslováků, že jim je Rus, Polák, Čech všechno jedno. Proto se od nás mohli odtrhnout: vždyť jsou i po odtržení Slované jako dříve, a ta »drahá máť Slavie« jim vždy zůstane, třeba se od svého národu odloučili.

Teď ještě několik punktů v krátkosti: »Že prý národ polský a ruský co takový nikdy ještě nevystoupil.« Prosím p. Malého, aby mi ráčil jmenovat jediný pád v historii, kde národ ve vší celosti své vystoupil tak, aby i každý špendlikář při tom byl?

Národ vystupuje vždy v representaci, ať si je jakákoli. — Co mi o Rościszewským (K. 50. 2) a o nevděku, o počeštění Poláků praví, musím já, který jsem Rościszewského a jeho záměry osobně znal, lépe snad věděti, než to p. J. Malý pouhým nosem svým z Prahy číti může. — Že nejen polská šlechta s ruskou se nenávidí, nýbrž i národ polský vůbec Rusy v oškliwosti má, musím opět lépe já věděti než p. Malý. Že však já ze své strany Rusy i Poláky nenávidím, jest mé subjektivní přesvědčení, a nikoli do celého pojednání o Slovanstvu nenáleží. Článek můj i bez té nenávisti zůstane tím, čím jest. Nenávist má není žádný důkaz proti ani pro mne. —

O svých chybách gramatických a jiných tak dobře vím jako kdo jiný: přesvědčen jsem, že ještě dost dlouho trvati bude, než si sloh zcela čistý navyknu, obzvlášť při žurnalistické čerstvosti, kde se věci tak dlouho rozvažovat a přehlížet nemohou. Vůbec jsou čeští spisovatelé z ohledu čistého jazyku nejvíce podobni oněm římským augurům, a jeden druhému smáti se musí, když se potkají. Odkud se ale já mám něčemu lepšímu naučit, když sám p. Malý tak špatnou gramatiku vydal, a když on sám, který tolik let již spisovatelství provozuje, ještě hůř než já chybuje proti řeči. Neb chyby mé dělají se z čerstvosti, on ale po dobrém rozvážení mně svým s i c za chyby pokládá, co dobré jest. — A jelikož on, pan Jakub Malý, »v duševním smyslu« redaktorem Květů jest, radím i jemu kolegiálně, aby v tom ohledu před svými vraty metl, abych se já z Květů aspoň dobré češtině, tedy něčemu přec, naučiti mohl.

Totéž platí o dobrém naučení o důstojnosti časopisů, o jejich vážnosti, svatosti (palladium) atd., které mi p. Jakub Malý dává. Ať si jen milostivě připomene, jak se co redaktor Květů (v duševním smyslu) choval, když vyšla Tomkova kritika na jeho Spravedlivou kroniku,[1]) jak sám pod jiným jménem sebe zastával, a ještě celou kritiku potutelně za žert přátelský vyhlásil, dobře věda, že tomu přec někdo uvěří, jak se i stalo, ať si připomene tu krásnou deklamovánku od Trnobranského v letošních Květech,[2]) a některé bujné výrůstky »rytířského vtipu« proti mně v čís. 36,[3]) pak páně Chocholouškovu novelu »Kdo s koho, ten toho« atd. atd. atd.,[4]) a pak ať si vzpomene na důležitost časopisů, tohoto palladium atd. Důležitost časopisů znám já také, a proto jsem časem Květy k činnosti popichoval, abych ale proti některému z Vašnostpánů celou novelu složil, nezdál se mi nikdo tak důležitý.

Absurda a chyby, do kterých v polemice své proti mně upadl, jsou ovšem jenom následkem rozhořčenosti jeho, jakožto redaktora (v duševním smyslu)

---

[1]) Malý J. B.: Prostonárodní dějepis české země. V Praze 1844—1845. Úvaha V. V. Tomka v Časopise Čes. Musea 1846. 249—261.

[2]) V. V. Trnobranský: Nová Arkadie. Deklamovánka. Květy z 18. dubna 1846, č. 46. S. 181—183.

[3]) Květy z 26. března r. 1846, čís. 36. S. 143—144 přinesly veršování: Vlastenci dle nejnovější mody, namířené proti H—ovi, zvláště proti jeho článku: Slovan a Čech.

[4]) Práce: »Kdo s koho, ten toho.« Masopustní novela. Květy z 12., 14., 17., 19. března r. 1846, č. 30—33. S. 117—119, 121 až 122, 125—126, 129—131. Jako autor podepsán X . . . ský.

Květů proti mně za rozličné, proti Květům a jejich krátkým odpověděm atd. v Novinách a ve Včele vystřelené šipky. Nepsalť p. Jakub Malý proti »Slovanu a Čechu«, nýbrž jen proti *H. Borovskému.*

Boj obou stran ukončen byl prohlášením J. Malého v Květech z 26. května 1846 (č. 62, str. 250) zaslánem nadepsaným »Panu Karlovi Havlíčkovi, alias Borovskému.« Malý tam psal:

Rozumný a zdvořilý Pane!

Nikoli snad ze žádosti, míti poslední slovo, o kterém se do Vaší až posud projevované povahy naději, že je sobě vzíti nedáte, nýbrž z důležité a vážné příčiny nucena se vidím, k Vám na závěrek naší pře strany článku »Čech a Slovan« toto veřejně promluviti. Na Vaše kroutivé výtočky a námitky, proti mé odpovědi na Váš článek čelící, jakož i na výběžky proti mé osobnosti odpovídati nebylo by ani čestno aniž by oučel jaký mělo; neboť jste tím před celým obecenstvem sám nad sebou ortel vyřknul. Jest však jedna věc ve Vaší replice, která se vztahuje na faktum a kde Vy se urážlivě mé spisovatelské cti dotýkáte. Pravíte totiž v ohlášení své repliky v č. 35. Pražských Novin o mně, »že zde nemluví statný, neodvislý obhájce pravdy proti jejímu nepříteli, nýbrž předpojatý panoše rozdrážděných Květů proti soku, Novinám a Včele«: v závěrce pak repliky své obvinění toto opakujete, pravíce: »Absurda a chyby, do kterých v polemice své proti mně upadl, jsou ovšem jenom následky rozhořčenosti jeho, jakožto redaktora (v duševním smyslu) Květů proti mně za rozličné, proti Květům a jejich krátkým odpověděm atd. v Novinách a ve Včele vystřelené šipky. Nepsalť p. Jakub Malý proti Slovanu a Čechu, nýbrž proti H. Borovskému« — k tomu kdybych mlčel, snadno by někdo, že tomu tak, věřiti mohl. Pročež vězte, že Vaše osoba mi nikdy dosti

důležitou nebyla, abych své péro o ni brousil. Ostatně Vy sám k tomu se znáte, že jste rozličnými výběžky Květy k boji vybízel, což Vy jmenovati ráčíte »popichováním k činnosti« (medle kdož Vás ustanovil pohůnkem nad Květy?), ale dobře víte, že kde toho potřebí bylo, vždy slušnou odpověď jste měl; byla tedy veta za vetu. Co se pak mé odpovědi na Váš článek: »Slovan a Čech« týká, dokládám se své po celý čas mé literární činnosti bez poskvrny zachované spisovatelské cti, že jsem k sepsání jejímu přikročil teprv po mnohém svých přátel doléhání, jmenovitě pak na vícekráte opětovanou žádost skutečného a opravdivého redaktora těchto listů, pana Jaroslava Pospíšila, který obzvláště ten důvod na srdce mně kladl, že kdybychom se v čas neozvali proti Vašemu podkopávání té svaté idey, která všeho našeho snažení pevný základ a prostranný podstavek jest, nemohli bychom se z toho před potomstvem ospravedlniti.[1]) Vy tedy viníte mne b e z e v š e c h d ů v o d ů, že pohnútka moje při sepsání oné odpovědi byla osobnost proti Vám, což by ode mne byla strannost a podlost; a jakož ve zvyku mám, toho, kdo krade, jmenovati zlodějem, kdo oheň zakládá, žhářem, kdo se loupeže dopouští, lotrem: tím samým právem i Vás, který mně veřejně na cti ubližujete, pokavád obvinění své neospravedlníte, nazývám v e ř e j n ý m u t r h a č e m, což není-li Vám po libosti, máte na vůli hledati právo, kde sluší.

S tím se do nenávisti Vaší poroučí

předpojatý panoše Květů aneb jak jej koli

ještě jinak jmenovati ráčíte

Jakub Malý.

---

[1]) Úplnou pravdu toho dosvědčuji s tím doložením, že p. Malý toliko po delším se zdráhání k žádosti mé se sklonil. Jaroslav Pospíšil.

5. HLASOVÉ O POTŘEBĚ JEDNOTY SPISOVNÉHO JAZYKA PRO ČECHY, MORAVANY A SLOVÁKY.

(Pražské Noviny z 10. a 14. května r. 1846 čís. 37 a 38, str. 155 až 157, 159 až 161.)

Odtržení se Slováků od literární jednoty s Čechy a Moravany (viz pozn. na str. 33.) přimělo »Sbor musejní pro řeč a literaturu českou« k vydání spisu: Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky. V Praze 1846. Pražské Noviny přinesly o této knize referát:

Národnosti evropské nechají se na tré rozděliti: kvetoucí, kleslé a takové, které vlastně nikdy valného vzniku se nedodělaly. Nynější věk jest věk vzmáhajících se národností: všemožně se snaží obzvláště menší národy ujíti hrozící jejich životu záhubě, a protiviti se větším kmenům, kteří jejich život a řeč zničiti, a pak tyto slabší národy v sobě pohltiti a nimi se rozmnožiti usilují.

I my Čechové náležíme k národům kleslým, a nyní se opět vzmáhajícím: staráme se všemi silami o to, abychom čestné místo, které naši staří předkové

ve světě drželi, opět zaujali, a zdá se, že přičinění naše, ačkoli počet horlivých, dobrovolných dělníků posud jen skrovný a prostředky jen malé jsou, dobré požehnání, žádoucí následky míti bude.

Základy, na kterých štěstí a sláva národu spoléhá, jsou hlavně: dobré zřízení, vzdělanost, země plodonosná, tělesní i duševní schopnost lidu, a četnost jeho. První doufám, že mi nikdo upírati nebude, a jenom proti poslední by snad nějaká pochybnost vzniknouti mohla. Mohlo by se namítnouti, že i malí národové, a právě oni, nejšťastnější býti mohou, že také počtem dosti nepatrné národky nejslavnějšími se stali. I to pravda jest: avšak jistě by tito proslavivší se národové posavad kvetli, kdyby četnější byli bývali, a spůsobilejší hájiti neodvislost svou proti národům cizím.

Nemoha zde všechny výhody četnosti národu uvésti, podotknu jenom jednu za všechny ostatní: totiž, že se z velkého vždy malé, ale ne z malého velké státi může. To jest, národ četný požívaje jinak všech výhod velikosti své, může vždy ve vnitřní administraci, kde přehledu dobrého zapotřebí jest, na malé části rozvržen býti, které se vnitřně dle svých místních potřeb spravují. V literatuře však a v zahraničních záležitostech a styčnostech s jinými národy nemůže být četnost a mohútnost nikdy na škodu, ovšem k důstojnosti a slávě nejvíce přičiní.

My národ československý nenáležíme sice k malým národům, jako jsou Holland'ané, Dat'ané, Švedi, Mad'aři atd.; také však ne do počtu velikých jako Francouzi, Rusové, Angličané atd. Tím více nám

všem na tom záležeti musí, abychom aspoň v té síle, jakou nám okolnosti daly, zůstali a svévolně se na menší ještě národky nedrobili; jako to v nejnovější době opět některým Slovákům napadlo, novou slovenskou literaturu sobě založiti, a s předešlého svazku s námi ostatními se násilně vytrhnouti.

Sbor Matice české, jehožto hlavní povinností jest, dbáti o vznikání naší literatury, usnesl se proti takovému nechvalnému a celému našemu národu, nejvíce ale Slovákům samým škodnému počínání veřejně vystoupiti, aby mnozí mladí Slováci, kteří zajisté jen z překvapení věci tak záhubné se přichytili, radou zkušených a po celé vlasti na slovo vzatých mužů povzbuzeni, poznavše nebezpečnost jednání svého, stranu Štúrovu a nezdárné její počínání opustili, a na společnou dráhu naši se navrátili. Z té příčiny vydány jsou »Hlasové«, sbírka rozličných, dílem již dříve v rozličných okolnostech, dílem nyní zvláště sepsaných pojednání o jednotě písemného jazyka a proti všelikým nepotřebným novotám. Spisovatelé těchto pojednání jsou nejvíce rození Slováci, a ačkoli vlastně celý spis velmi důležitý jest, umínili jsme si, abychom pozornost obecenstva naň obrátili, předběžně zde podati výjimky jenom z Kollára, který nejvlastněji proti nynějšímu počínání Novoslováků vystupuje a také největší zásluhy o vydání těchto »Hlasů« má.

Takto píše mezi jiným Kollár [1]) za odpověď na

[1]) Kollár Jan, pěvec »Slávy dcery«, hlasatel vzájemnosti slovanské narodil se 29. července v Mošovcích, † 24. ledna 1852 ve Vídni. Stručné a pěkné poučení s udáním literatury najdeš z péra Dra J. Jakubce v Ottově Slov. Naučném XIV. 564 nd.

jisté hrozivé psaní, kterým jej p. Štúr odstrašiti chtěl, aby se novotám jeho v cestu nestavěl:

— — — — — — — — — — — — — —

(Nikdo se více netěšil Vašim Novinám, nikdo se pro ně tolik nepotil, tolik nepracoval, tolik neběhal, tolik sem tam nepsal, jako já. Toto svědectví že sobě já i před Bohem i před světem dáti mohu, to Vám samému, tuším, nejlépe známo bude.) (Jakže bych tedy já mohl proti těm Novinám brojiti a bojovati, aneb jejich podvrácení žádati, které jsem z velké části já splodil? Váš cíl a Noviny, jako takové, já z celého srdce schvaluji; ale Váš převrácený prostředek a bludnou cestu k tomuto cíli sobě ošklivím a napraviti hledám. Jestli by Vás to ale mrzelo, že já sám Vašich Novin nedržím a nečtu, tedy otevřeně Vám vyznám, že to činím mezi jinými vážnějšími národními příčinami již i pro osobní ušetření mého zdraví, anť mne při uvedení Vaší, duchu a kořenům řeči naší cele nepřiměřené orthographie, oči, při slyšení Vašich hrubých, surovozvukých slov uši boleti začínají, anobrž sám čich na jakousi nepříjemnou vůni upomínán bývá, jaková ze stájí, z krčem a jiných peleší nízkého života zapáchá a nos uráží. To pak se stává nejen mně, ale i jiným. Stěžovali sobě mnozí z předplatitelů na Vaše Noviny, že kolikrátkoli tuto Vaši luzovinu čísti začali, nechuť a mdloba je napadla taková, že se jim žaludek zdvihal, [1]) pročež od toho raději cele upustiti museli. Pročež sám obecný lid Vaše a jemu podobné nářečí nenazývá jináče, než taračka, habarka, trpačina, bačovina, ledačina, sprostačina.)

Píšete mi: (»Z některých míst se i o Vašem jistém předsevzetí poučujeme a zpraveni jsme o všem, co myslíte a co počíti chcete.«) (Nu a cože jest to za jisté předsevzetí? — o němž Vy právě dvakráte v listu svém zmínku činíte? Jste-li upřímný, proč jste to předsevzetí nezjevil? Nepochybně rozumíte tím před-

[1]) Vynecháno »k dávem«.

sevzetí co do vyzískání a vydávání nových československých novin. K tomu jste žádných špehéřů nepotřebovali, ať to žádné skryté potajemství není; to jest zajisté nejen moje, ale i mnohých jiných předsevzetí, a pakliže Vy i dále ve svém bludu urputně setrvávati budete, to se i stane a státi m u s í, jestliže Slováci ještě své štěstí milují a raději jasné, stálé, širokodaleko svítící slunce bibličtiny následovati chtějí, nežli klamné blyskotky nočních světlonošův do bahen a jezer k utonutí je nevyhnutelně zavádějících.

Vy píšete dále: »Že já prý volám: My nesvorní Slávové! a sám prý, jakou jen mohu, nesvornost tropím.« Vy a Vašinci věru podivné máte myšlénky o svornosti a nesvornosti, které já aspoň v žádné morálce nenalezám. Kdože začal rušiti tuto svornost a jednotu, já či Vy? jeli ten nesvorný, kdo třistoletou cestou i dále v pokoji pokračovati chce a radí, čili ten, kdo od té staré cesty i sám odskakuje i jiné k tomu svádí a táhne?) (Leží-li Vám štěstí a život našeho kmene na srdci: ukažte to skutkem, láskou a svorností, sjednocenováním a shromažďováním sil, srdečným připojováním se k mužům takovým, kteří neli více rozumu, aspoň delší zkušenost již mají nežli Vy, a kteří této roli svaté ne 2—3 roky, ale celý svůj život již skutečně obětovali; ukažte, že Vám více život a štěstí našeho kmene, než ctižádost nového reformatora ve spisovné řeči na srdci leží. Co nám po všech idiotismech, provincialismech, nářečích anobrž i po všech řečech, jestli se tím svornost ruší, národ mate, a život náš národní samovražedně do propastě uvaluje. Vždyt řeč není cílem, ale jediné prostředkem k cíli. Ta chvalička a chlubička, kterou Vy co kadidlem nos a čich některých slabých Slováků lechtáte: »Náš kmen prý bude míti vlastní život, vlastní literaturu, vlastní písemnou řeč;« kadidlo tohoto chvástání není prýskyřice indická, ale bolehlav a čertkus kocourkovský.) (Opravdivý život některého kmene záleží v tom, život tento povýšiti, rozšířiti a oslaviti ve světle národní celosti, nikoli

pak jej zoužiti, ponížiti a osamotiti, nebo toto jest jistá smrt kmene. Co bysme myslili o takovém případě, kdyby hrstička obyvatelův některého velikého města aneb některé obce řekla: »Bratří! nechejme toto město a všecko obecenství s jinými spoluměšťany, opusťme tento nám společný chrám, věži, školu, odstraňme se raději někam na poušť; tam budeme vésti vlastní život, tam o vlastních silách vystavíme sobě nový vlastní chrám, novou vlastní věži i školu, nový vlastní špitál i žalář, nové vlastní divadla a mlýny atd.; tam sobě povoláme vlastních kněžů i učitelů, vlastního soudce i lékaře, vlastního nočního hlásníka, vlastního voláka, ovčáka, vlastního sviňáka, vlastního pastýře telat, husí atd. Ha, to bude život! to radost, to květ naší obce!« — Nu ale jak že trvá tento život, tato radost a tento květ? Jak drahý to život, kde jeden v takové osamělosti tři- až pětkráte platiti tolik a vynakládati musí na všecky tyto, a přece planší a slabší věci i potřeby? jakováto radost — takovéto filistinství a čardarství?)

(Vy mne, následovně tedy i Šafaříka, anobrž i Nedožerina, Doležala, Tablice, Palkoviče, Seberiniho, Josefiho a všecky jiné spisovatele a Slováky, kteří česky psali a píší, považujete co nepřátely a vrahy života kmene slovenského: tato škaredá potvora Hegelovské Vámi a Vašinci zbožňované filosofie nejen Vaší hlavě, ale ani Vašemu srdci čest nedělá. Vy nesčíslní zástupové kazatelů, učitelů a spisovatelů ve Slovensku, kteří jste ode tří set let v biblické neštúrovské řeči lid a život slovenský vzdělávali, vy všichni jste byli jen kazikmenové, jen duchovní Attilové a Tamerlanové Slovákův; vy všichni nyní ještě žijící duchovníci a kněží, kteří v chrámech v biblické řeči kážete a katechisujete, zarmoucených potěšujete a ku smrti pracujících posilňujete; vy školní učitelé, kteří mládež této řeči vyučujete, pohřební verše v této řeči držíte, slyšte popravný ortel svůj od pana Štúra: vy jste dle něho jen pohlcovatelé a bořitelé života vlastního kmene, vy jste všickni jen krvožízniví Herodesové

Hlasové 139—141.

vašich vlastních dítek, vy všickni jste tedy dle p. Štúra nic jiného nezasloužili než meč a provaz. Ovšem celý ty ubohý pospolitý lide, jenž nyní ještě v řeči této doma i ve chrámě každodenně písně zpíváš, a v této řeči se modlíš, při svatbách a křestinách, v listech a dopisech, v obligacech a kvitancech, v testamentech a v jiných písemnostech této řeči užíváš a nikoli krekačské, trpačské anebo jiné místní: ach vy všickni škrtíte [1]) život kmene slovenského; vy jste samovrahové, vy politování hodní slepci; kdybyste to nečinili, tuť by již váš kmen mohl míti posavád dva, tři anobrž sta a tisíce vlastních životů, tuť by nepotřeboval Orel Tatranský sem tam poletovati. na všech těchto bezdušných mrtvinách se pásti a je pazoury svými drápati. — Podlé tohoto nového, neslýchaného evangelium běda! běda! běda Vám samému, pane Štúre! Vy sám jste větev pod sebou uťal, Vy sám jste hůl nad vlastní hlavou zlámal, Vy vrahu vlastního života svého Trenčanského kmene a nářečí, ať nepíšete drotarčinu ani bernolačinu ve svých Novinách a knihách, ale jakousi hrončinu čili křiváncinu, aneb bůh ví jakousi plebejčinu, kterou často sousedé nejbližších stolic a krajin, k. p. Turčané nerozumějí, nad její neokrouchanou nemotorností, jejími nesčíslnými strakatými varianty v pohlaví, ve skloňování a časování, jejími huňatými výrazy a přízvuky, slovem nad celou neumytou, neučesanou, opápeřenou a zašpiněnou postavou se hněvají a mrzejí. Proti Vám tedy musíme my všickni ostatní tento život kmene našeho brániti, a proto mějte se na pozoru, aby vás snad z Prešovského okolí d z y v k y prucikami, Turčanské D j o u k y preslicemi, Nitranské d í v k y pytlíkami, Beuohorští muadenci pauicamï a viduami, Sotáci a Šaryské valaly burkovnicami, Gemerčané šjernými šižmami a nuažmi, Štávničští havíři knourami a štouchnami, Dolnozemci lapsíky a bunkovy někde nepopadli a nevypráskali, protože Vy zanedbáváním jejich nářečí a opovrháním jejich kmenů o vlastní život jim hráte,

[1]) Vynecháno: »a mrtvíte«.

dávajíce přednost Vaším nejoblíbenějším miláčkům hronských bravčjárů a miškárů a jejich Vám nade vše »drahjému, sladkjému, zvučnjému, dokonaljému, nezanovitjému« krajomluvu. — O ubohý, pobožný Komenský, o krasocitný Palacký, o libomudrcký Klácelu, vy vrahové života moravského, proto, že jste knihy nepsali v hanačině, valašině aneb v kopaničářčině moravské.)

(Ba sám ty výborný Švábe, božský Šillere, Hlasové 141–142.
ty uprostřed Plattdeutschův rozený klassický Goethe, veta po vaší slávě, vašem spasení, vy pohrdači a uskokové a vražedlníci svých kmenův, nebudou-li Štúr a jeho apoštolé za vás před trúnem božím orodovati! Herder. Kant a sám Hegel stojíť nyní co zrádcové a vražedlníci svých kmenů před soudnou stolicí Tatranských Novoslováků. Vy všecky skvělé hvězdy germanské literatury a národnosti! prohloupili a prohřešili jste se těžce proti vlastnímu životu svého švábského, švejcarského, rakouského, pruského, bavorského, hesského, hanoverského, meklenburského, sedmihradského, metzensaifského, handrburského, krikehajského, anobrž nefandum dictu! i samého saského kmene, protože jste psali ne v šaryvarech těchto kmenů a nářečí, ani v nářečí saském, ale jen v nářečí jednoho města a okolí Míšeňského.) (V Italii psal Ariosto ne ve Ferrar- Hlasové 142.
ském, Manzoni nyní žijící píše ne v Medulanském svých krajanův nářečí, ale v nářečí Toskánském, právě tak jako Šafařík, Tablic, Tranovský, Jakobei v českém, aniž kdo proto těmto Vlachům banditů, své kmeny plenících nadal!) (Vidíte tedy) pane Štúre! (že Hlas v. 143.
toto mé hrání o život kmene slovenského nic jiného není než obluda Vaší pomatené fantasie, ať my Čechové, Moravané a Slováci nejen jeden národ a jazyk jsme, ale i z politického ohledu pod berlou jedné a sice otcovské vlády stojíme.)

(Já s mé stránky) (přesvědčen jsem, že Hlasové 144.
z tohoto hroznéhо Tatrami hýbání, potřásání a burcování konečně nebude než poctivý smích, žalování na zlobivost a nedbalost Slovákův aneb chvastavý věnec do-

mnělého mučedlnictví. Od Tater jako takových nečekejte spasení a slávy našeho kmene a lidu slovenského, ani od jejich ohromnosti a nebetyčnosti, ani od jejich zdravého silodarného povětří a čerstvých vod, ani od jejich plavných potoků a řek, ani od jejich na zlato, stříbro a jiné kovy bohatých dolův a bání, ani od pasoucího se na nich stáda a dobytka a těmto podobných věcí: ony nám nespomohou, neli my jim, navzdor všemu p. Hurbana a jiných Vašinců o tom mudrování a prorokování.) — (Vaše boha se dokládání jest pokoušení boha, očekáváním od něho zázraku, nejen dle přirozeného běhu národův nemožného, ale i zbytečného a nepotřebného, ovšem škodlivého oběma stránkám, jak Slovákům, tak i Čechům a Moravanům. Co není z Boha, to se rozprchne. Vaše rozdvojování nás ale není z Boha, nebo psáno stojí: »Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.« Krkonoš a Tatra jsou jako manžel a manželka, poctivým sňatkem manželským spojeni: z tohoto manželství může se zroditi krásné, četné, rozšířené a silné potomstvo, kterému nejen v letopisech Slavjanstva, ale i v dějinách světa čestné místo dáno býti musí. Vezmeli ale paní Tatra lístek propuštění od svého manžela, potom nebude více ani pannou, ani manželkou, ani vdovou, ani mniškou, nýbrž stane se neuchylně buď kuběnou Maďarův, buď služkou Němců. A jakové následky tento pohoršlivý a svodný příklad rozsobášování za sebou táhnouti a míti bude pro jiné? Poštěstí-li se Slovákům tento odskok a rozdvoj dnes, zítra příklad Slováků následovati budou Slezáci, krom toho těžce získaní a ještě jen z polovice přivtělení; pozejtří příklad Slováků a Slezanů následovati budou Moravané, a tak se z rozdvojení stane roztrojení, z roztrojení rozečtvrcení, a při této kmenní a nářečivé pýtvě oud za oudem odpadne a celé tělo i s oudy se zmaří. V krátkém čase tedy při všech našich tak mnohých a velikých národu našemu od boha daných silách budeme tam opět, kde jsme byli před tisíciletím, totiž nikde.) (Teprv nedávno psal pan Bělopotocký tu žalobu proti Vám: že při dání rukojemství čili kaucie 4000 zl. stř. za

Hlasové 141—147.

Hlasové 147—148.

Vás a Vaše Noviny skrze Vás o k l a m á n jest, ať Vy prý tehdáž ještě o bernolačině aneb jiné nebiblické řeči ani té nejmenší zmínky neučinili jste. Tak i já, p. Prokopius a mnozí jiní v Pešti a Budíně, kteří na vydobytí novin slovenských nejvíce pracovali a jim se předkem velice radovali, nyní též rovným spůsobem veřejně na Vás žalovati musíme, že jste nás oklamal, ať my ani drotarčinu a kopaničárčinu, ani miškárčinu a bravčárčinu, ani, jak p. superintendent Seberini mluví, kočišštinu a valaštinu, ani, jak jiní říkají, smetištinu a kuchyňčinu nikdy od Vás jsme neočekávali, a pro ni jistě ani jedinkého kroku nebyli bysme učinili. I my sobě slovenčinu každého kraje vážíme a ctíme, nakolik ona krajomluvem jest a zůstává: jak mile ale ona z některého tmavého kouta na trůn literatury se drápe a kasá, zmatek v lidu a v národu působí, do boje a nepřátelství s jinými bližšími neb vzdálenějšími sestrami se pouští: tu tratí sama svou místní cenu a částečnou významnost a stane se předmětem smíchu anebo právě hněvu a opovržení. Ještě když jste posledníkráte u mne byl, v mém vlastním příbytku vyjádřil jste se, že aspoň do Orla p r o m i s c u e (jsou Vaše slova) články bráti budete, i v biblickém i v bernoláckém nářečí: proč aspoň tu slovu svému věrným nejste?)

(Jakou pak zkázu a neřest uvalil jste posavad již na náš kmen a národ! Vy ten zlatý řetěz, který samojediný nás a naše předky ode tří set let s nejbližší nám krví spojoval, otcovraždnou rukou trháte. Měli jsme jedinou těžce založenou a ještě tíže ji sdržovanou a proti odpůrcům bráněnou katedru a professuru naší československé řeči a literatury v Břetislavi, kterou jste Vy lehkomyslně ztroskotal aneb aspoň nebezpečně podkopal. Známeť zajisté dobře i bez vyzvědačův, kterak jste Vy co červ ve stromě ode dávna na této stolici skrytě hlodal a vrtal, až téměř již i spráchnivěla; kterak jste ji se všech stran podrýval, aby se čím dříve svalila a Vaší plebejčině aneb fantastičtině čím dřív místo učinila. P. Palkovič, tento zasloužilý šedivec, náramně nad tímto roz- Hlasové 152—153.

dvojením Vámi spůsobeným naříká, a jest se čeho obávati, aby Vaše jednání i jeho dobročinné úmysly co do poručenství nezměnilo, a aby nad syny toho lidu nezoufal, kterému život obětoval. Pomyslete sám, co již ode dvou roků, ba jen od lonska, z našeho Prešpurského ústavu býti mohlo, kdybyste Vy v duchu otcův a zakladatelův jeho byl pokračoval a pracoval.)

(Jak pevně a vážně byli bysme již před celou Evropou stáli, kdybyste Vy domnělí tvo- Hlasové 154—155.
řitelé Novoslovenska své síly k posilnění, ne zemdlení sil našich, ku smíření a milování, ne ku štvaní a ozbrojování bratrů proti bratrům, synů proti otcům, mladíků proti starcům byli obrátili. Proč všecky naše podniky a spolky posavad jako houby rostly a vadly? Nic nebylo a není ani z Fándli-Bernolakovského tovaryšstva v Trnavě, ani ze Zoro-Almanachovské jednoty v Budíně, ani z Tablico-Baňské společnosti v Hontě, ani z Břetislavského ústavu, nic není a nebude ani z Vašeho Tatrínu: proč? protože nám chybí soustředivost a koncentrace, že nás žene všudy jen moc centrifuga, ne centripeta, že všudy jen pracujeme analytice, nikde synthetice. Každý jednotlivec a každý spolek slovenský chce se považovat co osa, okolo které lúkoti a bahry celého ostatního Slavjanstva točiti se mají. Odtud tato naše vždy padající věž babylonská, odtudto tento zmatek a posměch; ony jsou plod a třesť Čechophagů, Tatrošálenců, Hronoklanitelů a jejich ouzkodušné Slovakomanie.

Mám správy a žaloby s mnohých stran, že jste v celých slovenských okolích již předmětem ošklivosti, ať jste různice a roztržitosti spůsobili, tu mezi církvemi a pastýři, jinde mezi kazatelem a školním učitelem, jinde, že jste samy svaté knihy a naboženství v lehkovážnost u lidu uvedli, jinde, že jste samy služby boží ve chrámě na posměch a škandály proměnili. Tímto zlehčováním zvláště drahé protestantům biblie dopouštíte se svatokrádeže proti palladium naší řečí a nábožnosti od předků nám zděděnému. Mladictvo naše z veliké částky uměli jste všelikými praktikami a schůz-

kami, deklamováním a lermováním proti Čechům, slibováním jim nesmrtedlných jmen a zásluh o Slovensko a těmto podobnými mamy a titěrkami svésti a aspoň na několik roků oslepiti. Z tohoto nakažlivého svrabu a neduhu někteří snad nikdy více neozdravějí: jiní potřebovati budou měsíce a roky, dokud ke střízlivosti přijdou a jasnou studenou rozvahou na pravou, od otců proklestěnou a od nich opuštěnou cestu se navrátějí. Ukradli jste nám tím z toho, co nám právě nyní toho věku nejdražší jest, totiž z času, aspoň deset neb dvacet let, a ze sil a schopností a nadějí aspoň jedno pokolení, a to tehdy, kdy jsme tento čas a tyto síly na cele jiné vážnější věci potřebovali, nežli jsou rvačky pro řeč a nářečí. A toto všecko udělali jste tomu kmenu a národu, který sobě jmenovitě a obzvláště od Vás, od schopnosti Vašeho ducha a od vděčnosti Vašeho srdce někdy tak mnoho sliboval, a nyní s předěšením viděti musí, že vychoval hada v záňadří.)

(Nenávidím pošetilé čecharení některých Hlasove 150. sobělibých Čecháčků a Protislováků, ale právě tak nenávidím i bláznivé slovačení některých sobělibých Novoslováčků a Protičechů. My jsme a musíme býti jedno tělo, jedna duše. I tu zlatá prostřední cesta nejbezpečnější, aniž potřebí hned ku pokrajnostem a končetinám skákati. Osmělme se a začněme moudřeti. Jestli jste měli smělost, odtrhnouti se od dobré věci, od svých vážných předkův a otcův, a od svých upřímných přátelů a ctitelů; mějtež smělost k nim se opět připojiti. Tato poslední smělost bude i ušlechtilejší a užitečnější, nežli onano první. Nepodávajte uší některým Slovákům, třebas pastýřům a správcům lidí, kteří dílem ze zlerozuměné náboženské nenávisti, dílem z pouhé lenivosti naší vzdělanější spisovné řeči, našim klassickým mluvnicem a slovníkům, a našemu etymologicky-analogickému pravopisu učiti se nechtějí, očekávajíce, aby jim hned všecko bez práce hotové s nebe dolů padlo, a kteří právě proto i Vám tak lichotivě pochlebují, nalezajíce na Vašem nářečí vítanou podušku. — Mylíte se velice i v tom,

jestli všecky katolické Slováky za své příznivce a za nenávistníky Čechů držíte.)

(Před několika léty zaslal jeden katolický kněz a básník do almanachu Zora dlouhou báseň proti Čechům a češtině a ke chvále bernolačiny: po přečtení jí povstali oudové té Zorové Jednoty, všickni osvícení katolíci a mužové světského stavu jednohlasně a s patrnou nevolí proti tomu plodu ctěného a milovaného jináče básníka, ustanovivše, aby se nepřijala a netiskla, ať nenávist k nejbližším nám bratrům Čechům rozsívati neslušno. Nepočínali-li sobě tito bratři katolíci mnohem moudřeji a chvalitebněji, nežli Vaše novoprotestantská, křížové války proti Čechům a češtině hlásající a podnikající sekta? Nejsou-li tito světští lidé osvícenější a opravdivější křesťané, nežli Vaši duchovního stavu apoštolé a kazatelé, české knihy na hranice odsuzující? České knihy, — tyto matky, které je prvním nábožným a mravným mlékem kojily a vychovaly! — Cti otce i matku, abys dlouho živ byl na zemi, synu slovenský i kmene slovenský! Hlasové 153—157.

Navraťte se tedy zpátkem ku pravé výborně začaté cestě, na které jste před tím tak zdařile a chvalitebně kráčeli; otevřeno Vám a Vašincům ještě otcovské náručí naše, jako synům a bratrům milovaným. Následujte můj příklad, pamatujíce, že i já v podobném pokušení ve mladších mých létech jsem se nalézal, ač ovšem nikoli ani v tom způsobu, ani v té míře a na tom stupni; nebo od bratrů Čechů a Moravanů se odtrhnouti, mně nikdy ani na mysli netanulo: ale Bohu děkuji a děkovati budu až do hrobu, že mi ještě dosti časně i v tom oči otevřel. Ta zásada a rada: »Všeho zkuste, a co dobrého jest, toho se držte« chránila mne i od klopotného novotářství i od zatvrdilého zůstávání v bludu. Nestyděl jsem se nikdy omyl svůj vyznati a napraviti, anobrž ještě děkoval sem těm mužům, kteří mne naň pozorným učinili, a tím i k mému vlastnímu zdokonalování nápomocni byli. Něco jsem i vlastnímu soudu, ale mnoho i soudu přátelů a zkušených mužů dověřoval. Tak čiňte i Vy, a poblouzení

Vaše nejen Slovensko, nejen Čechie a Morava, ale celá Slavie mileráda Vám promine, anobrž nové dvojnásobné požehnání vám udělí. Mějte se blaze!)

— — — — — — — — — — — — — — — —

Předůležitá také jest odpověď Jana Kollára na domluvy a dopisy jiných, zvláště mladších Slováků (XII. C. str. 168.),[1]) v které se zvláště předhůzky od Slováků Čechům obyčejně činěné vyvracují. Velmi rádi bychom i z té výtahy podali! Jak se tam krásně jeví snášelivý duch prudkého Kollára: jak záležitostem vlasti obětuje své vlastní libůstky. Kýž by v tom všem svým krajanům a mnohým z nás ostatních co pravý vzor ustavičně před očima svítil! — Ku konci následují ještě velmi mnohá jiná svědectví Slováků a zvlášť duchovních, mezi nimi i mužů velezasloužilých, jako jsou Jozefi,[2]) Palkovič,[3]) Seberini,[4]) kteří se všichni proti novotám staví, a k starému biblickému jazyku co věrní synové hlásí. Našim domácím českým zbytečným Cyrilům, abecedářským prorokům a novotářům schvalujeme také ještě článek Šafaříkův[5]) a přejeme dobrého

---

[1]) »Odpověď Jana Kollára na domluvy a dopisy jiných, zvláště mladších Slováků.« Hlasové 168—182.

[2]) XXXI. Pavel Jozefi (Slovák, nadzíratel církví okolí Tisského). V dopisu k Janovi Kollárovi dne 20. května 1845. Hlasové 225—229.

[3]) XXVI. Jiří Palkovič. (Slovák, professor řeči a literatury československé v Prešpurku.) V dopisu p. J. Kollárovi od 7. března 1846. Hlasové 212.

[4]) XXXII. Jan Seberini. (Slovák, nadzíratel církví a škol ev. A. V. Báňského okolí.) A) Pastýřský hlas, vyznání a svědectví. B) Téhož dopisy Kollárovi ode dne 8. dubna a 5. července 1845. C) Téhož dopis k témuž ode 3. února 1846. Hlasové 230—236.

[5]) Hlasové 65—88.

zažití a všelikého prospěchu. Vůbec se tato kniha může považovati co velmi důležitý krok v slovenskočeském národním životě. Nastane rozhodná doba, rozhodnější a důležitější než mnozí mysliti dovedou. Dejž to nebe, aby se záležitost ta k našemu prospěchu slovensko-českému i československému ukončila.

Dodatek redakce. Abychom i my aspoň nějakou maličkostí dokázati mohli, že tito Hlasové nejsou volající na poušti, a že jsme si svou částečku vybrati uměli: upustíme od této chvíle od té malé sice avšak přec nějaké různosti v pravopisu, kterou jsme se posud s Maticí[1]) nesrovnávali. Od nynějška budou vycházet Noviny i Včela s *au* a tedy dokonce Matičním pravopisem.

[1]) Rozuměj: Maticí českou. — Ku konci 18. a na počátku 19. st. ozývaly se hlasy po opravení chyb a nedůsledností pravopisu bratrského. Hlasy ty nezůstaly bez pochopení. Nejprvé provedena byla oprava tak zv. analogická, podle které přestalo se psáti y a cy místo i ci a psalo se po z, s tu i a tu y, jak toho žádala analogie, a přestalo se psáti v — místo u — ú — (na začátku slov); o opravu tuto největší zásluhu má Jos. Jungmann. Později následovala oprava tak zv. skladná, kterou se uvedly nynější litery g za bývalé g, j za býv. g, í za býv. j a psaní ej za býv. ey; této opravy ujal se P. J. Šafařík (r. 1842). Šafařík uradil se o opravě té s J. Jungmannem a dne 2. června r. 1842 přednesl v sezení česko-filologické sekce král. česká Společnosti nauk „Slovo o českém pravopisu« (Časopis čes. musea 1843. I. 3 ad.). K názorům Šafaříkem uvedeným přistoupil dne 1. října r. 1842 sbor musejní dokládaje, že »ostatně nižádných dalších proměn a novot ve pravopisu českém, a tak ani uvedení navrhovaného ou místo au a v místo w, potřebu neb užitečnost neuznává, aniž jim ve spisech od Matice vydávaných místa propůjčuje«. Teprvé r. 1849 ujalo se ou a v za bývalé au a w. (Gebauer J., Příruční mluvnice jazyka českého pro učitele a studium soukromé. V Praze 1900. 448. — Palacký Fr., Radhošt. V Praze 1873. III. 266 ad.)

Doufáme, že i ostatní redakce tak učiní, abychom si nezakládali více na škořápce než na jádře. Pravopis vůbec nemůže býti ve všem důsledný: dvěma pánům, etymologii a výslovnosti zároveň sloužiti se nemůže, třeba se *ou* vyslovovalo, přece analogie s jinými slovanskými jazyky atd. *au* žádá. Vyslovuje se také g d y a přec píšeme k d y atd. A kdyby i to *au* docela chybné bylo, přece raději s Maticí a ostatními Čechy pro svornost chybovati chci v nepatrné věci, než v takových titěrkách originálnost vyhledávati. Již je tu svrchovaný čas, abychom j e d n o h o pravopisu užívali: podrobme se tedy raději Matici, než bychom žádali, aby ona nám se podrobila. Zvláště to očekáváme, že teď všichni moudřejší od modního *v* upustí i v nápisech veřejných i v privátním psaní, aby již konečně přestaly žaloby na tak rozličné pravopisy. Ani *w* ani *v* samo sebou nevede k spasení, ale j e d n o z nich kterékoli k svornosti: Staří naši a zasloužilí spisovatelé chtějí míti *w*, a kdož z nás ostatních bude tak svéhlav, aby jim to pro jejich zásluhy bez všelikých důkazů třebas jenom k libosti neučinil? —

6. O DOPISECH Z VENKOVA.

(Pražské noviny z 24. a 28. května r. 1846 č. 41. 42. s. 173. 177—178.)

Z ohledu dopisů z venkova, dříve nejvíce ve Květech, pak ve Včele a nyní zas v těchto Novinách [1]) umístěných panuje největší různost mínění. Jsouť někteří, jimž se dokonce takové (jak říkají obšírné, malicherné) dopisy o tancích, pití, zpěvu a divadle protiví, a jiní zas naopak s největší oblibou právě tyto dopisy čítají, tak že nám i za zlé vykládali, proč ve Včele letos žádných nepodáváme. Pokusím se tedy o věc na první pohled sice těžkou, totiž dokázati, že obě strany, t. j. příznivci i nepříznivci dopisů z venkova vlastně stejného smýšlení jsou: po nějakém však věci té uvážení nahlídneme, že zde jako vůbec přečasto v jiných pádech, lidé vlastně co do věci stejně smýšlejíce jenom o slova se hádají. Okáže se totiž, že proti dobrým dopisům z venkova žádný nic nenamítá, až jenom povíme, jaké dopisy dobrými nazývati se mohou.

Hledati v časopisech a zvlášť v novinách pouze vyražení, jest za našich časů již věc, abych nej-

[1]) Rozuměj v Pražských Novinách.

mírněji řekl. zastaralá, a časopisy takové, které pouhou, jalovou zábavu čtenářům svým přinášejí, mohou se posavád udržeti jenom v zemích méně osvícených, pohroužených ještě v starém, nepraktickém, dětinském stavu veřejného smýšlení, kde každý jen o svůj hrnec dbaje, nechává svět běžeti, jak běží, a pokavad jeho chalupa nehoří, na hašení nepomyslí. V takových zemích naplněny jsou noviny a časopisy samými zprávami o divadle, o herečkách, o zpěvácích, o koncertech, o dobročinných sbírkách a almužnách, o zábavách a hříčkách, o strašlivých mordech a neštěstích, rebusy, anekdotami a podobnou žurnalistickou plevou. Takovým ale spůsobem hanobí se časopisectví, a národu jako dítěti podává se řehtačka, hračka do rukou, aby na nic důležitějšího neměl kdy mysliti; veškeré zemi hlásá se obšírně, jakou sukni která herečka v kterém kuse na sobě měla, kolik lamp bylo rozsvíceno: jaké ale světlo v zemi svítí, na to se nedbá; když se kterýkoli basista neb tenorista z místa hne, musí se to hned veškeré říši všemi časopisy troubiti; ale v zemi se mohou díti proměny nejdůležitější, aniž naleznou v časopisech ohlasu nějakého neb posouzení.

Jestli se však v našich českých časopisech o bálech, o koncertech a besedách, o divadle atd. častěji píše, jest to zcela jiná věc, která se dle svrchu uvedeného žurnalistického nemravu posuzovati nesmí: známo jest, že my těchto jinák nepatrných věcí užíváme jenom co nástrojů k dosažení něčeho velikého ba nejdůležitějšího, totiž národnosti a jazyka. Ačkoli sice v zákonech národnost česká a jazyk náš rovného s německým práva má, přece se v praxi zcela jinak

děje a nemajíce jiných prostředků v rukou, musíme besedami, koncerty, bály, divadlem lásku k jazyku a cit národní vzbuzovati. Proto mají opravdu zprávy o těchto českých bálech, besedách, divadlech atd. pro celou zem za nynějších časů znamenitou důležitost: poněvadž nám především nejhlavněji na tom záležeti musí, aby náš jazyk všude, kde zapotřebí, v úřadech, ve školách, ve vyšší společnosti, u veřejnosti náležitého průchodu dosáhl, zkrátka, abychom se opět pravými Čechy stali.

Nikdo nemluv, že na jazyku nic nezáleží, jakým mluvíme, českým neb německým, že již nyní lépe jest opovržený a zanedbaný český jazyk nižším stavům zanechati, a němčiny k vůli větší kultuře se přidržovati. To by bylo zrovna tak, jako by někdo ptákovi, který maje křídla svázaná po zemi běhati musí, radil, aby si již raději neužitečná křídla svá ustřihnouti dal a na věky s čtvernohými na dvou nohách svých poskakoval. Ne, věčně o to dbáti musí, aby svázaná křídla svá, možná-li, uvolnil a vzhůru vzlétnul do svého přirozeného živlu. O to také i my nyní hlavně dbáti musíme; kam a jak vysoko potom doletíme, o tom prozatím ani řeč, napřed křídla rozvázat.

Noviny mají být jako památníkem, denníkem života národů, věrným a pokud možná úplným ohlasem všeho důležitého, co se děje. Dobře zřízené noviny mají každého jednotlivce zpraviti a poučiti o všem, co se na jiných místech znamenitého přihodilo, aby tak udrženo bylo spojení jakési mezi rozličnými zeměmi a mezi jednotlivci každé země, jimž na stavu země vůbec a na pokroku něco záleží.

Poučení a povzbuzení — hlavní to živly novin —

stávati se mohou dílem theoreticky, to jest zvláštními poučnými články, dílem zas (a nejlépe) prakticky, uváděním příkladů, to jest jednotlivých opravdivých událostí, abychom se dle nich, když dobré jsou, říditi, a jsouli chybné, jich se vystříhati mohli.

Již samo sebou se rozumí, že si domácí noviny především jiným a nejvíce všímati mají vlastní země své: směšno jest zajisté, dovídati se o věcech, které se u nás dějí, teprv z cizích novin a časopisů.

Články poučné, pak zahraničné zprávy z jiných zemí, a události hlavního města podávati, celým novinám jistý směr a tendencí způsobiti a udržeti, má a může být ovšem úkol redaktorův. Tím však ještě není representována veškerá země, i v ostatních městech a krajích dějí se dobré věci, které pochvalu, a též zas chybné věci, které důtky zasluhují; aby se ostatní kraje dle dobrých oněch říditi a chybných vystříhati mohli. Mají-li tedy být noviny pravým ohlasem celého života vlasti naší, nesmí v nich nikterak chyběti tento poslední živel, který jest zas úkol dopisovatelů.

Dopisovatel každý má být věrným ohlasem svého města neb své krajiny, všeho důležitého pilně si všímaje, má o tom ostatním dílům vlasti potřebné zprávy podávati. Co však kde důležitého jest, neumíme povědíti: kdybychom o tom o všem věděli, nemuseli bychom na dopisy čekati. Zůstaveno to již samému dopisovateli rozsouditi, kolik by se z toho, co se v jeho městě děje, neb nachází, hodilo, veřejně celé vlasti oznámenu býti, tak aby z toho pro všeobecnost nějaký zisk povstati mohl. Zajisté každý kdo takovýmto způsobem

k celku přispěti chce především povědom býti musí poněkud v celé zemi, aby posouditi mohl, co v jeho městě a okolí zvláštního, jinde neznámého a tudíž paměti a následování hodného jest.

Posavád byl nejvíce obyčej podávati jenom zprávy o tom, co se národnosti, řeči týkalo, tedy o besedách, divadlech atd. Proti takovým zprávám ovšem nic nemáme, podají-li se jenom v slušné krátkosti, a bez všelikých obyčejných úvah a úvodů a intrád, které když se neustále s malými jen variacemi odevšad opakují, nevyhnutelně omrzelými se stávají. Dopisovatel každý musí na zřeteli míti, že nepíše jenom pro jedno, své město, kde ovšem každá ta maličkost snad důležitá a zajímavá býti může, nýbrž pro celou zem. A kam by noviny stačily, kdyby se o každé besedě tak obšírná vědomost podávati měla. Zajisté my zde v Praze do roka více besed míváme, a důležitějších i skvělejších než snad kdekoli jinde a přece se jim tolik místa v časopisech popřáti nemůže a nesmí.

Avšak nesmíme v jednom jediném směru jako zdřevěněti, a jednou cestou jeden za druhým se ženouce, všeho ostatního si nevšímati: byla by to neprominutelná jednostrannost, která by nám časem svým velice škodila. Až posud byly časopisy naše téměř jednostranně toliko orgány pro řeč a národnost, všechen ostatní život zanechávali jsme jenom německým časopisům, tak, že chtěl-li se kdo o něčem, národnosti se netýkajícím dověděti, k těmto německým listům obrátiti se musil. Tak jsme se jako sami z opravdovosti vyobcovali, živouce ve světě budoucím, který teprv časem svým utvořen býti může.

O nynější skutečnost opříti musíme snažení své, v kterém se všichni, byť by si jinák nejrůznějšího mínění, srovnáváme, totiž o pokrok a zvelebení naší otčiny. A tu podává celá statistika hojných příležitostí ba pohnútek k dopisům. Skoro v každé krajině, v každém městě je něco zvláštního, jinde neobyčejného, co zasluhuje odjinud povšimnutí a následování: buď nějaké obyčeje právní neb domácí, nějaký zvláštní úřad, nějaká dobrá jinde nezavedená praxe: buď zas nějaký dobrý ústav, vyučování, zvlášt dobře zřízená škola atd.: buď nějaká dílna, nějaký neobyčejný průmysl, jiný druh hospodářství atd., co všecko vypočítávati ani zapotřebí není. Vůbec celá statistika poskytuje nejlepší a nejužitečnější zprávy: a často věc, která se člověku nemajícímu dobrý přehled jenom nepatrnou býti zdá, předůležitá jest, a může, když se veřejně ohlásí, zavdati příležitost k žádoucím opravám jinde.

Již to by pro vznik našich nyní tak hluboce kleslých měst (porovnáme-li je s dávným skvělým stavem mohútnosti), velice prospěšno bylo, kdyby nám z každého někdo důkladně popsal celý statistický nynější stav, mohútnost, jmění obce, administrací, počet úředníků a platy jejich, zvyky representační, příjmy a vydání obecní, atd. Jistě se skoro v každém městě někdo nachází, kdo by k takové (ovšem nelehké) práci chuti a schopnosti měl, a tak by pak jedna obec dle druhých porovnávati mohla svůj vlastní stav a učiniti si mnohé notabene. My zas podáme časem svým popsání starodávního zřízení obcí našich.

Veřejnost je hlavní základ všeho dobra v zemi, zachová-li se všechno jen pod pokličkou, nepodrobeno

soudu veřejnému, nemůže se nic napraviti, a tak odsouzeni zůstaneme vždy k starému šlendryánu, a necháme se ve všem od jiných národů předhonit. To nebyl způsob našich předků, kteří ve dobrém zřízení obecném buď jiným za příklad sloužili, aneb aspoň ostatním se vyrovnali.

Že takové zprávy s mnohými nepříjemnostmi spojeny jsou, že se tu ten, tu onen uraziti, tu pochvalou něčí jiných záští vzbuditi musí: nahlížíme dobře. Avšak kdo by se tomu vyhnouti chtěl, musel by věčně spáti a zkameněti; kameny se nejlépe srovnají, protože každý tam ležeti zůstane, kam ho položíme, ne tak lidé, kteří se hýbati, pokračovati mají. Dobré svědomí nebojí se veřejnosti, a se zlým se nemají dělat complimenty.

Jen kdyby někdo odkudkoli s takovými zprávami počal, ostatní jistě následovati budou. Pro uvarování však rozličných maloměšťáckých mrzutostí a klepů, ubezpečujeme každého takového P. T. pana dopisovatele, že se jeho jména, pakli mu na tom záleží, od redakce nikdo nedoví. Redakci samé musí se ovšem pravé jméno p. dopisovatele oznámiti, poněvadž za pravdivost takových zpráv, kdyby zapotřebí bylo, úředně státi musí.

7. CO JEST OBEC?

(Pražské Noviny z 5. 8. 12. 19. 22. listopadu, 13. 17. 20. 24. 27. 31. prosince r. 1846, č. 86 až 88. 90. 91. 97 až 102. s, 357. 361. 365. 373. 377.—378. 401.—402. 405. 409. 415. 419. 423.—424.)

V době pobělohorské zřízení obecní v zemích českých utvářelo se jinak v městech a jinak v obcích vesnických. V městech královských veřejná správa pozvolna se dostala do rukou purkmistrů a zkoušených radů magistrátních, dosazených zemskou vládou ve srozumění se soudem appelačním, ale správa jmění obecního, i pokud v něm ještě zástupcové měšťanstva měli účastenství, byla ochromena stálou ingerencí gubernia a úřadu podkomořského. Na venkově vliv rozhodující na záležitosti obecní měly vrchnosti, vliv snadno vysvětlitelný svazkem poddanským. Vrchnosti vykonávajíce samy moc soudní a politickou natolik že nebyly podrobeny moci orgánů obecních, nýbrž dosazujíce rychtáře a konšely obecní spravovaly prostřednictvím těchto osob i vlastní majetek obecní. V pozdějších letech přidružila se k tomu rozsáhlá ingerence tehdejších úřadů krajských. Zrušení svazku poddanského (r. 1781) a spojené s ním sestátnění veškerého konání spravedlnosti a správy politické způsobilo převrat v dosavádní organisaci obcí. Podstatný rozdíl mezi městy svobodnými a obcemi venkovskými, až do tehdejší doby patrný, byl šetřen. Myšlénky pak, jež se projevily v r. 1848, žádaly vymanění obcí nejen z područí vrchnostenského, ale i z poručníkování

moci státní. (Pražák J. Rakouské právo ústavní. V Praze, 1895. I. 47—48.) K. Havlíček v článku níže otištěném hleděl ukázati, co by se z obcí za stísněných poměrů tehdejších dalo učiniti, kdyby byli v obci lidé opravdoví, kteří by si byli vědomi účelů obce »obyčejnějších, všeobecnějších a důležitějších«.

Kdyby tak člověk jen po naší milé vlasti cestoval a všeliká místa a místečka navštívil, a pak odpovědíti měl na tuto otázku, musel by asi říci: »Obec jest místo plotem ohražené, nad každými dveřmi jest n u m e r o, v jednom domě bydlí rychtář, v jednom s e r v u s, v jednom slouha a v prostředku je louže.« Nic víc? — Nic. — A proč tedy jsou ty domy a chalupy pohromadě? — Nevím věru, leda snad proto, aby, když jedna chytne, i ostatní lehce shořeti mohly.

To by byl ovšem malý prospěch obce, ale jinak není. Lidé jsou pohromadě, bydlí jeden vedle druhého, v jedné obci, v jedné společnosti, ale nepomyslí a nevědí proč a nač. Nespácháme křivdu, řekneme-li, že snad z tisíce jednomu z našich krajanů nenapadlo, proč tak asi vedle sebe ve společnosti, v obci žijeme, proč nesedí každý člověk a každá rodina sama o samotě od ostatních vzdálena a oddělena. Věru bychom museli pochybovati o důstojnosti lidské, kdybychom náležitě a přísně vypočítávati a považovati chtěli, co člověk buď dělá neb s sebou dělati nechá, nevěda proč a zač.

Pouhé pohromadě bytí, vedle sebe bytí beze všelikého vědomí, bez vzájemnosti není ještě obec, a nejlepší příklad takové společnosti vidíme při stádě, které hnáno jsouc kamkoli od pastýře svého, ačkoli opravdu

ve společnosti žije, přece žádných výhod z toho neužívá, ba naopak ještě škodu trpí, jelikož jedno druhému jen pastvy užírá a překáží. Nemůže se tedy stádo nazvati obcí, proto že jeden úd druhému nepomáhá, proto že nemají společného účele svého. Tak též by se obcí nazývati neměla vesnice neb městečko, kde lidé pouze vedle sebe bydlí, toliko sobě překážející a škodíce, aneb aspoň žádného šlechetného vyššího společného účele nemajíce. Proto jest obec, jest společnost, aby co jednotlivý sám dovésti nemůže, spojené síly dokázaly: pásti se ale může každé zvíře samo, k tomu nepotřebí stáda. Stádo jest jenom pro pohodlí pro zisk pastýře, ale obec má býti pro pohodlí, pro zisk všech.

Dobré příklady obce vidíme jen při tvorech, které nerozumnými jmenujeme, bezpochyby proto, že my jim sami nerozumíme: při mravencích a včelách. Tu nejlépe poznati můžeme užitek pravé obce, pravé společnosti, když vidíme, jak veliká díla provedou tak maličcí tvorové společně. Ba ještě více tvorové tito by bez obecného společenského zřízení ani obstáti nemohli, tak velice již do jejich přirozenosti vložen jest pud obecenský, společenský. V tom ohledu tedy i samého člověka převyšují, který často dokonce osamotněle žije, neznaje ani dobrodiní společenských svazků. A kde i člověk opravdu zejména v obci žije, jak častokráte jej vidíme zanedbávati buď úmyslně neb z netečnosti všeliké povinnosti a výhody občanské, jak často ještě ostatním spoluobčanům svým na zkázu a na překážku bývá?

Na dvou velikých hlavních základech vystaven

jest veškeren lidský svět, Schiller[1]) jej jmenoval: hlad a lásku, my je pojmenujeme: náklonnost (poněvadž se již u nás láska béře jen ve smyslu sexuálním) a užitek, a stavíme náklonnost jen honoris gratia na první místo, neboť v opravdivém světě skoro vždy na něm užitek (hlad) stává. Cokoli člověk dělá, činí buď z náklonnosti neb pro užitek (leda by nic nemyslil a dělal všechno nevěda proč, mechanicky), a blažený ten, kdo všechno užitečné činiti může z náklonnosti, a komu všechno, co z náklonnosti učinil, užitečné jest.

Zde stojíme při základním uzlu člověčí bytosti, při egoismu (pro užitek) a při mravnosti (z náklonnosti). Co jest vlastně egoismus (soběctví), přetěžké to určení, a nižádná lidská moc udati nemůže při jednotlivých činech hranice mezi egoismem a mravností. Člověk může nejkrásnější činy vykonati z nejšpinavějších, z nejzištnějších a nejnemravnějších pohnůtek, a naopak dobrý úmysl může před světem platiti za zlý!

A proto by nebylo dobře snovati základy veřejného zřízení obce na pouhé náklonnosti, na mravnosti, z té příčiny, že lidský bystrozrak dobře provedené pokrytství proniknouti nemůže, a tedy by od soběckých chytráků, vydávajících se za nezištné obětovavé muže, přečasto šizen býval. Jenom rodina, tato malá obec, jest výhradně založena na náklonnosti, poněvadž se v ní, jakožto vždy pohromadě žijící, pokrytectví

[1]) Schiller, Johann Christoph Friedrich, německý básník žil v l. 1759—1805.

mnohem tíž provésti dá, ačkoli i tu máme mnohé ošklivé příklady.

Každá dobře zřízená obec musí být ale jen založena na u ž i t k u a sice na užitku všeobecném. To jest každý jednotlivec musí z toho užitek míti, že v obci žije, sice jest tato obec špatná. Každá obec jest jakési obmezení svobody jednotlivců, člověk právě tím, že do obce vstupuje, k rozličným povinnostem se zavazuje, které by sic jinak (jako pouhý člověk osamělý aneb v rodině živoucí) neměl, a k těmto povinnostem zavazuje se dobrovolně jen proto, že z toho spolku, od té obce za to větší užitek očekává. (Nebereme zde užitek jen ve smyslu nejhrubším.) V obci platiti musí zásada: Něco za něco, nic za nic, a čím více se obec drží té zásady, tím dokonalejší jest.

Aby nám nikdo zle nerozuměl, musíme doložiti, že náklonnost, obětavost atd. (co se patriotismus zove), nikterak z obce nevylučujeme, tyto vždy v obci budou a býti musí, ale jenom že nahodile a tak, aby obec sama na nich založena nebyla, aby nechtěla obec státi a zkvetati patriotismem a jinými d o b r o v o l n ý m i skutky občanů. Neboť každý nahlížeti musí, že by takový základ při známé povaze lidského ducha jen slabý a nejistý, ba nanejvýš nebezpečný býti musel.

Samo sebou se již rozumí, že nemůž býti žádná obec jenom k prospěchu (pro užitek) jednoho neb několika málo osob, sice by přestala býti společností. Když se jakákoli společnost a k jakémukoli oučelu sestoupí, není sice zapotřebí, aby každý jednotlivý oud té společnosti stejné obtíže nesl, t. j. stejně

k společnému oučelu přispíval: to však nevyhnutelně při každém spolku býti musí, aby každý oud v tom poměru užíval společných výhod a užitků, v jakém poměru nese společné obtíže, totiž aby ten, kdo více přispívá, zase větší podíl bral z vytěženého, sice jest společnost založena na nespravedlivosti.

Totéž i v obci musí býti, poněvadž i obec jest společnost. I v obci tedy má ten, kdo více přispívá k obecnímu dobru, buď si to penězmi (daněmi) nebo prací svou, aneb jiným jakýmkoli spůsobem, větší podíl dostávati z výhod obecních. Aneb obráceně řečeno, kdokoli chce v obci větších výhod užívati, musí i větší obtíže nésti k obecnému dobru. D a r m o aneb z p o l o d a r m o užívati všelikých výhod a užitků na cizí útraty a na cizí obtíž jest nedůstojno čestného člověka, jest buď lupičství aneb nectné darmochlebství.

Není snad zapotřebí, abychom věci tyto šíře a určitěji vypisovali, udávajíce rozličné způsoby takových proti pravému oučelu obce čelících poklesků; soudný a přemýšlející čtenář sám si je zajisté pomyslí, jelikož ne zřídka se přihazují. Považujeme však toto zde v krátkosti postavené co dostatečnou odpověď na všechno, cokoli se o aristokratii, demokratii, monarchii atd. obyčejně mluvívá. Každé zřízení obce jest dobré, kde se nadřečený spravedlivý poměr zásluh a výhod každého jednotlivého ouda shledává, a oud požívající v obci výhod větších, než jsou jeho zásluhy, jest nehodný oud obce, buď si on v jakémkoli stavu a v jakékoli důstojnosti: neboť takový oud jest k obtížnosti ostatním, ne však ku prospěchu jejich. Rozumí se samo, že nehodnost takového soběckého

ouda a jeho škodlivost tím větší jest, čím výše v obci samé stojí t. j. čím více a čím větších výhod užívá od obce, nekonaje za ně obci přiměřené služby.

Mnohem však horší ještě jest takový oud, jenž nenesa přiměřené obtížnosti obecní, ještě sám buď celé obci aneb jednotlivým oudům obtížnosti činí, a nepomáhaje dle povinnosti své k dosažení obecních oučelů ještě jim úmyslně překáží. Takový oud neb takoví oudové obce jsou mnohem horší než zjevní nepřátelé obce.

Účele obce mohou býti velmi mnohé a rozmanité, a každá obec může si dle všeobecné vůle oudů svých jiné oučele vytknouti: my zde jenom o obyčejnějších, všeobecnějších a důležitějších účelech obce promluvíme.

Nebylo by dobře rozkládati a posuzovati zde rozličné oučele obce bez ohledu na naši skutečnost, neboť jsme již dávno přesvědčeni, že se má při každém přemýšlení a rozjímání vyjíti od něčeho skutečného, ne pak ve větru ideas honiti, jak praví náš Komenský [1]) velmi trefně v Labyrintu Světa.

Především zde musíme pozornost na jednu sice nahodilou, ale předůležitou okolnost obrátiti, a sice na tu, že jsme do obce, ve které žijeme, dobrovolně a po dobrém rozvážení nevstoupili, nýbrž se v ní zrodili, a tak nechtíc se oudy obce stali. Když člověk

---

[1]) Jan Amos Komenský žil v l. 1592—1670. Byl jeden z předních členů Jednoty českých bratří a zakladatelem novověkého školství. Ze spisů jeho jest nejznámější: Labyrint světa a ráj srdce, složený r. 1623 a poprvé vydaný r. 1631. Pěkné a stručné poučení z péra J. V. Nováka o Komenském naleznes v Ottově Slovníku Naučném. XIV. 618 ad.

sám a dobrovolně k obci přistoupí, skoro vždycky celé zřízení její zná, a právě proto přistupuje, že se mu toto zřízení a tyto ústavy zalíbily, že souhlasí s jeho smýšlením. Takový pak oud obce, znaje zákony a účele obce a řídě se dle nich, jest vždy užitečný. Naopak ale občané nepřistoupivší dobrovolně k obci, a žijíce v ní jen proto, že se tam narodili, neznají obyčejně (nemyslíme, že by tak vždy býti muselo) ani oučele obce své, ani zřízení (zákony) její, a takové občany neměli bychom ani občany nazývati, nýbrž vlastně nábytkem obce. Neboť zrovna tak, jako almara postavená k pohodlí mému v mém pokoji nemůž býti nazvána obyvatelem mého pokoje, proto že tam stojí nevědomky, a ne k svému, nýbrž pouze k mému prospěchu: zrovna tak obyvatel obce, neznající účele a zřízení její, a nepůsobící vědomě a samovolně k tomuto účeli nezasluhuje jméno občana, a není také oud, nýbrž nábytek obce. Toto podobenství dále vysvětlovati nemůžeme: každý však sám nejlépe to učiniti dovede.

Občan neznající účele a zřízení (zákony) obce své, nevědoucí, co se v ní děje, jak se řídí, nechápající celé ústrojí její, nemůže také ani dobře znáti své povinnosti, tak jako ani svých práv nezná. Taková nevědomost a slepota občanů jest však k největší škodě celé obce (ovšem i všech občanů jednotlivých).

Každému z nás budou následky té nevědomosti známy ze zkušenosti. Jak často vidíme muže jinák v privatním životě svědomité, kteří by žádným způsobem nikoho ze sousedů svých ani o nejmenší věc neošidili, proti státu jednati lstivě a velmi ošemetně.

Patříme na veřejné stavby, na silnice, železnice, na pachty, odvody k veřejným zemským potřebám a vůbec na všechno, co obec na své útraty koná, jaké se tu často dějí podvody.

Tu pašováním, tu podvodnickým vyhýbáním se dani předepsané, tu uplácením, tu zas přijímáním úplatků, tu špatnou prací atd. atd., nejeden dle svého způsobu šidí obec. Ba tak dalece jest v tom ohledu cit kleslý, otupělý (neb vlastně neprobuzený), že takové podvody obce ani ve veřejném mínění hanebné nejsou. Kdož by se ku př. styděl říci, že kouří pašovaný tabák?

Duch občanský, občanské smýšlení chybí v takových obcích, ve kterých občané ve správě obecní žádného podílu a hlasu nemají, o zřízení a účelech obce nic nevědí, kde se správa veřejně a všem před očima nekoná. Jaký pak div, že občan nenahlíženo, kterak i jeho občti k udržení celku nevyhnutelně zapotřebí, nevida náležitého spojení mezi obtížemi, které pro obec nese, a užitky, jaké od ní béře, poněvadž vždy jen obtíže své (daně a služby) patrně na očích má, prospěch ale ne tak patrně: jaký div pravím, že se občan takovou obec co nějakou obtíž považovati naučí, a potvrzen ještě v mínění svém nevlídností a nespravedlivostí ouřednickou (za niž arci obec vždy nemůže), konečně obec za zjevného nepřítele svého a škůdce drží, a nepřátelsky proti ní jedná, nemoha mocí, aspoň lstivě a podvodně?! Tak se tedy v takových obcích, ve kterých lid úmyslně v nevědomosti obecného zřízení, obecných výloh a příjmů, obecné správy držán jest, tentýž lid naučí po-

važovati obecné jmění co jmění ne své, nýbrž cizé a sice jmění bohaté osoby, které to, jak on ve své sprostnosti myslí, málo uškodí, bude-li o něco ošizena; platiti daně jest mu nanejvýš obtížno, poněvadž myslí, že on chudší dává bohatšímu, jelikož nenahlíží a nahlížeti nemůže, že tyto daně vlastně dává jen sám sobě, jako z jedné kapsy do druhé. (Tu arci máme na zřeteli jen spravedlivé zřízení obce, kde každý takové užitky má, jaké obtíže nese a jaké práce koná, kde nejsou marní darmochlebové žijící z cizí práce, neboť taková nespravedlivá obec jest arci škůdnice mnohých občanů.)

Avšak i vzdělanější oudové takové obce, kteří o takovýchto věcech dobré nahlídnutí mají, přece však zjevně nevidí, jakou cestou příjmy obecné jdou na vydání, aniž přesvědčeni jsou, že se všechno dobře, moudře a spravedlivě řídí (poněvadž řízení tajné jest), i tito vzdělanější občané chovají k obci své vždy nedůvěru. Taková občanská nesvědomitost a netečnost zmocní se všech stavů, každý dle postavení svého zkracuje obec a její jmění, ten nesvědomitým placením daně, onen podvodnickou aneb aspoň nedbalou službou, jiný zas patrným zlodějstvím. To však málo kdo považí, že konečně jen sebe sám a své přátele šidí. Neboť když jiní příjmy obce zkracují, vyhýbajíce se podskočně daním, clu atd., jiní zas vydání její zvětšují, konajíce ji špatnou službu za dobrou mzdu, což z toho konečně ze všeho pojíti může? Jen špatný stav obce, totiž že nemůže tak mnoho prospěšného občanům podávati, jako by podávala, kdyby se všechno svědomitě konalo a odvádělo.

A jak směšné, jak dětinské jest při tom celé toto počínání? Žádný nepováží, že při všem svém podvodu přece vlastně tolik daně platí, jako by platil bez něho. Obec vypíše tolik daní, kolik na vydání svá zapotřebí má. Ošidíš-li ji při jedné dani o několik zlatých ročně, musí ti zas jinou novou daň uložiti, neboť bez těch peněz, o kterés ji zkrátil, býti nemůže. A tak tedy pro nepoctivost sám si daně zvětšuješ. Aneb snad myslíš, že přece ty dani ujdeš, a jiný poctivější ji za tebe zaplatí, a tak přece z podskoku svého užitek máš? Ó, nevěř tomu! Tak jako se žádný člověk držeti nemá za nejdokonalejšího a nejcnostnějšího, tak by se rovněž (z pouhé skromnosti) nikdo neměl držet za největšího šibala. Ošidíš-li ty obec ročně o 10 zl., považ že jsou jiní, jenž ji o 1000 zl. přivedou, a tu pak na tebe přece padne větší škoda, než jsi vyhrál, neboť ony tisíce také ty nahraditi musíš. Obci peníze nerostou, a co má, má od tebe a tvých spoluobčanů, co se jí uzme, uzme se tobě, a co se jí přidá, přidá se tobě.

Kýž by bylo možná, aby obec všechno, oč do roka buď nepoctivostí neb nedbalostí přivedena bývá, spočítati, a pak co zvláštní daň, daň nepoctivosti na každého občana rozvrhnouti mohla, aby se tak odcizená suma navrátila. Tak by se bohdá brzy naučili patrně a pochopitelně škodlivost jednání svého nahlížeti.

Ale nejen tímto obec taková trpí, že občané povinnosti své nekonají: nýbrž také pro nedůstatek ducha občanského nikdo pro všeobecnost nic nepodnikne nad svou povinnost. Co neznáme, to milovati nemůžeme, a co nemilujeme, kterak se budeme pro to obětovati?

Takový nedůstatek ducha občanského zvláště vadí při úřednictvě. Každý dobře nahlíží, jaký jest rozdíl mezi prací s horlivostí konanou, a mezi nádenickou, otrockou. Jak lehko se zanedbá služba nekonaná veřejně? jak lehce se neuchytí při úředníku převrácené mínění, že svůj úřad ne za povinnost nýbrž za odměnu svou, za prebendu považuje, a sám sebe místo za služebníka obce za jejího poručníka!

Tak zůstává obec taková vždy jen v zakrnělosti, a občané nemajíce v ní důvěry, nejsou jí oddáni, lehce se proti ní popuditi dají, a nakloněni jsou k vzbouření. Obec sama nikdy zkvétati nemůže, a vždy pozadu zůstává za jinými, a k tomu jest vždy v největší nebezpečnosti.

Zcela jinák stojí obec, ve které občan sám své povinnosti a práva, zřízení a správu obce zná, kde se všechno přede všemi a veřejně jedná, a kde každý sám v řízení obce jisté přiměřené má účastenství. Tam panuje duch občanský. Daně každý rád platí, nahlížeje potřebnost jich, a jsa přesvědčen o dobrém hospodářství s nimi, jakož i o tom, že čím víc daní dává, tím větší zas užitek beře. Každý věda, že co obci náleží, také z části jeho jest, bdí horlivě dle postavení svého, aby se ani lehkomyslností, ani nepoctivostí, aniž jakým jiným způsobem obci nikde škoda nečinila, žádný nedá si v ničem ukřivditi, znaje svá práva; a znaje své povinnosti, nekřivdí jinému, a tak obec sílena ze všech stran, blahodějně na všechny strany působí, a zas každý nahlížeje výhody a užitek obce své, naučí se jí si vážiti, a požívaje v ní mnohonácterého dobra, miluje ji, jest jí s duší oddán, obětuje se pro ni v čas

potřeby, jako se obětuje přítel za přítele. To jest patriotismus, vlastenectví.

Tak jako všechny ostatní věci lidské na světě nemůže být obec žádná úplně dokonalá, to jest jinými a pěknějšími slovy řečeno: Člověk jest ustavičného zdokonalování schopen, tak že si vždy, byť by v jakémkoli stavě byl, jiný dokonalejší a pěknější mysliti a k němu směřovati může.

Kam ale všeliká obec směřovati má, který jest její účel, na to odpověď všeobecná jest velmi snadná. Účel obce musí býti napomáhati, by každý její občan skrze obec účele svého člověčenského snadněji a co možná nejdokonaleji dosáhnul. Obec sama, jako obec, nemůže mít žádného vlastního účele, nýbrž jenom jednotliví oudové její mají každý účel svůj, to jest, obec jest pro občany, ne pak občané pro obec. Ačkoli toto poslední již vícekrát tvrzeno, ba v mnohých obcích i skutečně uvedeno bylo (jako ve Spartě a i nyní ve mnohých absolutních zemích): přece každý hned lehko viděti může protismyslnost takové zásady. Proč člověk do obce vstupuje než ku prospěchu svému? sice by mu lépe bylo o samotě žíti. Když ale obec sama občana pohltí, jeho jen co prostředku bůhví k jakým účelům užívá, tu jest obec sama vlastně jeho nepřítel, a on do obce vstoupiv právě tomu za oběť padne, čemu se vyhnouti chtěl vstupuje do obce, t. j. nežije ve světě, jak by měl, sám pro sebe, nýbrž co nižší tvorové žije pro jiné.

Má-li se však zevrubněji udati oučel obce, snadno se ve třech slovech zahrnouti může, kteréž jsou jistota, pokrok, a svoboda občanů; obec totiž

má poskytovati občanům svým co možná nejvíce bezpečnosti proti všelikému jim hrozícímu zlu (jistota), má jim poskytovati co možná nejvíce a nejsnadnějších prostředků ke všelikému pokroku v dobrém (pokrok), neobmezujíc však při tom bez nevyhnutelné potřeby svobodu jejich. Čím více podává obec občanům svým jistoty, pokroku a svobody, tím dokonalejší jest, žádná však obec, co svět světem bude, nepodá úplnou jistotu, nejvyšší pokrok a úplnou svobodu.

Zapotřebí však bude o každém z těchto tří účelů dobré obce něco obšírněji podotknouti.

Jistota. Jsouť věci na světě škodlivé a užitečné. Slova tato jsou arci každému pochopitelná a dodáváme jen tolik, že je zde béřeme v nejširším smyslu bez ohledu na morálku t. j. mezi škodlivosti klademe i nemravné a zlé. Skoro všelikému škodlivému na světě můžeme se buď uhnouti, aneb pakli se uvarovati nelze, aspoň následky jeho co možná nejvíce buď zastaviti, neb umírniti aneb aspoň nahraditi.

Škoditi nám mohou buď jiní lidé, buď my sami sobě, buď osud. Jiní lidé nám škodí buď násilím, buď lstí. My sami sobě škodíme obyčejně z nerozumu a nechtíc, někdy však i z dobrého rozvážení a naschvál. Osud nám škodí tak zvanou náhodou (ku př. kdyby koho nějaké těleso padajíc porouchalo, neb kdyby jmění [peníze] ztratil, práci nenašel atd.) buď nehodou živelní (elementární) ohněm, vodou, vojnou, zvířaty atd. často více neb méně s nějakou menší neb větší vinou naší, aneb konečně nedůstatkem přirozeným ku př. mrzáctvím, nemocí, slabotou, stářím, blbostí atd.

Z toho právě řečeného bude nyní vyplývati všeliký **oučel** a všeliká povinnost obce.

Proti všelikým těmto škodám má nám obec co možná nejvíce jistoty a bezpečnosti podávati: obec má každou škodlivost buď nemožnu učiniti a zabrániti, aneb aspoň dle možnosti zastaviti, umírniti aneb nahraditi. K jistotě v obci tedy náleží, abychom nejen proti vpádu nepřátelskému odjinud silni byli, nýbrž aby ani doma v obci nikdo silnější slabšího utiskovati nemohl a neměl, buď si to již utiskování jakékoli; a proto má být v obci dobrý řád, pořádek a dohlídka, proto jsou v obci úřadové, aby chránili slabšího proti silnějšímu. Rozumí se tedy, že tím méně ouřadové sami koho utiskovati mají, neboť jak písmo praví: »když sůl nebude slaná, čím budeme soliti?« Rovněž tak má obec i proti lstným a podvodným škůdcům občany své hájiti, podvod buď již dobrým zřízením zameziti, aneb aspoň silnými tresty škůdce takové ve strachu držeti, je pilně vyhledávati, k náhradě nutiti, a když nahraditi nemohou, aspoň trest jejich tak zříditi, aby časem svým aspoň nějakou náhradu buď obci za výlohy, buď těm, kterým uškodili, podati mohli. Ku př. jisto jest, že se pracovitý člověk nejen uživiti, nýbrž i jmění si ušetřiti může. Budiž tedy škůdce tak dlouho k práci držán a k šetrnosti nucen, až nahradí tolik, kolik škody způsobil atd.

Opět se tu samo rozumí, že tím méně obec sama (aneb orgány její, úřednictvo) občany své lstně šiditi, je buď ve jmění neb v čemkoli jiném zkracovati má, snad zneužívajíc důchodů zemských k jinému než

k čemu určeny jsou aneb všelijakým jiným spůsobem, jak zde nesnadno jest vypočítávati.

Rovněž proti škodám, které by si kdo sám z nerozumu, z nedostatku příslušných vědomostí atd. spůsobiti mohl, opatřiti jej má obec, avšak aby se svoboda bez potřeby neobmezovala, neboť člověku jinák za rozumného a dospělého uznanému svobodno býti musí, pakliže chce i samému sobě uškoditi jakýmkoli spůsobem, jenom když výslovné povinnosti své tím neruší a jiným zároveň tím proti jejich vůli neškodí.

Bezpečnost ta a jistota proti všelikým škodám, které od jiných lidí v obci násilí neb lstí nám hrozí, poskytují obyčejně obce nejstarostlivěji, a zvláštní úřadové ustanovení bývají veřejné bezpečnosti, ačkoli tu ještě i v nejlépe zřízených obcích velmi málo prospěchu nalézáme. Již ale obrana proti cizincům, ačkoli velmi draze přijde občanům (udržování vojska) bývá obyčejně málo platná, tak že by snad žádný nepřítel občanům tak neuškodil, jak jim škodí výlohy tak velikých vojsk. V ostatních ale ohledech obyčejně velmi málo obce občanům svým prospívají.

Zvláště proti všelikým nehodám osudu nepodávají obce občanům svým pražádné jistoty, a podávají-li někde nějaké, děje se to vždy jenom mimořádně a jako výjimkou. Tak ale právě nejkrásnější stránka občanské vzájemnosti zanedbána jest. Považujeme to, a snad vším právem, za nejpřednější a nejpěknější vlastnost člověka, že hoře své a radost, zlé i dobré s jinými sdíleti, a tak sám sobě i jiným neštěstí uleviti, a štěstí rozmnožiti může. Vždyť i na některých

zvířatech vidíme, že slabší od silnějších podporovány bývají. A člověk, jenž rozumem svým určen jest, osud svůj (aspoň z části) říditi, neměl by pojistiti sebe a jiné na všelijaké rány náhody? Čím méně člověk závisí od náhody (tak zvaného osudu), čím více sám pánem jest osudu svého: tím skvěleji objevuje se ve své důstojnosti. A právě obec, co veliká společnost, nejvíce schopna jest učiniti člověka neodvislým od náhody; neboť kde ovšem nepostačí síly jediného člověka, důstatečna jest síla mnoha lidí spojených. Práce, pod kterouž by každý jednotlivý klesl, jest spojené síle mnohých jenom snadnou hračkou, a škodu, kteráž by každého jednotlivého zahubila, ani neucítí mnozí, když ji všichni společně ponesou.

Divno jest věru, že právě tato stránka v obci až posud téměř zcela zanedbána byla. Skoro každý jednotlivý občan cítí outrpnost při nehodě jiného člověka, béře v ní účastenství, pomáhá mu, ale obec (všichni dohromady) necítí pražádné útrpnosti, chladně vidí občany své hynout, v neštěstí padat, aniž jim ku pomoci přispívá!? Jest to věru podivné zablouzení ducha lidského.

Ani o chudé, o mrzáky, nemocné atd. nepečuje obec (stát) a cokoli se pro ně v obci děje, nejde od celé obce, nýbrž jen od jednotlivců neb jiných společností v obci. A i tu není péče o takové nešťastníky důstatečná, síly k tomu určené (ovšem také malé) rozstříkají se na tuze malé částky, tak že všude trochu a nikde důstatečně nepomáhají. Hospitály (t. j. útočiště pro churavé a mrzáky) domy chudých, sirotčince, ústavy pro slepé, hluché, němé,

nemocnice, blázince atd. jsou obyčejně jen nedůstatečné, a kromě toho se jen zřídka od obce vydržují. Též o sirotky nepečují obce skoro pranic, a co se pro ně od obce děje, jest pouhé jméno, aneb jim často škodí více než prospívá. Nikdo mi nenamítej, že obce pečují o sirotky služebníků svých (ouředníků), poněvadž otcové jejich o obec zásluhu mají. Zdá se mi, že každý občan, kdo po celý život znamenité daně platí, ale často málo co neb pranic za to od obce neužije, větší zásluhy má o obec, než služebník obce, jenž za svou práci placen jest.

I za našich osvícených časů vidíme občany (a to ještě znamenitých obcí, jako ku při Anglicka) hladem mříti; a což by se horšího než smrt přihoditi mohlo člověku žijícímu na tomto světě bez obce? Žebrati též vidíme občany ve všech obcích, jakožto patrný důkaz, jak málo posavad dávají obce občanům svým jistoty a podpory. Rovněž tak vidíme všude mrzáky, blby, starce k práci již neschopné aneb jiné neduživce, aniž se obce (státy) po nich ohlížejí, zanechávajíce je pouze péči svrchovaného Boha aneb nahodilé pomoci dobrých lidí.

Jmenovitě to také jest věc politování hodná, co se děje s ohledu škod nehodami živelními vzniklých. Tuť vidíme zvláštní kupecké společnosti, které tak zvané asekurace proti ohni, povodni neb krupobití atd., co nějakou dobrou spekulací zavedly a drží, tak své záležitosti vypočítané majíce, aby jim ze vkladů od jednotlivých, jmění své pojišťujících, učiněných, po výplatě náhrad ještě přec znamenitý zisk v rukou zůstal. Jest to věc slušná, aby někdo ještě z neštěstí

spoluobčana svého zisk míti směl? aby ještě za strach před živly od spoluobčanů svých jakousi daň pro sebe vybíral? — Nebylo by mnohem lépe, přirozeněji a více slušno, aby sama obec převzala všeliké tyto asekurace a bez užitku je zastávala, a aby nikoho z občanů nevylučujíc všeliké škody jednotlivcům od živlů způsobené co daň na veškerou obec v přiměřeném rozměru rozvrhovala! Tak by se nejlevněji a zároveň pro všechny nejspravedlivěji a nejplatněji pojistiti mohli jednotlivci proti všelikým náhodným škodám jmění svého. Všechny škody ku př. za rok v celé zemi způsobené spočítaly by se, a každý občan by na tuto sumu dal část v poměru té náhrady, jakou by, kdyby jeho jmění ke zkáze přišlo, sám od obce žádal.

I m r a v n í j i s t o t a občanů, aby ku př., pokud sami dospělého rozumu nedosáhnou, od lidí zlých a nemravných zkaženy nebyly atd., aby se nepodávaly příležitosti lehké k prostopášnostem a daremnostem atd., náleží mezi povinnosti obce: avšak taková dohlídka a péče obce o mravní bezpečnost občanů svých, jakožto věc velmi obtížná a nesnadná nemůže se od obcí ve přílišné důkladnosti žádati.

Vůbec jest úplná jistota občanův ve všelikých ohledech, věc nad míru těžká a obšírná, tak že by nižádným způsobem obec všelikému v tom ohledu možnému přání nikterak úplně vyhověti nemohla, kdyby i chtěla. Avšak tolik se ani od žádné obce nežádá: jisto jest jenom, že posavad obce v e l m i m á l o jistoty podávají občanům.

P o k r o k. Podávají-li ale obce občanům svým málo jistoty proti zlému, tím méně ještě o pokrok

v dobrém pečují. Člověčenstvo celé a každý jednotlivec určení má patrné, aby vždy dále se zvelebovali ve všelikých ohledech, ve kterých mohou. I zkušenost dlouhověká, i pouhý rozum nás učí, že lidé jenom když ve společnosti žijí, větší vzdělanosti docházejí; a to sice vzdělanosti ducha i srdce.

Co se vzdělanosti v rozličných naukách, umění, průmyslu atd., a pokroku ve všelikém takovém dotýče, tuť především patrno jest, že sám jednotlivý člověk málo kdy by byl s to, opatřiti si k tomu veliké příležitosti, a že jenom ve spojení s jinými žádoucího poučení nabýti může. Tuť stojíme u hlavní povinnosti obce, u vzdělávání mládeže t. j. budoucích občanů. Patrné jest zřízení člověka, aby dle příkladu jiných tvorů Božích z počátku (z mládí) byl vzděláván, připravován, aby pak v dospělém věku užitek vzdávati mohl. Tak jest ustrojeno moudré hospodářství veškerenstva, aby každá část užitek brala a užitek dávala, a nic nebylo nadarmo.

Vzdělání mravné (tak zvaný charakter) musí každému člověku hlavně podati rodina, příklad a vychování domácí, a jisto jest, že aspoň hlavní základ celého svého smýšlení mravního béře člověk z dětinství, buď od rodičů aneb od jiných, kteří u něho místo rodičů zastávali. Vzdělání však rozumové, v rozličných naukách, v uměních, průmyslu atd. nemůže jiný podati než obec sama, a nebo vůbec větší společnosti. Hlavní povinnost obce v tomto ohledu musí tedy býti, aby především jiným o dobré vzdělání mládeže své pečovala ustanovením a udržováním velikých potřebných škol, a vůbec jiných příležitostí ke vzdělání

ducha a pokroku ve všem dobrém. Škol, vzdělání mládeže a vůbec občanů má a musí dobrá obec považovati co hlavní úkol svůj, a hlavně síly i náklad svůj na ně obraceti. Pravé vzdělání občanů jest první a nevyhnutelná výmínka prospěchu a štěstí celé obce.

Vezmeme-li však důležitost vzdělání občanů s jedné strany, a s druhé nepatrný náklad, nepatrnou péči, jaké mu obyčejně věnují obce, považujíce, Bůh ví z jaké převrácenosti vzdělání lidu za věc mimotní, která se jen pro uvarování hanby veřejné a jen k vůli jménu leda bylo odbývá, aneb dokonce za věc nebezpečnou a škodnou: již nevyhnutelně nahlídnouti musíme bídný stav všech takových obcí a nedůstatek občanského smýšlení. Všimněme si jen velikého ročního vydání na vojsko (i v čas pokoje), a mnohem nepatrnějšího na vychování a na školy občanské, a poměr ten nejlépe nám také vysvětlí všechno, čemu bychom se jinák divili. Pokavad učitelové považováni zůstanou co nižší úředníci obce, pokavad budou v obci lépe odměňováni pěstovatelé koní než pěstovatelé dítek, nebude obec kvésti.

Což bychom si však pomysliti měli o takové obci, která by občanům svým příležitosti k pokroku, k lepšímu vzdělání nepodávajíc, ještě jim, když sami svým vlastním přičiněním je vyhledávají, rozličné překážky do cesty kladla a tak je zúmyslně v temnosti a bídě duševní zdržovati chtěla? Tohoť zajisté žádná obec neučiní.

Naopak jest svatá povinnost každé obce, státi vždy na vrcholu vzdělání svého času, žádný pokrok v jakémkoli odvětví lidských vědomostí a kdekoli

učiněný, nemá jí tajný býti, starati se má, aby co možná nejdříve každé zlepšení jinde uvedené i doma opakovala. A také opravdu dobré o blaho občanů svých dbající obce samy vysílají zkušené občany do cizích zemí, aby ústavy tamější ohlédli, a pak pokud by prospěšno bylo i doma uváděli, neobmezujíce stýkání se občanů svých s cizozemskem dopouští všelikou zahraniční zkušenost do krajů svých; a čím větší a rozmanitější skok všelikých náhledů a zkušeností, tím snadnější, jistější a lepší pokrok. Vždyť se dobrá obec nemusí báti zhoubného a škodlivého vplyvu z cizozemska: buďto jsou cizozemské ústavy lepší než její, a tu jistě co dobrá obec je i sama brzy uvede; aneb jsou horší, a tu moudří a vzdělaní občané její po nich bažiti nebudou. Nicméně však přece vidíme, kterak mnohé dost malé obce hledíce si jen pouze diplomatických hraček (jinak zajisté nezasluhuje nazváno býti všeliké důležité směšno-hrdinské vyjednávání o každou maličkost, když se množství drahých kurýrů často v tak nepatrné záležitosti pošle a rozešle, že v jednoduchém psaní po poště za několik krejcarů od soukromé osoby k soukromému poslaném důležitější věci stojí), které zemi velmi draze přijdou nepřinášejíce jí kromě trochy dýmné slávy pražádného užitku, aneb zas nezkončeného, věčného, ohromného, domácího úředního dopisování, popisování, zapisování, rozpisování, opisování (jisto jest, že se často pro nepatrnou věc zdvihne mezi úřady tak srdnaté dopisování a psaní, že jen papír a ingoust na to vypotřebovaný více stojí než celá ta věc, nepočítajíc ani drahé služby úředníků u udržování úřadu); tím však činnost svou bez potřeby rozšířily, že jim

již ani mnoho času nezbývá platnější věci, jako jsou potřebné dobré školy, knihovny, vzdělávací ústavy a t. p. opatřiti.

Svoboda není snad bezuzdná nevázanost, nýbrž přirozená duchu lidskému samostatnost, aby se obec bez potřeby do osobních záležitostí občanů svých nemíchala překážejíc jim ve volném obcování. Sem náleží, aby jednotlivý aneb celé stavy proti jiným v křivdě nebyly atd., což všechno vypočítati zde nemůžeme. Hlavní základ svobody a vůbec dobrého zdaru obce jest ve všem veřejnost, kterážto všechny jiné dobré ústavy za sebou brzy přivede. Pravda se světla nebojí.

Nemůžeme se ani s článkem tímto ani s rokem rozloučiti, nepodotknouce ničeho o menší obci t. j. obcích vesnických a městských, kteréžto co menší společnosti tvoří stát, jsouce samy též jako menšími státy. Velmi mnoho ze všeho toho, co o státu platí, i o těchto obcích rozuměti se může; jmenovitě ale jest druhá povinnost obce, pokrok, hlavní stránka, kterou zvlášť na zřeteli míti, a které si také s velikým prospěchem hleděti mohou. Blízké vedle sebe žití sousedů a vznikající často potřeby vzájemné pomoci naučí aneb aspoň naučiti mohou snadně hlavní občanské cnosti užilosti; zároveň pak užitek společného života, následky dobré spojených sil velmi často prakticky se objeví. Jak často musí soused pomoci svého souseda užiti, patrné to ponaučení, aby i svou pomoc v čas potřeby jemu neodepíral.

Ačkoli zřízení a stav obcí v naší vlasti daleko ještě vzdáleny jsou od nějakého stupně dokonalosti, přece i tu se naskytá často dosti příležitosti žehnati

prospěch společenského života, aneb aspoň si výhody jeho přáti. Tak ku př. patrně vidíme, že z obce, ve které dobrá škola začáteční jest, jistě mnohem více mladíků nastupuje do vyšších stavů, a na budoucím koleně tétéž obce shledá se jistě požehnání dobrého školního vycvičení. A tak jest v každé i nepatrné obci, v chudé vísce, dosti příležitosti k ušlechtění života, jenom když někdo o povzbuzení dbá.

Mnohému snad zdáti se bude podivno, řekneme-li, že vlastně více záleží na dobrém zřízení jednotlivých obcí, na municipálním zřízení, než na zřízení celého státu ve vyšších stupních. Neboť se ústavy vyšší v státu zřídka jen stékají s životem jednotlivých občanů, ovšem ale ústavy municipální. Více zajisté záležeti musí občanu jednotlivému, aby se ku př. v jeho obci (městě neb vesnici) s jměním obecním moudře hospodařilo, než na tom, jak se ve státu celém hospodaří. I ta okolnost při tom považena býti zasluhuje, že jest nesnadno celý stát a jeho ústavy opravovati, což jen obyčejně několika málo vyvolencům osudu zůstaveno jest: každý ale skoro, byť i sebe nepatrný člověk, může vždy šlechtiti a zvelebovati jednotlivé obce, buď příkladem neb poučením svým. I sebe menší opravdivá dobrá činnost jest prospěšnější, než veliké neuskutečněné a nemožné záměry. A jak mnoho se tu naskytá zvlášť některým stavům dle jejich společenského postavení příležitostí k ušlechťování obcí jako ku př. kněžím, učitelům, úředníkům atd., kdyby jenom pustivše sobecké ohledy stavu svého z očí pouze všeobecného dobra vyhledávali. Blažená obec, kde jest několik osvícených moudrých a činných lidí pohromadě, a tím

blaženější, mají-li tito mužové ještě dle postavení svého přímý vplyv na záležitosti obecní.

Ovšem bylo by si přáti, aby obce užívaly od státu větší volnosti v domácí správě své, aby nebyly tak přísné dohlídce podrobeny, aby svobodněji mohly i jmění své vynakládati a vůbec se dále vyvinovati, aby samy obce obecní své záležitosti říditi mohly bez cizího vmisování se. Avšak i tak vždy dosti jest příležitosti k dobrému, kdyby jenom vůle dobré nescházelo. Kdyby v našich městech, městečkách a vesnicích jenom panoval duch občanský, osvícený, milovný pokroku, bylo by ustavičně dosti příležitostí působiti ním k dobrému. Tak na pří. nyní, kdežto vláda projevila dosti zřejmě svou vůli, aby platy venkovských učitelů zvýšeny byly, nepřekáželo by nic jednotlivým obcím učiniti to ze svých prostředků, čím by pak, poněvadž obyčejně samy jsouce patronem, pana učitele si volí, teprva nabyly možnosti opatřiti dětem svým moudrého a vzdělaného muže za učitele a vychovatele. Ale za 100—300 zl. v. č.[1]) ročních důchodů ať obec nežádá učeného učitele.

Rovněž tak by nikdo nepřekážel obcím, kdyby si ke vzdělání svému knihovny zakládaly společně, kdyby si (jak ve větších obcích a městech možno) vyšší školy samy zakládaly společně, nemají-li jich; kdyby se společnou podporou z poddanství vykupovaly (jako to nyní v Uhřích mnohé obce činí);[2]) kdyby společně v čas

[1]) 100 zl. stř. = 210 kor.
300 zl. stř. = 630 kor.

[2]) Poddanské nevolnictví lidu selského zrušeno bylo patentem z 1. listopadu 1781. Vykupování z roboty jedroval již před tímto

zimy, když práce polní přestala, raději místo lenošení některé průmyslové práce podnikaly (jako se to ku př. v Rusích děje, kde v celých velikých obcích společně pěstují rolníci sami některý průmysl, z čeho obyčejně veliký zisk mívají), složivše se na potřebnou k tomu jistinu a dělíce se společně o užitek; kdyby i místo dosavadních kalužin, jam, dír, kopečků atd. ve vsi samé raději pořádek spůsobili, čistě si cesty, po kterých okolo domů svých denně chodí a jezdí, urovnali atd. Není však k tomu společenského ducha a pravého vzdělání, a vyskytuje-li se kde, bývá to jen zřídka a jako neobyčejným spůsobem. Tak ale ne aby naše obce nových výhod a nového dokonalení vyhledávaly, ony ani vůbec o obecní záležitosti své nedbají. Ne zřídka vidíme zvlášť ve městech, že kdyžby měšťané voliti sobě měli některého úředníka, na kterém přec jako ku př. na radovi velmi mnoho záleží, ani k volení nepřijdou. V tomto ohledu vyznati musíme, že ačkoli měšťané naši jinak nad selský stav vysoce sami se

---

rokem Raab, vrchní ředitel všech korunních i bývalých jesuitských statků v Čechách. Raab navrhoval: »Vrchnost sleví poddaným nevolnictví a roboty, rozdělí mezi ně poplužní půdu, prodá jim dvorská stavení i dobytek, slovem promění svoje dosud na vlastní účet vedená hospodářství v malé statky selské, za hlavní podmínkou, aby se jí dostalo plné náhrady za všecky dříve požívané důchody.« V duchu návrhu Raabova působila vláda. Za Leopolda II. (r. 1791) vláda starala se o vykupování z robot, ale snaha vlády tehdy jakož i později rozbíjela se o neochotu šlechty. R. 1846 cirkulářem c. k. zemské správy v Čechách od 30. prosince č. 79689 projevil panovník vůli vykupování z roboty co nejvíce podporovati. Konečné a úplné vymanění lidu selského stalo se skutkem r. 1848. (Kaizl J. Lid selský, jeho poroba a vymanění v zemích českých. Naše doba II.)

cení, přece v tomto ohledu co se šetření svých záležitostí obecních týče, selský stav ještě pečlivější jest u nás než městský, ve vsích našich je více jistě komunálního duchu než ve městech.

Avšak se časem svým bohdá! všechno na lepší stránku promění, s lepším vzděláním vzejde i u nás opět utuhlý nyní občanský duch, který předkům našim k tak veliké slávě a mohútnosti dopomohl, a pak nastanou vlasti naší a nám nové blahé časy.

H. B.

8. (POZVÁNÍ K PŘEDPLACENÍ.)

(Pražské Noviny z 20. prosince 1846. č. 99. 413-414.)

Rok 1846. brzy se již ku konci svému schýlí, pročež zveme uctivě vážené obecenstvo, by předplacení své na naše Noviny a Českou Včelu opět obnovili, aneb započali.

Z mnohých stran sice projevuje se přání. aby Pražské Noviny se brzy rozšířily a zvláště o přidávání úředního oznamovatele, jako jest v německých novinách, častěji upomínáni bývame. Avšak jsme již dříve oznámili, jak tato záležitost stojí; posud slavné ouřady rozhodnutí na naší žádost nepodaly, a tak aspoň nyní ještě posečkati musíme. Strany zvětšení formátu a častějšího (aspoň 3krát za týden) vycházení rovněž nahlížíme, že by to věc velice slušná a prospěšná byla, neboť se přiznati musíme, že takové noviny (dvakrát za týden půl archu) jsou národu našeho velice nedůstojny, ohlédneme-li se na okolní národy, jak u nich všude větší veřejnost panuje. A noviny jsou zajisté důležitá věc za našich časů. — Často také projevuje se přání, abychom více ze zahraničných záležitostí (tak zvanou politiku) podávali. Každý soudný zajisté nahlíží, že by pro redakci nejsnadněji bylo, celé číslo takovou politikou naplniti, neboť tolik

časopisů zahraničných k ruce máme, že bychom pouhými překlady ne arch, ale 10 archů týdně a to s největším pohodlím naplniti mohli. Neboť překládat jest nejlehčí věc. Avšak vybíráme z toho množství příběhů zahraničných jenom důležité, platné a poučné věci, nic potřebného neopomíjejíce. A našemu vlastnímu domovu musíme přec v Českých Novinách místa věnovati, pokud můžeme? Aneb máme my psát v Novinách Pražských jen o Francouzích a Angličanech atd. a o sobě nic? Toť by byly noviny jen hračka, ale nic užitečného, nic praktického. Ubezpečujeme čtenářstvo, že naše ustavičná snaha bude zvětšovati, zdokonalovati Pražské Noviny, k tomu však náleží též účastenství obecenstva. Posavad počet odbíratelů našich ani zcela do 600 nedošel, a každý nahlíží, že při tak levné ceně (když se kolky 1 kr. stř. z každého čísla odrazí, asi za 2—20 kr.[1]) stř. za celý rok) a tak skrovném počtu odbíratelů nakladatel více tisku a papíru podávati nemůže.

Česká Včela bude od Nového Roku vycházeti v té samé velikosti formátu jak Pražské Noviny bez povýšení ceny předplatní, a nastane jí co do vnitřního uspořádání a rozmanitosti článků podstatná změna.

Redakce získali si od Nového Roku tři hlavní spolupracovníky: p. prof. Koubka[2]), p. M. Kla-

[1]) 2 kr. stř = 7 hal. 20 kr stř. = 70 hal.

[2]) Jan Pravoslav Koubek, nar. v Blatné 5. června 1805, zemřel tamtéž 28. prosince r. 1854. R. 1839 stal se Koubek professorem řeči a literatury české na univ. Pražské, roku 1847 byl povýšen za řádného professora téhož předmětu. Koubek vynikal jako znalec literatury polské i ruské a jako básník.

cela[1]) a p. V. Nebeského[2]), jejichžto jména zajisté sloužiti mohou váž. čtenářstvu co rukojmě pokroku našich časopisů. Všem se arci nikterak nemůžeme vždycky zavděčiti, avšak žádáme o shovívavost, kdežto by se příčina nějaká nespokojenosti vyskytla. Slušné žádosti v takovém ohledu, když se redakci oznámí, neoslyšíme: rač jen každý považiti, že jsou všichni lidé i redaktoři chybní, pročež milerádi jsme, když nám někdo nedostatek některý v časopisech našich ve známost uvede.

Cena předplatní jest jako dosavade na c. k. poštách:

za Noviny a Včelu se zásilkou poštovní
půlletně s obálkou . . 5 zl. 24 kr. stř.,
bez obálky . . . . . 5 zl.

V naší novinárně (v křižovnické ulici číslo 86) přijímá se předplacení na každé zvlášť:

na Noviny půlletně 2 zl.,
čtvrtletně 1 zl.,
na Včelu půlletně 1 zl. 30 kr.,
čtvrtletně 45 kr. stř.[3])

---

[1]) Klácel František, klášter. jmen. Matouš, narozen 7. dubna 1808 v České Třebové, zemřel 17. března 1882 v Belle Plaine v Sev. Americe. Byl augustinián, r. 1835 stal se professorem filosofie v Brně, z kteréhožto úřadu r. 1844 byl sesazen. R. 1845. vrátil se znovu do kláštera. R. 1848. byl na nějaký čas v Praze. Klácel psal básně, spisy filosofické a p.

[2]) Nebeský Václav Bolemír nar. se 18. srpna 1818 na Novém Dvoře, zemřel v Praze 17. srpna r. 1882. Nebeský byl znatel literatury světové, zvláště řecké, španělské a anglické. Napsal celou řadu studií literárně historických a vydal samostatné spisy básnické. (Hanuš J.: Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského. V Praze 1896.)

[3]) 5 zl. 24. stř. = 11·34 K. 5 zl. stř. = 10·50 K. 2 zl. stř. = 4·20 K. 1 zl. stř. = 2·10 K. 1 zl. 30 kr. stř. = 3·15 K. 45 kr. stř. = 1·57½ K.

Rok 1847.

9. (K ČTENÁŘŮM.)

(Pražské Noviny z 3. ledna 1847. č. 1. S. 1.)

Při nynějším, díky Bohu! živějším vývinu národního pokroku našeho jest zajisté i skrovná v historii doba, Rok, pro nás dosti významná. Všichni, jenž pilně pozorují postup národnosti české, vyznati musí, že zvláště v nejnovější době desítileté s potěšitelnou bystrostí a vždy ve větším rozměru postupovali jsme ku předu, každý rok přinesl nám vždy mnoho nového a dobrého, z čeho jsme se i my radovati i naši nepříznivci horšiti mohli. V časopisech, jakožto hlasatelích věku svého, arci především má být uložena jako registratura činů celoročních, a ačkoli časopisy naše daleko ještě jsou vzdáleny od dokonalosti, jakou slynou cizozemské, přece aspoň, seč budou naše okolnosti dosavadní, i v tomto budoucím roku budeme hleděti především domácnosti své, aby nic důležitějšího pozornosti naší neuběhlo. Avšak, aby časopisy vypravovati měly o čem, zapotřebí jest především skutků hojně konaných, a proto přejeme si, aby se u nás vždy více množilo mužů činných, dobra obecného pilných, pokroku a osvěty milovných, o jejichžto skutcích horlivě vypravovati budeme.

10. SPIS DRA. BRAUNERA O NAŠICH SELSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH.

(Pražské Noviny z 21. ledna. z 4. 14. 10. 21. 25. února 1847 č. 6. 10. 13. 15. 16. Str. 21—22. 37. 49—50. 59. 64.)

R. 1847 vyšla ve Vídni v nákladu firmy »Schmidt & Leo« kniha: »Böhmische Bauernzustände im Interesse der Landeskultur und des Nationalwohlstandes besprochen«, jejímž autorem byl Dr. F. A. Brauner. Dr. Frant. Aug. Brauner je jeden z nejzajímavějších praktických politiků českých. Narodil se r. 1810 (22. ledna) v Litomyšli a zemřel r. 1880 (21. června) v Roztokách u Prahy. Brauner stal se r. 1836 ve Vídni doktorem práv a od toho roku až do r. 1841 sloužil u c. k. komorní prokuratory v Praze. Tuto jeho službu přerušil jen r. 1838 a 1839, kdy působil jako rada městský ve Falknově. Po r. 1841 stal se Brauner sudím na panství vlašimském a v postavení tom setrval až do r. 1845, kdy je sám opustil. Od r. 1849 byl Brauner zemským advokátem v Praze. Od doby, kdy konstituce byla v Rakousku prohlášena, byl Brauner činný politicky. Hned v březnu r. 1848 sepsal návrh žádostí pro schůzi svatováclavskou, stal se téhož roku členem obecních starších města Prahy, zvolen byl poslancem a na říšském sněmu hrál roli ne poslední. Po pádu obnoveného absolutismu r. 1860 Brauner znova vystoupil do praktické politiky a až do smrti na dráze této vytrval. Poslední politická řeč Braunerova jest z 3. února r. 1880. (Houba, Q.

O významu Dr. Frant. Aug. Braunera. V Litomyšli [1887]), Brauner byl literárně činný. Vedle článků novinářských v Nár. listech, Národu a Nár. Pokroku vydal tyto samostatné spisy: Böhmische Bauernzustände (1847), O robotě a vykoupení roboty (1848, též německy), Úvahy o stěhování se Čechů na Rus (1868). Z literární působnosti dra Braunera jsou nejcennější jeho spisy týkající se lidu selského. Dr. Brauner, který lid selský dobře znal, hleděl praktickými radami co nejvíce přispěti k zlepšení jeho stavu, před r. 1848 jistě velice neutěšenému. Spis »Böhmische Bauernzustände« chtěl vydati dr. Brauner v Čechách, avšak od censurního referenta při zem. guberniu, rady Janka, nedostal k tisku povolení. Brauner nemoha v Čechách dojíti k tisku své práce, zaslal rukopis censuře vídeňské, která spis bez překážek schválila. Kniha vyšla pak ve Vídni.

O této knize přinesl K. Havlíček v Praž. Novinách referát. Referátem tím chtěl Havlíček pobídnouti k tomu, aby se pro zvelebení rolnictví v poměru zvláště k průmyslu více dělalo, a pak chtěl upozorniti, jak rolnictvo »se i při nynějších poměrech svých dle možnosti ve všem zvelebovati a tak k lepšímu a důstojnějšímu postavení« přiváděno býti může.

Za našich časů upnuto jest všechno téměř snažení na průmysl, na peněžné obraty a spekulace, průmyslem, fabrikami, na bursách, v akciích bohatnou a chudnou lidé jako ve snu, sami nevědouce jak a kterak. Zároveň také jsou všeliké nynější okolnosti světa tak zřízeny, že se jednotliví boháčové vždy více a nesmírně obohacují, a většina při tom tím více chudne; veliké hromady pohlcujíce malé okolo sebe zvětšují se, a malé zásoby mizí; ačkoli se se všech stran ozývají křiky o svobodu atd., přece samostatných, neodvislých lidí ubývá den ode dne, a počet

služebníků malých i velkých množí se vždy více. Nahlížíme-li, že pravá svoboda, pravé štěstí nezáleží v titěrkách a hračkách moderního liberalismu, nýbrž v pravé neodvislosti v samostatnosti pokud možná největší části občanů: tuť sobě tím více budeme vážiti stavu rolnického vůbec, do kterého zde nejen selský stav, nýbrž i měšťany a jiné majitele menších hospodářství počítáme (větší hospodářství neliší se značně od jiných fabrik). Tito menší hospodářové jsou nejméně odvislí od kohokoli kromě počasí a Božského požehnání, a vidíme v nich nejjistější obranu proti všem zhoubným následkům peněžných a průmyslových spekulac, a proti nepřirozenému, všeobecnosti škodnému sestředění (koncentrací) sil a monopolům. Fabrikace, spekulace agiotage jsou draci, kteří konečně sami sebe pohltiti musí. Příroda sama, tato nejmocnější, stojí v tomto boji na straně rolníků; neboť výrobky průmyslu nejsou tak nutně a nevyhnutelně potřebné člověku každému, jako pokrm každodenní, a kdo má v rukou spižírny, ten nejjistěji vládne světem.

Proto jenom litovati musíme, že se za našich časů, a to sice zvláště v naší vlasti pro zvelebení rolnictví v poměru tak málo činí, kdežto se o jiné záležitosti, jmenovitě o průmysl, mnohem více dbá. Míníme zde rozšíření vědomostí a zkušeností hospodářských vůbec bez ohledu na jiné poměry hospodářů polních. Když však na ty jiné, avšak na celé hospodářství veliký vplyv mající, poměry zřetel obrátíme, tu se nám především vyskytne důležitý a veliký rozdíl selských a neselských hospodářů. Tito nemajíce kromě

daní zemských a obecních žádných jiných závazků mnohem šťastnější jsou, než stav selský, na němž posud lpí staré obtíže a následky středověkého feudalismu, ovšem poněkud zmírněné, ale přec dosti veliké.

Vláda naše nahlížejíc škodlivost jejich, ráda by sama na cestě spravedlivé vznesla tyto škodlivé ouvazky, avšak není věc tato tak snadná, jak by kdo myslil.

Snadnější však, ačkoli ne tak rychlá, pomoc stavu selskému jest, když se i při nynějších poměrech svých dle možnosti ve všem zvelebovati, a tak k lepšímu a důstojnějšímu postavení přiváděti bude. A k takovému oučelu sepsána jest kniha Dra Braunera vydaná sice v jazyku německém (Böhmische Bauernzustände. Wien. Verlag v. Schmidt u. Leo 1847.). Jazyk německý není knize této nikterak na škodu, nýbrž naopak jen ku prospěchu: neboť pravdy v ní pověděné, častokrát hodně trpké, hodí se hlavně pro hospodářské pány úředníky, a u těch jest posud němčina téměř výhradně řeči domácí. Pročež si tím snadněji budou moci mnohou dobrou radu z bohaté zásoby této knížky vyvážiti, v níž to p. skladatel největší část poměrů selských a venkovských a to vždy ze zkušeností jemu známých uložil.

Hlavní zásluha této knížky, kdybychom ji všeobecně udati měli, jest ta, že tam p. spisovatel množství zlých a škodných obyčejů venkovských jak v hospodářství tak v úřadování atd., udává a popisuje zároveň s dobrou radou, jak by se odstraniti mohly. Již z rozdělení poněkud viděti můžeme mnohostrannost; I. hlava jedná o vzdělání a vychování, II. o ustupování gruntů, sňatcích atd., III. o dělení gruntů, IV. o hospodářství vůbec

a sice v šesteru oddělení, o polním hospodářství, o lukách, o zahradnictví, o lesích, o chování dobytka, o průmyslu hospodářském, V. o stavbě, VI. o obecních záležitostech, která jest nejdůležitější. Všude ve knize vane čistě české smýšlení, spisovatel sám prohlašuje se, že jenom o poměrech českých (slovanských) sedláků, jakožto jemu ze zkušenosti známých, jednati chce, což i opravdu zachovává.

Dedikace knihy, jindy často zcela pozornosti nehodná, jest naopak zde velice významná. Jak jsme již dříve oznámili, přijal ji J. C. V. náš správce zemský [1]), čímž patrně na jevo dal, že jemu náhledy, v knize této obsažené, nikoli nemilé nejsou. V našich okolnostech, kdežto se každý jaksi ostýchá nemilých stránek se dotknouti, a proti zastaralým a zakořenělým předsudkům a zlým obyčejům se postaviti, jest to znamenitá podpora mužů o zlepšení a pokrok usilujících, když pán tak vysoce postavený, jemuž jest svěřena vláda v království našem, takové schvaluje snažení. Zároveň však i na výstrahu jest mnohým úředníkům, kteří nechovajíce se dle zákonů, a nadužívajíce moci svěřené ke zlému, rádi by se tak schovali a ukryli za nedotknutelnost úřadu svého, aby na neslušné jednání jejich odnikud paprsek pravdy prosvitnouti a nehodnost jejich světu objeviti nemohl.

Co praví p. sp. ve předmluvě o důstojnosti a dů-

[1]) Tehdejším zeměsprávcem byl arcivévoda Štěpán. Ten knihu přijal prostřednictvím svého sekretáře hrab. Vratislava a odměnil se Dr. Braunerovi za dedikaci darem zlatých hodinek s řetízkem. Císař Ferdinand přijal práci Braunerovu do své soukromé knihovny a autorovi udělil zlatou medaili pro umění a vědu.

ležitosti stavu rolnického, zcela jest i naše mínění. Bylať to veliká chyba minulých časů, že tak lehce byli váženi živitelé celého národu; právě proto, že selský stav vždy tak nízko postaven býval mezi ostatními (zajisté se i lidé za jméno s e d l á k stydívali!) nemohlo rolní hospodářství vysokého stupně dokonalosti dosáhnouti, a následovně i celá země zkvétati nemohla. I důvod ten, že náš rolnický stav při všeobecném poněmčení našem nejvíce udržel národnost starootcovskou, má velikou váhu. Což ale zvláště podotknouti musíme při této příležitosti, jest nelibý poměr mezi měšťanstvem naším a stavem selským. Komuž povědomo není, jak znamenitě měšťan náš, a to nejen královských měst, nýbrž i poddaných městeček, hodnost svou nad rolníka staví, hrdě ním opovrhuje? Věru že se obyčejně ani šlechta tak vysoce neklade nad rolníka jako měšťan! Je-li smýšlení takové všude jinde škodlivé, tím více u nás, kde by vlastně měšťanský stav se selským nejúžeji se spojiti měl a mohl. Jaký jest u nás před zákonem rozdíl mezi měšťanem a sedlákem? Zajisté nepatrný. Jeden poddaný vrchnosti, druhý poddaný magistrátu! Přece však jest domýšlivost našeho měšťana tak veliká, že by to již za veliké snížení pokládal, kdyby dítě jeho do selského stavu přestoupilo! Pokavad naši měšťané sami takto smýšlí o sedlácích, jakého práva mají na šlechtu si ztěžovati, že ona zas jimi pohrdá? »Kdo v pouta jímá otroky, sám jest otrok.« My bychom za veliké štěstí pro vlast naši pokládali, kdyby stav selský s měšťanským přátelsky, bez nadutosti a svorně obcovali, považujíce se za jediný stav, stav to o b č a n ů p r a c o v i t ý c h. Kdo k to-

muto dle postavení svého přispěti může, nemálo se celému národu a jmenovitě stavu selskému i městskému zavděčí, neboť spojením takovým i měšťané i sedláci získají.

Slova p. sp. o vychování jsou rovněž tak včasná. Pravda jest, že rolník náš ze všech stavů snad nejméně připravován a cvičen bývá ke svému povolání. Což mohou nynější naše venkovské školy přispěti ke vzdělání rolníka? Škol rolnických bychom arci tak potřebovali jako průmyslních, a jako vůbec jiných všech dobrých škol.

I ta nynější velice škodná přeplněnost vyšších škol, ta česká vykřičená studentská povodeň a záplava, a následkem jejím dvacetiletè praktikování a zaauskultantěnost všech ouřadů, to všechno vyplývá jen z hříšné nevážnosti a křivdy, ve které posud stav selský držán byl. Což divu, že otec všemožně se snaží, aby děti jeho sproštěni byli týrání a ponížení, jakého zažil on? Přesvědčiv se ze vlastní bolestné zkušenosti, jak lehce někteří stavové (nechceme je jmenovati, avšak si je každý snadně pomyslí) od sedláka všeho nabývají, touží po tom, aby též i jeho synové bráti mohli a dávati nemusili. Tuť pak naše i tak příliš četná gymnasia (polovice, ba třetina by také postačila) přecpávají se žáky schopnými i neschopnými. Každý ví, jak snadno jest na našich gymnasiích i beze všech schopností a beze vší pilnosti dále studovati: a což z toho konečně pojde? Hojnost studovaných nadutých nevzdělanců a nedůstatek schopných učených lidí. Kdyby se při vstupování do gymnasium přísný výbor činil (nynější přístupní zkouška je

pouhá jen formálnost) a vůbec v prvních letech přísně pokračovalo, měli bychom méně studentů a za to dobré, a znamenitě by se zmenšil počet lidí k ničemu neschopných, kteří však se ale o všechny úřady ucházejí. Toť jest patrno a každému ze zkušenosti známo, že by se naši studovaní lidé, kdyby skrze službu zaopatření nedošli, svými nabytými vědomostmi nikterak neuživili.

Co praví spis. v druhé kapitole o všelikých zlých následcích nevčasného odstupování selských gruntů, již také p. Hušek[1]) v předešlém ročníku Pražských Novin dosti obšírně vyobrazil a oboje představení srovnávají se, což úplně svědčí o pravdě. Poněvadž hlavní původ jest služba vojenská, které se lid (poněkud ne bez příčiny) bojí, bylo by ovšem nejlépe, kdyby se ještě na méně let[2]) obmeziti mohla, pak ale zhola každý syn rolnický bez výminky odvésti musel. Několik let pod dobrou a přísnou dohlídkou s dobrým příkladem okolo sebe pobýti ve větších městech a cvičiti i tělo i duši, nebylo by snad nikomu na škodu. Školy vojenské, které již nyní zavedeny jsou, ještě více by se zdokonaliti mohly tím, že by i mnoho literně vzdělaných mladíků zároveň sloužilo, kteří by ostatní vyučovati mohli, jako se nyní děje. Zároveň by se službou vojenskou rozličnì stavové posud oddělení

[1]) J. Host. Hušek: Z domácího života v jižní části Kouřimského kraje. Pražské Noviny 1846. S. 381 ad.

[2]) Před r. 1848 služba vojenská byla osmiletá. V návrhu žádostí pražských pro schůzi v lázních svatováclavských v Praze dne 11. března r. 1848 od Dr. Braunera vypracovaném se žádalo: »bezvýminečná závaznost k stavu vojenskému losováním a co možná nic delší než 4letou službou«.

přátelsky sblížili, z čeho by pro všeobecnost jen dobré následky vznikati musely. Pak by také selský synek, nabyv leckde zkušenosti a obratnosti, mnohem lépe k samostatnosti co hospodář se hodil a nedal by se jako nyní často od leckterého lehkomyslného člověka zastrašiti písemnostmi a šiditi. Vůbec by se mohlo ústavu vojenského výborně použíti pro dobro obecné, pro vzdělání lidu a vštípení v nich pravého občanského ducha.

Dále jedná v II. hlavě p. spis. o manželství neusedlých obyvatelů venkovských, a vykládaje zlé následky sňatků lidí chudých k práci neschopných neb lehkomyslných, k tomu radí, aby se tak lehce neudělovalo povolení k sňatku. [1]) Avšak se nám zdá, že při všech snad škodných následcích takových sňatků není přece radno svobodu osobní i tu obmezovati, zvláště když považíme, jak se i nyní moci k povolení sňatků od mnohých úředníků zle užívá, považujících tuto moc svou co studnici hojnou nedovolených příjmů. V dobře zřízené zemi, zvláště není-li příliš přeplněna obyvateli (což se o naší vlasti říci nemůže) může se ovšem každý, kdo pracovati chce, slušně uživiti, aneb se aspoň k tomu hleděti má, by se uživiti mohl. Zajisté může chudý venkovský nádeník poctivěji rodinu svou uživiti, než ve hlavním městě úředník s 350 zl. stř. roční služby [2]) a který

[1]) Zákonem se žádalo k vstoupení v stav manželský, aby snoubenci odbyli zkoušku u farního úřadu a vyzvedli si u úřadu vrchnostenského lístek svolovací.

[2]) 350 zl. stř. = 735 korun.

k tomu i ráno i odpoledne v kanceláři seděti musí, a tudy si kromě služby ničehož vydělati nemůže.

Zlepšení škol jest hlavní prostředek proti zlým následkům sňatků chudých: má se duch každého potud vzdělati a otevříti, aby rady věděl, aby neseděl ve své vsi jako hlemýžď u skořábky, nýbrž aby si uměl nalézti práci a výdělek. Jestli se u nás čeho nedostává, nedostává se jistě dobrých dělníků (a to v každém ohledu i vyšších i nižších), práce jest všude dosti. Což jest platno člověku, umět trochu slabikovat a malovat písmeny, když ani neví, nač by se toho užiti mohlo, když ani na dvě míle okolo sebe nezná vlast svou a svět okolo sebe? Všeliké zamezování sňatků by jediné prospěšno bylo při lidech lehkomyslných, lehkomyslní lidé ale i bez sňatku budou míti nemanželské děti, a jelikož se jen proto sňatek zamezuje, aby se chudých dětí nemnožilo, viděti již patrně, že prostředek takový není na plat.

Všelikého povšímnutí hodno jest, co p. spis. vypravuje o dítkách, nalezencích z Pražské porodnice na venkov do vychovávání dávaných; mnohá a strašná zneužívání odkrývá nám tuto. Kýž by si slov jeho všichni ti povšímnuli, kteří ve věci této jakéhokoli buď ouředního neb neouředního vplyvu mají.

O dělení gruntů selských (v III. hlavě) podává p. spisov. odůvodněné mínění své, že by se zvláště v některých krajích ani zákonně povolená nejmenší (40měrová) velikost gruntů při dělení připouštěti neměla, a že by vůbec prospěšněji bylo, chalupnické živnosti zřizovati, jejichž majitelové se kromě polností ještě řemeslem přiživují, než takové malé selské grunty

nepostačují k tomu, aby ouplnou dobrou výživu četné rodině poskytovaly. Jest sice v tom ohledu rozličné mínění mezi rozličnými stranami: my však zjevně se prohlašujeme, že vůbec majoraty (nejen u šlechty, nýbrž i mezi jinými stavy) za věc velmi prospěšnou uznáváme, totiž ústavy takové, kde jen syn celou usedlost dědí a ostatní jiným způsobem zaopatřeni bývají. Zůstane-li nyní mnoho velikých selských gruntů nerozdělených, můžeme se časem svým, až selskému stavu vůbec větší neodvislost, větší vzdělání a větší samovážnost i vážnost u jiných nastane, dočkati ve vlasti své nejjadrnějšího stavu »kmetského«, stavu prostředních hospodářů, kteří posud ještě v každé zemi mezi nejšťastnější, nejmravnější a nejužitečnější občany náleží: kteří nejsouce tak bohatí, aby nic sami nepracujíce z cizých mozolů jen živi byli a hýřili, přece tolik jistého nezahubitelného jmění mají, že od nikoho odvislí nejsouce, samostatně žíti mohou, nejsouce ničí sluhové leda zákonů, a kteří netíženi klopotami vezdejšího chleba duch svůj výše povznésti a stav svůj, role, hospodářství atd. zdokonalovati mohou, kdežto majitelé skrovničkých usedlostí sotva že životem se protlukou a jak říkáme z ruky do huby žíti musí.

Co p. spis. od 48 až 202 str. o rozličných podrobnostech venkovského hospodářství buď neschvaluje, neb navrhuje, neb osvětluje, jest sice všechno velmi důležité a povšímnutí hodné, zavedlo však by nás příliš daleko, kdybychom o každém jednotlivém odvětví jenom dosti málo promluviti chtěli. Zůstavujíce si tedy pro budoucí čas zmínku o některé z těchto

hospodářských záležitostí přejdeme zrovna k hlavě VI. o záležitostech obecních.

Hned z počátku pojednání svého o záležitostech obecních vede p. spisovatel stížnost na to, že mnoho jmění obecního během času obcím odcizeno jest, a udává pak nejvhodnější prostředky, jakými by se i nynější jmění obecní na vždy pojistiti, i ztracené, pokud provésti možná, opět navrátiti mohlo. Přede vším jiným ale navrhuje založení obecních gruntovních knih. — Že však obecní jmění a tím i vůbec důstojnost našich obcí jak městských tak vesnických (na velikou škodu celé vlasti) tak hluboce klesla a klesá, příčinou toho jest malá vzdělanost vůbec a tudy vzniklá nedbalost o věci, jak říkáme, zrovna nosu se netýkající. Měšťan náš neb vesničan dost málo dbává o vlastní záležitosti své, nadtoť by ještě měl o obec péči míti. Ať obecní jmění zahyne, ať nenese nic, ať si ním vládne kdo právě chuti má — toť jsou paprsky našeho světla občanského. V jiných zemích máme příklady, že se jednotlivé obce dobrým hospodařením s obecním jměním konečně i z poddanosti úplně vykoupily z výnosu jmění obecního, jak jmenovitě v uherských novinách častěji čítáváme. U nás dbáváme každý obyčejně jen o sebe, nic o všeobecnost, z čeho pak přirozený následek bývá, že i všeobecnost i jednotlivci zkráceni bývají. Stará jest již pravda, že spojené síly více mohou a však ku podivu, že se dle této pravdy člověk jednati naučí jenom na znamenitém stupni vzdělanosti. Jenom národové vysoce vzdělaní umějí užívati výhod spolků a sjednocených sil.

Netečnost v obecních záležitostech u nás dosáhla

jistě stupně nejvyššího (čí vinou, nemůžeme zde vykládati). Na příklad bych zde mohl uvésti jedno město královské, kdybych se sám za ně nestyděl. Magistrát tamnější sestaven jest z tří radních, zkoušeného a z dvou nezkoušených, kteréžto dva si město samo volí. Z toho tedy patrno, že by toto město vlastně samo záležitosti své říditi mohlo. Neboť nezkoušení dva radové vždy mají, když stejného mínění jsou, většinu hlasů a dle jejich náhledů se tedy v obci vládne: jelikož je ale měšťané sami volí, mohli by si vždy takové muže vybrati, o jejichž dobrém, rázném, nezištném smýšlení a zkušenosti přesvědčeni jsou. A učinili to měšťané tohoto králov. města? — Když je purkmistr svolal v neděli na volení, šla většina z nich raději za město — na pivo; a radní vyvolen jest od malého počtu přítomných, kdežto pak velmi lehce možná jest několika získanými hlasy i bez schopností vyvolenu býti. Též tak děje se i při volení representantů: nevolí se za representanty a raddy mužové zkušení, jadrní, ale obyčejně jistí patriciové, t. j. synkové bohatších měšťanů, studovavší s nepatrným prospěchem několik latinských škol, z kterých jim ale již jen upomínka studentství v hlavě zůstala s nechutí k řemeslu a s opovržením všeliké živnosti. Tito nemajíce v ničem pražádné zkušenosti, neumějíce nic než utráceti a luxus ve městě svém zvýšovati, tito mají horlivě dbát o celou obec? — Neumějíce sami vydělávati a jměním svým vládnouti, sami o sebe se starati, mají se starati o celou obec? U zkoušených radních a purkmistrů, jakožto obyčejně jinde rodilých a po několika létech jinam opět naznačených, nemůže

se obyčejně taková pečlivost o obec hledati, jako u domácích, kteří pro potomky své hospodaří se jměním předků svých.

Takto nesmýšleli předkové naši, a proto kvetly obce, i jednotlivci dobře se měli: města naše snad nikdy již nedosáhnou toho stupně, na kterém před časy stávala. Ovšem jim v novějších dobách odňato jest municipální samořízení,[1]) a však by aspoň všeho svědomitě a horlivě si hleděti měli měšťané, co jim posavad zůstaveno jest.

Ve vesnických obcích mnohem více shledáme místy pečlivosti o obecní záležitosti než ve městech, jenom kdyby se venkovanům našim více vzdělání dostávalo, než jim naše ubohé trivialky podati mohou.

Zvláště o jmění obecném vesnickém platí spravedlivá stížnost p. spisovatele, že jim během času mnoho ztraceno jest, co se obyčejně vrchnosti, někdy i jednotlivcům jiným do rukou dostává. Tu obracíme pozornost všech takových obcí a mužů v nich o dobro obecní pečlivých na poznamenání p. spisovatele na str. 211:

že 31. prosince 1851 sběhne lhůta let k nabytí a ztracení práva (40letá proti obcím a společnostem, od té doby zůstane již každé tomu, kdo po těch 40 let v držení byl) a pak přestanou již všeliká, byť i spravedlivá práva, neučiní-li se mezi tím časem buď žaloba právní, aneb nebude-li jměním vládnout mezi tím časem sama ona oprávněná obec. Pročež dbáti o to mají obce a ti, jimž vedení obecních zále-

[1]) R. 1834 dostala se věnná města pod správu gubernia a úřadu podkomořského.

žitostí svěřeno jest, aby snad malou dbalostí svou práva spravedlivého dokonce a na vždy zbavena nebyla obec.

Radě p. spis., kterak by se obecního jmění prospěšně užívati mělo, zavrhuje ten spůsob užívání, když se na něm emphiteutické [1]) domky bez polí postaví, poněvadž takoví nájemníci nemajíce často ani čím by nájem zaplatili, obci více na škodu bývají. O veřejných obecních cestách (ne silnicích) lituje p. spis., že tak často úplně bez dohlídky zanedbány jsou, a ani ustanovenou zákonem 4 sáhovou šířku nemají, byvše uorány od sousedních hospodářů. Opravdu se musíme vyznati, že naše špatné, jamovité, kamenité atd. cesty veřejné, které se více k tomu býti zdají, aby se na nich schopnost a umělost vozkova projeviti mohla, než k rychlé aneb pohodlné jízdě s nákladem, že jsou tyto cesty naše nejbolestnějším důkazem neprocitlého ještě u nás ducha občanského. Každý jen všechno dělá pro sebe, a co veřejného jest, za cizé považuje a ne za své. Kdyby náš hospodář desetkrát na cestě své zvrátil a vůz potloukl, přece se ji opraviti váhá, snad jen pouze proto, že by také ještě jiný kromě něho pohodlí tohoto užíval! Kdy asi zavane i k nám rozumné obecní smýšlení, dle kterého člověk nahlídne, že i to, co pro jiné a pro potomstvo učinil, přece i jemu samému i prospěchu podá aneb aspoň ke cti poslouží.

Co se pachtu veřejných obecních stavení dotýče, a podvodů rozličných při tom (jak každému známo), tu bychom opět musili opakovati právě řečené o ne-

[1]) Právo emfyteutické čili zákupní jest název pro dědičné držení a užívání statků městských a selských. Vykupem pozemků právo emfyteutické proměnilo se časem v právo vlastnické.

dostatku citu pro obecní dobro. P. spis. neschvaluje dosavadní při tom tak zvanou lásku, kdežto občané zdarma práci konají, při čem arci nepořádek panuje. Co se tak zvaných radnic (rathousů) v malých poddaných místech dotýče, vytýká p. spis. i to, že příliš veliké bývají s mnohými zcela nepotřebnými částěmi, a že se tudy na stavbu zbytečně mnoho vyplýtvá obecního jmění, kterého by se jinak mnohem lépe pro obec užiti mohlo.

Obecní kovárny radí p. spis. prodati a kovářství jako ostatní řemesla volné konkurenci zůstaviti. Naopak ale pastoušky aby obecní zůstaly, s kterými p. spis. ústav zvláště užitečný veřejných zkoušených obecních pastýřů spojiti radí (v V. odděl.), kterým by nejen všechny škody od dobytka na polích činěné zamezeny byly, nýbrž i o dobytek lepší a rozumnější péče se vedla než dosavade.

Strany pachtu obecních polností odkrývá p. spis. mnohé při tom obyčejné podvody, zameziti se však nemohou opět jinak než opatrností a dbalostí obce samé a těch, jimž řízení svěřeno jest. O lukách obecních myslí p. spis., aby se raději již prodávaly každoročně výnosy jejich, avšak s dohlídkou dobrou, která by je dílem vypásti nedala, dílem sama nevypásla.

Stížnosti na nesmírné hubení a vymýtování lesů v Čechách jsou velmi časté, ale jak se zdá zcela nadarmo. Každý nahlíží ovšem, že jest potomstvu škodlivo bezlesí ve vlasti naší, ale každý také dobře uměje počítati ví, že jest výnosněji na okamžik poraziti lesy a zpeněžiti, než nechati je pro ozdobu krajiny a pro potomstvo státi. Obyčejně na všech panstvích velmi

dobře mívají zavedený řád lesní, vypočtěno jest dosti vědecky a znalecky, jak mnoho se ročně porážeti má, aby se na věčné časy vystačilo: ale jakmile nastane v pokladnici panské suchota, ihned se jí obětuje kus lesu třeba proti všemu přesvědčení. P. spis. především jenom obecní lesy na zřeteli maje dosti obšírně o této důležité části obecního hospodářství rady své a mínění pronáší. Co hlavní příčinu špatného hospodaření s lesy udává tu, že z obecních lesů sousedé daně platí, kdežto by je obec sama zapravovati měla.

Nastává nyní velmi životní otázka n a č a j a k se obecní jmění nakládati má, a kdo ním vlastně vládne?

Rozum zdravý ovšem lehkou na to najde odpověď, ale nesouhlasila by snad s dosavadní praxí. P. spis. udávaje mnohá zneužívání obecního jmění k oučelům neslušným, naznačuje oučel jmění obecního na taková vydání, která nenáležíce do oboru žádné jiné veřejné pokladnice, veškeré obci k prospěchu jsou a která také veškerá obec za taková uznala. Již v těchto slovech obsažena jest ona hlavní zásada, že obec sama určovati si má, jak svého obecního jmění užívati chce (když uzná totiž svůj prospěch).

Sama vys. slav. správa zemská pronesla o tom nařízením od 14. pros. 1844. č. 71186 »že jmění obecní náleží opravdu obci a proto se má vplyv ouřadů vrchnostenských a politických obmeziti jenom na dohlídku, přiměřeně-li a svědomitě se ho užívá, do oučtování samého, aby se ale tito ouřadové do oučtů samých nemíchali.« P. spis. souměrně s tímto nařízením udává hlavní vydání obecní takto: 1. daně z obecních statků; 2. na obecní pastoušky, pazderny, pekárny a školky

štěpné; 3. na býky a hřebce obecní; 4. naznačená ročně část na opravování a zřizování návsí, cest a mostů, luk, lesů a sadů; 5., 6., 7. plat obecních pastýřů a hajných; 8. odměny rychtářů za dny v záležitostech obecních ztrávené atd. (Kominíci by se prý měli platiti z důchodu celého panství). Především ale zapotřebí jest dobrých zástupců (representace) obecních, které p. spis. dělí na určující a výkonné. Určující zástupcové, totiž volený ode všech sousedů výbor, naznačují, jak se obecním jměním vládnouti má, a výkonný zástupce, též od celé obce volený rychtář, vykonává jen to, co oni určili. Tímto způsobem, kdyby zaveden byl, arci by sama obec svým jměním vládla dle vůle své. Pak by také zajisté zkvétalo nejen jmění obecní, nýbrž i obce samy a to ve všelikých ohledech: neboť se dosavadní netečnost a nevšímavost v záležitostech občanských hlavně tomu také připočísti musí, že jsou obce příliš pod poručenství ouřadů postaveny. Uvázaný člověk ovšem nic zlého činiti nemůže, ale — také nic dobrého.

Co nejkrásnější a nejužitečnější oučel, na který by se obecního jmění šetřiti nemělo, udává p. spis. zřízení hospodářských škol, ve kterých by se po zkončené trivialce [1]) mládež teprva něčemu pro život naučila. O této věci zůstavujeme si budoucně obšírněji a snad častokrát ještě pojednati, než tyto školy opravdu zřízeny budou.

Konečně ještě udává nejlepší spůsob, kterak by se oučty obecní vésti měly, a radí obcím, aby si

[1]) Viz poznámku na str. 6.

dohromady několik zvláštního svého úředníka k tomu účelu platily.

Tímto se tedy loučíme prozatím od knihy první svého způsobu u nás: p. spis. má zajisté především tu zásluhu, že první obrátil zřetel svůj na stav lidu selského v naší vlasti a pouze z vlastní zkušenosti své podal hojnost dobrých náhledů, dle nichž by se byt lidu vesnického zlepšiti a ušlechtiti mohl. Zapotřebí bude nyní jenom, aby i skutečně dobré mínění jeho v životě a v praxi se zachovávalo. Neboť což na plat, míti ovšem krásně a jadrně psané knihy, nechováme-li se dle nich opravdu. Přejeme tedy, aby co nejdříve praktické následky, ovoce knihy této v nás dozrály, v čem zajisté i pan spisovatel stejného s námi jest mínění a přání.

H. B.

Počátek referátu Havlíčkova o knize »Böhmische Bauernzustände« nelíbil se Dr. F. A. Braunerovi, tak že tento, dříve ještě než-li byl celý referát Havlíčkův veřejnosti tiskem odevzdán, ohradil se v Květech z 13. února r. 1847 čís. 19., str. 75.—76. proti způsobu referování Havlíčkem takto:

POZNAMENÁNÍ SPISOVATELE DÍLA »O ZÁLEŽITOSTECH STAVU SELSKÉHO V ČECHÁCH« (BÖHMISCHE BAUERNZUSTÄNDE) NA ČLÁNEK REFERENTA O TÉMŽ SPISU V PRAŽSKÝCH NOVINÁCH ČESKÝCH Č. 10.

Uznávaje zouplna právo každého posuzovatele k svobodnému projevení mínění vlastního, i když zásadám posuzovaného díla zcela se příčí, přidávám přece k tomu tu výminku, aby posuzovatel zcela stanoviště spisovatele pojal, a věc — která odporuje — tak podal, jak ji spisovatel podává a odůvodňuje. To však v referátu o zmíněném díle v č. 10. Novin Pražských zcela nenacházím, a poněvadž každému, kdo Noviny české čte, moje v jazyku německém psané dílo do rukou se nedostane, mně však valně na tom záleží, aby i pouze české obecenstvo, jehož záležitosti právě a hlavně na zřeteli mám, zvědělo, jak o nich smýšlím a veřejně jsem se prohlásil: i přinucena se vidím, proti námitkám mně v onom článku učiněným mínění své obrániti.

Praví p. referent, že v hlavě II. díla svého o manželství neusedlých obyvatelů venkovských jednaje k tomu radím, aby se jim tak lehce povolení k sňatkům neudělovalo, a staví proti tomu, že radno není svobodu osobní i při všech zlých následcích takových sňatků obmezovati, z příčin:

1. poněvadž mnozí úředníci té moci, povolení ke sňatku dáti neb odepříti, by zle a k svému zisku jen užívali;

2. v dobře zřízené i ne příliš zalidněné zemi, jako posud Čechy jsou, každý, kdo pracovati chce, uživiti se může a

3. poněvadž lidé lehkomyslní, při nichž by — jak p. referent sám přiznává — jediné obmezení sňatku prospěšným býti mohlo, i mimo sňatek děti splodí, a tedy ono obmezení, jakožto prostředek proti množení se chudého lidu, nic platno by nebylo.

Z toho čtenář, neznaje posouzené dílo, souditi musí, že jsem já onen poměr manželských sňatků mezi lidem venkovským hloub nepojal, než jak asi stačí onen, v majetnějším obyvatelstvu venkovském naskrze rozšířený nářek: »že každý h—k povolení ke sňatku dostane, a toho že by páni dopouštěti neměli.« — Na místě všeho rozkládání uvedu vlastní svá slova, jimiž jsem se pronesl o tom na str. 19. a 20. svého díla.

»I sňatky manželské mezi lidem neusedlým na venku jsou nad míru důležité pro blaho stavu s e l s k é h o vůbec. Rozmnožování se samostatných rodin považujeme za důkaz rozkvětu a zrůstajícího blaha v obcích (státech), a to vším právem při státech nových (ku př. v Americe), které v prvním rozvinutí stojí, neb také po dlouhých všeobecných nesnázích, válkách, vnitřních bouřích a j.; v čas dlouhého míru však a v státech, jenž na vyšším stupni vyvinutosti již stojí, jest množení se rodin tenkráte jen potěšitelné, když všeobecně a ve všech třídách obyvatelstva v stejném poměru se děje. Nerovnost toho zrůstání v stavu prostředním a v nejnižších třídách obyvatelstva jest vždy jen úkaz nepříznivý, jehož příčinou neduživost jistých hlavních částek veřejného organismu jest. Právě jak v stavu selském při usedlých pona-

vržené obmezení sňatku na čas potřebným státi se může [1]), rovně tak i při lidu venkovském ze třídy neusedlých může to býti výhodné, toliko způsobem jiným. Při usedlých totiž by měly sňatky na dospělejší stáří, při neusedlých pak vůbec obmezeny býti.

Ženiť se v nižších třídách na venku lidé, kteří nejen poctivé výživy nemají, ale ani jaké také schopnosti k tomu. — Mrzáci, neduživci, poběhlíci žení se na venkově pouze pro pohodlí, aby totiž z věna, které si nevěsta ve službě uspořila, jen několik neděl lépe žíti mohli, s takovou smělostí a resignací, jakou jen z přesvědčení nabyti mohou, že v nejhorší případnosti, bez dalšího závazku opět do stavu své prvotní svobody vstoupí. Takových manželů nacházíme hojnost na venku a věru! zřídka kdy muže neženatého najdeme, který znak úplné neschopnosti k vykonávání obtížných povinností manželských takořka na čele vyrytý má. Z takovýchto sňatků pochází ona žebrota, jenž obléhá naše silnice, trhy a veřejné procházky — takové sňatky plodí nám šejdíře a zloděje, kteří bezpečnosti veřejného obchodu škodí — vezdejší trapiče a nezvané hosti usedlých měšťanů a rolníků, osady trestnic, jichžto rodiče sedlák živiti musí v jisté naději, že děti jejich, když vykonají řadu zkušeností rodičů svých, do své otčiny se navrátí, aby rovně od sedláka doživeni byli.

Ovšem že i lidem zcela chudým volno býti musí v sňatek manželský vstoupiti, proto že rodina spojenými silami i prací nádennickou dostatečně uživiti se může, a právě rodiny takové velmi potřebnou a důležitou třídu lidí sloužících nám poskytují. A však by proto přece na schopnost k počestné výživě, na dostatečnost tělesní a na jistý stupeň duševní vzdělanosti a počestnosti více hleděti se mělo, a to již dle zákonů stávajících, jenž přikazují, že snoubenci od duchovních pastýřů zkoušeni býti a při ouřadech ohlásiti se musejí (lid to jmenuje zadání o cedulku). Jak ale se tento zákon zachovává?

[1]) Důvodné příčiny toho uvedeny jsou na str. 15—18.

Každý, kdokoli se přihlásí, ihned to obdrží, a jestliže komu povolení neb vysvědčení to z dobrých příčin se odepře, tu žije s nevěstou svou mimo sňatek, splodí děti a pak ještě vyzýván bývá k oddání se. Ovšem že takto splozeným dítkám jak říkáme »poctivé jméno« se získá; kdyby však takoví snoubenci k sňatku žádné naděje neměli, nebyly by i ženské takovým ženichům, kteří beztoho nic závodného do sebe nemají, tak snadno povolny, a onen škandál (souložnictví) by zajisté řidším se stal. Některé pády výminečné však jsou příliš nepatrné proti všemu tak zlému, jenž ze svobody sňatků takových pro blaho všeobecné vyplývá.«

Totoť jsou slova má vlastní, a již sama o sobě, mimo souvislost s ostatní částí II. hlavy řečeného díla, postačí k přesvědčení, že jsem se nepronesl o této věci tak jalově, jak by se podle důvodů p. referenta proti mně užívaných zdáti muselo, které důvody, alespoň druhý a třetí, ode mne samého náležitě uváženy jsou. Co se pak prvního důvodu týče, připomínám p. referentovi, že by vůbec nehrubě dobře bylo, zákony osobní svobodu obmezující proto rušiti, poněvadž k vykonávání jich moci ouřední třeba a této moci i zle užívati se dá. Proti tomu jsou prostředky jiné a velmi snadné, o nichž však v díle svém nejednám. Ostatně právě tu nejméně se báti jest onoho zlého užívání, poněvadž tu o sňatcích zcela chudých obyvatelů jednám, a samo se rozumí, že kdo sám nic nemá i nic dáti nemůže. Zavrhujíc p. referent prostředky ode mne udané (a spolu zákonní) ponavrhuje zlepšení škol za hlavní prostředek proti zlým následkům těmto, a na nedostatek praktičnosti posavádního školního cvičení naráží. Tu by se opět zdáti mohlo, že jsem já prostředek ten zcela pominul a snad ani tolik o něm neřekl, co zde p. referent sám o tom praví. — Než právě naopak to jest. Celé mé dílo vlastně jedná o potřebě praktičného národního vzdělání, a právě hlava IV. mého díla o poměrech hospodářských v šesteru oddělení, totiž: *a)* o rolnictví, *b)* o lučním hospodářství, *c)* o zahradnictví, *d)* o lesním hospodářství, *e)* o chování dobytka,

f) o promyslu a obchodu hospodářském nevyhnutelnou potřebnost praktičných národních škol ve všech případnostech povolání rolníkova a vůbec celé masy národa provádí, aby to nebylo jen pouhou všeobecnou deklamací, které veliká třída lidí odporovati uvykla tím důvodem: že sedlák nepotřebuje býti vzdělaným člověkem, jen když poslušným poddaným a dobrým hospodářem býti umí. Dokázal-li jsem já naproti tomu — a to jsem dokázal — že sedlák role, luka, zahrady, lesy a dobytek náležitě spravovati, hospodářský promysl a obchod prospěšně vésti nikterak nemůže a nedovede, jestli se mu náležitého praktičného učení z mládí nepodá, jest to právě hlavní a snad jednou zásluhou mého díla, a nepochopuji, jak právě p. referent, jestli vůbec užitečnost celého díla uznává — čehož důkazy podal — všecko to a tak mlčením opominul, jako bych já jen vady a zlé zvyky při hospodářství byl vytýkal, o školách a národním vzdělání ale ani zmínku nebyl učinil.

Přál bych, ne sobě, ale všeobecnému prospěchu národnímu, jež upřímně a poctivě jsem zastával, aby právě tyto od p. referenta zcela mlčením opominuté hlavní částky mého díla mezi Čechy posuzovatele našly, který by buď důvodně náhledy mé opravil, aneb jsou-li pravé a dobré, k nim ze své zkušenosti co náleží přidal a tím k praktičné prostonárodní literatuře — již posud nemáme a přece nade všecko potřebujeme — dráhu razil. Máměť básní, románů, novel, povídek, gramatik, pravopisů i učených kněh, na něž bychom si beze škody dosti dlouho ještě posečkati mohli, hojnost, o hospodářství, národním promyslu a obchodu, o správách a záležitostech veřejného a pospolitého života, o sterých stránkách a poměrech jeho však posud nemáme nic, a tak právě v onom živlu, v němž jediné naděje a síla budoucnosti naší zakotveno jest, chudnem a hynem. Hic rhodus!

Ještě v něčem proti zdání p. referenta zachrániti se musím. Narážení mé proti dělení selských gruntů on bez uvedení důvodů mých v ten smysl vykládá, jakobych i já

s p. refentem majoraty zastával. Tomu zcela odpírám a jist jsem, že pozorný čtenář mého díla ani slova v něm nenajde, jenž by se tak vyložiti dalo, pakli jen ví, co vlastně majoraty jsou. Majorat (vlastně fedeicommis) jest totiž majetnost všech členů jisté rodiny na věčné časy, z které vždy jeden toliko člen, buď nejbližší pokrevností zakladateli neb poslednímu držiteli majoratu neb nejstarší ze všech postoupníků (tu se to nazývá seniorat) statku doživotně užívá, jej však ani prodati ani rozděliti, ani změniti, aniž pak přes třetinu ceny zadlužiti nesmí. Jest tedy pán majoratu ne vlastníkem, ale pouze uživatelem statku. Sedlák však jest ouplným vlastníkem svého gruntu a může jej volně prodati, jak se mu líbí změniti a zadlužiti, jediné rozděliti bez povolení vyššího jej nesmí. Tu máme tedy znamenitý rozdíl mezi majoraty a usedlostmi selskými, jehož nejčelnější výsledek ten jest, že: cokoli sedlák na svém gruntě podnikne a změní zcela jemu náleží, že grunt kterémukoli z dětí svých odkázati a postoupiti může, a že, když špatným hospodářem jest, statek se mu prodá a opět v ruce lepšího hospodáře přijde. Ze všech důvodů mých proti dělení selských gruntů tedy ani jediný na majoraty upotřebiti se nedá. Připomínám tedy p. referentovi, aby — jestli dále ještě pokračovati bude —

1. náhledy mé tak podal, jak v pravdě dány jsou, a
2. aby náhledy vlastní od těch, které posuzuje, přísněji děliti neopominul.

Tak jen i mně — třeba mi odporoval — i dobré věci zároveň prospěšným býti může.

Dr Brauner.

Na ohrazení Dra Braunera odpověděl Havlíček, dříve než-li byl celý jeho referát ukončen, článkem v Pražských Novinách z 18. února r. 1847. Č. 14. S. 55:

SPIS DRA. BRAUNERA O NAŠICH SELSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH.

O spravedlnění. Ve Květech č. 19. stojí jakýsi spůsob protestace proti referatu o této knize zde v novinách. My přede vším vyznávajíce zřejmě naše jen slabé schopnosti k důkladnému posouzení celé knihy o tolikeronásobních záležitostech jednající, a chtějíce se zároveň vyhnout pouhým jalovým všeobecným pochvalám díla, chtěli jsme, jak též hned z počátku praveno, obrátiti jen pozornost obecenstva na tuto velmi užitečnou knihu. A to jsme dle svého přesvědčení svým obyčejem konali, pronášejíce zároveň vedle mínění p. spisovatele i svůj soud o věcech tam obsažených neb jim podobných, myslíce že i p. Dr. Braunerovi co spisovateli takové knihy hlavně na tom záležeti musí, aby se v národu o věcech těchto přemýšlelo. — Co se sňatků neusedlých týče, i nyní tvrdíme, že jest mínění p. spis. o nich neliberální, což i ze samého citátu své knihy ve Květech

dokázal lépe než my. Stát může obmeziti ženění zákony výslovnými ku př. mrzák ať se nežení, ať se žení lidé v tom neb onom roku atd., ale zůstaviti ouředníkům právo a moc, aby oni snad z milosti a dle uznání spoluobčanům svým (jako páni otrokům) povolení ke sňatku, k nejdůležitějšímu kroku, udělovali, jest neslušno Ať nenamítá p. spis., že chudý nic dáti nemůže ouředníku: však víme, že i chudý často za rozličné maličkosti, které konati zdarma svatá a první povinnost ouředníků jest, rozličné běhání a práce podstoupiti musí. A kolikráte se mu řekne: »až zejtra«, poněvadž dnes pan vrchní s několika známými kouří a ještě po obědě černou kávu nevypil! —

Co se majorátů týče, doufáme, že p. spis. věří, že redakce Pražských Novin tak dobře ví, co jsou majoraty, jako každý jiný, kdo po čtyry léta co řádný oud cechu na juristské bály chodil. Hlavní věc u majorátu není spůsob dědění, nýbrž nedělitelnost: na tom státu velmi málo záleží, Petr-li neb Pavel sedí na panství těch neb oněch, nýbrž o to běží, aby panství vždy pohromadě zůstala. Výslovně stojí psáno, že redakce Novin (a ne p. Dr. Brauner) si váží majorátu (t. j. nedělitelnosti některých usedlostí, jiné ať zůstanou volné), a p. spis. jen potud se poněkud k mínění našemu chýlí, že zapotřebí uznává, aby se selské statky příliš nedělily.

Že jsme však důležitý prostředek knihy zcela přeskočili, stalo se proto, aby nynější zpráva o knize příliš nevzrostla, a poněvadž snadno bude i budoucně ve zvláštních článcích na jednotlivé tam podané zkušenosti hospodářské pozornost obecenstva obrátiti. Nikoli

jsme však tím nechtěli projeviti nějaké znevažování oddělení tohoto, pro krajany naše velmi užitečného. Srovnáváme se dokonce s p. spis. v tom, že literatura naše hlavně na spisy praktické nedostatek trpí, při tom si ale přece přáti musíme ještě více a lepších knih poetických a belletristických, než posud máme.

11. ZŘÍZENÍ ČESKÉ JEDNOTY PRŮMYSLOVÉ.

(Pražské Noviny z 9. a 13. května r. 1847 č. 36. a 37. S. 164 až 165. 169—170.)

Na počátku tohoto století objevily se v Čechách snahy povznášeti a k rozkvětu přiváděti rodící se průmysl domácí. Snahy ty projevovaly se především pořádáním průmyslových výstav. Prvá výstava toho druhu byla v Čechách uspořádána roku 1828, po ní přišly průmyslové výstavy jiné. S úspěchem zvláště potkala se výstava r. 1831. Výstavní výbor této výstavy stal se jádrem k vzniknutí České Jednoty Průmyslové. Myšlénku, aby byla zřízena česká Jednota Průmyslová, vyslovili členové výstavního výboru hr. Dietrichstein a Neumann, o uskutečnění myšlénky se přičinil hrabě Karel Chotek. Hrabě Dietrichstein vypracoval Jednotě její první stanovy, hr. Chotek stanovám těm zjednal schválení. Spolek, jehož jméno bylo »Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách«, ustavil se dne 1. března r. 1833. Ustanovený spolek přijal od výboru výstavního jeho funkce, práva i jmění a započal slibně pracovati; zakládal průmyslové školy, zřídil knihovnu veřejně přístupnou, rozdával cestovní stipendia, podporoval literární snahy čelící k povznesení českého průmyslu, pořádal výstavky, staral se o továrenské zákonodárství, měl péči o komunikaci atd. atd. Aby činnost Jednoty mohla ještě více rozkvétati, byly dle návrhu 18. dubna r. 1841 učiněného stanovy změněny. Změnám dostalo se schválení dne 23. září r. 1843. (Geschichte des Vereins

zur Ermunterung des Gewerbsgeistes in Böhmen, herausgegeben bei Gelegenheit der Feier seines 25jährigen Bestandes am 7. März 1858. Prag 1858.)

Havlíček náležel k horlivým fedrovatelům snah české Jednoty Průmyslové a velice často v Pražských Novinách popřával článkům o Jednotě místa.

Jednota Průmyslová získala si za posledních dob působením svým zvláštní pozornost našinců, neboť se tam počalo dle spravedlnosti i o náš lid pečovati. Jednání její jest pro nás důležité již nyní a bude časem svým tím důležitější, čím více našinců mezi oudy přistoupí. Neboť se všechno řídí většinou hlasů.

Aby však celému jednání, o němž nyní bohdá obšírnější zprávy podávati budeme, každý náležitě rozuměti mohl, musí se nevyhnutelně zřízení (statuta) Jednoty,[1]) její práva a zákony v ní plat mající ve všeobecnou známost uvésti. Pročež je tuto podáváme.

Posavad jsme jen výhradně jazyk svůj pěstovali, hádajíce se dětinsky a bez potřeby o malichernou písmenu, nechávali jsme celý opravdivý život a celé jednání v rukou jiných. Místo co bychom byli dbali o další pokrok ve věcech důležitých a v životě opravdovém, pokládali si mnozí z nás za největší zásluhu vymysliti nějakou novou kličku v abecedě a nové pravidlo orthografické. Tak jsme si hráli a jiní zatím klidili naše žito, a sílili se na oučet naší nepraktičnosti.

---

[1]) Statuten des Vereins zur Ermunterung des Gewerbsgeistes in Böhmen. — Stanovy jednot k zvelebení průmyslu v Čechách. V Praze, dne 18. května 1842. Český text stanov níže uveřejněný jest vlastní překlad Havlíčkův z němčiny. Officielní české znění stanov jest jiné.

Chopme se nyní i my srpů a hleďme shromažďovati do stodol svých!

§ 1. Jednota ku pobuzení průmyslu v Čechách jest s nejvyšším povolením zřízená soukromá společnost pod bezprostřední ochranou J. C. K. apošt. Milosti.

§ 2. Každý nejvyšší purkrabí jest protektorem jednoty.

§ 3. Probuzení a povzbuzení průmyslu v Čechách ve všech jeho odvětvích jest účel jednoty.

§ 4. Všechny k dosažení tohoto cíle vhodné prostředky dohromady jsou okres činnosti ústavu toho, a podle potřeby bude se jich užívati, změní neb zavrhnou se. Jsou pak buď 1. povzbuzení a rozšíření nauk a umění ve směru průmyslním, neb 2. povzbuzení činnosti řemeslní a obchodní.

Oudové. § 5. Jednota sestavena jest z oudů zakládajících, přispívajících, činných, záslužných a čestných.

§ 6. Oudové zakládající čili zakladatelé jsou, kteří až ke dni prvního shromáždění zakladatelů svým vyjádřením, že přistoupí, jednotu založili a v roční příspěvek dvaceti čtyr zlatých ve stříbře se uvázali; pak ti, kteří od té doby až potud co zakladatelé přijmuti a uznáni byli; konečně ti, kteří od nynější doby ročními dvaceti čtyrmi zlatými ve stříbře nejméně přispívati slíbí, a kromě toho k základní jistině nejméně padesát zlatých ve stříbře složí.

§ 7. Oudové přispívající jsou, kteří se v roční příspěvek nejméně desíti zlatých ve stříbře uvázali.

§ 8. Hlavnímu ředitelstvu (generální direkci) dáno v moc a vůli, aby přihlášení oudů zakládajících a přispívajících přijalo.

§ 9. Činní oudové jsou, kteří od jednoty jmenováni byvše, povinnost na sebe vezmou, že pro jednotu pracovati budou.

§ 10. Záslužní oudové obdrží tento charakter co největší vyznamenání za práce v oboru průmyslném vykonané.

§ 11. Čestnými oudy mohou jmenováni býti, kteří po-

vzbuzováním průmyslu tak vynikli, že čestno bude pro jednotu, budou-li spoluoudy jejími nazýváni.

§ 12. Činní, záslužní a čestní oudové mohou se také v peněžité příspěvky uvázati, také ale potom prohlásiti, že nebudou je dále dávati, aniž přestanou spoluoudy býti.

§ 13. Všichni oudové smějí svobodně ke schůzce přijíti, mají stejné právo v sezeních a k hlasování, kde statuty výslovně neurčují výminky (§ 23.); mohou požádati všeliké zprávy a výkazy o záležitostech jednoty, poznamenání svá k nim udati a návrhy činiti.

§ 14. Oudem přestává každý býti: 1. dobrovolným vystoupením; 2. zakladatelé a přispívající oudové tenkráte, když třikráte upomínáni byvše své příspěvky přes rok nezapraví; 3. činní oudové tenkráte, kdy bez důstatečné příčiny vykázané sobě práce odmrští, neb přejaté pro jednotu práce v roce pořád sběhlém nevykonají.

§ 15. Záležitosti jednoty spravovány buďtež buď od osob k tomu ustanovených, buď od spoluoudů samých v týdních, měsíčních a ročních schůzkách.

§ 16. Organy stále činné jsou: Hlavní ředitel, jednatel, správcové, representanti průmyslních zaměstnání, výbory pro průmyslní osvětu a z těch všech sestavené hlavní ředitelstvo, pak agentové a zkoušící komise.

Hlavní ředitel. § 17. Hlavní ředitel jest přednosta jednoty, a vede hlavní ředitelstvo a všecky schůzky jednoty, které k tomu určeny jsou, aby v nich platně o věcech se rozhodovalo. Volen budiž ze zakladatelů na šest let od oudu jednoty.

Jednatel. § 18. Jednatel hledí k tomu, aby jednání podle poukázání hlavního ředitele rozdělena a řádně vedena byla, a zastává místo hlavního ředitele, je-li tento zaneprázdněn. Je-li i on zaneprázdněn, vznese buď hlavní ředitel neb on na jednoho ze správců vrchní správu jednoty. Jednatele volí oudové ze sebe na šest let.

Správcové § 19. Čtyři jsou správcové a vedou: 1. písemní záležitosti, 2. činnost v oboru naukovém, 3 peněžité a 4. ekonomické záležitosti. Všechny správce volí oudové

ze sebe na šest let, práce jim vykazují hlavní ředitel a jednatel společně. Kdyby bylo prozatímních zástupců potřebí, vyvolí je opět oudové ze sebe.

Representace průmyslních zaměstnání. § 20. Representace průmyslních zaměstnání jsou: 1. hornictví a hutnictví, 2. řemesel, 3. fabrik a 4. obchodu. Tito representanti stále udržujtež srozumění jednoty s výkonnými průmyslníky, aby dokonale známy byly stav i potřeby průmyslu.

§ 21. Každá representace sestavena budiž z representanta ve věci té sběhlého a jeho tajemníka či sekretáře, které každoročně voliti budou oudové ze sebe, k čemuž hlavní ředitelstvo učiní návrh a však beze všeho závazku pro volící. Místo representantovo, je-li tento zaměstnán, zastávejž jeho tajemník.

Stálí výborové pro průmyslní osvětu. § 22. Stálí výborové pro průmyslní osvětu jsou: 1. pro technickou lučbu (chemii), 2. pro technické strojnictví (mechaniku), 3. pro technické pomocní nauky a průmyslní vzdělání vůbec, 4. pro umění s ohledem na řemesla, 5. pro průmyslní statistiku. Tito výborové k tomu jsou určeni, aby pečovali o vyvinování a rozšíření důkladných vědomostí a podrobných zkušeností ve svých odvětvích, a aby vyšetřili, jak jich užíti možná v záležitostech jednoty.

§ 23. Každý tento výbor volen budiž ročně od oudů, kteří sami v odvětví to se zapsati dali, a sice jen z nich, výbor pak vyvolí ze sebe přednostu a jeho tajemníka. Počet oudů těchto výborů určí hlavní ředitelstvo. Přednostu, je-li zaměstnán, zastává tajemník, a nemůže li ani ten, tedy od těchto obou jmenovaný přísedící.

Hlavní ředitelstvo. § 24. Hlavní ředitelstvo sestaveno jest z 15 osob a sice jsou v něm: hlavní ředitel, jednatel, čtyři správcové, čtyři representanti průmyslních zaměstnání neb jich zástupcové, pak přednostové pěti výborů pro průmyslní osvětu neb jich zástupcové.

§ 25. Hlavní ředitelstvo řídí ve svých sezeních, v něž všichni jeho oudové patří, činnost jednoty, a rozhoduje tedy

o všem, co se na to vztahuje a výslovně není ponecháno schůzkám všech oudů jednoty. Záležitosti správní ale, tedy takové, které se jmění jednoty, kanceláře a služebníků týkají, řídí se v sezeních, do kterých jen hlavní ředitel, jednatel a čtyři správcové chodí.

Agentové. § 26. Pro všeobecné neb zvláštní záležitosti jednoty a se zvláštním ohledem na průmyslní odvětví v rozličných krajinách v Čechách a s ohledem na tamní oudy jednoty určí z těchto hlavní ředitelstvo své venkovské agenty, kteří v tomto úřadě potrvají, dokud sami se nepoděkují, neb hlavní ředitelstvo je opět nepropustí.

Prozatimní zvláštní výborové. § 27. Hlavnímu ředitelstvu budiž dáno v moc a vůli, aby ke zvláštním účelům podle potřeby i zvláštní výbory z oudů sestavovala, kteří by pak v poradu vešli s cizími znalci.

Zkoušící komise. § 28. Pro přehlížení oučtů o jmění jednoty vyvolí oudové ze sebe zkoušící komisi, ze tří osob sestavenou, kromě tří zástupců řečených komisarů na šest let, a ti vyvolí ze sebe přednostu, který zaměstnán jsa, svého zástupce jmenuje.

Komise tato napomíná ke zrychlení oučtů, přehlíží a potvrzuje je.

Týdní schůzky oudů. § 29. Každého týdne sejdou se oudové, kteří se předmětem jistého stálého výboru pro průmyslní osvětu zabývají, v řádné posloupnosti a v určený před tím den. V těchto týdních schůzkách volí se 1. v každé první schůzce po novém roce, aneb kdykoli toho potřeba káže noví výborové, 2. jedná se o předmětech tohoto jistého oddělení.

Měsíční schůzky. § 30. V napřed určený den každého měsíce, vyjmouc měsíc Březen, bude všeobecná schůzka všech oudů. V těchto 1. podá hlavní ředitelstvo zprávu o všem, co se podstatného od poslední měsíční schůzky učinilo, a oudové to posuďtež; 2. má se rokovati i rozhodnouti, co nového by mělo býti předsevzato, co podstatně změněno neb zrušeno, tato však rozhodnutí nesmí se týkati nějaké změny správních pravidel; 3. volí se pro-

zatimní zástupcové správců, jakož i 4. činní oudové; 5. má se rozhodnouti o tom, zdali a jak se má k čemu obrátiti základní jmění; 6. v měsíčních schůzkách po roční schůzce nejprve příštích volí se representace průmyslních zaměstnání; 7. pojednává se o předmětech, o které se jednota stará.

Roční schůzka. § 31. Roční schůzka jest každoročně v měsíci Březnu. V ní se jedná o následujících předmětech: 1. Posuzuje se zpráva za celý rok od hlavního ředitelstva podaná. 2. Volí se hlavní ředitel, jednatel, správcové, zkoušící komisaři a jich zástupcové. 3. Volí se zásluzní a čestní oudové. 4. Oznamují se vyhostění z jednoty. 5. V ní se mění statuty, které pak se předloží J. C. M. k nejvyššímu potvrzení. 6. Mění se správní pravidla. 7. Rozhoduje se o zrušení jednoty a o naložení se jměním společním, je-li jaké, k účelu všeobecně prospěšnému, podobnému účelu jednoty.

Všeobecná pravidla. § 32. Jestli některý k jistému účelu volený oud vystoupil dříve, než vypršel čas, na který volen byl, a tudy nového volení potřebí bylo, nastoupí nově zvolený na místo svého předchůdce jen pro ostatní lhůtu, a pak jest opět nové řádné volení.

§ 33. Aby bylo zvolení platné, jest jen absolutní většiny hlasů přítomných potřebí. U všech ostatních hlasování rozhoduje relativní většina hlasů. Hlas předsedatele má v hlasování jen tenkráte rozhodné moci, kdyby bez něho neb s ním bylo na obou stranách stejně hlasů; v tomto případu se počítá jeho hlas za dva.

§ 34. Jen skutečně přítomní oudové mohou ve schůzkách hlasovati. Spolky, které jakožto morální osoby oudami jsou, mohou ze sebe voliti organ, který pak jich práva a povinnosti zastává.

Dle těchto pravidel řídí se činnost naše v Jednotě Průmyslové, a každý kdo další jednání sledovati chce. může nyní pomocí tohoto zde uveřejněného zřízení dokonale veškerému jednání rozuměti. Dobře jenom bude, jestli hojný počet vlastenecky smýšlejících mužů za

oudy přistoupí. Oběť tuto přinešená není velká, ročně 10 zl. stř.,[1]) a zvláště bylo by si přáti, aby naše města aspoň všechna za oudy přistoupila; což jest to 10 zl. stř. z obecního důchodu každého města neb jiné obce?! A Jednota Průmyslová může jen tenkrát důstojně působiti, když síla její peněžitá náležitě vzroste. Dejme Jednotě asi 40 neb více tisíc zl. stř. ročních důchodů a podivíme se pak sami blahodějnému působení jejímu. Nestěžujme si marně na okolnosti, nýbrž chopme se života tam, kde jest cesta otevřena. Jak prospěšné jest v každém ohledu spolčování se, nepotřebujeme zde dokazovati, každý má nejkrásnější příklad v jiných zemích: proč bychom ale neužívali této svobody tam, kde nám dovoleno, ba kde ještě spolek jest ve zvláštní ochraně J. M. C. krále našeho?!

Kdo jen poněkud ohlášená zde statuta soudně uváží, pozná snadně, jak obšírný a času našemu přiměřený jest obor činnosti Jednoty této, a jak by se časem svým mohla státi nejdůležitějším orgánem vzdělání věcného, praktického, kterého máme tak tuze zapotřebí. Již jen kdyby po krajích a ve městech našich počaly se zakládati působením Jednoty školy průmyslové, jaký by z toho vzniknul květ celé vlasti naší! Pročež každý dle okolností svých buď sám za ouda přistupte aneb město své, cech svůj a jinou společnost (k. p. střeleckou atd.) ku přistoupení povzbuzuj. V každém městě najdou se mužové, kteří ostatním důležitost a užitek věci vysvětliti a přesvědčiti je dovedou. Buďtež ubezpečeni, že peněz takovým

[1]) 10 zl. stř. = 21 kor.

způsobem nabytých v Jednotě jak náleží dobře ku prospěchu celé země užito bude, že jmenovitě národnosti naší ukřivděno nebude. Kdo jednání v posledním čase v našich novinách ohlášená čítal, mohl se přesvědčiti, jakého smýšlení jest většina oudů a dle většiny hlasů řídí se všechno.

H. B.

---

12. DANIEL O'CONELL.

Od H. Borovského.

(Pražské Noviny z 13. 17. 20. 24. 27. června r. 1847. č. 44 až 48. S. 199—200. 203—204. 207—208. 211—212. 215—216.)

Dříve než život a skutky tohoto znamenitého muže vypravovati počneme, postavíme zde pravdu, na nížto celý jeho život jakožto na pevném základu spočíval, z nížto všechny jeho velikolepé skutky jako pramenové vody živé prýštily.

Jest to ona pravda: že národ ztrativ národnost svou klesá vždy více v bídu a opovržení. Tuto velikou pravdu hlásá nám dějepis, a jmenovitě při národu irském vidíme ji velmi patrně a příkladně. Buď si pak příčina ztracené národnosti jakákoli (nejobyčejnější jest násilná poroba, kdežto vítěz přemoženému mocí vnucuje jazyk svůj a národnost), vždy ale táhne za sebou stejné následky. Cizá panující národnost brzy se zmocní všelikých cest k lepšímu životu, usadí se ve výnosné ouřady, přitrhne k sobě obchod a průmysl a vůbec všechno snadnější a výnosnější zaměstnání a držíc v rukou svých (pomocí jazyka svého) všeliké prostředky k vědomostem a

k lepšímu vzdělání zanechává domácí přemožené národnosti jenom nádennické klopotění, těžkou, málo výnosnou ruční práci. Ovšem též mnohý opustiv národnost svou a přichytě se panující, zjedná sobě tak přístupu k snadnějšímu a nádhernějšímu životu, poněvadž ale takto cesta ovšem ostatním, kteří národnost svou zachovali, zavřena jest, stává se poznenáhla, že domácí národnost jen v nižších méně vzdělaných stavech přítulku nalézá, ana cizí mezi všemi vyššími panuje a delším zvykem přejde pak malá vážnost, ve které (bohužel!) nižší stavové u vyšších bývávají, i na národnost jejich, na jazyk domácí, tak že se konečně každý přijav na sebe cizí panující národnost, za svou přirozenou veřejně stydí. Čím více se rozmáhá opovržení vlastní domácí národností, tím více se rozmáhá chudoba a ničemnost mezi všemi přidržujícími se jí, a chudoba množí pak opět opovržení. Takové jest ono osudné kolo, a velmi nesnadné jest z něho vyváznutí, obyčejně se národnost uhnětená po dlouhém a těžkém utrpení dokonce vytratí, a jako nehodný slunce Božího tvor s hanbou a potupou klesne do hrobu zapomenutí. — —

V poměrech Anglicka a Irska máme nejpatrnější všeho toho příklad, vidíme obrovské zápasení o národnost klesající, ba kleslou, a v životě Daniela O'Connella spatříme nejbystřejší a nejnadanější tok tohoto šlechetného, ale přetěžkého namahání. Dříve však než o O'Connelovi samém co povíme, zapotřebí bude, milovanou vlast jeho, nešťastnými osudy stíhaný Erin (tak nazývají Irčané sami vlast svou, ostrov Irsko) v duchu navštíviti, a jak nynější tak i minulý stav a

osudy jeho v krátkosti před oči sobě postaviti, bez čeho by těžko bylo snažení O'Connellovo dobře a platně oceniti.

Irsko počítá mnoho přes 8,000.000 obyvatelů, z nichžto největší část velmi chudá jest; 20,000.000 jiter země drží duchovenstvo (anglikánské) a šlechta (statkáři) a jen asi půl druhého milionu jiter lid sám, a sice asi 20.000 hospodářů se 100 zl. stř.[1]) ročních příjmů, 10.000 asi s 200 zl. a 2000[2]) asi s 500 zl. stř. Jaký to malý počet! Ostatní všichni jsou jen nejbídnější nájemníci a sice nájemníci u nájemníků, neboť statkáři (mezi kterými ovšem nejvíce duchovenstva jest) dávají statky své po větších oddílech do nájmu, a jejich nájemníci je teprva na malinké částečky rozdělí a chudému lidu do nájmu pustí. Když pak se s většími nájemníky změna stane, musejí všichni podnájemníci pole svá opustiti. Takovým způsobem nikdo o zvelebení polnosti nepečuje, poněvadž jistoty nemá.

Země sama jest dosti plodná a rodí všechny plodiny mírného (asi našeho) podnebí. Zima není nikdy krutá, takže po celý rok země se zelená, od čeho i zelený Erin sluje. Rovin jest velmi mnoho, a také mnoho nižin bařinatých, zmenšujících výnos celé země. (V novějších časech myslilo se mnoho o tom, aby vysušeny byly.) V zimě mnoho prší, mrazy a sníh zřídka bývají. Ryb a jiných vodních živočichů veliký důstatek.

[1]) 100 zl. stř. = 210 kor., 200 zl. stř. = 420 kor., 500 zl. stř. = 1050 kor.

[2]) V originále stojí patrně chybně 20.000.

Nejvíce se seje oves, který s bramborami jest skoro nejhlavnější výživa větší části Irčanů, len se též mnoho vysívá, výtěžek ale z dobytka (jako máslo, sýr, maso atd.) vyváží se do Angličan, neboť Irčané tak hluboko klesli do chudoby, že si ani těchto plodin země své popřáti nemohou a podmanitelům svým je prodávati musejí. Ba Irčan (jak mnozí víry hodní svědkové tvrdí) malá prasátka svá na prodej mlékem krmí, kterého sám sobě dopřáti nemůže.

Vůbec vyváží Irsko do Angličan kože, maso, dobytek, máslo, líhy, sůl a přízi.

Lid irský náleží k národu keltickému (galskému) a mluví zvláštní nářečí řeči galské, ve vyšších stavech, ve školách a v ouřadech ale všude panuje angličina. Irčané na sobě mají všechny dobré vlastnosti bodrého, a všechny chyby podmaněného národu. Od Angličanů se liší dokonce, a poměr národního karakteru irského k anglickému jest asi takový, jako slovanského k německému vůbec. Irčan jest udatný, dobrosrdečný, veselý, hostinný, milovník starých otcovských obyčejů avšak i lehkomyslný a vůbec více poctivého ducha, kdežto Angličan chladně počítá a dobře hospodaří. Potměšilost, mstivost, pověrečnost, náklonnost k vraždě a žhářství, kterými se Irčan často bohaté anglické šlechtě a nenáviděnému anglikánskému duchovenstvu mstí, tyto vlastnosti vypěstovala u Irčanů poroba, neboť jsou všude její plody. Irčané jsou malého, silného vzrůstu, mají černé vlasy (Angličané jsou velicí s bledými vlasy), váží si národnosti své a dějin vlasti, milují hudbu a zpěv. Ve všem se vůbec od Angličanů nesmírně liší, tak jako Angličané zcela oddáni jsou církvi své prote-

stantsko-anglikánské a nenávidí katolickou, tak zas Irčané horliví katolíci za žádnou cenu od katolictva k anglikánské (panující) církvi nepřestoupí a kněžstvo katolické, ačkoli velmi chudé a také málo vzdělané jest pro nedostatek přiměřených škol, přece u národu Irského veliké požívá moci a vážnosti, ovšem hlavně proto, že národní a s národem samým zároveň utlačeno jest, neboť jinak národ irský pro nesmírnou nevzdělanost a pověrčivost svou (též následky poroby) neumí náboženství své náležitě oceniti.

Katolíků jsou $^3/_4$ veškerého obyvatelstva, k anglikánské církvi přiznává se jen asi 500.000 duší, přece však jsou 4 arcibiskupové, 18 biskupůa a si 1700 kněží anglikánských s 15,000.000 zl. stř. ročních důchodů.[1]) Katolíci mají jen jednoho arcibiskupa a několik biskupů a kněží tolik asi, co anglikánští. Anglikánským duchovním musejí katolíci desátky a jiné platy dávati, a kromě toho své kněžstvo sami zcela si platiti.

Dějiny irské představují nám nekonečné pásmo nejhorších utrpení a bíd, a nesnadno povědíti o jiném národu, jenž by se nešťastnou historií svou vyrovnal ubohým Irčanům. Minouce nejstarší a střední historii ostrova Erinu, která se nepořádkem a násilnictvím dokonce vyrovnává všem ostatním zemím v podobné době, přejdeme zrovna ku poměru Anglicka k Irsku jakož nejpoučnějším.

Dříve požívali Keltové irští svobody ve vlasti své a samostatní vladykové panovali v rozličných končinách bez všelikých určitých svazků mezi sebou, leč

[1]) 15,000.000 zl. stř. = 31,500.000 korun.

vyjma snad jednu národnost. Nejvíce podobni jsou Slovanům v tom, že pastevnictví a orbu pěstovali, majíce společně zemi rozdělenou. Křesťanství přijali již r. 430 a sice tak horlivě, že brzy Irsko samo se stalo semeništěm křesťanstva pro celou severní a střední Evropu, neboť mnichové irští [1]) putovali ze země do země, hlásajíce všude nové náboženství. Zároveň nastala tenkráte v Irsku mnišská klášterní učenost.

Dánové a Normané v rozličných dobách násilně panovali v Irsku, ačkoli se vždy při tom i zachovali domácí vládykové. Ku konci XII. věku ale nastal vplyv anglický, a od té doby až do nynějška trval vždy boj (buď zbraní neb duchem) mezi přemoženou národností irskou a násilnickou anglickou. Příčina, pro kterou Angličané do Irska přišli, jest obyčejná, totiž domácí rozbroje, jakož i v staré historii české vidíme, že ve sporech domácích obyčejně některá strana Němce ku pomoci volala, kteří pak ale co nepřátelé obou stran (aspoň celého národu) v zemi zůstati a zle hospodařiti chtěli. R. 1169. přeplavili se dva angličtí pánové (baronové), ku pomoci povoláni byvše, do Irska a podmanili sobě znamenité krajiny na východní (sousední k Anglicku) straně ostrova. Král anglický Jindřich II. sám r. 1171 též s dosti patrným na ten čas vojskem dle příkladu tohoto do Irska táhl, a maje od papeže písemní darování ostrova tohoto, našel

[1]) [I u nás v Čechách dobře známi pod jménem Hiberňáků neb Hiberňátů (od latinského z Erin zpotvořeného jména Hibernia), a ještě nynější celnice Pražská (klášter zrušený Hiberňátský) před nedávnem u lidu slula »u Hiberňátů«, jakož dosavad ulice vedle ní jméno toto nese.]

zvlášť ve kněžství znamenitou podporu,[1]) a konečně si větší část Irska (jižní a východní) zcela podmanil, anať se na severe a západě národní strana v samostatnosti proti cizincům po mnohých bojích šťastně udržela. Král anglický zavedl anglické právo a rozdal dobytou zemi svým baronům. Tito pak mocí se do darovaných krajin usazovali vyhánějíce domácí majitele, jimž od nepaměti země náležela. Vůbec považovala tato bujná anglická šlechta celé Irsko za krajinu pána nemající, a dle libosti si násilně brala půdu, vyhánějíc z ní pravé majitele, tak asi jako Španělové v Americe s nebohými obyvateli zacházeli. Nastal tudy boj za bojem, nepořádky, nejbujnější násilí, a anglické jméno stalo se předmětem dobře zasloužené nenávisti u domácích. Někteří domácí vládykové se ovšem anglické koruně pokořili a stali se tak rovněž anglickými barony avšak i ti brzy anglickou národnost přijali a rodáky své utlačovali. Okolo 1315 stalo se veliké povstání proti cizincům, ale bez prospěchu, tak že jen bída tím větší nastala. Ba zvláštním zákonem od r. 1367 prohlášeni jsou Irčané za nepřátele, a Angličanům zakázáno jest pod nejhoršími tresty, aby s Irčany v manželství nevstupovali, a řeč jejich a obyčeje nepřijímali. Tím se obě národnosti ještě více rozdělily. Ačkoli se od té doby celé Irsko jakožto země Angličanům podrobená považovala, přece však největší část opravdu poslušná nebyla, a Irčané ztrativše předešlé vzdělání své, žili jako divochové v ustavičných malých bojích s nepřáteli svými.

[1]) [Toho času papež římský sebe za zemského pána, na zemi považoval, a země a národy rozdával dle vůle své.]

Král Jindřich VIII.[1]) původce anglikánské církve chtěl nové náboženství, které se v Angličanech výborně ujalo, také v Irsku uvésti, poněvadž ale pocházely novoty od nenáviděných Angličanů, protivili se Irčané co nejurputněji a setrvali ve víře katolické proti všemu snažení královu, v čem je i Jezovité, od r. 1541 v Irsku zdomácnělí, velmi podněcovali. Královna Alžběta[2]) sice chtěla katolickou víru chrániti, poněvadž se ale papež a katolická strana v Irsku vždy nepřátelsky k ní měli, umínila si i v Irsku násilně reformací zavésti, a pobravši celé záduší katolické církvi, darovala je anglikánské. Na to pak od r. 1560 ustavičně trvalo povstání, která papež a Španěly horlivě podněcovali a podporovali. Tehdáž mnoho Irčanů, nemajících ve vlasti své výživy, do francouzské a španělské vojenské služby chodilo a ve zbrani se vycvičivši, s výdělkem domů se vracovalo. Této okolnosti použil srdnatý a zkušený irský vládyka Hug O'Niele a sebrav je způsobil r. 1595 veliké povstání proti Angličanům, chtěje národ svůj od jha jejich osvoboditi. Toto povstání se španělskou pomocí několik let trvalo, až konečně Irčané opět přemoženi, veliký počet jich pobit, a statky jim odňaty a Angličanům darovány jsou.

Král Jakub I[3]) se sice potom staral o zvelebení země a zavedení lepšího řádu, a ustanovil také parlament irský, ve kterém však protestanti (tedy Angličané) silně převládali. Přece však byly katolíkům (tedy

[1]) Jindřich VIII. 1509—1547.

[2]) Alžběta 1558—1603.

[3]) Jakub I. 1603—1625.

národní straně) všechny ouřady nepřístupny, pro přísahu předepsanou, ve které by byli musili krále anglického uznati za hlavu církve. R. 1641 vzniklo pod O'Nealem pro nelidskost anglického vladaře Strafforda, jenž národnost irskou hrubě pronásledoval, nové veliké povstání, do kterého se hned veškeré obyvatelstvo přidalo a lid k zavraždění všech protestantů (Angličanů) se rozpálil, tak že jich v několika dnech 50.000 zavražděno jest. Mezi tím však nastala veliká anglická revoluce, angl. král Karel I.[1]) usmrcen jest a parlament republikánský ustanoviv zuřivého Cromvella místodržícím v Irsku, odeslal jej tam r. 1649. s velikým vojskem. Za devět měsíců pokořil a vyhubil tento celé Irsko po nesmírném krve prolévání; po přemožení musili mužové zbroje schopní vlast svou opustiti, aby dokonce již povstání možné nebylo. Poněvadž ale přece po tomto nelidském vraždění mnoho ještě zůstalo Irčanů národnosti a víře své věrných, a nechtějících se panujícímu náboženství podrobiti, umínil si Cromvell vyvésti je všechny (nejvíce se jich skrývalo po lesích a močálech) do Ameriky. Že to však možné nebylo, poručil je aspoň všechny do západní části ostrova zahnati, a tam pod dohlídkou anglického obyvatelstva do pevností zavříti, ale i to se při vší ukrutnosti nepodařilo. Zemi domácím pobranou rozdal vojsku svému a anglickým kolonistům, a praví majitelové její bloudili po lesích a močálech, umírajíce hladem a mrazem ve vlasti své.

S obnovením království v Angličanech přestalo sice pronásledování strany irské, přece však zůstaly

[1]) Karel I. 1625—1649.

pobrané statky v rukou anglických; nedlouho také trvala radost, kterou Irčané z pokusů krále Jakuba II.[1]) o obnovení katolictva v Angličanech pocítili. Vyhnaný z Angličan král (Jakub II.) přitáhl r. 1689. s francouzskou pomocí 5000 mužů do Irska, a lid vida tu dobrou příležitost k nabytí národní svobody, hrnul se odevšad k němu, brzy byl celý ostrov v moci národní strany; mnoho anglických pánů musilo statky své opět Irčanům odstoupiti. Ale r. 1691. porazil nový anglický král Vilém[2]) vojsko irské, a opět podrobeni jsou Irčané Anglicku. Množství statků jim opět pobráno jest. Utvořily se zvláštní anglické společnosti k tomu účelu, aby síla strany národní dokonce uhnětena a jazyk irský zcela vymýtěn byl; hrubé zákony vydány jsou proti Irčanům, důstojníci církve jejich musili opustiti vlast, náboženství přemožených nesmělo se veřejně pěstovati ani učiti, Irčané byli vyloučeni z ouřadů, nemohli míti statky zemské (přec ve vlastní své zemi!), nesměli jako nějací opovrženci s anglickými ve sňatek vejíti, kšafty svobodné činiti atd. Ba — co jen v Turcích nalézáme — nesměli na dražším koni, než za 5 lib. jezditi, sice jim každý Angličan koně vzíti směl za 5 lib. peněz. Zkrátka, odňata jsou přemoženým Irčanům všechna lidská práva. Avšak právě toto veliké ponížení tím více podněcovalo Irčany k zášti proti anglické vládě a k zoufalým snažením osvoboditi se: čehož se vším právem boje angl. parlament, umínil si poslední pramen zámožnosti irské (výrobky vlněné) zrušiti ustanovením velkých cel vývozních, tak že se

[1]) Jakub II. 1685—1688.

[2]) Vilém III. Oranžský 1689—1702.

pro tato cla skoro nic z Irska vyvážeti nemohlo. To se stalo všechno s tím oumyslem, aby průmysl v Irsku kvésti nemohl a národ vždy jen v chudobě zůstal, a tudy si z poddanosti pomoci nemohl.

Dlouho zůstali Irčané v nejhorší porobě, poněvadž všechna síla národu zmařena byla. Statky byly pobrány, hodnosti církevní a ouřední byly v rukou anglických, vyšší a prostřední (městský) stav byly buď anglické neb smýšlely po anglicku, všemu vzdělání lidu irského byla cesta zamezena, který nemaje žádné cvičenosti neuměl sobě pomoci a konečně i své vlastní opovržení ani necítil. Konečně počal se přec lid ovšem hrubým spůsobem hýbati proti urputným anglickým statkářům a duchovním panující církve. Nastaly v Irsku společnosti tak nazvaných o b r á n c ů. R. 1760 počali tak zvaní b í l í h o š i (od košil, které přes oděv nosili); byli to dělníci, vyhnaní sedláci atd., shromažďující se v noci ku pomstě nad nevlídnými statkáři, angl. kněžmi, ouředníky atd. Žádný Irčan proti nim před ouřadem nesvědčil, a proto zvlášť bylo těžko proti nim jednati. To však přece málo pomáhalo Irsku, až konečně, když se severo-amerikánské kolonie (nynější republikánské soustátí) proti Angličanům pozdvihly, vynutili Irčané, užívajíce této příznivé doby, od zastrašené angl. vlády některá ulehčení. R. 1778 zrušeny jsou některé zákony proti národnosti irské, Irčané směli statky zemské na 999 let najímati t. j. kupovati. Když toho času Francouzsko vpádem hrozilo a v Irsku málo vojska leželo, založili Irčané, kořistíce z této dobré příležitosti, s b o r i r s k ý c h d o b r o v o l n í k ů, jak udávali k obraně země. Tento sbor vzrostl brzy na 50.000 mužů; a dobrovolníci

ozbrojení počali podpisovati žádosti a stížnosti k vládě, která se tím více ulekla, že se i mnozí protestanti k nim přidali a o opravu politickou v Irsku žádali. Vláda povolila Irčanům samostatnou domácí vládu a parlament, Irčané směli si školy zakládati, a náboženství své svobodně konati. Do této doby probuzeného poněkud národního vědomí padá také narození Daniela O'Connella (r. 1775).

V čas francouzské revoluce nejvíce ale se projevila v Irsku touha po samostatnosti. V Dublíně se utvořil r. 1791 spolek »Jednota Irská«, do kterého i mnoho protestantů přistoupilo. Tajný oumysl tohoto spolku byl osvoboditi Irsko a učiniti z něho samostatnou republiku. R. 1792 žádali od vlády, aby Irčané (katolíci) ve všem byli před zákonem rovni Angličanům (protestantům). Vláda dovolila, aby směli Irčané advokátské hodnosti dojíti a s Angličany ve sňatky vstupovati. R. 1793 zrušeny jsou tresty, do kterých dříve katolík upadl, nebyl-li v neděli v protestantském kostele, směli voliti do parlamentu (ale sami tam přístupu neměli) a k nižším ouřadům připuštěni jsou.

Tato však ustanovení neuspokojila stranu národní, nýbrž povzbudila jen ke smělejšímu počínání. Vláda zrušila »Jednotu irskou«, vložila silné posádky do měst, a později, když se Francouzové pokoušeli o vpád do Irska, dala celý ostrov pod vojenské právo. R. 1797 obnovila se Jednota irská potají, a dala si dobré vojenské zřízení, spravována jsouc od pěti direktorův, jejichžto jména nikomu známa nebyla. Již počítala Jednota 500.000 spoluoudů, tu se vláda skrze zrádu r. 1798 o všem dověděla. Přece ale vypuklo v Máji veřejné

povstání na mnohých místech, které ale vláda po silném krve prolití přemohla. Od této doby umínila si vláda spojiti irský parlament s anglickým, poněvadž zvláštní sněmy vždy udržovaly jakousi samostatnost v Irsku, a mohly snadně novému povstání dáti jakousi stránku práva. Návrh ale, v tomto ohledu irskému parlamentu učiněný, odmrštěn jest. Tu vláda užila peněz a podplacení; zakoupila hlasy v irském parlamentě (za jeden platila až 200.000 zl. stř. a v celosti asi 16,000.000 zl. stř.[1]). Takovým způsobem docílila angl. vláda, že parlament irský dne 26. Máje 1800 většinou hlasů přijal spojení irského parlamentu s anglickým, a odtud nastává pro Irsko nová doba.

O'Connell protivil se tomuto spojení parlamentů, v kterém dobře viděl úplné klesnutí samostatnosti a národnosti Irské a 13. ledna 1800 držel v shromáždění vlastenců irských v hlavním městě Dublíně první svou řeč proti tomuto spojení, které však shromáždění tenkráte brannou mocí rozehnáno jest, tak že sám on s těžkostí ušel zatknutí. O'Connell pocházel ze staré rodiny irské, avšak jeho otec (kupec) nebyl zvláště majetný (rok jeho narození udává se 1774 a 1775). Daniel byl nejstarší v rodině a ustanoven jsa ke stavu kněžskému dostal od kat. kněze první vychování, a dále se vzdělal na pevnině u dominikánů a jezovitů, kdežto mu jeho představený předpovídal znamenitou budoucnost. Opustiv ale theologii, vložil se v Londýně s neobyčejnou pilností na studia právnická a stal se r. 1798 advokátem v hlavním městě

[1]) 200.000 zl. stř. = 420.000 korun, 16,000.000 zl. stř. = 33,600.000 korun.

otčiny své. Neobyčejná sběhlost v právích, výmluvnost a obratnost myšlének a řeči získaly mu brzy jméno slovutného advokáta. Smělost vlastenecká a horlivost pro národní věci dobyly mu brzy náklonnost a důvěru krajanů. Každého potlačeného Irčana zastal se před soudem, a proti každému nespravedlivému nátisku ouřednictva vedl žalobu právní. Zvláště před každou jury (soudem přísežných) zvítězil vždycky, uměje humorem svým vždy nakloniti soudce na svou stranu a protivníky v posměch uvésti.

První hlavní zásluhy o národ svůj získal si při obnovení katolického spolku. Když totiž slíbená od ministra Pitta emancipace Irčanů (katolíků) t. j. úplná rovnoprávnost jejich s Angličany ve skutek nevešla, nastalo veliké rozhořčení mezi Irčany a 1802 zřízen jest v Dublíně veliký spolek vlastenecký pod jménem katolického spolku. Účelem spolčení bylo osvoboditi národnost irskou od všelikého nespravedlivého nátisku, avšak cestou dovolenou, ne povstáním, nýbrž velikými žádostmi a žalobami. Tento spolek byl po mnoha let středištěm irských národních záležitostí a O'Connell nejhorlivějším spoluoudem. Čím větší si ale spolek ten získal vážnost a moc mezi Irčany, tím více se proti němu rotila strana anglická, zřizujíc sobě zas jiné spolky. Zvláště r. 1811 nastalo proti straně irské nové utiskování od vlády, staré nezrušené zákony trestní uváděly se v platnost, parlament vydával nové proti nepokojným Irčanům, znamenitější vůdcové jejich ustavičně stíháni jsou soudy královskými (kdežto ale O'Connel bráně je co výtečný advokát se vyznamenával) a noviny irské pronásledo-

vali ouřadové angličtí ustavičnými soudy a tresty, [1]) a O'Connelova nejznamenitější řeč jest ta, kterou držel před soudem k obraně obžalovaného redaktora Dublínských novin. Jakkoli však ouřadové pronásledovali spolek katolický, O'Connell tvrdil, že pokavad jest právo žádosti (že každý občan k parlamentu žádost podati smí), vždy si troufá nějakým zákonně dovoleným způsobem pokračovati ve snažení národním. Tenkráte pracoval neunaveně a bez přestání, heslem jeho bylo Byronovo: »Dědiční otrokové! nevíte, že kdo svoboden býti chce, sám začíti musí!« Mezi nejznamenitější nepřátele O'Connellovy náležela Dublínská (angl. smýšlející) městská radda, kterou ustavičně ve veřejných schůzkách nesmírně tupil. Proto vyzván jest od jednoho z ní na souboj a dne 31. ledna 1815 zastřelil O'Connell v souboji svého nepřítele. Nicméně však O'Connell i po této strašné události dle starého obyčeje tupil své politické protivníky a vyzván jsa opět po několika měsících na souboj od p. Peela (tehdejšího sekretáře u lorda místodržícího v Irsku, bývalého prvního ministra), který souboj ouřadové zamezili v Irsku, a když se Peel do Angličan odebral a O'Connell jej následoval, podařilo se policii Londýnské i tam souboj překaziti. Tak zachován jest život jednoho z dvou mužů, kteří později slávou svou každý vlast ozdobili.

Hlavní činnost O'Connellova v celé této době bylo

[1]) [Poněvadž v Anglické říši nepanuje censura, může každý tisknouti, co mu libo, a vláda teprv pohnati může před soud pro věci protizákonné, shledaly-li by se takové někde v novinách. Nesoudí však ouřadníci, nýbrž občané sami stejného stavu s obžalovaným, čím libovolnost ouřadnická obmezena jest.]

ustavičné shromažďování (které tam zákon nezakazuje) národu irského, schůzka stíhala schůzku, a tak vzrůstalo uvědomění potřeb svých i síly, po rozličných městech vlasti své zakládal v národním duchu vedené noviny a časopisy, aby působily na mínění lidu a připravovaly jej lepším vzděláním ku politické dospělosti. Podněcuje řečí i skutkem lid, aby dbal o samostatnost svou a lepší práva, uměl jej zároveň vzdržovati od všelikého násilného povstání, ačkoli utiskování od angl. vlády k němu popuzovala. O'Connell jenom silou všeobecného mínění působil proti angl. vládě a nespravedlivým, škodným zákonům. Dobře znaje neodolatelnou moc, kterou má spojená pevná vůle veškerého národu, hleděl jen celý národ o potřebnosti a prospěšnosti navrhovaných oprav přesvědčiti, věda dobře, že pak již nevyhnutelně vláda opravy takové zavésti a od nespravedlnosti dosavadní pro národnosti irské upustiti musí. Konečně změnil zřízení (statuta) »Katolické Jednoty« ustanoviv místo dosavadního ročního platu ouda 50 zl. stř.[1]), který chudým Irčanům zamezoval přistoupení, jenom skrovničký měsíční plat, tak že následkem této změny skoro všichni Irčané do ní přistoupili a Jednota sama takové moci dosáhla přičinlivostí O'Connellovou, že ji ministerstvo 1825 zvláštním zákonem zakázalo. O'Connell podrobil se zákonu, zrušil »Jednotu«, zřídil ji ale hned zas pod jiným jménem a na jiný spůsob. Když r. 1828 nastalo nové, Irčanům nepříznivé ministerstvo, chtěl již národ násilně povstati, a jenom O'Connellovi podařilo se zameziti toto vzbouření. Téhož

[1]) 50 zl. stř. = 105 korun.

roku ale pokusila se strana národní o něco nového. O'Connell zvolen jest naschvál za deputovaného do parlamentu [1]), a hned se odebral do Londýna. Nechtěl však složiti předepsanou přísahu strany panující církve, a proto připuštěn nebyl. Nyní ale nastalo v Irsku nové namáhání vlastenecké jednoty, všichni Irčané platili dobrovolnou daň, aby těmito penězi mohly být provedeny záležitosti národní, a počalo se takové hnutí lidu a takové pobouření myslí, že ministerstvo uleknuto samo r. 1829 počalo jednati o emancipaci katolíků (Irčanů) a rovnoprávnost jejich s Angličany. Nyní bylo po 20tiletém působením vykonáno hlavní dílo O'Connellovo, a od této doby seděl on s jinými deputovanými strany národní ustavičně v parlamentě, a tak mohli aspoň ve veřejné sněmovně přednášeti žádosti své o potřebných jiných opravách v Irsku.

První návrh, který učinil O'Connell v parlamentě, bylo zrušení desátků, které musili Irčané dávati kněžím panující církve. Známo jest z ouředních výkazů, že jsou v Irsku farní osady, kdežto mezi 3450 katolíky žije jen 15 protestantů, anebo i mezi 5393 katolíky 12 protestantů, ba že jsou osady s 1500 duší, mezi nimiž není ani jednoho protestanta. Přece však mají tyto osady faráře anglikánské, kterým všichni osadníci desátky odvádějí. Rozumí se, že zvláště tato povinnost Irčanům nepříjemná byla, již pro nenávist, kterou k církvi anglikánské chovali. Již dříve panovala pro tento desátek mnohá pobouření jednotlivých osad, a vláda nemohla nikterak urovnati nepříjemný poměr

[1]) [Žádný katolík (Irčan) neměl býti v parlamentě.]

tento. Když ku konci r. 1830. nastala whigická vláda v Angličanech, která sama se prohlásila, že chce jednati o zrušení těchto desátků, nechtěli již Irčané angl. farářům desátky dávati a ani pomocí ouřadů a ozbrojenců nemohli je tito vymoci. Množství vojska musilo se vyslati, aby zajali několik kusů dobytka místo nezapraveného desátku, a pak když se zajatý dobytek veřejně prodával, nechtěl jej žádný Irčan koupiti. Když ale vláda a parlament ustanovili, aby se desátky splácely vrchnostem, tu se lid nespokojen protivil. O'Connell vystoupil v tuto dobu se známým (repealem) repílem, t. j. zvláštní vládou pro Irsko a s odtržením od Anglicka, a zřídil k tomu oučeli zvláštní jednotu v Dublíně, aby žádostmi ku parlamentu činěnými rozdělení takové uskutečnila. Vláda považujíc počínání takové za zrádu zemskou, zakázala spolek ten, a pohnala O'Connella i s hlavními pomocníky jeho před soud. Pak ale nahlížejíc sama, že při takovém všech myslí irských pobouření O'Connell vládě prospěšným býti může, ustála od žaloby a vešla s ním v přátelství. Nové volení do parlamentu vypadlo ve smyslu O'Connellově a vstoupil tam se 40 jinými deputovanými, kteří ve všem svorně a stejně hlasovali, tak že vždy ona strana v parlamentě, ku které se oněch 40 (potupně ohonem O'Connellovým zvaných) přidalo, zvítězila. Takovým spůsobem panovala malá hrstka Irčanů pro svornost svou v parlamentě anglickém a zvláště působením jejich opraveno jest parlamentní zřízení. Tím vzrostla důvěra Irčanů, a poněvadž O'Connell dílem vlastní své jmění na záležitosti národní vynaložil, dílem ale výnosné advokátství (kterým ročně až

na 80.000 zl. stř. [1]) získával) pro podnikání národní zanedbal, uložili si Irčané pro něho zvláštní dobrovolnou daň ročních 13 a 180.000 zl. stř. [2]), aby všechny své síly pouze záležitostem národním obětovati, a úmysle své ku prospěchu národu těmito penězi provésti mohl.

Když r. 1835. hrabě Mulgrave (pozdější marquis Normanby) se stal vladařem v Irsku, muž národní straně příznivý, tu teprva zakusilo Irsko lepších časů. Předešlá dobrá nařízení a zákony, které si strana národní od Angličanů pracně dobyla, nezachovávaly se, a mocná angl. strana utlačovala, nedbajíc na ně, přece kde mohla Irčany, angl. soudcové drželi vždy stranu svým návodovcům proti katolíkům. Mulgrave pomohl Irčanům do vyšších ouřadů, zavedl nestranné soudy, zřizoval školy, vymýtal ouřední nespůsoby a držel na uzdě bujné protestanty (Angličany), jejichžto spolkové zákonem 1836. zakázáni jsou.

O'Connell docílil tolik, že desátky o polovici zmírněny jsou, že Irčané důstojnosti soudcovské dojíti mohli, a že v řízení obecním měst součastenství dosáhli, kdežto dříve jen Angličané panovali: to však přece bylo příliš málo, zvláště když se vláda změnila. Tím úsilněji hlásati se počal r e p e a l, O'Connell cestoval r. 1842 celou zemí a svolával všude nesmírná shromáždění lidu (časem až 500.000), kterýmžto řečí ohnivou hlásal potřebu oddělení se od Anglicka napomínaje zároveň k míru a zrážeje ode všelikého násilí, tak aby

---

[1]) 80.000 zl. stř. = 168.000 korun.

[2]) 130.000 zl. stř. = 273.000 korun. 180.000 zl. stř. = 378.000 korun

všechno, čehož zapotřebí, provedeno bylo cestou zákonní. Opatrně se vzdaloval ode všelikého spojení s angl. radikalisty a s franc. demokraty. R. 1843., když se k němu celé kat. duchovenstvo přidalo, získalo hnutí toto nesmírného rozšíření. Kromě 70 menších odbyl již O'Connell 20 velikých shromáždění (monstermeetings) v rozličných částech ostrova a chystal se právě k největšímu, tu však ministerstvo bojíc se velikého rozčílení Irčanů zamezilo schůzku brannou mocí (které se Irčané dle rady O'Connellovy dokonce neprotivili) a zavedlo proti němu a ostatním hlavám repealu veliký proces, viníc je ze spiknutí a ze zrady zemské, kterážto obvinění dokazovalo výňatky z řečí jejich k lidu držaných a z rozličných článků z novin. Odsouzeni jsou zároveň s O'Connellem syn jeho Jan, tři vydavatelové novin, jeden kněz katolický, jeden protestant a sekretář repealu. O'Connellovi přisouzeno jest roční vězení, 20.000 zl. stř. trestu, a 50.000 zl. stř. kauce [1]), že se po 5 let tiše zachová. Napomenuv lid k pokoji (poněvadž se chtěl pro ten soud bouřiti), odebral se dne 30. Máje 1844 s ostatními soudruhy v Dublíně do vězení. Ale 1. září prohlásil soud peerský onen rozsudek pro rozličné protizákonní nepořádky, kterých se vláda při procesu na ujmu obviněných dopustila, co neplatný, a vůdcové repealu vyšli vítězně z vězení. Od té doby řídil O'Connell repeal ještě opatrněji než dříve, a ustavičně budil národ svůj k lepšímu, šťastnějšímu životu až do konce vlastního života svého.

[1]) 20.000 zl. stř. = 42.000 korun, 50.000 zl. stř. = 105.000 korun.

Pravdivost a potřebu snažení O'Connellova nejlépe dokázal, jak světu vůbec, tak vládě angl. zvlášť, letošní neourodný rok [1]) v Irsku. Poněvadž pro špatné tamější zřízení největší část obyvatelů lidé jsou, jak říkáme z ruky do úst žijící, učinil letošní nešťastný rok z celého Irska žebráky, a vláda nestačí peníze a potravy do země posílati, jen aby se horšímu zlému cesta zamezila, neboť známo, že hlad nezná práva. Lidé nemající na tomto světě ničehož, co by ztratiti mohli, kromě svého nuzného nešťastného života, a při tom nevzdělaní, zdivočilí, schopni a nakloněni jsou ustavičně k nepořádkům a vzbouřením, a proto vláda anglická nejlépe sama sobě poslouží, bude-li pečovati o lepší vzdělání a o lepší práva národu irského.

Vypraviti celý život muže tak nesmírně činného, v němžto se sestředilo snažení veškeré národu osmimilionového, k tomu by nestačilo ani několik knih, nadto tyto skrovné listy. O'Connell jako každý muž sloužící horlivě jisté straně a protivící se jiné vychválen a ztupen jest co možná nejvíce, skutkové však jeho zůstanou velicí i u přátelů i u nepřátelů. Před koncem života dočkal se ještě té nepříjemnosti, že se mezi Irčany dvě strany utvořily. O'Connell znaje moc víry na mysli lidské, držel se přede vším v celém snažení svém víry národní a proto měl zcela na své straně duchovenstvo: později ale, když ve věcech náboženských větší chladnost nastala, vznikla mezi repealisty strana, pečující více o národnost vůbec a pustíc mimo sebe rozdíl víry; mezi nimi bylo hlavně mnoho prote-

[1]) Rozuměj r. 1847.

stantů, kteří, nemohouce s O'Connellem nesmírně horlivým katolíkem co do víry souhlasiti, přece o národnost a politické opravy lidu irského upřímně dbali. Tato strana nazývá se mladé Irsko, a na každý pád zeslábla moc Irčanův tímto rozdvojením.

13. NÁŠ POKROK V ROKU 1848.

(Pražské Noviny z 19. prosince roku 1847 č. 98. 99. S. 416—417.)

Postavení redaktora Pražských Novin bylo až posud příliš obtížné a nevděčné. Abychom se ani o jiných mrzutých okolnostech nezmiňovali, které před obecenstvo dílem nenáleží, dílem z jiných příčin do vědomosti všeobecné nepřicházejí, podotkneme tuto jen jedinou, ale největší obtížnost, která vězí v rozmanitosti a nerovnosti čtenářstva našeho. Kdežto jinde u tak četného, jako jsme my, národu několikeré noviny rozličných způsobů vycházejí, tak že každé tyto noviny pro jistou třídu čtenářstva zvláště zřízeny a uspořádány jsou a tudy se lépe každému zachovati mohou: máme my posavad jenom jedinké noviny Pražské pro všelikeré obecenstvo rozmanitého stavu, vzdělání a smýšlení, a to ještě byly co do místa příliš malé a obmezené. Což tedy divu, že mnohý čtenář v některém čísle zhola nic neb málo pro sebe nalezl, a nespokojeně noviny odložil?! Nebylať vždy vina redaktorova; račtež považiti, že jest naše čtenářstvo sestaveno hlavně ze dvou tříd:

a) nečtoucí kromě našich žádné jiné politické noviny — pro které bychom tedy co možná nejvíce

zahraničných zpráv ze všech dílů světa podávati měli, aby vždy veškeré události před očima míti mohli;

b) čtenářové, kteří kromě našich novin i mnoho jiných domácích neb zahraničních novin čítají, a proto častokrát celé naše zahraničné zprávy vynechají, ačkoli by to činiti neměli, neboť to vědomí máme, že se naše krátké sestavení zahraničných zpráv i pro takové často dobře hodí, kteří jiné obšírnější německé noviny čítají. Pro tuto druhou třídu čtenářstva jsou jen Domácí záležitosti, dopisy a ostatní naše původní zprávy, týkající se věcí národních a domácích:

Jedni tedy žádají, abychom podávali více věcí domácích, jiní zase zahraničných; jedni více o poučení, jiní o zábavu stojí; tu nás ku předu ženou, tu nazpátek trhají; čtenář nestudovaný přál by si leckde výklad, jiný zas mrzí se, že věci jemu dobře známé teprve vykládáme; nakladatel [1]) zas pro přílišnou láci novin také nemohl se své strany více pro ně učiniti bez vlastní veliké škody — zkrátka máme kříž, a a jediná útěcha naše byla ta, že posud nikdo dobře smýšlející aspoň směr náš nehaněl.

Aby však i ostatní spravedlivé příčiny nespokojenosti přestaly, a aby vůbec noviny naše národ český před světem slušně zastupovaly, zapotřebí bylo především pole a tudy i činnost rozšířiti, což se nám nyní skutečně podařilo. S rokem 1848 počnou naše noviny vycházeti ve formátu dosavadních Vídenských Novin německých [2]), dvakrát za týden arch veliký, na čistém bílém papíře, ve třech sloupcích. Tímto rozšířením

[1]) K. V. Medau.

[2]) Velké folio.

Novin (cena bude v Praze 1 zl. 30 kr. stř. čtvrtletně [1]) bude redakce v příjemném stavu, že rozmanitým žádostem rozmanitého čtenářstva svého jak náleží vyhoví.

Hlavní oučel náš bude jako posud, všelikým n á m m o ž n ý m způsobem ke zvelebení vlasti dle sil našich přispívati, a Noviny Pražské budou (v čem nám posud skrovnost místa tuze vadila) v ě r n ý d e n n í k n á r o d u č e s k é h o, do něhož zapisovati budou věrní synové jeho všeliké potřeby lidu svého. Českým okem bude hleděti redakce na všechno, co se jinde ve světě děje, a ze všeho jak z dobrého, tak ze zlého bude jen vyhledávati prospěch celého národu našeho.

Kromě záležitostí domácích, dopisů z venkova, Pražských zpráv atd., o něž dbáti chceme, zvláště pokud jiné v naší moci neležící okolnosti dovolí, budeme nyní zahraničným politickým zprávám moci obětovat tolik místa, že noviny naše pro každého vzdělance ouplně postačí. Z toho ohledu, že u nás se zvláště Všeobecné Augspurské noviny [2]) zhusta čítají, budeme o to dbáti, abychom zvláště takové zprávy politické přinášeli, které v Augspurských buď dokonce nepřicházejí, neb aspoň je z části dříve podáme.

Také si nyní hospodářství, průmyslu a praktického života vůbec více všímati, jakož i menších zábavných článečků pod rozličnými rubrikami v hojnosti v každém čísle Novin přinášeti budeme.

Ouřední zprávy, jako povýšení v ouřadech atd. budeme nyní, pokud se naší země týkají, od r. 1848

[1]) 1 zl. 30 kr. stř. = K 3·15.

[2]) Augsburger Allgemeine Zeitung.

pravidelně podávati, pak ceny obilní Pražské a České vždycky, zahraniční časem, a jiné menší vědomosti takového způsobu.

Články poučné, jako jsme (zvláště 1846) pod čárou mívali, které jsme ale nyní po dlouhý čas pro rozličné okolnosti vynechávati musili, budeme od r. 1848 opět stále a pravidelně podávati, věnujíce jim obzvláštní pilnost a zakládajíce na nich zvláště důležitost časopisu svého.

Na čem si ale hlavně zakládáme, jest, že s rokem 1848 hodláme noviny své lidu našemu vůbec přístupnějšími učiniti. Poněvadž se ale ve venkovských školách našich zeměpisu a dějepisu všeobecnému a jiným podobným užitečným a věcným naukám všude nevyučuje, těžko jest pro obyčejného nestudovaného čtenáře, novinám jak náleží a zapotřebí jest rozuměti, a pravý užitek z nich vážiti; též i těžko, aby lid veškerý a zvláště městský a rolnický v novinách onu prospěšnou zábavu nalézal, nevěda (abychom se prostonárodně vyjádřili), odkud vlastně vítr jde a kam věje. Z toho ohledu bude redaktor sám po celý r. 1848 pod čarou podávati všeliké vědomosti, které k obyčejnému politickému vzdělání každého stavu čtenáře potřebné jsou, jmenovitě v krátkosti celou historii, zeměpis a statistiku světa, popsání rozmanitých politických ústavu u rozličných národů o státním hospodářství, zkrátka s dobře promyšleným souměrným plánem bude se starati encyklopedicky o to, aby každý jinak nestudovaný pilný čtenář z 1848. ročníku Pražských Novin vedle zábavy si poznenáhla za tento rok všechny ty vědomosti zjednal, které k ouplnému vy-

rozumění politice nevyhnutelné jsou. Avšak budou tyto články tak zřízeny, že i ostatní čtenářstvo je bez prospěchu a bez zábavy čísti nebude.

Proto ale se obracíme ke všem příznivcům vzdělání a pokroku národnosti české, aby nám nápomocni byli zvláště r. 1848, rozšiřujíce naše Noviny tam, kde posud známe nebyly, aby počet odbíratelů výše vzrostl, čehož i k dalšímu rozkvětu Novin' i jimi rozšiřovaného smýšlení nevyhnutelně zapotřebí jest. Budouť naše Noviny r. 1848 jistým spůsobem jako počátek dalšího vyvinutí národu našeho, a proto si přejeme, aby co možná největšího rozšíření dosáhly. Nepříznivci této redakce dosti nám posud škoditi usilovali, nestydíce se i výslovně od odbírání Novin a Včely zrazovati; račtež tedy i přátelé naši (důvěřujeme se, že jich máme také) s druhé strany nám ku pomoci přispěti, aby dobrá věc, o nížto se dle upřímného přesvědčení svého ujímáme, škodu neutrpěla.

Včela bude vycházeti ve spůsobu tom, jako posavad, jenom že sloupce trochu rozšíříme a více textu dávati budeme. Tu bude hlavním oučelem naším zábava, a abychom se něčím novým odbíratelům zavděčili, budeme ve Včele často podávati karikatury a rozličná komicko-satyrická vyobrazení. Že se někdy někdo na naše Žihadlo[1]) rozmrzí, to napřed víme, ale ať každý pováží, že se skoro každý smích děje

[1]) Za své redakce r. 1846 uveřejnil Havlíček v »České Včele« r. 1846 epigramů 21, opatřených (vyjma jeden nepodepsaný) značkou H. Borovský nebo H. B. V ročnících 1845, 1847 a 1848 nenalézají se žádné epigramy Havlíčkovy. Seznam i znění epigramů Havlíčkových z r. 1846 uveřejňovaných v rubrice nadepsané »Žihadlo« nalezneš u L. Quise: Básnické spisy Karla Havlíčka. V Praze 1897. LIII.—LIV.

na něčí outraty, a bylo by tedy nespravedlivo, aby se také někdy na své vlastní outraty člověk nezasmál. Ostatně se každá špička zapomene: pravdu si mluvme, dobří spolu buďme, a když někdo na redakci Včely dobré Žíhadlo zašle, přesvědčí se, že se umíme sami řídit dle svých slov.

Ostatně bude se nyní i na c. k. poštách na Včelu zvláště předplacení přijímati, tak že si každý dle libosti buď Noviny i Včelu, buď jen Noviny aneb jen Včelu po c. k. poštách držeti může. Nyní se bude od r. 1848 každé zvláště rozesílati, tak že odbíratel Novin i Včely čtyrykrát za týden je dostávati bude. Cena předplatní v Praze v naší novinárně bude od r. 1848:

čtvrtletně na Noviny 1 zl. 30 kr. stř.,
na Včelu — zl. 45 kr. stř.[1])

Poněvadž ale sl. c. k. ředitelstvo pošt ve Vídni ještě v té věci se nerozhodlo, nemůžeme prozatím nic jistého udati, co se na c. k. poštách předpláceti bude (myslíme tak asi půlletně bez obálky za oboje 6 zl. 30 kr. stř., za Noviny samotné půlletně 4 zl. 30, a za Včelu samotnou 2 zl. stř.)[2]); račiž zatím vážené obecenstvo s předplacením na poštách posečkati, až bližší zprávy oznámíme.

Aby tentokrát i pozdější předplatitel ouplné výtisky dostal, o to se postaráme větším počtem výtisků, neboť se jistě pro tyto zmatky v předplacení mnohý opozdí.

Ve čtvrtek[3]) přidáme také k Novinám jeden list budoucích Novin, na ukázku velikosti a tisku. *Redakce.*

[1]) 1 zl. 30 kr. stř. = 3·15 K. 45 kr. stř. = 1·57½ K.

[2]) 6 zl. 30 kr. stř. = 13·65 K. 4 zl. 30 kr. stř. = 9·46 K. 2 zl. stř. = 4·20 K.

[3]) Ve čtvrtek t. j. 30. prosince r. 1847.

Rok 1848.

14. ÚVOD NOVINÁŘSKÝ.

(Pražské Noviny z 2. a 6. ledna r. 1848. Č. 1. 2. S. 1. 5—6.)

Dvě velmi důležité věci, na které přede vším zřetel obrátiti zapotřebí, jsou rozličné spůsoby vlády a rozličná politická smýšlení čili strany politické. Kdo o těchto dvou záležitostech dobře, zdravě a přirozeně smýšlí, tenť má hlavní základ veškerého rozumění věcem veřejným a obecným. Avšak během časů se tyto věci tak zahátily, buď samy zamotaly, neb oumyslně zamotány jsou, nahromadilo se tu tolik druhů, jmen, rozdílů, tak dalece se věci od jmen, a jména od věcí uchylily, že se nyní již lidé o pouhé šlupiny toho hádají, jedni schvalujíce něco, jiní haníce.

K vůli pořádku v obci nevyhnutelně musí býti v ní jistá nejvyšší moc, která dílem pravidla, dle nichžto se obec řídí, ustanovuje (zákony), dílem vykonává ve jménu všech ostatních občanů, čehož jednati prospěšno i zapotřebí, dílem rozepře všelijaké soudí. S ohledem na tuto nejvyšší moc jsou nyní tři hlavní spůsoby vlády: monarchická, kde jeden všelikou nejvyšší

moc ve své osobě zastává; aristokratská, kde nejvyšší moc v obci dána jest do rukou malého počtu osob vznešenějších, a demokratická, kde buď veškeren, aneb skoro veškeren lid sám dle své vůle se řídí. Tyto dvě poslední mohou býti a jsou opravdu velmi rozmanitého druhu a od ouplné monarchie do ouplné demokratie možný jest nesčíslný počet stupňů, nejhlavnější ale rozdíly jsou: konstituční vláda, kde mocnář obmezen jest v moci své, a sice buď aristokratská konstituce, když malý počet tuto obmezující moc v rukou má, aneb demokratská, kde veliký počet neb celý lid vladaře obmezuje; pak republika, kde se bez mocnáře obec spravuje svěřujíc moc na čas voleným ouředníkům, a ta opět může býti aristokratská neb demokratská.

Toť jsou ovšem jen nejznamenitější rozdíly, a marné by bylo chtíti zde všechny druhy a spůsoby vlád vyjmenovati, neboť jest jisto, že nejsou ani dvě vlády na světě docela stejné. Poněvadž ale spůsob vlády jest záležitost, od nížto velice závisí pozemská blaženost, spokojenost lidu, pokrok, rozkvět a sláva národů: proto také odjakživa lidé velmi mnoho o této věci přemýšleli, rozličná mínění vznikla o tom, a tudy nevyhnutelné hádky, neboť jedni onen, jiní jiný spůsob vlády více schvalovali a sobě přáli, proti čemu zase jinák smýšlející se všemožně opírali. Tak skrze toto nedorozumění skrze takové rozličné a od sebe rozdílné smýšlení o vládách, pro tyto hádky, jaká v zemi vláda býti má, povstaly opět rozličné politické strany rozmanitými jmény se jedna od druhé vyznačující, jako jsou konservativní, liberální, radikální, servilní,

moderados atd. Strana politická jest počet lidí jistý způsob vlády schvalujících, a zasazujících se o to, aby takového způsobu vláda v zemi jejich panovala. Strany politické jsou tedy se způsobem vlád ouzce spojeny, a jedno bez druhého se dobře mysliti (nedá).[1]) — — —

Zůstali jsme v pojednání svém — v předešlém čísle nemilou náhodou přervaném — u té myšlénky státi, že jsou strany politické se způsobem vlád ouzce spojeny a jedno bez druhého se dobře mysliti nedá, a již z toho vidíme, že jest počet stran politických rovněž tak veliký, jako počet rozličných druhů vlád, neboť má každá strana svůj oblíbený způsob vlády, který za nejlepší drží, a s ostatními protivně smýšlejícími stranami v nepřátelství žije.

Jsou tedy rozdílné ve velikém nyní zmatku zapletené strany politické, od sebe rozličné. Jest také veliký počet rozličných způsobů vlád, a v novinách přicházejí zprávy o sporech a hádkách takových stran v rozdílných zemích, a vidíme brzy ten, brzy onen způsob vlády chváliti neb haněti; strany politické si vespolek v novinách vyčítají, jedna druhou v podezření před ostatním národem uvádějíc, a zlehčujíce se vespolek velmi krutě a nelaskavě.

Patrná jest tedy potřeba míti v této dosti zapletené věci nějaký jasný pohled, bez něhožto nesmírně těžko jest novinářským zprávám náležitě rozuměti, a vždy pravý smysl slov rozličně postavených sobě vybrati. Připomeneme napřed, že jméno věc nedělá, což platí i o vládách i o stranách politických, mnohý se

[1]) Slovo uzávorkované je v originálu vynecháno.

jmenuje Pokorný a je hrdý, a leckterý Svoboda je drábem. Každá vláda a každá politická strana může býti dobrá a také špatná, dílem podle okolností země a národu (neboť se každý spůsob vlády pro každý národ stejně nehodí) hlavně však podle jedné vlastnosti, bez které žádná vláda a žádná politická strana, buď si její jméno sebe krásnější a sebe módnější, k platnosti národu není, a s kteroužto vlastností každá vláda zem svou oblažiti může. Jestiť to poctivost, totiž když vláda nestranně a spravedlivě všechno řídí, když vláda především své vlastní zákony sama také zachovává, a sama také všechno činí, co jiným předpisuje, a nic takového sama nečiní, co tresce na občanech svých, opravdu blaho národu a ne jen svůj zisk a své pohodlí na zřeteli má, když vláda opravdu uznává moudrou onu od mnohých dobrých mocnářů pronešenou zásadu, že jest vláda pro národ, ne ale národ k vůli vládě na světě, zkrátka, když sebe vláda nevymiňuje z mravních zásad, které i jednotlivcům i společnostem od Boha věčným zákonem přírody předepsány jsou.

Pod každou poctivou vládou jest dobře žíti, budiž si ona monarchie neb republika, aristokratická nebo demokratická, konstituční nebo i absolutní: ale každá nepoctivá vláda uvádí zem a národ a konečně sama sebe do neštěstí.

Hlediště tedy, na které uvésti chceme čtenářstvo své, jest v krátce řečeno následující: Nejlepší vláda jest nejpoctivější, a kdykoli nám bude rozhodovati mezi dvěma stranama o spůsob vlády se neshodujícími řekneme, že jest ona strana nejchvalitebnější,

která upřímně chce, aby se v její zemi dle oněch zásad poctivosti vládlo.

Při stranách politických a hádkách jejich v novinách vedených zvláště sluší zásadu naši dobře na zřeteli míti. Neboť v zemích konstitučních, v republikách a těm podobných zřízeních státu mají ty strany politické vždy naději, že ony samy žezlo vlády do rukou dostanou: nesmíme tedy zapomenouti, že se tím časem více jedná jen o to, aby moc vlády v rukou jejich byla, než aby se skutečně vláda změnila a opravila. Právě proto tupí často vládu k jiné straně politické než jejich jest se přiznávající, a vytýkají jí mnoho chyb a nedostatků, kterých se pak, když sama jejich strana k vládě se dostane, ve stejné míře dopouštějí. Není tedy vždycky rádno při sporech takovýchto politických stran jenom na jejich jména ohled míti a na tato jména se spoléhati, a to tím více, že častokrát jest skutečné snažení těchto stran zcela protivné jejich jménu, ba že častokrát tato jména v rozličných zemích zcela jiný a někdy protivný smysl mají ku p. whigové v Angličanech a v Sv. Americkém Soustátí.

V dalších číslech, kdežto stav nynější rozličných stran politických v každé zemi ukážeme, bude příležitost přesvědčiti se o pravdivosti toho všeho, neboť podotknouce v krátkosti všechny hlavní zásady každé strany, snadno budeme moci leckde důkazy podati, že mnohá strana zcela naopak jedná než její zásady ukazují.

Ještě jedna jest věc, kterou náležitě uvážiti slušno — noviny a časopisy, které zvláště v zemích konstitučních, republikách atd. veliké důležitosti mají. Tuto znamenati sluší, že každé hlavnější noviny slouží

jisté politické straně výhradně rozšiřujíce jenom její smýšlení a protivíce se všemožně tomu, co se smýšlením tímto se nesrovnává. Často se tedy stává, že zprávy o stejné události jsou v rozličných novinách zcela rozličné, a kdo se skutečné pravé pravdy dodělati chce, musí nevyhnutelně od zprávy odraziti všechno to, co jest jen pouhé přesvědčení té strany, ku které noviny náleží, neboť často jedny noviny zrovna to chválí, co jiné nejvíce tupí a naopak.[1])

Zdá-li se ale někomu toto naše mínění (že jest každý způsob vlády dobrý, když jen poctivá jest) nevhodné, ohledni se jenom do skutečnosti světské a shledá pravdivost toho. Každý druh vlády má své zvláštní dobré a zlé stránky, své zvláštní výhody a škody, a proto jsou a budou tyto rozličné druhy vždy jen forma, kterou si bez duše (poctivosti) ani přáti ani nepřáti hodno není. Opravdu také kvésti může všeliké požehnání života obecního, totiž bezpečnost, pokoj, pokrok, svoboda v dobrém a zabránění zlého, pod každou poctivou vládou, buď si ona formy jakékolivěk, jako to skutečnost historická nade všelikou pochybnost ukazuje. Nacházíme šťastné národy pod vládou monarchickou tak jako v republice, a naopak vzbuzuje stav lidu v republice i v monarchii často naše spravedlivé politování: vždy se podle poctivosti vlády řídí blaho národu.

[1]) [Věděti, který časopis, které straně slouží a jaké jest jeho snažení, jeho zásady atd., jest věc k vyrozumění pravému směru událostí politických nevyhnutelná, pročež jsme tomu též zvláštní článek uchystali, ve kterém popíšeme v krátkosti všeliké hlavnější noviny všech zemí.]

Poctivá vláda řídí všechno dle n e j l e p š í h o přesvědčení svého, t. j. dle rozumu: neprovádí však vždy jen svou vůli bez ohledu k dobrému li či k zlému. A v nejdemokratičtějších státech často chytrý a mocný jednotlivec všelikými ošklivými prostředky dovede vůli své většinu hlasů získati a neobmezeně vládnouti, a naopak. Proto se také ani z pouhého jména nic souditi nedá o vládě.

Zbývá nám tedy ještě budoucně všeliké způsoby vlád, jaké hlavně mezi vzdělanými národy tohoto světa v obyčeji jsou, pokud k tomu naše noviny místa poskytují, krátce ale srozumitelně popsati, a to zcela nestranně, jak toho okolnosti žádají. Neboť jenom oumysl náš při těchto článcích jest, aby naše čtenářstvo, pokud jinde k poučení takovému dobré příležitosti nemá, poznalo hlavní osnovu všelikého způsobu vlád, bez kteréžto známosti nelze nikterak v čtení novin onu užitečnou zábavu naleznouti, která jest hlavně naším směrem. Cokoli se děje ve světě politickém, nemůže býti srozumitelno tomu čtenářovi, který o zřízení jednotlivých zemí aspoň povrchní vědomosti nemá. Proto se stává, že takoví čtenářové noviny čítají jen proto, aby věděli něco nového — že ale přece ačkoli se všeho dočtou, vlastně nevědí, c o s e s t a l o.

15. PŘEHLED NYNĚJŠÍCH ZÁLEŽITOSTÍ EVROPEJSKÝCH.

(Pražské Noviny z 9. a 13. ledna r. 1848. Č. 3. a 4. S. 9—10. 13.)

Stále trvající mír vzbudil všude mezi vzdělanými národy veliké duševní pokroky, a může se říci, že nikdy ještě nepanovala taková všeobecná činnost v říši duševní jako nyní. Noviny dle oučele svého podávají ustavičné zprávy o této činnosti, a my věrni tomuto oučeli podáváme zde především, s ohledem zvláštním na nové čtenářstvo naše, krátký přehled nynějšího stavu říší evropejských.

V Anglicku docílili po nesmírně dlouhé snaze zrušení obilních zákonů t. j. právo přivážeti od jinud do země obilí, čímž se stala veliká změna v celé zemi, neboť tím jakož i zrušením cel a svobodou obchodní zvítězily peníze nad šlechtou, která zrušením obilních zákonů nesmírnou část moci své a důchodů ztratila. Právě tímto rychlým převratem spojeným s neourodou, s nesmírným stavěním železnic stalo se, že nastal v Anglicku neslýchaný posud nedostatek o hotových penězích a nesmírně mnoho bankrotů velikých obchodníků. Jedná

se nyní o to, aby k vůli Rothschildovi povolen byl židům přístup do sněmovny zemské. Irsko, ve kterém nyní na jevo přicházejí následky dlouhého utiskování t. j. chudoba, zdivočilost, mstivost, nevzdělanost, působí anglické vládě nejvíce starostí. Po smrti O'Connellově [1]) posud ještě s jistotou se nerozhodlo, jakou cestou chtí nyní Irčané kráčeti k dosažení svých práv. Z whigského nynějšího ministerstva vystupuje Anglicko za hranicemi při rozličných politických pletichách co spojenec liberálních a doma nadržuje znamenitě slabším stranám, zvlášť náboženským, tak že na sebe velikou nenávist starověrců anglikánských uvrhlo.

O Francouzsku nedá se nic kratšího a významnějšího pověděti, než že tam posud vládne král Ludvík Filip [2]) se svým ministrem Guizotem.[3]) Hlavní jeho usilování jest, aby všichni lidé peněžití s jeho vládou spokojeni byli, a tak zakládá bezpečnost svou a trůnu svého na penězích. Při všelikém kvašení v zemi, při vší zuřivosti oposice, při všelikých nepoctivostech vysoce postavených ouředníků zvítězila posud vždycky chytrá obezřetnost králova, a nezůstávaje při Francouzsku snažil se král i za hranicemi, jmenovitě ve Španělích, moc svou upevniti. Ve Vlaších, ve Švýcarech, ve Španělích všude se jeví jeden směr vlády Ludvíka Filipa, jenž jest: dojíti svého cíle se zachováním slušnosti.

[1]) O'Connel † 1847.

[2]) Ludvík Filip I. Orleanský 1830—1848.

[3]) François Pierre Guillaume Guizot, dějepisec francouzský a státník, žil od r. 1787—1874. Od 28. října r. 1840 až do 23. února r. 1848 byl ministrem zahraničných záležitostí a skutečnou hlavou ministerstva.

Španěly uvrženy jsou nyní neobyčejnými zmatky a nepořádky dvorskými do zlých okolností. Jedno ministerstvo vstupuje a padá za druhým a časté měnění ministrů již ve Španělích tak zevšednělo, že si nyní toho ani žádný nevšímne. Královna matka Christina snaží se též dle možnosti o sebe a svou rodinu se postarati na outraty zemské a pomáhá rozmnožovati bídu a zmatek. Královna mladá panující Isabella[1]) jest třtina na všechny strany klácená. Za časů pověstných sňatků, které politika francouzská pro svůj užitek provedla proti anglické, hrozila vojna evropejská, a Španěly tenkráte tak na sebe obracely pozornost všeobecnou jako nyní Vlachy a Švýcarsko.

Portugalsko vězí v dluzích, v různicích a v nepořádcích.

Švýcary odbyly nedávno nebezpečnou válku občanskou mezi dvěma zcela sobě odpornýma stranama; směr vítězné strany jest obnoviti zřízení spolku Švýcarského, aby totiž jednotlivé malé kantony (kraje) posud skoro samostatné oužeji se vespolek spojily a tak aby Švýcarsko nabylo větší moci.

V Belgii panuje nyní ouplně strana liberální, a druhá strana dříve tam nesmírně mocná ztratila nyní jedním rázem všechnu bývalou sílu.

Také v Hollandsku proti všemu obyčeji nastalo nedávno vřelejší oučastenství v politice a živější hnutí.

Ve Vlaších nastal od vyvolení papeže Pia IX.[2]) zcela nový a jiný život. Tento dobrotivý panovník

[1]) Isabella II. 1833—1868.

[2]) Pius IX. (1846—1878).

přesvědčen jsa, že zřízení zemí jeho velmi potřebuje včasných oprav, počal ihned tyto opravy uváděti, maje brzy po boku svém i velkovévodu Toskánského [1]) a později i krále Sardinského.[2]) Myšlénka národnosti italské velmi rychle vznikla a upevnila se v myslích obyvatelstva veškeré Italie, a ačkoli většina mužů mírných uznává, že jenom na cestě pokoje, tichých oprav, svornosti mezi vládami a občany pro Vlachy tak zanedbávané pravé blaho vzniknouti může: přece jest dosti prudkých a nedočkavých hlav, kteří nespokojeni jsouce s tou mírnou ale jistou cestou, raději by hned a to třeba násilně všechno změnili. Tito nyní zvláště Piu IX. velice obtěžují kroky k dalším opravám. — V Neapolsku vždy panuje jakási nedůvěra, a o častých malých i větších nepokojích slýchati. Úmrtí J. C. M. vévodkyně Parmenské [3]) ještě více zapletlo stav věcí italských, a může se říci, že celá Evropa nyní nedočkavě očekává, k jakému konci přijdou Vlachové se svými opravami.

Řecko posud ještě postonává na hluboce zakořenělou chybu svou, na nevzdělanost, a při vší svobodě zřízení zemského nepovzneslo se pro ustavičné nepořádky k nějakému patrnějšímu zvelebení. Také jest Řecko snad nejpatrněji ze všech ostatních zemí evropejských hříčkou diplomatů velikých mocností, které se tam vždy mezi sebou o moc nad Řeckem potýkají.

---

[1]) Leopold II. (1824—1859.)

[2]) Karel Albert (1831—1849).

[3]) Marie Ludovika † 17. prosince 1847.

V Turcích počali poslední dva panovníci [1]) uváděti spůsoby evropejské, posud ale vždy jenom šlupiny těchto spůsobů, jádro zůstalo posud zcela staroturecké, až na tu okolnost, že již křesťané od muhamedánů zjevně a zákonně utiskováni býti nemají, což však jest více následkem slabosti turecké říše proti ostatním křesťanským mocnostem Evropejským, než ovoce mravní a lidské vzdělanosti Turků.

V Srbsku, v Multanech, ve Valašsku vidíme podivnou míchaninu samostatnosti a odvislosti od sultána; může se říci, že Srbsko jest ze všech těch nejsamostatnější, následek to zachovalosti a statečné mysli tohoto slovanského kmene. V Srbsku vidíme bystrý pokrok a upřímné snažení o dobré ústavy, při vší osobní svobodě národu spatřujeme pořádek; kdežto jest v ostatních dvou blíže k Rusku ležících zemích více jen zevnitřního lesku.

V Rusích snaží se vláda nejvíce o utužení své vojenské hmotné síly, o uvádění fabrik, o poznenáhlé ochabnutí všech ostatních i slovanských národností a tudy pak o jednotvárnost veškeré ohromné říše. Boj s podmaněnými ale po dlouhý čas svou samostatnost a svobodu hájivšími národy nyní již znamenitě ochábl, a síla jejich již ruskou zbraní skoro úplně zlomena jest. Samovladařství císařovo [2]) tuží se tam vždy více, k čemu i směřuje usilování vlády o zrušení osobní poroby lidu.

Ve Švédsku panuje král [3]) velmi oblíbený a

[1]) Mahmúd (1808—1839), 'Abd-ul-Medžid (1839—1861).

[2]) Mikuláš I. 1825—1855.

[3]) Otakar I. 1844—1859.

pracuje nyní o změnách potřebných ve zřízení zemském.

V Dánsku způsobily vládě v nejnovějších časech německé krajiny Šlesvicko-Holštýnské mnohé nepříjemnosti, protivíce se stálému spojení s Dánskem, jak si vláda přeje. Po vyhasnutí nynějšího královského rodu [1]) chtí tyto krajiny jenom k německému Spolku náležeti a od Dánska se odtrhnouti.

V Německu panovalo za posledních dob hlavně náboženské hnutí, od katolické i od protestanské církve počali se mnozí odtrhovati zakládajíce malé církvičky pod rozličnými jmény. Nejvíce pozornosti na sebe obrátilo Prusko a to hlavně svoláním všeobecného zemského sněmu, což mnozí nazývali konstitucí. V celku vidíme nyní v jižních zemích v Badensku, ve Würtenberku, v Bavořích větší pokroky než v severních. Hlavní snažení všech vzdělaných v Německu jest, aby Spolek německý [2]) vždy ouželi se spojoval, aby přestala dosavadní rozdílnost jednotlivých zemí, a nastala jednota, čím doufají větší váhy v politice evropské nabýti.

---

[1]) Rod Oldenburský a Conderburg-Glückburský.

[2]) Tak zv. německý spolek byl zřízen roku 1815 »k udržení vnější i vnitřní bezpečnosti a na uhájení neodvislosti jednotlivých německých států«. Německý spolek řídilo spolkové shromáždění ve Frankfurtě n. M. Stálým předsedou jeho byl císař rakouský. Ten ke spolku přistoupil se všemi svými zeměmi německo-rakouskými a zeměmi koruny české.

16. (PROHLÁŠENÍ ÚSTAVNOSTI).

(Pražské Noviny z 19. března r. 1848 č. 23. S. 89.)

Dne 15. března r. 1848 pod vlivem událostí ve Francii a pod vlivem hnutí revolučního v Německu prohlášena byla v Rakousku konstituce. Prohlášení konstituce mimo jiné bylo především spojeno se zrušením censury a se slibem brzkého uveřejnění zákona tiskového. Významnou událost tuto, o niž zpráva do Prahy přišla k večeru dne 15. března r. 1848., čtenářstvu svému sdělil Karel Havlíček hned v čísle 22. »Pražských Novin« ze dne 16. března r. 1848. otisknuv v čele listu (s. 85) tučně telegrafickou zprávu došlou hr. Stadiona a na konci uveřejniv (s. 88) »Oznámení« cís. král. zemského presidia. Teprvé však v čísle 23. ze dne 19. března r. 1848. s. 89. se Havlíček o daru konstituce obšírněji rozepsal. Stručně připomínal toto:

Všichni věrní Čechové jak v Praze tak na venkově se tuto napomínají, aby ke cti nové konstituce svoje německé firmy, štíty a vyvěsky zrušili a české si vyvěsili, aby se tak s námi vnitřně i zevnitřně stala důstojná změna. Všichni praví vlastencové zvláště v Praze dbejte o to, aby také ti spoluměšťané, kterým snad tyto listy do rukou nepřijdou, o tomto napomenutí se dověděli a brzy dle něho učinili; dokažme světu, že Čechové sice dvě stě let spali ale — nevyhynuli! — —

Předešlé číslo novin bylo jen z části bez censury vydáno a toto jest první, které zcela svobodně dle svého srdce píšeme a vydáváme. Přátelé drazí! dobrodiní tohoto dostalo se nám jako ve snu, kterak budeme užívati svobody, zvyklí jsouce na uzdu censurní? Cela Evropa hledí nyní na nás, ukážeme-li se hodní svobody, nebudem-li užívati svobody nerozumně ke zlému. Dokažme, že jsme byli již dávno pro duševní samostatnost dozráli, držme se vážně, zmužile, aby snad zlomyslní nepřátelé svobody, kterých jest jistě veliký počet, neukazovali s ousměchem zlostným na nás, že nejsme hodni svobody. Mluvme a pišme zmužile pravdu, pokud k prospěchu jest národu, každý dle svého nejlepšího přesvědčení, co můžeme zodpovídat před Bohem, před dobrými lidmi a před svým svědomím, mluvme a pišme srdnatě, ale bojme se čestného úsudku rozumných a poctivých lidí. Tak obstojíme beze všech trestních zákonů a svobodný tisk poslouží nám k zvelebení vlasti, ne pak k roztržkám a ku potupě, jak by nepřátelé pokroku rádi měli.

Vybídnutí Havlíčkovu, týkajícímu se firem a štítků, nebylo všude dobře porozuměno. Havlíček proto hned dne 23. března r. 1848 v Pražských Novinách čís. 24. S. 94 podal toto vysvětlení:

Firmy a štíty.

Někteří naši němečtí spoluobyvatelé lekají se článku, jejž nedělní české noviny stranu zřizování českých štítů a nápisů přinesly. Nebojte se, není to žádná válka, žádné nepřátelství, není to tak myšleno, jak se

třeba na první pohled zdá aneb vykládati může. Že dosavadní spůsob krámských vývěsků a tabulí, dle něhož by Praha do kořán německým městem býti musila, přestane, že se i v tom rovnost učiní, kdož by pochyboval? Slušnost toho musí každý uznati. To se pomalu, jak čas a prostředky stačí, samo sebou udělá, a doufáme, že k tomu každý, Čech i Němec podle své možnosti přispěje, rád a ochotně, z lásky a šetrnosti k svým spoluobčanům. Kde pouhé jméno je, nech si je dá Čech česky, Němec německy napsati, kde víceré udání je, nechť je všude v obojím jazyku, stejnou slušností To nebude již zejtra všecko, a nikomu to také nenapadlo; sic by musila celá Praha na jednou škrábati, malovati, psáti a lakovati — a to by šlo zle a jsou také jiné práce ještě, — ale doufáme, bude se to pomalu, víc a více okazovati, však ne na milové lokte; čím kdo rozumnější a národní rovnosti a svornosti milovnější, tím bude v tom přičinlivější, aby jiným dobrý příklad dal. Tak to je snad dobře? —

17. KOROUHEV NAŠE.

(Pražské Noviny z 19. března r. 1848 č. 23. S. 89—90.)

V Praze dne 17. března 1848. Jedna událost stíhá druhou, děj se hrne za dějem, nikdo neví, co nám přinese budoucí doba. Zapotřebí jest ale, abychom nedajíce se unésti valem nových věcí, pokojně a zmužile rozvážili stav svůj nynější, abychom se již dříve a v čas ohlédli po cestě, kterou kráčeti máme.

V nynější době nevíme nic, než že máme svobodu tisku a dostaneme konstituci. Svoboda tisku jest sama v sobě dokonalé právo, neboť jest nejlepší prostředek ke všemu, každý může smýšlení a přesvědčení své veřejně pronésti a dobrá věc získá si průchod. Musíme vždy s dobrým a upřímným vědomím to na mysli míti, že každá spravedlivá a poctivá vláda v konstituční zemi tak jednati musí, jak tomu chce národ, a poněvadž jest málo kdy ouplná svornost v národu, tedy aspoň musí vláda jednati tak, jak tomu chce větší díl národu. Kdo tedy pro mínění své svobodným tiskem do veškerých končin vlasti v novinách a jinými spisy roznešené větší část národu získá: ten provede oumysl svůj. Právě proto jsme nazvali svobodu tisku prostředkem ke všemu ostatnímu.

Konstituce je ale kulaté slovo, které samo v sobě ještě neznamená nic dobrého. Francouzové měli také za krále Ludvíka Filipa [1]) konstituci od r. 1830 až do r. 1848, a přece konečně museli r. 1848 krále svého i s celou vládou ze země vyhnati. Neboť jim chytrý král Ludvík Filip jenom zevnitřní formy svobody nechával, zatím ale všechno tak uplatniti dovedl, že Francouzům málo prospívala svoboda jejich konstituční. U nás ale doufati musíme a také přesvědčeni býti můžeme, že J. M. C. král náš Ferdinand [2]), jenž jest pán dobrotivý a poctivý muž, nám věrným obyvatelům koruny české skutečně a upřímně obmýšlí dáti konstituční svobody a žádoucí opravy. Avšak i při nejlepší vůli mocnářově není vždy jisto, že dobrá věc průchodu najde, a jmenovitě u nás ve Vídni, kdežto ještě ze státního stroje mnohé kolečko, od bývalé zrušené vlády [3]) zastrčené, vyňato býti musí, než stroj dobře půjde, zvláště u nás ve Vídni báti se musíme, že snad osoby mnohé, které od předešlých ředitelů země ustanoveny jsou a posud místa svá drží, dle všeliké možnosti své k tomu směřovati budou, aby se ze starého kvasu co možná nejvíc zachovalo. Proto musí být naše hlavní starost, abychom se mezi sebou o všechno sjednotili, čehož nám k opravdivému národnímu štěstí a k obnovení staré české slávy zapotřebí jest, a pak dbáti musíme, abychom v bratrské svornosti mezi sebou také skutečně tak dlouho usilovali a se poctivě snažili, až si všechno vydobudeme,

[1]) Ludvík Filipp I. Orleánský 1830—1848.

[2]) Ferdinand I. Dobrotivý 1835—1848.

[3]) Vláda Metternichova.

čehož nám zapotřebí. Až posud dokázali jsme skutečně chvalitebnou svornost a proto se nám i při všech obtížnostech nepříznivé vlády, ve všech národních záměrech dosti dobře vedlo, takže jsme vždy poznenáhla ku předu kráčeli, když nám okolnosti nedovolovaly, rychle letět. Ovšem jest věc přirozená, že nyní mezi námi nastanou mnohé strany a roztržky pro smýšlení, čemuž se při svobodě vyhnouti nelze; ale prosím vás, bratří milí, pro všechno a ve jménu vlasti naší, abyste aspoň tak dlouho se zapřením vlastních osobních náhledů všeobecnou svornost zachovali, až budeme mít všechno to pojištěno, co nyní zde (ovšem jen v krátkosti) vypočtu a co považuju za nevyhnutelné požadavky pro blaho našeho národu a naší země.

1. Odtržení koruny české, totiž Čech, Moravy a Slezska od Německého spolku.[1]) Spolek německý bez toho nyní dostane zcela jiné zřízení a nebudeme povinni k novému spolku se připojiti. Zvláště nyní, když celé Německo v nesmírném kvašení se nachází, nejpřiměřenější doba jest pro nás, abychom se politického spolku zbavili, který nám nikdy k užitku nebyl a býti nemůže. Náš spolek jest ale Rakousko: tu jsme se svými slovanskými bratry, s Iliry a Poláky pohromadě, a zde budeme míti vždy přirozenou převahu, kdežto bychom ve spolku německém jenom malinký přívěsek byli, určený k zahynutí, k zaplavení od němectva. Rakousko budiž zcela samostatné, zcela neodvislé, mocné císařství: v něm dojdeme my Slované konečně slávy; v titule

[1]) Viz str. 234.

císaře našeho jest s e d m království slovanských,[1]) a kromě toho Uhry, ve kterých jsou Slovanů $^2/_3$!

Samostatnost ouplná byla by pro nás Čechy za nynějších časů, kde samé nesmírné říše v Evropě povstaly, jenom holé neštěstí, byli bychom předně vždy jen mocnářství slabounké od jiných odvislé, a k tomu naše národnost vždy v největší nebezpečnosti. Takto ale ve spojení s jinými Slovany v Rakousích můžeme požívati co zvláštní koruna česká všeliké samostatnosti, a zároveň všelikých výhod a užitku velikého našeho státu. Tedy upřímně a srdečně dbejte o vznik Rakouského císařství! Posud ovšem nemělo slovo »Rakousy« pro nás žádného milého zvuku, žádné sympathie; ba spíše nenávist a mrzutost v nás působilo; ale toho byla vinna stará špatná vláda, která naše národnosti utiskovala ne sice zjevně ale tajně, která nás v tuhé, nízké, důstojnosti vzdělanců nehodné poddanosti a kázni držela, nepřejíc nám žádných slastí dobře zřízeného státu. Nyní, když nám svoboda nastala, bohdá brzy nabudeme více přítulnosti k císařství svému, o kterém bychom si ale k jeho vlastnímu prospěchu přáli, aby j i n é j m é n o přijalo, na dosavadním lpí rozličné 200leté hříchy. (Jméno Rakouského císařství beztoho jest z Napoleonských časů).[2])

2. Zároveň ale o to se pevně ujmouti musíme, aby koruna naše (Čechy, Morava, Slézsko) v císařství Rakouském ouplné a d m i n i s t r a t i v n í s a m o s t a t-

[1]) Král český, dalmatský, chorvatský, slavonský, haličský, vladiměřský a ilyrský.

[2]) 11. srpna r. 1804 císař německý František II. přijal název dědičného císaře rakouského.

nosti užívala, a svou zvláštní konstituci, svůj zvláštní sněm měla. Bez toho není možná celému císařství jednu konstituci dáti, a proto naději máme, že Čechové, Poláci, Illirové, Uhrové, Vlachové, Němci a každý národ svou zvláštní konstituci dostane, aby užívati mohl při sněmích svého národního jazyka, kterak by se při všeobecném sněmě všech těchto národů jednalo? Jistě jsme přesvědčeni, že by žádný z nich cizího jazyka rád neužíval! A proto bude nejlépe, když každý doma svým pánem zůstane, tak jediné udrží se potřebná svornost a vzájemná náklonnost. Ve vyšší správě zemské ovšem musí být všechny země nějak sestředěny: jakým spůsobem se to státi má, zanecháme rozhodnutí zkušeným diplomatům.

Co se rovnosti obou jazyků českého i německého v ouřadech i ve školách týče, nesmíme tomu tak rozuměti, jakobychom chtěli jen rovnost nějakou z milosti: bez rovnosti důstojné nesmíme se nyní spokojiti. Bratří, nezapomínejme, že také posud byla ouplná rovnost obou jazyků před zákonem [1]) — na papíře, jak jsme se ale my Čechové při tom měli, víme každý dobře.[2]) A proto nyní, pokud železo horoucí jest, kovejme: každý Čech jest nyní v této době zrádce svého národu, který pevně nestojí na svém jazyku všude; nepřijímejte nic od ouřadů německého (zvláště také od krajských), aby se ti pá-

[1]) Sr. poznámku na str. 47.

[2]) [Redakce těchto listů má mnohé trpké zkušenosti, že nám články, ve kterých jsme na rovnosti té stáli, censura vytrhovala! To byla rovnost!]

nové pohodlní, kteří posud času neměli zákonům v tomto ohledu vyhověti, mermomocí musili naučit pravopis jazyka svého mateřského, který až po tu chvíli za pecen chleba zrádně prodali. Hanba Čechu! který není všude Čechem! Neužívejte nyní v této době přechodu nikdy a nikde jazyka německého, kde toho není nevyhnutelná potřeba, sice se dostane naší ubohé mateřštině, až pomine doba tato, opět nízké a opovržené stanoviště předešlé!

Šlechto česká! nyní jest poslední ještě doba, ve které dokázati můžeš, jsi-li přítel nebo nepřítel národu svého! Posavad jste se pánové naši nikdy neukázali příznivci národu svému a jeho národnosti, drželi jste s potlačovateli své vlastní krve, zapomínali jste, že jest oukol velikého rytíře držeti s utlačeným a proto netloukly naše srdce pro vás, proto jste byli slabí, proto jste byli utlačeni od byrokratie. Především očekává od vás národ, abyste ouřadníkům svým na českých panstvích hned nyní nařídili, by všechno po česku vedli, abyste všude, kam vplyv váš sahá, dbali o důstojnost a velebnost jazyka českého, hodni jsouce svých slovutných předků.

Oznamujeme tuto zároveň, že se tyto dni bude v Praze podpisovat žádost k vys. slav. Pánům Stavům království českého, aby hned nyní na svém divadle čtyrykrát za týden česky a třikrát německy hráti poručili.[1] To mohou páni Stavové hned sami učiniti, na důkaz své lásky k národnosti,

[1]) Na divadle stavovském česky hralo se tehdy jen v neděli a ve svátek odpoledne. (Ladecký: Příspěvky k dějinám českého divadla. V Praze 1895. 10.)

jsouť neobmezení majetníci svého divadla, a nabudou zároveň pro sebe nejlepší příležitost cvičiti se příjemným způsobem v jazyku národním.

Rovnost v ouřadech rozumí se také tak, aby všechna ohlášení, všechny veřejné nápisy také české byly, aby se všechno v novinách také po česku oznamovalo atd. Žádáme také, aby nyní, kdežto nepochybně veliká sháňka po vysvědčeních z češtiny nastane, přísně se při tom ode všech profesorů pokračovalo; neboť nám jest dobře známo, že posavad mnohý dostal z pouhé zdvořilosti vysvědčení, který nic neuměl. Páni profesorové, máte nyní velikou moc a veliké odpovídání, a zároveň máme čest oznámiti, že my věrně budeme práva svého užívati a pády takové ohlašovati, když někdo nezasloužené vysvědčení dostane. Neračte zapomínati, že jest v tomto pádu velmi lehko dokázati, že nezasloužené jest vysvědčení.

Rovnost ve školách nesmíme také rozuměti v ten smysl, aby snad jen české gramatice se vyučovalo: nýbrž především vyříknuta budiž zásada, že nikdo do vyšších škol (do gymnasií) přístupu nemá, kdo neumí česky i německy, a na gymnasiích i ve vyšších školách může se pak česky i německy přednášeti. Proto ale se musí založiti v krajinách německých české normálky, aby našim krajanům německým příležitost dána byla učiti se česky.

4. Co se sněmu zemského týče, nevíme arci nyní, jakou obmýšlejí učiniti změnu, ale přesvědčeni jsme, že ta středověká stavovská representace přestati musí. Mají-li být skuteční s t a v o v é, ať jsou ze všech stavů a nejen šlechta, kněžstvo a měšťanstvo. My myslíme,

že při poradách o všeobecném dobru zemském lidé všelikých stavů přítomni býti mají, aby každý sám přednesl, co mu zapotřebí, čemu každý sám arci rozuměti musí. Zvláště šlechta nemůže míti na budoucím sněmu, má-li být konstituce dobrá, větší váhy a většího hlasu, než jest přiměřeno velikosti nemovitého jejího jmění, a ostatní stavové musí k ní též v podobném poměru státi.

K části článku »Korouhev česká« dal Havlíček hned v následujícím čísle Pražských Novin (z 23. března r. 1848 č. 24 S. 94) toto opravení a doplnění:

Strany divadla. Litujeme nemilý omyl, který se nám ve předešlém čísle novin přihodil, že místo, aby se čtyrykrát česky a čtyrykrát německy hrálo, vytištěno jest německy třikrát. Každý dobromyslný vysvětlí si jistě sám tento omyl, neboť každému povědomo jest, že se týdně osmkrát a ne sedmkrát hraje. Litovali jsme tohoto omylu, který se proti naší vůli a proti našemu oumyslu v tisku přihodil, tím více, že nám jej mnozí tak vykládali, jako bychom my Čechové již nyní hned z mezí rovnosti vystupovali, a proto snad mnozí proti nám v této věci oustně horlili. Když ale nyní oumysl svůj v této záležitosti lépe vysvětlíme, nepochybujeme, že žádost tato od vys. sl. pánů Stavů skutečně vyplněna bude. Myslíme totiž, aby se v neděli odpoledne jako posud česky hrálo pro onu část obyvatelstva našeho, které večerní doba nepříležitá jest. Pak se jednou za týden může

dávat česká zpěvohra, do které česky nerozumějící tak dobře choditi mohou, jako do vlaské a do německé, dvakrát za týden hrálo by se české drama neb veselohra. Takovým způsobem by ovšem měli němečtí obyvatelé pro sebe pět představení týdně a to myslím, že není nemožná výminka. Co se ostatně strany nedostatku herectva namítá, zhola jest nepodstatné; známoť, že můžeme každou chvíli za dobré slovo a trochu peněz českou výbornou zpěvohru sestaviti, s těmitéž výminkami najde se české drama a veselohra. Když nyní za darmo jsme si vydrželi dosti obstojnou hereckou společnost,[1]) podaří se to zajisté za dobré platy mnohem lépe. Tážeme se, jaké by bylo nynější německé divadlo vys. slav. pánů Stavů českých, kdyby také hercové žádné platy nedostávali, jako posud u českého, nýbrž jenom pouhé dobročinnosti obecenstva odevzdáni byli?

[1]) V stavovském divadle za ředitelství Hoffmannova od velikonoc r. 1846 byly pěstovány české hry pod vedením J. K. Tyla. Tyl jsa dramaturgem českých představení, dodával Hoffmannovi česká dramata původní a opatřoval mu české překlady. (Ladecký J., Příspěvky k dějinám českého divadla. V Praze, 1895, 10.)

18. SLOVO K ČTENÁŘSTVU.

(Pražské Noviny z 4. dubna r. 1848. čís. 28. Str. 114.)

Dne 4. dubna r. 1848 přestal býti Karel Havlíček redaktorem »Pražských Novin« a »Včely«. Vzdal se redakce proto, poněvadž za slibu konstituce »Pražské Noviny« měly k tomu býti ustanoveny, aby ve smyslu vlády »psaly a ji zastávaly«. Havlíček pozoroval, že názory vlády nekryjí se s názory jeho, a proto nejen redakce se vzdal, ale i staral se o založení důstojného českého národu časopisu. Dobrý přítel Havlíčkův Vojtěch hr. Deym ze Střítěze (nar. r. 1812), před r. 1848 již veřejně činný v Průmyslové Jednotě a r. 1848 na ruchu českém účast beroucí, snahy Havlíčkovy podporoval tím, že slíbil převzíti nakladatelství nového listu nechávaje při tom Havlíčkovi při redigování časopisu úplnou neodvislost. Nový časopis nazýval se »Národní Noviny«, a první jeho číslo vyšlo dne 5. dubna r. 1848. Den před tím se rozloučil Havlíček s čtenáři »Pražských Novin« takto:

S dnešním dnem dokončil jsem povolání své jakožto redaktor a z veliké části i spisovatel těchto listů. Převzal jsem tyto noviny r. 1846 jistě ve zlých okolnostech, a podařilo se mi za tato dvě léta mnohým úsilím a mnohým utrpením zjinačiti stav našich jediných novin. Stav náš jakožto redaktorů a spisovatelů

časopisů byl přežalostný, a obecenstvo čítající naše listy zajisté ani pomysliti si nemohlo, co každé to číslo mrzutostí stálo, jak zvláště s některými ouřady, tak i s jinými nerozumnými lidmi, než se pěkně vytištěné čtenářstvu do rukou dostalo.

Děkuji obecenstvu váženému, kteréžto bylo největší podporou počínání mého, za upřímné oučastenství, děkuji též i spolupracovníkům svým na roli vlastenecké, spisovatelům našim, kteří pomáhali zvednouti ducha národu našeho. Nebyl bych zajisté ustoupil od redakce Pražských Novin a Včely, kdyby nebyly nastoupily tak rychle ony změny blahé v zemi naší, ku kterým jsem sice v časopisech svých vždy d l e m o ž n o s t i směřoval, které jsem ale jako mnozí jiní se mnou ještě do další budoucnosti kladl. Časy nás překvapily, ale nedali jsme se omráčiti neočekávaným štěstím: v největším překvapení přece musíme pevným zrakem nahlížeti do budoucnosti a na nových shodnějších cestách rychlým krokem kráčeti k oslavení a zvelebení vlasti své a národu.

Uznal jsem za nevyhnutelnou potřebu, abychom měli nyní, kdežto svobodně o svých domácích záležitostech jednati a psáti můžeme, kromě Pražských Novin, které jsou jmění vlády a od ní vždy na šest let do nájmu (pachtu) se dávají zároveň s německými, abychom měli nyní také jiné zcela neodvislé noviny politické, kteréžto by samostatně stály, důstojností jak zevnitřní tak vnitřní ostatním německým novinám se vyrovnaly, a ve všem zastávaly národ náš československý. Hned jak nastala konstituce a svoboda tisku, bylo toto první moje myšlénka, a statečný náš hrabě V o j t ě c h D e y m

jenžto již co jednatel Průmyslové jednoty a nynější přednosta výboru obyvatelstva Pražského velikých zásluh o záležitosti vlastenecké si vydobyl, dopomohl této myšlénce mé ke skutečnosti. Od zejtří budou vycházeti jeho nákladem a mou správou a redakcí veliké české noviny pod jménem: »Národních Novin«, o kterýchžto zevrubnější ohlášení postaveno jest v Oznamovateli k tomuto číslu.[1])

Přestupuje tedy s činností svou na jiné pole, doufám, že národu svému v novém postavení platněji posloužím než dosavade.

K. Havlíček,
odstupující redaktor.

---

[1]) Oznamovatel Pražských Novin čís. 28. z 4. dubna 1848.

19. DOMÁCÍ ZÁLEŽITOSTI.

Zprávy týkající se obyvatelstva českého v Rakousku přinášel Havlíček v rubrice zvané »Domácí záležitosti«. Tuto část svého listu vyplňoval skorem Havlíček sám.

ROK 1846.

a) (Pražské Noviny z 18. ledna r. 1846. č. 6. S. 21.)

Brněnské Noviny čís. 11.[1]) podávají obšírnou zprávu o zavedení škol přádelních na rozličných panstvích v horách moravských i slezských. Učitelové a učitelkyně nejvíce pocházejí ze školy Adrsbašské, a na útraty jednotlivých vrchností tam posláni a také nástroje odtud zaopatřeny byly. Chvalitebná jest péče, s kterou se šlechetní lidumilové o zlepšení stavu zchudlých skrze fabriky a jiné okolnosti plátenníků a přádců v horách Českomoravských zasazují, to jako i všechno, co se u nás k zvelebení průmyslu děje, všelikého uznání zasluhuje. Zapomínati však nesmíme, že jsou průmysl a fabriky k dobrému stavu země sice nevyhnutelny,

[1]) Mährisch-Ständische Brünner Zeitung 11. ledna 1846, Nro 11. S. 59—60.

avšak bohatství a jiné výhody z nich vyplývající vždy jen na čas a nejisté jsou. Dnes počne nějaká nová fabrikace, výdělek z ní je ohromný; zejtra však již jiné sousední země také ji zavedou, a je po všem. Jediné hospodářství je věc solidní, vždy trvající, bezpečná. Nepochopuji proč se ve vlasti naší tak úrodné, posavad o zlepšení hospodářství a rolnictví tak málo staráme (aspoň mnohem méně než o průmysl), kdežto by přece při dobře vedeném rolnictví země naše ještě snad o polovici lidu více uživiti mohla. Síla země založena na rolnictví vždy spočívá pevněji než na fabrikách, skrze které se, když neslušně rozmnoženy budou, jenom veliký počet nastávajících žebráků v zemi zahnízdí. Kromě toho zapomenouti nesmíme, že se skrze hojné fabriky také nemravnost a luxus uvádí, proto že se při zvětšeném počtu fabrikátů také všemožně odbyt vyhledávati a tudy lid buď lácí buď jinak k nepotřebnému vydání zaváděti musí. — Všechno zde řečené nebudiž ostatně na ujmu průmyslu a fabrik, kterých potřebu a výhody dobře známe: tolik se nám jenom zdá, že se již průmyslnictví přeháněti počíná, protože v módě jest, a že se při tom na jiné věci a jmenovitě na rolnictví tuze malý ohled béře. Bojíme se, aby z toho pro zem škoda časem nepovstala.

b) (Pražské Noviny z 18. ledna r. 1846. č. 6. S. 22.)

Dr. F. A. Brauner (viz str. 157.) zaznamenal v pamětní knize o vzniku Besedy Měšťanské toto: »Cit národnosti, po skončených válkách našeho věku u národů středoevropských znovu vzbuzený, i u nás Čechů, ač naposled

procitna, život občanský pronikati počal; nejprve v dosti skrovném počtu učených pěstitelů věd a umění a v duchovenstvu, od těch pak v srdce a jádro národa, v stav měšťanský, přešel. Po tolika bouřích, návalech a velkých nesnázích, ježto obyčejně, ne-li zahynutí dosti mocných a velkých národů, alespoň úplný převrat jich života a národnosti, nejprve v hlavních městech a sídlech jejich za následky mívaly, zůstala naše staroslavná Praha při svém původním rázu slovanském. Ona někdejší matka vznešených myšlenek a skvělých činů národa českého po 200letém spánku opět otevřela svoje lůno výsledkům vzdělanosti novějších dob, opět přijala novorozence české národnosti k prsoum svým, aby novou rodinu zas množiti počala a odchovala ji ku konání ctností občanských, ku pěstování umění, věd a průmyslu, k mocné podpoře církve a trůnu.

Výsledkem života toho v pražském měšťanstvu bylo toužení po vzájemném poznání se, po společném obcování a rozmlouvání o záležitostech národních, občanských i soukromých jednotlivých stavů. Jelikož takové spojení i přiblížení se nikterak povzniknouti nemohlo, leč spojenými silami a odvržením předsudků i ohledů osobních a malichernych rozdílů v občanském povolání, zjevila se v měšťanstvu zdejším myšlenka, zaraziti spolek všem třídám měšťanstva i osobám vzdělaným ostatních stavů přístupný k společné zábavě a spolu ku vzdělání ducha, pod názvem »Měšťanské Besedy«.

Žádost o povolení tohoto tovaryšstva dne 12. listopadu 1844 zhotovená a od 30 měšťanů podepsaná, dne 20. listopadu 1844 čís. 68.240 ku vys. sl. c. král. řízení zemskému zadána jest.

Měšťané uchýlili se k sl. magistrátu s tou žádostí: aby občanskou záležitost tu podporovati neopominul. Tu však jim raděno: »Spojiti se s některým z ozbrojených sborů měšťanských, jenž také své schůzky a besedy mají.«

Vys. sl. c. král. řízení zemské pak dekretem od 28. listopadu 1844 čís. 68.240 žádost tu magistrátu pražskému k zúřadování podalo, načež Magistrát nálezem od 19. pro-

since 1844 čís. 64.317 výrok učinil, že povolení žádané dáti v moci své nemá, pročež žádost že zavrhnouti musí. Nicméně neočekávaným výsledkem tímto nedal se onen skrovný spolek měšťanstva, jenžto se o věc s počátku byl zasadil, ve svém snažení zastrašiti, ano opět novou žádost zhotoviv, zadal ji od více 90 měšťanů podepsanou dne 21. ledna 1845. čís. 4121 k vys. sl. c. král. řízení zemskému.

Ohledem žádosti té byl tázán Magistrát o své mínění a dekretem vys. sl. c. král. řízení zemského od 18. července 1845 čís 28.682 zaražení Měšťanské Besedy povoleno, a dekret ten výnosem pražského Magistrátu od 4 srpna 1845 čís. 39 949 pol. měšťanstvu oznámen jest. Dne 12. října 1845 sešlo se 31 měšťanů, již žádost tu byli podepsali a zvolili výbor k zaražení tohoto ústavu, sestávající z 11 členů... Všichni zvolení to přijali a dne 27. října 1845 drželo se první zasedání výboru, v němž zvolen jest všemi hlasy za předsedu pan Dr. Jos. Frič, za náměstníka pan Prokop Richter, již oba zvolení to přijali« (Schwarz F. V.: Památník Besedy Měšťanské v Praze na oslavu padesátileté činnosti spolku 1845—6—1895—6. V Praze 1896. 1—2.) Úkol zvoleného výboru byl vykonati přípravné práce k činnosti spolkové, především měl se starati o příhodné místo pro Besedu, měl získávati spolku členstvo a opraviti stanovy.

Havlíček články ve svých novinách snahu výboru všemožně podporoval. Když blížila se doba zahájení činnosti spolkové (dne 31. ledna r. 1846) napsal článek o úkolu a cílech Měšťanské besedy.

Doba otevření nově zřízené měšťanské besedy blíží se již rychlým krokem. Nikdy bychom si odpustiti nemohli, kdyby se v těchto listech o tak důležité věci žádné zmínky nestalo. Právě také nyní zřizují si ve Vratislavi měšťané resourci, a časopisy německé již dosti hluku o tom předběžně nadělaly: ačkoli ještě tak pevného základu nemá jako naše.

Veliká část zajisté považuje nastávající b e s e d u co institut pro pouhé vyražení: avšak mužové, kteří pokrok, činnost, zkvétání země a podobné pravých mužů hodné předměty před očima mají, neučinili by jistě pro p o u h é vyražení tak veliké přípravy. A pro takové muže, kteří zábavu bez užitku nemilují, jistě má nastávající beseda jiný, větší, abych směl říci, čestnější účel. Výměna myšlenek, porady ve všem týkajícím se živnosti, spojení rozdrobených sil, působení společné k prospěchu jednotlivců, sblížení se rozličných až posud od sebe vzdálených stavů, pěstování pravého společenského ducha atd.: to jest ovoce mající vzrůsti z měšťanské besedy. Vzdělání, vědy, umění, průmysl a vůbec inteligence vládne za našich časů světem, a měšťanskému stavu musí se ta čest vzdáti, že hlavně on jest všeho toho pěstovatelem, ze stavu měšťanského povstali v novějších časech skoro všichni rozšiřovatelé vzdělání u inteligence. Nesmíme si však snad z marnosti tajiti důležitou pravdu, že jsme posavad za jinými národy tuze zpátky zůstávali: poznání nedůstatku již jest hlavní krok k napravení. Hlavní příčina této nedospělosti není jiná, než neprocitlost národního ducha, že jsme sami posud nevěděli, jsme-li Češi nebo nic. Ať si mluví kdo chce co chce, ale č e s t zůstane vždy silnou pakou hýbající světem a lidmi! Velká část nejkrásnějších činů, které historie zná, nestala se z jiné pohnútky než pro čest národu: a národové, kteří posud nejvzdělanější jsou, Angličané, Francouzi drží se vždy hrdě své národnosti. Žádný Angličan, žádný Francouz nebude se stydět za svou řeč. Jindy umírali mužové pro čest, pro blaho svého národu: my však z tétéž příčiny budeme ž í t i a p r a c o v a t i.

Měšťanská beseda může se stát při dobrém zřízení ohniskem všelikého vzdělání průmyslového, hospodářského, estétického i vědeckého: konversace s jednotlivci vynikajícími v jednotlivých odvětvích nauk, pak dobře zřízená čítárna časopisů i knih nemine se jistě dobrého účele, totiž rozšíření inteligence a skrze ní zlepšení stavu. Nesmíme zapomenout, že za nynějších časů jenom cvičenost měšťanu vážnosti dodává, a zároveň nemajetnému k jmění pomáhá, a bohatému zámožnost udržuje a zvětšuje. Peníze sice světem vládnou, ale rozum vládne penězi. Úkol měšťanské besedy jest především šíření vědomostí, a k tomu účelu se žádných výloh šetřiti nemá: poněvadž se každý takový náklad mnohonásobně nahradí.

Co se obcování společenského dotýče, vybrala si měšťanská beseda krásné heslo Rovnost a Svornost, dvě hvězdy, bez kterých v každé společnosti brzy nepořádek a temnota vzniká. O rovnost je snadněji: všichni oudové jsou měšťané, někteří bohatší, cvičenější, zkušenější a však přece měšťané všichni, Pražané všichni: kde žádný nepodlízá a žádný se nevypíná, musí být rovnost! Druhá, svornost již mnohem řídčeji se vydaří, a společnost, která ji udržeti dovedla, patrně již dokázala, že zasluhuje být společností. Snášet mínění jiných a nevnucovat jinému své, jest základ svornosti, a snášelivost je hlavní známka každého vzdělaného člověka. Úplné provedení tohoto hesla přejeme srdečně nastávající besedě: tím jenom ubezpečí se stálé, pevné její trvání a skrze to vždy blaženější vzkvétání naší staré Prahy a zvelebení veškeré vlasti.

c) (Pražské Noviny z 22. ledna 1846. č. 7. s 25.)

Zprávy, jež časopisy Moravské a Slezské podávají, týkají se — arci s výjimkami — docela jen divadla. Jen některý umělec, jenž jako obyčejný výjev z Vídně neb do Vídně naší zemí se zablýskne, píseň obyčejnou nějak změní. Jakoby čtenářům listů těchto tak náramně důležité bylo, zda-li p. N. neb sl. T. v Brně, Holomouci neb Opavě zpívali, dnes ochraptěli, a především se líbili! Což jsou tyto případnosti tak znamenité, aby na př. pozornost čtenáře některého journalu ve Vídni, jenž každou chvíli počínání chvalitebné výtečných duchů pozorovati může, nevyhnutelně na se obrátily? Aneb se u nás docela nic neděje, co by všeobecného povšimnutí zasloužilo? Tak praví „Moravia“, a shodujem se úplně s tímto míněním. Zvláště Vídeňské časopisy v tom ohledu k politování jsou, větší část místa v nich zaujímají sami herci, herkyně, umělci atd. O vážných, pro celou zem opravdu užitečných věcech zřídka se jen co pronese.

d) (Pražské Noviny z 5. března 1846. č. 19. S. 75—76.)

Podivili jsme se, kterak Augsburské Všeobecné Noviny, jinak přece povážlivé, v příloze 58 [1]) letošní umístiti mohly článek z Prahy zaslaný o Němcích a o Slovanech. Spisovatel toho článku za příležitosti otevření měšťanské besedy tak žalostně ve jménu německé národnosti na nás Čechy naříká, jakožto na utiskovatele Němců, tak se o budoucí německý život

[1]) Prag, 17. Febr. (Die Deutschen und die Slaven.) Beilage zur Allgemeinen Zeitung. 27. Februar 1846. Nr. 58. S. 462.

v Čechách bojí, a tak úzkostně ostatní Německo na pomoc proti nám ubohým utiskovatelům Německé národnosti volá: že se každý znatel našich okolností nad míru smáti musí. I my bychom ho jenom pouhým smíchem byli odbyli, kdyby v článku tomto některé sprosté, soběcké a velmi naduté věci v takovém způsobu nestáli, že odpovědi z naší strany zasluhují. »Vládě že pochlebujeme, připisujíce jí zásadu, že každou z čtyrech národností: německou, slovanskou, maďarskou a vlaskou svobodně se vyvinovati nechává, ale o tom prý se nezmiňujeme, že se tak na útraty německé vzdělanosti (des deutschen Culturlebens) hrubé, nevzdělané živly vzbuzují a posilňují: o tom prý není řeč že se země náležející k německé říši (ein deutsches Reichsland) připojená k ní namáháním a krví jejich německých předků odtrhuje, a neněmeckým mocnostem zrovna odevzdává« atd. Pomalu, pane Ultraněmče! rozumíme ovšem kam to bije, ale budeme se dělat, jakoby nechápajíce. Neněmecká mocnost, které odevzdáni jsme a odevzdáni zůstaneme, ačkoli byste nás rádi k veliké jedno-německé říši, kterou právě v povětří zakládáte, jakožto své poddané přišili, tato neněmecká mocnost jest Císařství Rakouské sestávající z koruny České, Uherské atd. atd. atd. Německá říše, ku které jsme arci, třeba s nechutí, někdy náleželi, již od časů Napoleonových[1]) přestala býti, a proto k ní náležeti nemůžeme. Ostatně máme jakožto národ v koruně své rovná s vámi práva, a proto se svým jazykem a se svou národností všude

[1]) 6 srpna r. 1806 císař František složil důstojenství císaře německého.

veřejně i před úřady vystupovati smíme, chceme a musíme. Že na tento čas jazyk náš ve školách, v úřadech a v životě nestojí posavad s jazykem německým v rovné míře, nestalo se úmyslně k potlačení naší národnosti, nýbrž hlavně naší hlavní vinou a nedbalostí, že jsme si ho sami, oslepeni jsouce cizotou, módou a malicherností nevážili a o své se nehlásili. Teď bohda poznenáhla zase k svému přijdeme, slušnou a dovolenou cestou, ne jako rebelanti, za které by jste nás rádi vykřičeli, nýbrž žádajíce o to, co se nám prospěšno zdá, jak náleží u vlády.

Že dopisovatel onen národ náš hrubým, vzdělání neschopným živlem jmenuje, a jenom svému národu německému schopnosti ke vzdělání osobuje: za to mu votujeme prebendu v Kateřinkách! Což pak jsme jmenovitě my Čechové nedokázali to, čím vy se nejvíc chlubíte, o 100 let před vámi?[1]) Anebo snad pán Bůh rozum stvořil jen pro vás? —

Zkrátka my jsme dle národnosti Češi, a máme právo v koruně své nimi býti, pročež si toho práva nepotřebujeme nedovoleným spůsobem teprv vyhledávati; politicky ale tvoříme s jinými národy dohromady císařství Rakouské. O Německé říši nic nevíme a slyšeti nechceme. Já pán, ty pán, und drum keene Feendschaft niche! — —

e) (Pražské Noviny z 8. března r. 1846. č. 20. S. 81.)

Květy ze dne 5. března r. 1846 (čís. 27. S. 107) jako 4. odstavec článku J. Slavomila, nadepsaného »Všeho-

[1]) Naráží se zde na české hnutí reformační (husitism) proti německému hnutí reformačnímu (lutheranismu).

chuť«, opakovaly návrh svůj dříve již učiněný, aby k šíření prostonárodního vzdělání založen byl zvláštní fond pro vydávání prostonárodních spisů, »Prostonárodní Matice«; a přidávaly, aby první základ finanční k tomuto fondu učinila »Měšťanská beseda v Praze«. Havlíčkovi opakování starého návrhu dalo podnět k této poznámce:

Nová Prostonárodní Matice, kterou nám již po nějaký čas Květy založiti chtějí, zdá se nám v nynějších okolnostech velmi nepotřebná věc, ačkoli tak dobře, jako kdo jiný, potřebu a užitek prostonárodních spisů nahlížíme. V celém tom již omrzelém mluvení o ní nevidíme nic jiného, než dětinský způsob, to co na velkých viděti jest, také po nich v malém rozměru dělati. Naše dosavadní Matice je hlavně fond na vydávání vědeckých a takových kněh, které by při neskvělém stavu naší literatury odbytu a nakladatele nenašly. V takovém ale poměru nejsou u nás spisy prostonárodní, každého se tolik prodá, že se náklad vyplatí, a z výtečných spisů může se při dost mírné ceně ještě veliký zisk peněžitý docíliti. Nač tedy podporovat?! Každý spisovatel prostonárodní, stojí-li jeho spis za něco, najde sám pouhým odbytem slušnou náhradu. —

A kdyby i ta Matice již byla zřízena, co bude vydávat? kde jsou spisy?! — I naše dosavadní Matice [1]) vydala by každý dobrý prostonárodní spis, ale kdo jí jaký podal? — Lépe by tedy učinili ti, kteří o založení mluví, kdyby raděj místo řečí sami prostonárodní spisy psali. A nač ostatně pořád ty projekty psané, nač to poukazování na jiného (jako

[1]) Rozuměj: »Matice česká«.

na besedu měšťanskou)? — Nejlépe zde jest »poruč, a udělej sám,« to jest, místo ustavičného psaní, vymohl bych si napřed dovolení u vlády, pak bych v čerstvosti sebral asi 10.000 stř.[1]) peněz, sepsal několik dobrých prostonárodních spisů, a vydával je, jen by prášilo, a žádného bych se neptal.

f) (Pražské Noviny z 12. března r. 1846 č. 21. S. 85.)

S mrzutostí se již po nějaký čas pozoruje, že někteří nad svou ctí se zapomínající lidé v rozličných zahraničních německých časopisech, a zvláště v těch, jejichž redakce židům svěřena jest, utrhačnými a lživými dopisy svými nejen muže jednotlivé dobře zachovalé, nýbrž i poctivé snažení celého národu českého o zvelebení literatury a národnosti hanobí a v ošklivé podezření uvádějí. Poněvadž se však takové na cti utrhání a hyzdění jenom potají, a bez dovolení, ba zrovna proti vůli nejvyššího řízení a proti vysloveným zákonům zemským děje: povzbuzuje a napomíná se těmito řádky každý, komu by jméno některého z těch nectných škrabalů a hanebných utrhačů povědomo bylo, aby je ihned na úřad, jak se sluší, udal, načež jistě zasloužilému a spravedlivému trestu neujdou. Dodati se zde ani nemusí, že jest to věc nepotřebná ba i neslušná, proti takovým protizákonným a nepoctivým hanobitelům buď sebe neb jiného zase veřejně v časopisech zastávati, a čest si proti nim nazpět dobývati, pročež se z toho také každý výslovně a úsilně zrazuje.

[1]) 10.000 zl. stř. = 21.000 K.

g) (Pražské Noviny z 5. dubna r. 1846. č. 28. S. 113.)

Známo jest, jak veliké překážky posavad pokrokům národnosti naší na Moravě a jmenovitě v Brně stály v cestě, tak že se jen zřídka kdy odtamtud hlas národního smýšlení ozval. Nyní již bohdá! nastane spasitelná proměna v Brně. Vysokým dekretem dvorské školní komise od 7. března letošního roku obdržel pan dr. Beda Dudík,[1]) profesor všeobecného dějepisu a filologie na filosofických školách Brněnských povolení, držeti v Brně přednášky o českém jazyku a literatuře, s tím právem, aby veřejné zkoušky s žáky svými odbývati, a jim pod dohledem direktorátu filosofických škol zákonně platná vysvědčení udělovati mohl. Dne 26. března o 2. hod. s poledne započal již pan dr. Dudík přednášky své, ku kterým každý volného přístupu má. Knihovna, asi 600 svazková ze spisů nejdůležitějších českých sestavena, zároveň každému posluchači k použití přístupna jest, aby se dále v jazyku svém národním vzdělávati mohli. Pan profesor koná vyučování bez platu, jenom z pouhé horlivosti pro dobrou věc.

Tím tedy již zase se stal krok dále v pozdvižení našeho kleslého jazyka, a tak pomalu vždy o stupeň výše, vždy o krok dále kráčejme, nulla dies sine

---

[1]) Beda Dudík nar. v Kojetíně r. 1815. Zemřel r. 1890 v Rajhradě. Byl členem řádu benediktinského a r. 1840 byl vysvěcen knězem. Téhož roku stal se professorem klassické filologie a tři léta na to professorem všeob. dějin na lyceu brněnském. R. 1855 byl Dudík jmenován stavovským historiografem moravským. Z mnohých jeho spisů nejdůležitější jsou »Mährens allgemeine Geschichte«, Dějiny Moravy.

linea! Přirozeným spůsobem dojdeme konečně opět tam, kde jsme vlastně od jakživa býti měli, neboť ten stav jazyku a národnosti naší, v jakém teď jsme, zajisté nazvati musíme nepřirozeným, nesouměrným s ostatními přírodními zákony.

Při této příležitosti připomínáme si nařízení milostivé vlády naší, v kterém se též na gymnasiích vyučování v jazyku českém schvaluje a radí.[1]) Ačkoli sice dle přirozené liknavosti se báti musíme, že lidé to, co se jim jen radí, nebudou horlivě konati; ježto se přec patrnému nařízení a poručení často zadost nečiní (jako ku příkladu strany českých úředních odpovědí, které úředníci dle zákonu[2]) na české žádosti dávati mají a přece buď docela nedávají aneb v jazyku chybném a nesrozumitelném), důvěřujeme se přece, že se na mnohých gymnasiích vyučování takové v skutku děje. Z dobrých příčin žádáme, aby nám z každého gymnasialního města v Čechách, na Moravě i v Slezsku, kde se takové vyučování opravdu děje, laskavě podána byla zpráva podrobnější o tom vyučování, od koho, jak často, před jakým posluchačstvem, s jakými jinými prostředky a s jakým prospěchem se děje, a co se vůbec pro zvelebení jazyka českého na gymnasiích a vyšších ústavech již stalo a stává.

---

[1]) Dekret c. k. dvorní komisse nad studiem z 23. srpna 1816.

[2]) Dekret dvorní kanceláře z 27. ledna 1833 č. 1794 krajským hejtmanům a komissařům v Čechách a nařízení ze 7. října 1843 úředníkům soudním.

h) (Pražské Noviny z 17. května r. 1846 č. 39. S. 163.)

Dne 11. května [1]) byl započat letošní sněm veřejně a slavně, jak obyčejně. O hodině 10. sjeli jsou se Páni Čeští všech 4 stavů, totiž stavu duchovního, panského, rytířského a městského, jakožto zákonní představovatelé veškeré země, na hradě Pražském, aby poslechli postuláty čili požadování J. Milosti krále našeho strany daní na rok 1847. Když i královští páni komisaři v průvodu několik vyslanců ze shromážděných pp. stavů přijeli a s těmito místa svá ve sněmovně zaujali, otevřely se dvéře vedlejší veliké síně, aby též lid obecný vstoupil, načež dotčené královské postuláty veřejně přečteny byly — napřed v řádné Češtině a napotom němčinou. Než poslednější (německý) čtenář dokončil, sestoupil onen (český) s tribuny a podal královský rozkaz s přivěšenou velikou pečetí Jeho Excel. panu hraběti Salmovi, jakožto náměstníku nejvyššího purkrabství a přednostovi pp. Stavů, kteryžto vzav královský list, rozestřel a pozvedl jej, a všem přítomným tak ho poukázav, pronesl v uctivosti zatimní odpověď svou ve jménu všech pp. Stavů opět jadrnou Češtinou asi v ten smysl: »jak předobře porozuměli stavové královské vůli, a že požadování takové v důkladné uvážení vezmou«. Tak osvědčují Stavové Čeští každoročně, že nepřestali býti pravými Čechy! Cítili jsme se zas jednou právě jako doma. Tak tu řečí obou v zemi obvyklých — materské totiž i německé — slušně šetříno. Kéž by to bylo tak vždy a všady! Co Maďarové v Uhrách nedávno teprv

[1]) R. 1846.

pracně dosáhli,[1]) aby se totiž záležitosti zemské v jejich řeči vyjednávaly, to nám zachováno od stara přes doby nejsmutnější až po ten čas národnosti naší opět příznivější. Jak někdy pouhý zvyk dobré věci poslouží! nebo ním hlavně udržána byla ctihodná tato památka slavných otcův k uvědomění potomstva! Ostatně je vůbec známo, že nejdůstojnější prelátové představují stav duchovní, vyšší šlechtu, knížata, hrabata a baroni stav panský, rytířové stav rytířský, a zástupcové některých měst zvláštními výsadami opatřených — stav městský v Čechách. Posledních (takovýchto měst) počítá se posud jen *čtyři* zde a *tři* krom Prahy.

ch) (Pražské Noviny z 28. června r. 1846 č. 49. S. 207.)

Nevíme věru, odkud a z jakých pramenů nabírají některé cizozemské noviny o našich českých záležitostech tak nemotorných zpráv: a ještě méně víme, z hlouposti-li anebo z potměšilosti němečtí novináři rozšiřují o poměrech národnosti naší tak lživé domněnky, jako častěji v jejich listech čítati musíme. Tak jsme se v čas povstání polského[2]) dověděli z cizozemských novin, že i u nás v Praze revoluce vypukla, že hrabě T. zatknut jest, že jsme na bále podivně kouzlili s erbem zemským atd. Právě nyní zase čteme v Hamburských novinách korespondencí od českých hranic dne 5. června, z které se kromě jiných podiv-

[1]) R. 1840 zavedena jen maďarština, dříve užívalo se jazyka latinského. Viz o tom více v díle Horváth M.: Fünfundzwanzig Jahre aus der Geschichte Ungarns von 1823—1848. Leipzig 1867 I. 551 ad.

[2]) R. 1846.

ných a u nás neslýchaných věcí také to dovídáme: že naše národnost česká mnohem větších práv užívá než německá, a že se češtiny při řízení zemském a u vlády mnohem více šetří než němčiny, to že nejvíce mrzí našeho zeměsprávce J. C. V. arciknížete Štěpána, že odstoupiti chce od správy zemské atd. atd.

Chtějí-li němečtí spisovatelé takovými lžemi jenom nevčasné kvašení v zemi naší spůsobiti, chtějí-li jenom, jak myslíme, německou část obyvatelstva našeho království proti nám pobouřiti: nepovažují jistě, na čí hlavu konečně toto všechno jejich popuzování se svalí. Jestliže německá národnost nás neutiskuje, my zajisté ji velmi málo, a celé naše pracné snažení namířeno jest k tomu, abychom rovná práva, která našemu jazyku tak jako německému v zákonech našeho království náleží,[1]) a kterých v praxi posud neužíváme, opravdu a skutečně měli, a jich k zvelebení našeho národu a k novému rozšíření slávy české užiti mohli.

i) (Pražské Noviny z 19. července 1846. Str. 231—232.)

V Štúrových Slovenských Novinách[2]) ozývají se nyní častěji hlasy proti »Hlasům« vydaným od naší Matice: a snadně se dá pomyslit, kterým p. Štúr dříve uvěří. Jsou tu s jedné strany hlasy Tomáše Marečka, Eduarda Lička, Pavla Škodáčka, Martina Tomáškoviče, Josefa Pavlikoviče a jiných ještě takových zkušených

[1]) Srovnej poznámku na str. 262.

[2]) Srovnej poznámku na str. 33.

zasloužilých mužů, hlubokých filologů a po Evropě proslulých učenců, proti Tablicovi, Palackému, Jungmannovi, Palkovičovi, Tomáškovi, Josefimu, Seberinimu, Kollárovi, Šafaříkovi [1]) a jiným takovým študentům a nezkušeným mladíkům!! A pan Štúr, slavná redakce Slovenských Novin, stojí vždy na práhu pohotově s troubami a s bubny, a každého hned vítězně uvítá v nezkončených notách s hvězdičkami: »Sláva vám hlučná od Dunaja do Torisi! — To je po slovenskí! Sláva vám, drahí, mladí brat'ja! — Sláva vám, Tak je dobre! atd. atd. A v čísle 35. Orla Tatranského konečně p. Štúr sám do boje vystupuje o podivnou předmluvou.

Jíž jsme jednou odkryli chytrost p. Štúrovu, že totiž všechno, co se vlastně jen mluví a píše proti jeho osobě, co svůdci a hlavnímu původci celého toho neštěstí v našem národě, že všechno to podskočně a nepoctivě obracuje v urážku proti Slovensku, aby tak krajany své omámené za nejšlechetnější cit, za cit občanský uchytil, a tím svou vinnou hlavu ochránil. Tu pak ovšem kdo jeho jednání ambitiářské neschvaluje, musí býti nepřítelem veškerého Slovenska. Brojení proti jeho zplašenému počínání uměl p Štúr velmi důvtipně, ba zlodušně, představiti co boj závistivý Čechů proti Slovákům, národu proti národu, ačkoli protivníci jeho nejvíce sami Slováci jsou. »Styď se, neústupný Kolláre! vezmi si příklad z gymnasiastů Kocúrkovských a Trnavských, a upusť od spisovného

[1]) Srovnej poznámky na str. 116.

jazyka! Boj se Boha a seminaristů Bystřických, a piš jako oni Štúrovinou!« Takový jest v krátkosti obsah všech důvodů p. Štúrových.

Ale není nám déle již do žertu, hodláme ještě několik chladných opravdivých slov k panu Štúrovi promluviti. My přede vším důrazně na tom státi musíme, že v poměru našem k Slovákům nemůže býti řeč o žádné kmenové neb národní závisti, aneb o české zištnosti, s kterou bychom snad na Slovensku panovati chtěli literárně. My jsme posud byli jedno tělo, škody a výhody měli jsme společné, Slováci i Čechové považovali všechno české i slovenské co své, byli jsme jediný organický celek. V takovém celku každá část pro sebe volná jest a býti musí, ačkoli pro společnou výhodu s ostatními spojena! Říká-li tedy p. Štúr v Orlu, že on nám pokoj dává, nám škodit nechce, nám dobře přeje, že jen svoje chce spořádat atd., víme ovšem, že to jsou sice krásné řeči, ale zlé úmysly a skutky. Počínání Štúrovo škodí nám Čechům, činíc náš národ o 3,000.000 slabším, ale ono i Slovákům rovněž tak, ba více záhubné jest, poněvadž z nich místo 9,000.000 národu utvořiti chce 3,000.000ový, a k tomu bez literatury, bez úřadní řeči, bez ústavů, bez historie, beze všeho.

Pan Štúr ovšem praví, že jenom k vůli svornosti na Slovensku krok tento učinil, poněvadž tamější katolíci bez toho se naší spisovní řeči nedrželi, a jelikož na Slovensku protestanti slabší částka jsou, že tedy rovněž nářečí krajové přijali za spisovnou řeč, aby aspoň na Slovensku jediný celek tvořili. — Ale jak neplatný je tento důvod! Katolíci na Slovensku bez

toho buď nic aneb velmi málo psali, a protestanti byli tam posavad téměř sami representanti literatury. Nechtěli snad slovenští katolíci čísti spisy protestantů slovenských, a proto musel p. Štúr jejich spůsob nechvalný následovati a nový jazyk písemní utvořiti? Toť česká literatura byla jednou také hlavně od protestantů pěstována, ale proto přece my, ačkoli katolíci jsme, k vůli tomu jiný spisovný jazyk nevymýšlíme!

Myslí-li ale p. Štúr opravdu, že mají Slováci zvláštní jazyk, že jsou jiný od nás ostatních rozdílný národ, proč pak tímto jazykem tomuto nově stvořenému národu své Noviny nepíše? Jazyk, kterým posud píše, je věru náš spisovný, jen že zmrzačený koncovkami a slovy naschvál shledanými a smetenými ze všech šterbin Taterských, a pravopisem psaný, rovněž naschvál a neuhledně vymyšleným, jen aby, kde opravdu malý rozdíl jest, větší se ukázati mohl. Kdyby pan Štúr opravdu takovým naším přítelem byl, jak praví, proč by aspoň nebyl přijal obyčejný náš pravopis; proč by to až posud učiniti nemohl? proč by, kde i českému slovu krajané jeho rozumějí, raději toho neužíval pro větší vzájemné srozumění.

A pak se p. Štúr nestydí příklad Horvatů na svou stranu uvádět: kdež to přece tito nejvíce a nejsilněji proti němu svědčí. Oni teprv nedávno přijali Dubrovnický jazyk co spisovný, ale Slováci od toho, který již měli dávno, odstupují! Vůbec p. Štúr zrovna ty důkazy, které se proti němu vedou, »že se povznésti musíme nad svoje chalupy k vyššímu životu« atd. na str. 275. Orla na svou stranu uvádí. Ani zjevná popuzování proti kněžskému stavu evangelickému, který

se spisovného jazyka, co svatého, spustiti nechce, nejsou panu Štúrovi špatným prostředkem k dosažení svého cíle.

Řekne-li však p. Štúr, že se potřeba zvláštního spisovného jazyka na Slovensku tím ukazuje, poněvadž již nyní velkého účastenství vzbudila jeho nová řeč: odpíráme mu toho naprosto. Kdyby byl on a jeho přátelé dříve tolik působili, co nyní pro svou libůstku konají, bylo by se i na dosavádní cestě rovněž tolik provedlo. A veliká část zásluhy padá i na čas; vždyť i u nás v Čechách národní smýšlení se v několika letech znamenitě rozšířilo, ačkoli jsme jiný jazyk nevymyslili. Konečně ale ať p. Štúr nemluví mnoho o vůli národu, o apelací k němu, o veřejném smýšlení atd. Nestydí-li se před svými nášlapníky takové řeči vésti, aspoň by se před námi, kteří jeho jednání dobře prohlížíme, styděti mohl. On sám drží celé toto hnutí, on je všeho první a poslední příčina, on všechny ty napřed pokřtil, kteří nyní proň apoštolují. Ať se tedy před světem nepřetvařuje, jako by jen vůli národu vykonával: věřili mu to študenti Trnavští, Bystřičtí a Prešporští, my mu to nevěříme.

Avšak co platno naše psaní? On sám si to přečte, anebo nepřečte: a jeho následovníci mají všelikou moudrost svou z jeho Novin a Orla! My se rmoutíme, Maďaři se radují, a p. Štúr? — p. Štúr raději chce být v nejmenší vsi prvním, než v Římě druhým. —

j) (Pražské Noviny z 26. července r. 1846, č. 57. S. 239—240.)

Zase máme krásnou příležitost něčemu moudrému se naučiti, a sice od P. T. p. Heckera,[1]) známého deputovaného Badenského, kterýžto v tamější II. komoře v 28. sezení následujícím spůsobem před námi Němcům výstrahu dával:

»Myslím, že vlasti naší veliké a snad blízké nebezpečí hrozí. Pohlednětež na literaturu Slovanskou, na sílu v ní se jevící, které si povědomi jsou, pohlednětež na usilování panslavismu. Poslouchejte přednášky v Paříži, poslouchejte je uprostřed Německa (v Berlíně), slyšte vítězoslavné volání Slovanů, přečtěte si poslední vůli Petra Velikého[2]), vzezřete na země podunajské, pohlednětě, kterak Slovan již ruku svou vztahuje na Eideru (řeku) — zajisté nám hrozí panslavismus blízkým, velikým nebezpečím. Jděte pak do Rakouských zemí, jděte do Čech, Uherska, Chorvatska, a kdekoli se jen z chýže Slovana kouří, v domku nejchudšího robotníka, spatříte podobiznu carovu, a na otázku, kdo to jest? odpoví vám: Obraz našeho otce, který nás jednou všecky v jeden národ spojí. — A můžete-li, pánové, takovéto moci stejnou silou se protiviti? silou, rovnou té, o kterou se síla Napoleonova ztroskotala?«

Tolik p. Hecker! Nedivili bychom se, kdyby se takové řeči v nějakém jiném ústavě Badenském vedly, třeba v blázinci, jenom ne v komorách! Ten nešťastný panslavismus! Před tím ti ubozí Němci v Říši jako před nějakým posledním strašidlem ustavičně se ještě

---

[1]) Hecker Friedrich Karl Franz žil v létech 1811—1881. Roku 1842 je zvolen do druhé badenské komory a opposicí proti ministerstvu Blittersdorffovu získal si popularity.

[2]) [Bájí se cosi o tajném testamentu Petra V., aneboli o tajném navedení pro své následníky na trůně ruském, jak by veliké mocnosti nabýti měli.]

plaší, a po něm do větru vyhazují! Kterak si ale vyložíme jejich nepotřebný ustavičný strach? Mnozí řeknou, že od špatného svědomí. Vědíť oni prý dobře v duši své, že se na slovanských národech prohřešili, a proto je nyní ta myšlénka panslavismus, kterou si sami vymyslili, co věčný žid Ahasverus bezkonečně děsiti, a o rozum i o zdravé oči připravovati bude. Proto vidí nyní v tomto svém panslavistickém snu všude obraz cara, kde ho není a ještě nikdy nebylo, a nás Čechy, Poláky, Iliry a Rusy i Lužičany vidí ve snu táhnout s provazem velikým v rukou, kterým bychom najednou zadrhli život matky jejich, Germanie! Ubozí Němci.

k) (Pražské Noviny z 30. července r. 1846 č. 58. S. 243—244.)

Brněnské Noviny německé v čísle letošním 197 [1]) podávají nám dlouhou zprávu o odměnách, jaké výtečným pěstitelům koní na Moravě uděleny jsou. Při této příležitosti pocítili jsme velikou útrpnost s ubohými vlastními jmény našinců, která jsme i zde, jako na mnohých jiných místech, zvlášť úředních spisech, zmrzačená a bez milosti zpotvořená čísti museli. Pisatel takových zkažených jmen ani si snad pomysliti nedovede, jaké hořkosti zakusí poctivý a nezkažený cizinou Moravan aneb Čech, když vidí psáno: Mussill, Kreczy (Krejčí), Hradschan, Starry, Kregczy, Hallanek von Lawiczek (Halánek z Laviček?), Matiezow (?),

[1]) Mährisch-Ständische Brünner Zeitung. Montag 20. Juli 1846. No. 197. S. 1175—1176.

Prnitza, Zhaniel von Marżatitz, Chodalik von Stržižowitz, Krpetz von Sobiesuk, Wiskal von Wschetul, Perschil, Lehkotsch aus Pyowitz, Leszak, Koterba, Czutzka, Widusik, Zaurek atd. To a tomu podobné žádnému písaři úřadnímu neslušné aneb jen podivné se nezdá: takový dále nemyslící člověk ani nenahlíží, že jest to zrovna tak, jako bych psal: Gesnr, Hajnrych, Frýdlich, Birgr, Dálman, Fišr atd., místo Gessner, Heinrich, Friedlich, Bürger, Dahlmann, Fischer atd.

Na každý pád jest takové p a t r n é neznání pravopisu našeho při úřadech, kdežto všude znání jeho výminkou přijetí jest, urážlivé pro každého, a jako hrubý posměch proti zákonům, pakli se ještě veřejně novinami takové tuposti hlásají: při čem ani o tom nic nevíme, že se často jméno naše až do nepoznání a k pochybnosti zpotvoří.

Zdá se nám, že úředník, chceli vážnost svou vždy a jistě zachovati, přede vším nějakou vyšší intelligencí vyznamenávati se má, a počítáli sebe tak vysoko nad sedláka, aspoň by měl umět sedlákovo jméno napsati, čeho velmi zhusta pohřešujeme.

Takové nevzdělanosti souvisí pak silně dohromady; první písař napíše z neumělosti Kržichischek (místo Křížek) a všichni ostatní pak myslí, že se již proto jméno ubohého Křížka tak zpotvořovati musí vždycky, poněvadž prý se jména měniti nemají!!! Krásné pravidlo! Aby když jednou chybeno jest, vždy již chybovati se mělo!

A nejvíce se divíme, že i na místech, kde by se trochu více vzdělání hledati mohlo, podobný šlendryan panuje. Tak ku př. Výkaz roční Brněnského gymna-

sium (tak zvaný Klassenzettel) ještě mnohem horší jména v sobě hostí, než jsme tuto uvedli, a jenom se smíchem může se na ně pohleděti.

Česká a Moravská vlastní jména musí se i v německých spisech dle dobrého českého pravopisu psáti (nejlépe latinou), a to v každém pádu, poněvadž česká řeč zvuky má takové, pro něž v němčině známky není. Nač tedy teprv v němčině nový pravopis český vymýšleti, nač psáti: rž, žsch, tz, z atd., místo ř, ž, c aneb sch místo š?

Jména míst, zvláště vesnic jsou tímto spůsobem od písařů ouředních tak zhanobena, že je kolikrát ani poznati nemůžeme.

Pánové! již jest tu čas, věčně ta nedbalost trvati nemůže, zákon nařizuje vám, [1]) abyste jazyk národní znali, mluvili i psali, a my, z lásky k svému jazyku budeme vám tak dlouho zákony tyto připomínati, až se opravdu česky naučíte.

1) (Pražské Noviny z 9. srpna r. 1846. č. 61. S. 255.)

Jeden německý Pražský časopis [2]) hořekoval nedávno dílem na přílišné parno, dílem zas na přílišnou chladnost oudů průmyslové jednoty,[3]) poněvadž prý k měsíční schůzce, na den 4. t. m. ohlášené,[4]) důsta-

[1]) Viz poznámku na str. 262.

[2]) Bohemia z 6. srpna r. 1846 čís. 112. v místních zprávách.

[3]) Viz str. 185.

[4]) Na 4. srpna r. 1846.

tečný počet se ani nesešel, tak že pan jednatel, který z toho ohledu 8mílovou cestu byl podstoupil, s nevyřízenou se navrátiti musel. Přiznáváme, že okolnost tato není příliš potěšitelná, ačkoli příčinu nehledáme v povětrnosti, nýbrž raději v samé jednotě. Nynější průmyslová jednota nehledí si potřeb času, nejde za směrem novým v zemi naší se vzmáhajícím, zkrátka nedbá o to, postaviti se na rovný stupeň s intelligencí novějšího věku. Celá nová doba v Čechách vyznačuje se tím, že dráha přirozená všude opět se nastupuje, že se co do národnosti od starších nečestných pro národ náš a záhubných obyčejů upouští, že se národ ve vlastním jazyku, jakožto nejpřiměřenější a nejjistější cestou k osvětě, vyučuje. Všichni výtečnější uznali potřebu tuto, a kráčejí touto cestou, ale průmyslová jednota posud ještě nedospěla k tomu. Nejlépe viděli jsme toho důkaz, a vidíme posud při návrhu o zřízení české školy pro průmyslníky.[1]) Kromě své pečeti nenahlídla posud ještě průmyslová jednota nikde jinde potřebu a užitek češtiny, a proto se nedivíme malému účastenství. Matice Česká nepotřebuje si na špatné účastenství stěžovati.

m) (Pražské Noviny z 3. září r. 1846. Č. 68. S. 285.)

— Od Brněnské velebné a vysoce důstojné konsistoře přišlo nařízení, aby se ve školách dítky neučily již v krásopisu tak zvanému frakturnímu a kancelářskému písmu, nýbrž jenom latině a kurentu, a zároveň

[1]) Viz str. 4.

P. T. p. děkanové (vikáři) oznámiti měli do konsistoře, v kterých školách se již nařízení toto zachovává. — Zajisté velmi užitečné nařízení, považíme-li, jak mnoho času se i v našich venkovských školách posud takovým hravým a nepotřebným krasopsaním maří, kdež to by se více na to dbáti mělo, aby žáci jedno neb dvoje písmo zběžně a čistě psáti uměli, aby pak opravdu v životě písemnosti sobě sestaviti mohli, a ne jen ten chloubný předpis ke zkoušce.

u) (Pražské Noviny z 15. října r. 1846. Č. 80. S. 333.)

— Kterak by se nyní mohl zjednat češtině přístup do vysokých škol. Netajíme nikdy, že jest naše upřímné přání, aby tak jako v zemi naší oba národy, český i německý, rovných práv užívají, též i náš jazyk úplně tak byl vážen a vzděláván jako německý. K tomu jest (kromě jiné sem nenáležící přání) nevyhnutelno, aby i v nejvyšším vyučování místa svého měl vedle němčiny. Nepochybujíce nikterak, že vláda časem svým tuto spravedlivou žádost naši vyslyší, poukazujeme zde jenom na krásnou příležitost, kterak by se nyní již lehkým způsobem na vysokých školách česky přednášeti mohlo.

Letošní rok [1]) totiž jest pro universitu Pražskou hlavně znamenitý tím, že mimořádné vyučování (docentství) dle příkladu zahraničných universit od vlády povoleno jest, čím se zvlášť mladším učencům příležitost dostala, ke vzdělání akademického posluchačstva

[1]) R. 1846.

dle chutě a horlivosti své přispěti. Poněvadž však vyučování toto bezplatné a mimořádné, a poslouchání rovněž dobrovolné jest: nevidíme žádných příčin, proč by se i česky přednášeti nemohlo. Tu by se tedy učenci z našinců, jimž na pokroku národnosti naší opravdu a upřímně záleží, k takovému docentství v řeči české hojně hlásiti mohli: čím by se pak, kdyby i posluchačstvo hojné a horlivé bylo, nejlépe dokázati mohlo naší Milostivé Vládě, kterak nám národní jazyk důležitý jest. Nepochybujeme, že by pak časem svým i řádné placené profesory přednášející v jazyku českém ustanovila.

Jak jsme již kolikráte pravili: nehledejme napřed pomoci u jiných, nýbrž pomozme si sami, a Bůh nám pomůže.

o) (Pražské Noviny z 15. října r. 1846. č. 80. S. 333.)

Měšťanská beseda ve Znojmě na Moravě. Ve Znojmě zřízena jest s vysokým presidialním povolením měšťanská beseda a otevřena dne 1. října. Účel této besedy jest, jak stanovy desíti paragrafové praví, seznámiti se s nejdůležitějšími událostmi nynějška, jak pokrok času a mocně do všech stavů pronikající mužnější a jasnější smýšlení (lichte Denkungsart) žádají, a v společenské zábavě se po pracech denních zotaviti, pak aby obyvatelstvu Znojmskému poskytla středistě dovoleného zákonem čtení časopisů a rozmluv, a aesthetického vzdělání hlavy i srdce.

Tak čteme v Moravii: Si hic et ille, cur tu non Augustine? pravíme, očekávajíce, že i brzy naše větší města podobného dovolení u vlády si vymohou. Nedá se ani tak na krátce vypovědit, jaký prospěch dobře zřízená a vedená měšťanská beseda měšťanstvu přinésti musí. Podívejme se jenom do zemí, v kterých měšťanstvo již znamenité moci a vážnosti nabylo, a shledáme všude besedy co hlavní ohniska rozumného, světlého a statečného smýšlení, které jediné měšťanstvu může získati nějakou vážnost a moc za našich časů, kde jenom pravé zásluhy uznání nalézají a zastaralé předsudky vždy více mizí. A nebylť vždy městský stav ve vlasti naší tak nemohútný, jako nyní, byly doby — a historie česká o nich slavně hlásá — v kterých měšťanstvo mocí a vážností nad jiné stavy se vznášelo. Pročež kráčejme vždy rozumně dále ku předu.

p) (Pražské Noviny z 18. října r. 1846, čís. 81. Str. 337—338.)

— Na zdejším ústavu technickém [1]) Pánů Stavu českých bude se také nyní vyučovati vlaskému jazyku. Těší nás velmi, že takto žákové na technice pohodlnější příležitosti nabudou, přiučiti se tomuto cizému jazyku, pohodlnější díme proto, že od technického ústavu asi několik set kroků učí se též vlaskému jazyku v Klementině. »Mohla se tedy tato mast prodati, a dáti chudým« díme s písmem. Ten chudý ale, ten žebrák, kterého zde na zřeteli máme, jest jistě

[1]) Viz str. 3.

všeliké podpory hoden, a zvláště od Pánů Stavů Českých — tento nynější žebrák pochází též z velmi šlechetného rodu, a rodokmen jeho jest starší než kterékoli rodiny, a nebyl vždy jako nyní žebrákem, jenž na všechny dvéře prosebně ťuká, aby se mu někde v koutečku popřálo skrovného místečka — tento nynější žebrák jest náš jazyk český. — — — Tento jazyk našich otců cítí v sobě starou šlechetnou krev, stydí se žebrati na ulicích jako poběhlík, stydí se škemrati ustavičně o podporu — ale jeho ponížení mluví a prosí zaň samo.

V celé Praze jediný jen profesor jazyka českého![1]) německému pravopisu, německé mluvnici můžeme se v Praze v každé trivialce přiučiti a svému jen na vysokých školách! Což pak je ten pravopis český tak těžký a nepochopitelný, že mu teprva po velikých studiech rození Čechové rozuměti mohou, aneb tak nebezpečný, že se jenom dospělým na rozumu přednášeti může? Jak doslýcháme, má p. profesor Koubek letos téměř k 800 posluchačů, patrný to důkaz potřebnosti věci samé a chuti k ní u akademiků. Avšak bude i poznenáhla zrovna nemožno, aby se všichni tito posluchači do jednoho sálu vešli. Má se snad dříve některý zalknout, než se druhé stolice české dočkáme?

Myslíme, že bychom každého již promrzeli, kdybychom počali dokazovati, jak jest známost ne češtiny, nýbrž české gramatiky a českého pravopisu každému technikovi nevyhnutelně potřebna, a jak by tedy za-

[1]) Jan Prav. Koubek. Viz poznámku na str. 154.

potřebí bylo, aby se nejen dobrovolně této věci učili, nýbrž zřejmým předpisem k tomu přidrženi byli. Jde nám tu také dílem o to, aby se zbytečně mylná mínění nerozšiřovala; tak by si někdo, když okolo techniky jde a ten český nápis spatří, lehce mysliti mohl, že se tam dílem po česku učí, neboť pro koho jest ten nápis? — Nemusíme snad dodati, že ten, kdo si tak myslí, ve velikém bludu jest. Na cís. král. technice ve Lvově učí se jazyku polskému týdně dvě hodiny, na stavovské technice v Praze neučí se jazyku českému.

K článku tomuto dodal Havlíček v Pražských Novinách z 8. listopadu r. 1846, čís. 87. S. 362—363 vysvětlení.

— Vyučování na technice. Byli jsme požádáni s ohledem na článek v čísle 81. těchto Novin (Domácí záležit.) obsažený doložiti, že Páni Stavové království Českého již dříve za dobré uznali, aby se na reální škole při technice jazyku českému vyučovalo,[1]) aby se také jeden předmět (a sice technologie) na technice česky přednášel, a aby se na nižších školách po česku vykládala nauka jazyka německého (posavad děje se to po německu, třeba tomu děti ne-

[1]) [Na císařské královské technické akademii ve Lvově v Haliči vyučuje se též v reální škole polskému (národnímu) jazyku a sice dvě hodiny týdně, jak se dovídáme z programu od direkce dne 6. září 1846 v polských novinách (Gazetě Lvovské) ohlášeného. Co tedy jest již při cís. král. technice ve Lvově, může býti i při stavovské technice v Praze.]

rozuměly). Jest to zásada ode všech filologů dávno uznaná, že se teprv na základu dobrého gramatikálního znání vlastního jazyka každý mnohem snadněji a důkladněji vyučiti může cizé řeči, a proto nepochybujeme, že časem svým zásada tato všude u nás průchodu najde. — Co se však této žádoucí změny na technice Pražské dotýče, přejeme si, aby co nejdříve nastoupila, a neopomineme čtenářstvu co nejrychleji o tom zprávu podati. Vlaskému jazyku počalo se již na technice vyučovati. Ovšem, v každé dobře vzdělané společnosti dává se hostům před domácími přednost — to žádá prý zdvořilost. Toť víme ze zkušenosti; někdy by člověk zlostí puknul — a přec musí být zdvořilý. — Tak to chce tento svět, tak-to-chce-tento-svět!

r) (Pražské Noviny z 25. října r. 1846. č. 83. S. 345.)

Venkovské knihovny. Zřizování školních a městských veřejných knihoven považujeme za nejdůležitější a nejlepší prostředek ke vzdělání lidu — totiž z prostředků takových, které v naší vlastní soukromé moci jsou. Školy atd. reformovati jest jenom v rukou vlády, a protož zůstane nám vždy jenom zřizování bibliotek co hlavní základ budoucího pokroku. Neboť knihovna jest také škola, a sice škola pro mládež i pro dorostlé, škola všestranná, v kteréžto učí mnoho moudrých učitelů a k tomu bez hole, bez metly, bez černé tabulky. Nedá se upříti, že celá krajina za krátký čas jiné tvářnosti nabude, když se v ní několik knihoven zřídí, a v lidu chuť ke čtení moudře vzbudí.

Umínili jsme si od nynějška větší pozornost knihovnám venkovským věnovati a ještě letos podáme stručný statistický přehled všech, buď školních, buď městských knihoven, které posud založeny jsou, aby tak naše obecenstvo vědomosti nabylo, jak se v které krajině v tomto ohledu pokročilo. K tomuto účelu žádáme všechny přátele vzdělanosti a pokroku, aby nám o knihovnách jednotlivých dle nejlepšího uznání svého brzy nejnovější zprávy podali, doufajíce, že se při každé knihovně někdo najde, jenž potřebnost a výhody takového uveřejnění uznávaje, při práci této nám ku pomoci přispěje. Adresovati račtež do redakce Pražských Novin.

ř) (Pražské Noviny z 1. listopadu r. 1846. Č. 85 S. 353.)

Již kolikráte jsme chtěli jednu věc podotknouti, na první pohled sice nepatrnou, ale přece velmi důležitou, týkající se praxi v našich národních školách. Známo totiž, že v předepsaném slabikáři jakož i v knize ke čtení podána jsou i latinou tištěná cvičení ke čtení; známo však též, že velmi často páni učitelové na tato tak nazvaná latinská čtení velmi malý ohled mají, tak že děti jinak ve čtení dosti zběhlé, přece v latince zatrhují, aneb aspoň velmi pomalu čítají. Považíme-li však, že se proto děti čísti učí, aby si pak později knihy samy přečísti a z nich se vzdělávati mohly, zároveň ale i to, že se skoro všechny české (aspoň důležité) knihy nyní tisknou latinou (a německé knihy dítě české nemůže bez pochyby

čítat, když německy nerozumí): již nahlížíme nevyhnutelnou toho potřebu, aby páni učitelové zvláště na latinské čtení ohled brali, nikterak jej nezanedbávajíce, a tak ku pokrokům a požadavkům nynějšího času se přiblížili.

s) (Pražské Noviny z 19. listopadu 1846. Č. 90. S. 373.)

— O budoucím Moravském časopisu dostali jsme opět podrobnější zprávy.[1]) Dne 9. t. m. zadal kněhkupec Brněnský p. Wimmer k slavnému Moravskému zemskému praesidium žádost svou. Název časopisu bude: »Týdenník, listy ponaučné a zábavné«, a vycházeti má týdně po archu velkého formátu.[2]) Způsob tento musíme schváliti, dobřeť jistě bude napřed jen jednou týdně jej vydávati, aby začátek redakcí častým vycházením zbytečné nepohodlí nečinil. Pokud nyní na Moravě život národní jest slabý a úkazy jeho nehojné, bylo by častější vycházení časopisu jen marná a nepohodlná ostentací. V tom ohledu jsou Květy příkladem: napřed vycházely jednou za týden, pak podávajíce řádné přílohy, vždy zároveň se čtenářstvem se šířily, až na přes rok, jak doslýcháme, čtyrykrát za týden vycházeti budou.

Na každý ale způsob radíme upřímně našim lite-

[1]) Neurčitou zprávu o moravském časopisu, nepocházející z péra Havlíčkova, přinesly Pražské Noviny již dříve.

[2]) První číslo »Týdenníka«, listů ponaučných a zábavných vyšlo v Brně 6. ledna r. 1848. Redaktorem byl Jan Ohéral, vydavatelem František Wimmer.

rárním spolupracovníkům na Moravě, aby již od Nového Roku počali vydávati (bude-li do té doby povolení). Každý ztracený neb prováhaný měsíc volá do nebes co hřích, spáchaný na krajanech našich Moravských. Čas se nevrací! a dnes podaný peníz má často větší cenu než zítra podané tisíce. Pomněte pánové! že se pod vámi půda očihledě tratí, každý rok, každý měsíc, ba každý den klesáte hlouběji, a tím nesnadněji bude vám povstati.

A ostatně jaké to ohromné přípravy!? Pomněte, že nejste sami. Naše síly jsou vaše síly, a naše ruce jsou vaše. Jenom lokální, čistě Moravské články budou tu vaším úkolem, v ostatních pracech bude vždy odsud hojná podpora, ačkoli ji vlastně zapotřebí není. Jen neváhati! lépe učinit jeden krok, než zamýšleti jich tisíc.

Že se však o tomto budoucím časopisu Moravském tak často zmiňujeme, nebude snad nikomu divno: považujemeť (a bohdá slušně!) vydávání řádného časopisu aspoň týdenního co epochu znamenitou v dějinách Moravských. Jen takový časopis může tam vzbuditi zdravý národní život, kterého tam velice zapotřebí. Jen se varujte všeliké zlopověstné separace v největším i v nejmenším!

5) (Pražské Noviny z 22. listopadu r. 1846 č. 91. S. 377—378.)

O českých Turcích. Na otázku, kde v Čechách Turci žijí, odpovídáme, že skoro všude, aby je každý poznati mohl, popíšeme je dle jejich vlastností. Turci

neznajíce důležitost starých památek, surově a barbarsky se vším nakládali a nakládají, co jim předkové jejich v zemi, spanilomyslní Řekové, znamenitého zanechali, skvělé památky starobylých uměleckých staveb bourají, sochy tlukou atd.

Turci čeští jsou od Turků tureckých jen v tom rozdílní, že tito hubí krásné památky cizého přemoženého národu, Řeků, onino však čeští Turci kazí památky svých vlastních otců! Nevzdělanost jest obou stejná, v necitelnosti jsou čeští Turci výtečnější.

K českému Turectvu náleží lidé všech stavů od nejnižšího vesničana, jenž staré nalezené peníze židovi za maličkost prodá, z nalezené staré zbraně neb jiného kovového nářadí motyku si udělati dá, a nejdůležitějším starým spisem a listinou si roztlučené okno zalepí, až k ouředníku, jenž mezi vzdělance národu se počítaje, staré věže a stavby bourá, a z kamení chlévy staví, aneb nejdůležitější věci ze staré registratury kupcům na obálky a na sýr prodává. Tiť všichni jsou čeští Turci.

Z mnohých stran dostáváme věru bolestné a pohoršlivé zprávy o takovém lehkomyslném hubení starých památek. Kolikrát se již o té věci důtklivě psalo, ale všechno bez prospěchu. Kýž by se již konečně každý našinec nahlížeti naučil, a kýž by vzdělanější ostatní, kterým se tyto listy do rukou nedostanou, poučili, jak snad zhubením dosti nepatrného (na pohled) listu často jediná a poslední památka nejdůležitějšího činu našich předků zahynula, která snad celému našemu národu byla ke cti a na obranu, kterak často dosti nepatrný pozůstatek, jako peníz, zbroj, nástroj atd.

z minulých časů mnohé důležité věci, činy a obyčeje našich předků nám vysvětliti může! —

Vůbec by si přáti bylo, aby každý takové starožitné věci k našemu vlasteneckému Museum bez prodlení odevzdal, kdežto každá i sama sebou méně důležitá věc ve spojení s ostatními vážnosti nabude, a celá sbírka našemu národu u navštěvujících cizinců ke cti poslouží.

ROK 1847.

i) (Pražské Noviny z 28. ledna 1847. Č. 8. S. 30—31.)

Z KARLÍNA.

(Článek ke zvláštnímu povšimnutí.)

— Roční schůzka čtenářské společnosti. Známá je již mnohostranně ve vlasti naší horlivost Karlínčanů, která se vždy velmi důstojně jeví. Nejkrásnější ale ze všech skutků, které tam podnikli mužové bedliví o další vzdělání a pokrok, jest založení zvláštního spolku čtenářského, který se tam převýborně daří, že by velmi mnohým jiným místům Karlín v tomto ohledu za vzor sloužiti mohl.

V neděli dne 17. Ledna držela tato společnost ve velikém sále hostince »Města Lipska« výroční schůzku, v přítomnosti váženého Karlínského úřadu a hojných hostů Pražských i Karlínských, při kteréžto schůzce zasloužilý a neunavený podnikatel všelikých

všeobecně prospěšných ústavů p. Branislav Mencl, mistr klempířský v Karlíně, zprávu o činnosti spolku a oučty přednášel.

Z těchto se jeví, že tato společnost od prvního shromáždění svého dne 14. Ledna 1843 nyní počítá 40 činných členů (6 se považuje za odstouplé, sice by bylo 46). Na počátku 1846. bylo všech činných členů jenom 16. Knih má nyní společnost 434 svazky pod 237 čísly v ceně *226 zl. 58 kr. stř.* Na počátku r. 1846. bylo 342 svazků v ceně *150 zl. 42 kr. stř.* Za všechny knihy ale vydáno jest jenom *90 zl. 17 kr. stř.*, ostatní darovány jsou neb levněji koupeny.[1])

Z činnosti spolku za r. 1846. uvádíme jen hlavnější události: Opatrovně Karlínské dáno 102 zl. 36 kr. stř. co čistý výnos plesu držaného dne 10. Února. Na obnovení kapličky, co poděkování za ochranu při veliké povodni 1845, sebráno 74 zl. stř. Obnovení stálo *146 zl. 48 kr.*, při čem však mnozí dobrodinci zdarma mnoho učinili. Dne 1. Ledna na zasvěcení její držán pak večer slavný ples, jehož čistý výnos *133 zl. stř.* na zapravení outrat darován.[2]) Dne 8. června učiněn od p. vrchního návrh, aby se škola zpěvecká pro tovaryše zřídila, a vydalo popsání Karlína.

Také jednáno o tom, jak by Karlín za město vyzdvižen a kostel v něm rychleji vystaven býti mohl. V obou ale těchto věcech od spolku dále nic vyplněno nebylo. Škola zpěvecká založena jest, ale zanikla brzy.

[1]) 226 zl. 58 kr. stř. = 549 K 2 h; 150 zl. 42 kr. stř. = 364 K 48 h; 90 zl. 17 kr. stř. = 218 K 49 h.

[2]) 102 zl. 36 kr. stř. = 215 K 50 h; 74 zl. stř. = 155 K 40 h; 146 zl. 48 kr. stř. = 308 K 24 h; 133 zl. stř. = 279 K 30 h.

Dne 10. Srpna přijat jest návrh ke zřízení bratrstva nemocné podporujícího a zemřelým na pohřeb přispívajícího.

Dne 31. Srpna odevzdán jest společnosti od slav. úřadu místního dekret vys. slav. Správy zemské na založení a zřízení průmyslové knihovny v Karlíně, s doložením, aby se stanovy k potvrzení podaly (což se stalo 15. září i s německým překladem) a aby každoročně dva stejní výkazové nově přibylých kněh slav. úřadu pro c. k. censuru odevzdáni byli.

Společnost přistoupila do Matice české.

Ze sbírky, učiněné při slavnosti dne 31. Prosince, zakoupen jest jeden nástroj pro nedělní průmyslovou školu.

Vůbec bylo vydání celoroční spolku 1306 zl. $4^1/_2$ kr. a příjem 1277 zl. $40^1/_2$ kr.,[1]) z čehož vidíme znamenitou oučinlivost Karlíňanů.

Naschvál jsme zde položili obšírněji tuto zprávu, aby snad jinde spanilomyslní občané dle tohoto krásného příkladu se říditi mohli, což si upřímně přejeme. Konečně sluší nám oceniti zásluhy p. Mencla, jenž o probuzení smýšlení takového v Karlíně nemalé zásluhy sobě získal. *H. B.*

u) (Pražské Noviny z 13. června r. 1847. č. 44. S. 199.)

Z Bavorova. Svěcení a zakládání uhelního kamene k nemocnici městské. Velké zásluhy

[1]) 1306 zl. $4^1/_2$ kr. stř. = 3164 K 65 h; 1277 zl. $40^1/_2$ kr. stř. = 3095 K 25 h.

o všeobecné dobré Bavorova získal sobě v posledních osmi létech urozený p. radní Linhart z Gamsenberku, mnoho radostných dnů již se objevilo u nás jak z ohledu zábavy, tak i vlastenecké snahy; však žádný z těchto nebyl tak slavný, žádný s tak lidumilnými a svatými city spojený, jako den dnešní, den 26. května, den položení a zasvěcení základního kamene k nové nemocnici.

Následuje pak obšírný, dosti básnický a ozdobný popis celé slavnosti, který však jakožto pro celé čtenářstvo méně zanímavý vynechati musíme. Avšak jsme v celém dopisu marně hledali nějakých faktických zpráv o nemocnici samé, jakým spůsobem, od koho, čí pomocí, na kolik osob zřízena jest, a jaký v ní bude panovati řád, jaké důchody a odkud míti bude, atd. atd. atd. Ještě příliš daleko jest největší část dopisovatelů venkovských od pravého žurnalistického stanoviska, aby dbali o to, čím by opravdivě do života národu svého zasáhli, aby považili, nač vlastně noviny a časopisy jsou neb aspoň býti mají. Leckterá slavnost velmi málo pomůže všem těm, kteří obšírné o ní popsání přečtou, ale popis věci samé vzbudí buď příkladností neb nepříkladností svou duch v jiných městech. Ejhle v . . . ově neb tam a tam mají již měšťanskou nemocnici na tolikto osob, s takovýmto příjmem ročním, takto zřízenou, náklad na ni odtudto vzali atd. pomyslí si čtenář, a bude dbáti, aby se také v jeho městě něco podobného zařídilo. — Tu stojí v novinách: Tam a tam zřídili si měšťané na obecní náklad průmyslovou neb vůbec vyšší městskou školu, takhle jest zřízena, — a tím snad vzbudí se v několika jiných městech chuť po něčem podobném. K tomu oučelu jsou veřejné listy a časopisy, a dopi-

sovatelův krásný úkol jest, všechno co buď příkladného neb škodlivého ve svém okolí pozoruje, ve všeobecnou známost uvésti. Tak se pomocí veřejného mínění dobrým příkladem povzbuzuje, a od zlého odstrachuje všeobecným zahanbením.

v) (Pražské Noviny z 19. prosince r. 1847 č. 98. 99. S. 415—416.)

Havlíček přinesl o prosincovém jednání Matice české r. 1847 obšírný referát. K poslednímu návrhu tam přijatému přidal H. tyto poznámky:

Přijato jest dle návrhu p. kuratora, aby vždy 5 procent z oněch $^2/_3$ každoročně přibylých peněz od zakladatelů na zvelebení knihovny musejní se vynaložilo.

Nechceme zde sl. výboru musejnímu něco předpisovati, avšak nezdá se nám býti všetečným připomenutím, aby tyto peníze s ohledem na původ jejich a na smýšlení zakladatelů Matice byly jenom na slovanské knihy obětovány. Ku politování jest věru stav musejní bibliotéky ve Slovanských literaturách, vedle hojnosti kněh drahocenných v jednom odvětví pozorujeme opět bídnou chudobu v druhém, a nesouměrnost v celku, což ovšem jinak býti nemůže, když se považí, že se jenom náhodou a nejvíc darem slovanské knihy do Museum dostávají, nikoli však systematickým kupováním. Praze se ovšem dělá všeobecně kompliment, že jest metropole slavistiky, a zvláště se myslí, že Praha jest representant a tlumočník Slovanstva před ostatní Evropou. Posud ale založena byla tato naše sláva více na několika jednotlivých

učencích, kteří své učenosti v Praze nenabyli, nýbrž odjinud ji k nám přinesli. Kterak možná udržeti Praze i na další časy tuto slavistickou slávu, když ani nemáme povrchních vědomostí o tom, co se u jiných národů slovanských v literatuře i v životě děje: jmenovitě myslím nejhlavnější, Rusy a Poláky. Nemámeť v Praze nikde ruských a polských časopisů, ani nejvýbornější nové knihy polské a ruské se k nám všechny nedostávají; jaká tu tedy slavistika? jaká to metropole slovanské intelligence? Nejsou mezi spisovateli našimi magnati jako v Rusích a zvláště v Polsku, kteří by sami ve svých knihovnách mohli shromažďovati drahé knihy ruské a polské, ale Museum naše mělo by tuto mezeru vyplniti, a právě v tomto druhém novém ustanovení vidíme k tomu vhodný prostředek.

Ostatní západ, jemuž pro neznámost jazyků slovanských literatury tyto nepřístupné jsou, nikde nebude moci Prahu (bude-li Praha upřímně chtíti) převýšiti v slavistice, a vždy bude od nás vážiti všechny slavistické vědomosti, jako zase s druhé strany pro ostatní slovanskou domácí učenost může zůstati Praha ustavičným středištěm. To jest naše přirozené pole, na kterém něco původního, velikého, světodějného spůsobiti můžeme, na něm musíme především sestřediti síly své: ale samo sebou není nic, za jeden den nebyl Řím vystaven, a laboribus Dii omnia vendunt! Dobrá ouplná knihovna slovanská jest ale při tom alfa i omega takové české výtečnosti, a z toho ohledu ovšem sbor Matiční ke zvelebení literatury české velmi dobře učiní, když i na tomto poli o budoucí slávu literatury české se zasazuje.

ROK 1848.

z) (Pražské Noviny z 2. ledna r. 1848. č. 1. S. 1.)

ČESKÉ PŘÁNÍ

k novému roku 1848. a ke všem budoucím jak dalece zapotřebí bude.

Ačkoli jsme co odbíratelé omluvenky novoroční od všelikých gratulac právně a jak náleží osvobozeni, přece zde na svou povinnost z dobré vůle přání umístníme, jako vstup a úvod obnovených a zvětšených Pražských Novin.

Přejeme si tedy, co si všichni Čechové přejí aneb aspoň přáti mají, a sice:

1. Aby skutečně panovala dále svornost obou národů v zemích koruny naší bydlících, tak jak velí zákony a moudrá vůle našich králů: aby každý vzdělanec obou jazyků zemských stejně mocen byl, aby tedy každý dobrou příležitost měl přiučiti se jim, rodilý Čech němčině v té míře, jako rodilý Němec češtině.

2. Aby se žádný, kdo tuto rovnost vyhledává, za zlomyslného, za nebezpečného, za buřiče, za přepjatce neprohlašoval dle zásady: »Quod mihi justum, tibi aequum«, t. j. »Co nechceš sám trpěti, nečiň jinému«. Aby tedy každý, než některé snažení Čechů haněti a zatracovati počne, napřed rozvážil, co by sám na jejich místě a v jejich stavu činil.

3. Aby se Němci nedivili tomu, když si Čechové přičinlivostí svou k tomu dopomohou, čeho posud ne-

měli, nýbrž aby se tomu divili, že to posud Čechové neměli, a aby nežehral nikdo na Čechy proto, že se chtí jemu vyrovnati, nýbrž radoval se, že se on Čechům rovnati nemusí.

4. Aby bylo zabíjení Čechů v statistikách přísně zapovězeno.

5. Aby kvetla národní svornost mezi kmeny národu československého, aby se žádný nad ostatní nepovyšoval, a žádný pod ostatní neponižoval. Aby svornost a jednota jazyka i literatury pevně stála, a aby již konečně přestala pravopisní reformace.

6. Aby též svornost rozličných stavů a rozličných mínění panovala, tvoříc z různobarevných květin j e d e n krásný věnec.

7. Aby k blahodějným oučelům zřízené jednoty a společnosti naše probuzené dále vzrůstaly a neprobuzené se probudily, podávajíce našim Novinám vždy hojnější látku ke zprávám potěšitelným. Aby se ale také pro tyto zprávy na nás nemrzely, nás nekacéřovaly.

8. Aby se vyváželo ze země naší málo peněz, ale mnoho obilí, dříví, uhlí, vlny, železa, skla, sukna, příze, plátna, ovoce atd. atd.

9. Aby se Všem Stavům dobře a dle žádosti dařilo.

Poněvadž si, jak každý vidí, nic neslušného a nemožného nepřejeme, tím pevněji očekávati můžeme, že se naše přání brzy vyplní.

ž) (Pražské Noviny z r. 1848. z 23. a 27. ledna č. 7. a 8. S. 25—26. 29—30.)

Motto: Wer sich entschuldigt, ehe man klaget,
Giebt sich selbst zum Thäter an.

Marné volání. Ačkoli dobře přesvědčeni jsme, že tímto článkem nikoho nezměníme z těch, proti kterým jej píšeme, pročež jsme jej také takovýmto nadpisem opatřili: přece žádá povinnost veřejného postavení našeho, abychom hlasu svého pozdvihli tu, kde se národu našemu buď vědomě a naschvál, aneb z omylu ubližuje.

Hlavní příčinu podává nám tentokráte pan guberniální rada a profesor Schnabel[1]) a to sice předně svými statistickými tabulkami království Českého, a za druhé zvláštním článkem, vytištěným v čísle 9. německých Pražských novin pod titulem: »Zur Verständigung«.[2]) Umínili jsme si se vší možnou chladností jenom tolik povědíti, čeho povědíti třeba, aby se nám dokonce žádná přepjatost, zapálenost atd., jak v obyčeji bývá, vytýkati nemohla, přesvědčeni jsouce, že zde sama věc tak za sebe mluví, že ji ani vylíčenými slovy ani nadšením podporovati nemusíme.

Ve své 8mé tabulce statistické jednající o národnostech v Čechách uvádí p. gub. rad. Schnabel

---

[1]) Georg Norbert Schnabel, statistik, žil v letech (1791—1857.). Kniha, o níž se Havlíček zmiňuje, zove se: »Tafeln zur Statistik von Böhmen. Eine Sammlung tabellarischer Uebersichten der Areal- und Bevölkerungs-, der Industrie- und Culturverhältnisse Böhmens nach ihrem neuesten Zustande.« Prag 1847.

[2]) Prager Zeitung z 16. ledna r. 1848. No. 9. S. 129.

proti všemu dosavadnímu přesvědčení poměr Čechů a Němců v Čechách v r. 1847 jako 4:3, udávaje počet Čechů jen 2,557.399, Němců ale na 1,828.105. (Šafařík uvádí v narodopisu r. 1842: 3,016.000 Čechů, 1,145 000 Němců, 66.000 Židů.) V Praze ku př. udává p. Schnabel 66.046 Němců a 36.687 Čechů!! — což zajisté každý, kdo jen slyší a několik dní v Praze pobude, za nesmírnou hyperboli uznati musí. Avšak to se ještě nezdálo panu gub. radovi dosti příjemné, pročež si zcela nový, posavad dle našeho vědomí v žádné statistice neužívaný prostředek vymyslil, kterak by počet Čechů ještě více snížiti a Němců zvýšiti mohl. Praví totiž v poznamenání k tabulce té doslovně takto:

»Kromě toho jest ještě veliký počet slovanských [1]) obyvatelů, kterýchžto povolání, třeba by i v místech slovanských bydleli, požaduje, aby si německé vzdělání opatřili. K těmto náleží především kupcové a obchodníci všelikého druhu, fabrikanté a všichni větší průmyslníci, pak hostinští, učitelové, studující, duchovní, ouředníci hospodářští, justiční a političtí. Při Praze může se opravdu říci, že z výše udaných 36.687 obyvatelů slovanského původu polovice, tedy 18.340 do naznačených oněch tříd patří. Považíme-li dále, že 12.760

[1]) [Pan gub. rada Schnabel ve svých tabulkách nás Čechy jinak nejmenuje než Slaven, slavische Bevölkerung, nevíme věru proč, leda snad, aby na naše národní strýcovství s Rusy a Poláky vždy opatrně ukázal. My se jmenujeme Čechové, po německu Böhmen a jenom v národopisném ohledu náležíme k Slovanům. Nikdo zajisté neříká a nepíše, že ku př. v Sasích žije milion G e r m a n ů, ačkoli Němci tak náleží k národům germanským jako Čechové k Slovanům.]

míst v zemi podle poměru svrchu nalezeného 7292 na slovanské krajiny připadá, a uzná-li se též, což velmi pravdě podobno, že vždy ve druhém místě jest kupec a hospodský, vždy v třetím také ještě učitel, studující a kněz, vždy v pátém ještě také hospodářský, vždy v šestém také justiční neb politický úředník; dělá to dohromady 17.985 a s Prahou 36.325 osob původně slovanských, které však německé vzdělání mají, a proto se od slovanského obyvatelstva odraziti a k německému připočísti musejí.«

Ovšem z brusu nová theorie ve statistice, ale velmi, velmi důmyslná a ostrovtipná. Každý, kdo rozumí německy, jest Němec! Škoda jenom, že p. Schnabel zrovna u počátku státi zůstal a svého vynálezu lépe neužil. Jaká jest to náhrada jen 36.000 Čechů za tak skvostný nápad! Všechny bych je byl svým vynálezem vyhubil! Dejme tomu, že jenom polovice z toho zbytku Čechů německé výroky a přípisy od ouřadů dostává, kterým jistě rozuměti musí, dělá tedy zase: 1,300.000 Němců; u vojska jest asi 50.000, dělá tedy 1,350.000 Němců. Zbylo by ještě asi 1,200.000 Čechů, co s tím zbytkem? — I na ten jest prostředek. Skoro všechny ouřední záležitosti: když někoho volají, aby se na vojnu postavil, když svolávají dědice, věřitele, když se prodávají statky, když se do nájmu dávají práce atd. atd. atd., oznamují se jenom německy v novinách, a jistě tomu každý rozuměti musí, sice by neuposlechna často největší tresty, jako ztrátu jmění, ba občanských práv na se uvalil, a do největší škody upadnouti mohl; dělá tedy opět těch posledních

1,200.000 Němců, a následovně jest summa summarum všech Čechů v království Českém = 0.

Ale nejen že se tímto novým vynálezem p. prof. Schnabla všichni Čechové z království tohoto vykliditi mohou, ještě se kromě toho rozličnými pronárody vyšperkovati může. Neboť dle té samé zásady musí být také každý, kdo francouzsky umí, Francouz, latinsky Říman atd. A co tu bude v království českém Francouzů, Angličanů, Římanů, Řeků, Hebraeů (ku kterým mezi jiným veškeré vel. duchovenstvo náležeti musí, poněvadž se v I. roce theologie hebraiština vykládá), Chaldeů, Arabů, Vlachů, Španělů, a (horrendum dictu!!) i Rusů a Poláků[1])! Ba víme i o několika Maďařích a o jednom Turkovi. A sám p. prof. Schnabel — na něho bude mít jistě také několik národů spravedlivé právo, ku kterému se připočte? — — Ha! co jest to? jako blesk kmitla mi v hlavě šťastná, tragická myšlenka! Pan prof. Schnabel sám praví ve svém »Zur Verständigung«, že se od své mladosti v češtině horlivě cvičil, tedy český rozumí, tedy se dle své vlastní theorie »od německého obyvatelstva odraziti, a k českému připočísti musí«, dělá tedy 0 + 1 = 1 to jest: Pan prof. Schnabel jest Čech, jest poslední, jediný Čech v království Českém!! Ó krásná, vznešená tragická kombinace.

Dokázavše per deductionem ad absurdum nevě-

[1]) [Bohužel musí sebe i redaktor těchto Novin dle theorie pana prof. Sch. z počtu Čechů vymazati, a k těmto dvěma pronárodům (ač s krvácejícím srdcem) připočísti, a to ještě s ustavičným strachem, nebudou-li jej ostatní národové, které na něho dle té theorie také stejného práva mají, reklamovati!]

deckost jednoho mínění p. prof. Schnabla, přistupujeme nyní k uvážení jeho udání o statistickém poměru obou národností vůbec. Ouředních a jistých pramenů k tomu zhola není: p. prof. Sch. vážil, jak sám praví v č. 9. Prager Ztg., všechnu vědomost svou z katalogů duchovenstva [1]) na r. 1847., a to sice, jak sám praví, s nejpřísnější historickou pravdivostí, prvním to požadavkem statistických zpráv. Neopomenuli jsme se ihned vlastním počítáním o tomto hledět přesvědčiti, a výsledek našeho zkoumání tuto podáváme.

V katalogu tomto neudává se nikde zřejmě počet Čechů a Němců, nýbrž jenom počet duší každé kolatury, a tyto kolatury označují se na čtverý spůsob: české, německé, česko-německé (kde počet Čechů převládá) a německo-české. S prvními dvěma druhy snadné jest pořízení, ale kterak v oněch míchaných kolaturách udati počet Čechů a Němců? Pátrali jsme tedy, jakého měřítka p. prof. Sch. užil, a shledali jsme hned v Berounsku: tam jenom Příbram s 9047 a Sv. Horu s 41 dušemi udává katalog co kolatury německo-české, ostatní všechny co české. Pan Schnabel uvedl ale v Berounsku 6027 Němců, patrno tedy, že v míchaných kolaturách $^2/_3$ počítá vždy k převládající národnosti, t. j. v německo-českých $^2/_3$ k Němcům, $^1/_3$ k Čechům a následovně v česko-německých $^2/_3$ k Čechům a $^1/_3$ k Němcům.

Pokusili jsme se tedy p. prof. Schnabla dle tohoto jeho vlastního pravidla v některých krajích kontrolovati. Ku př. v Táborsku se uvádí v katalogu duch.

---

[1]) Catalogus cleri pro každou dioecesi jest zvláštní.

na r. 1847 co německá místa: Adamsfreiheita 1674, Altstadium 3241, Baumgarta 2364, Blauenschlaga 1552, Hosterschlaga 1934, Neofistricium 1344, Riegerschlaga 3242, Schamersium 1443 dělá dohromady 16.794 duše. Co česko-německá uvádí se tam: Jarošovicium 2851, Kumžatecium 4025, Neobistricium 7116, Novodomus 10.848, Pilgramium 6616, Taborium 8282, dohromady 39.738, tedy třetina 13.246, a k tomu předešlé dělalo by jen 30.040 duší, ale p. prof. Schnabel, který s n e j p ř í s n ě j š í pravdivostí dle toho katalogu počítal, udává 38.371 Němců.

Vezmeme C h r u d i m s k o: tak udává katalog duchov. v kolaturách německých: Abtsdorfium, Blumenenavia, Bohna, Carolofortium, Čenkovicium, Dittersbachium, Dittersdorfium, Johnsdorfium, Ketzlsdorfium, Knappendorfium, Körber, Landskrona, Lipavia, Michlsdorfium, Niklium, Rudelsdorfium, Schirmdorfium, Schönbrunna, Sichelsdorfium, Tomigsdorfium, Tribicium, Vorlička dohromady 43 726 Němců. Pak v německo-českých: Austa, Čermna, Lauterbachium, Liebenthalium, Teutoběla, Teuto-Hermanicium, Veipersdorfium dohromady 24.367 duší, tedy $^2/_3$ = 16.044 Němců. Pak v česko-německých kolaturách: Bistra, Třebovium, Dašicium, Holicium, Litomyšlium, Moravana, Pardubicium, Segemicium dohromady 43.989 duší, tedy $^1/_3$ = 14.663 Němců. Následovně v celém kraji

43.726
16.244
14.663
74.633

Kterakým tedy spůsobem mohl p. prof. Sch. napočítati 84.086 Němců v Chrudimsku?

Tolik na ukázku, v jakém smyslu se rozuměti má ona nejpřísnější historická spravedlivost: nemysli však nikdo, že skutečně takový poměr jest, jak jsme my zde nyní počítali. Jmenovitě v kolaturách, které v katalogu duch. pod jménem česko-německých přicházejí, nesmí se ani $^1/_3$ Němců bráti, nechce-li se Čechům patrná křivda učiniti. Na příklad uvedeme Čáslavsko jakožto kraj nám osobně známý: tam se též Německý Brod, Dušov, Sv. kříž, Košetice, Krupa, Lipnice, Vojnovměstec, Zhoř dohromady s 21.824 dušemi co českoněmecké kollatury uvádějí, a dobře víme, že ve všech dohromady ani 3000 Němců by se nesčítalo, kdežto by na onu $^1/_3$ přes 7000 připadalo a to platí skoro o všech kolaturách česko-německých ku př. Litomyšle, Pardubice, Tábor atd. atd.; ba často se kolatura jenom proto česko-německá jmenuje, že se v ní také německé kázání drží. Pak by ovšem pravý počet Němců ku příkladu v Táborsku jistě ani 22.000, v Chrudimsku ani 64.000 nedělal, a tak ve všech ostatních krajích.

Kterak ale mohl p. prof. Sch. do takové podrobnosti Čechy a Němce spočítati, již naprosto nepochopujeme, neboť se na to nenalézá zhola žádných pramenů, a jestli snad v Praze p. prof. Sch. dle německých a českých far poměr béře, nenalézáme ani slov, jakými bychom podivení své nad takovou statistickou obezřetností vyjádřili. Zajisté se v Praze Čechové a Němci o Hromnicích, o Jiřím, Jakubě a Havle z fary do fary stěhují, a nikde nenalézáme zákon, aby Němci jen v němě-

ckých a Čechové jen v čeckých farách bydleli. V Praze by se jenom ze školních dětí poněkud dalo souditi na poměr národností, neboť se může aspoň s nějakou jistotou mysliti, že české děti jen z českých rodin pocházejí. My ale nemajíce jasných pramenů, nechceme nic určitého udávati.

Každý soudný uzná potřebnost toho, že jsme se takto proti statistickým tabulkám p. prof. Schnabla opřeli, poněvadž se na taková udání statistická bez dalšího zkoumání obyčejně mnoho stavívá, a kdo ví, jaké pro naší národnost škodlivé myšlenky by povstati mohly z této statistické křivdy. Obyčejná jest zvyklost nám Čechům do svědomí vstrkati, jakobychom jen proti německým krajanům svým zášť rozsívali, a sám p. prof. Sch. se ve svém článku: „Zur Verständigung" zdržeti nemohl, něco podobného ač zabaleně prohoditi, mluvě o tom, že považujeme Čechy jen za svůj domov, že chceme Němce o jejich politická práva připraviti, že nezkušené mládeži nenávist proti německé řeči a literatuře vštěpujeme a je k nevzdělanosti zavádíme, ba že jsme modloslužebníci (!!) klanící se filologickým notabilitám, a že převráceně posuzujeme mravní a veliké charaktery! Potom sice p. prof. Sch. mnohými slovy osvědčuje svou náklonnost k nám Čechům, k naší národnosti, řeči a literatuře, ale jest jistý instinkt, dle kterého každý pozná svého přítele a nepřítele, a to skrze všechny španělské stěny jakové jsou pouhá slova.

Pan prof. Sch. jest ostatně sám větším nepřítelem němčiny než my všichni, neboť kterak se máme s chutí

němčině učiti, když nás hned za to p. Sch. od národu našeho milého odrazí a k jinému připočte?

Cokoli se v Čechách a na Moravě pro zvelebení naší národnosti děje, stává se veřejně, v časopisech před očima naší milostivé vlády a s povolením ouřadů, tedy ouplně zakonním spůsobem. Ví-li kdo na nás něco nedovoleného zlého, čelícího proti zákonům, proč to ouředně neudá? proč zůstává při pouhém postranním a privátním pomlouvání? Ta taktika, uváděti Čechy jen pořád v podezření, aby se jim v provedení dobrých záměrů překáželo, jakým jménem nazveme tuto taktiku? Čechové jsou národ v historii v dobrém a v zlém zkušený, mnoho bouří přeneslo se přes naši vlast a ne na darmo, a národ náš může se připočísti k mírným povážlivým národům.

Co se ale navržené průmyslové školy týče (neboť i o tom se p. Sch. neopominul v německých novinách zmíniti), jest věru podivno, že všichni protivníci její užitečnost uznávají, ale z jiných jen příčin proti ní vystupují. Onen jistý dobrodinec také zavolal chlapce do zahrady, aby si jablek natrhal, ale jakmile ku které jabloni přistupoval, zastavil jej vždy onen dobrodinec řka: z té netrhej — z té také ne, z té také ne, až všechny jabloně obešli a chlapec — při laskominách zůstati a ze zahrady odejíti musil. *H. B.*

A. (Pražské Noviny z 30. ledna r. 1848, č. 9. S. 33.)

Vděčnost národní. Mezi úkazy za posledněj-ších dob ve vlasti naší neobyčejné avšak jistě potě-šitelné připočísti musíme mnohé smutkové slavnosti a

vděčné upomínky na J Jungmanna[1]), které se po rozličných místech slavily rozličným, méně neb více hlučným způsobem. V Augs. Všeob. Nov. divil se jim také již známý jeden dopisovatel Pražský pravě: »Snad ještě nebyl žádný spisovatel tak brzy po smrti své tolik ctěn jako Jos. Jungmann od Čechů, kteří ve vlasteneckém ctění podporovatelů literatury své všechny národy převyšují, již 42 pohřebních slavností konalo se za J. Jungmanna atd.« Ačkoli slova tato více praví než z nich patrně hledí, přece rádi chceme věřiti, že dobře míněna jsou. Avšak i v Praze a v Čechách slyšeli jsme se také již leckoho tomu diviti, »že Čechové J. Jungmanna, spisovatele Slovníka, tak příliš vyznamenali« a mnohý snad v duchu politoval nás, kterak výhradní cnosti své od cizozemců nám dobrotivě přiřknuté, totiž filologičnosti, věrni zůstáváme.

Ubezpečeni však jsme, že nikdo z těchto pánů hlavní zásluhu nebožtíkovu na zřeteli neměl, že nikdo z nich nepovážil, že Čechové v J. Jungmannovi ctí zároveň svou vlastní národnost, totiž muže, jenž o zachování její mezi nyní žijícími první a největší zásluhu měl, a tu pak již přestane všeliké malicherné puntíčkování, jak dalece v úctě své k nebožtíkovi jíti máme. Komu jest lhostejno, jsou-li jací Čechové na světě, nebo ne: tenť ovšem není povolán vážiti si

[1]) Jos. Jungmann, jeden z prvních buditelů českého národa, zakladatel české mluvy spisovné, zemřel 14. listopadu r. 1847 ve věku 74 let. Nejdůležitější dílo jeho jest: »Slovník česko-německý«. Za Jungmanna ve všech probudilejších místech českých byly hned po jeho úmrtí slouženy zádušní mše. O Jos. Jungmannovi viz článek J. Jakubce v Ottově slovníku naučném. XIII. 668 ad.

Jungmanna, a třeba by byl slovník stodílový sepsal a slávou svou spisovatelskou všechny světy naplnil; kdo ale přístupen jsa citům šlechetnějším, vedle své výživy, vedle svého pohodlí a užívání ještě také něco vyššího uznává na světě, kdo nemiluje toliko sebe nýbrž i svou rodinu, a ne toliko svou rodinu, nýbrž i svou dědinu, a nejen dědinu svou, nýbrž i celý národ· tenť zajisté nebude zachování a zvelebení národnosti své, čest národu svého před světem počítati mezi věci nepatrné a nepotřebné. Tenť také dovede uvážiti cenu Jungmannovu.

Vímeť dobře, že ne 40 neb 80, nýbrž mnohem více po veškeré vlasti přinešeno jest obětí za duši tohoto skromného muže, jenž za živobytí svého žádné poctění nepřijímal jsa milovník tichého působení: ale když nevděčnost mezi nejčernější ohavnosti se klade, musí býti vděčnost krásnou chvalitebnou cností, a dobra budoucnost prorokovati se může národu vděčnému svým zasloužilým mužům. Zprávy o těchto nábožných upomínkách jistě potěšily každou vlasti a národu oddanou duši, neboť nad míru jest každému příjemno shledati mysli soucitné se svou. Zvláště poslední Vídenská zpráva v těchto listech jak se nadějeme, mnohým spůsobila utěšenou chvíli. Nyní však abychom jiným užitečným a důležitým článkům příliš místa neujímali, hodláme již podobné zprávy jenom co nejstručněji podávati, na což vážené P. T. dopisovatele své pozorny činíme. Nesmíme v ničem, byť by i sebe potěšitelnější bylo jednotvárně utkvěti, nýbrž vždy dále neunaveně kráčeti v činnosti, která jest milá Bohu i lidem dobré vůle. *H. B.*

B. (Pražské Noviny z 12. března r. 1848. č. 21. S. 81.)

Matice polská. S velikou radostí a bratrským přáním pozdravujeme příbuzný nám národ polský na té cestě pokroku národního, na které již my Čechové, Srbové, Ilirové, Lužičané kráčíme. Právě leží před námi tištěné ohlášení, ve kterém mladý kníže Jiří Lubomirski[1]) co zástupce kuratora národního Lvovského Museum (Zakladu imienia Ossoliňskich) ohlašuje založení ústavu zvaného Biblioteka polska dle vzoru naší Matice.[2]) Jakmile se sejde 250 zakladatelů, z kterých každý 50 zl. stř.[3]) najednou složiti musí, aby právo měl všechny od Matice polské vydané knihy darmo dostávati, počne se hned tisk. Pozdější zakladatelé mohou jako u nás svých 50 zl. v 5 letech pořád sběhlých složiti, knihy vydávati se budou v tiskárně polského Museum. (Kdy asi naše chudé Museum vzmůže se na tiskárnu? Museum Lvovské nese na sobě patrný ráz, že od bohaté šlechty polské podporováno jest.) Oučty se budou dávati veřejně a všechno jmění bude vynaloženo na vydávání kněh. Knihy bude tato Matice polská vydávati: historické všelikého druhu, zeměpisné a národopisné, přírodnické, hospodářské, průmyslové nejvíc s ohledem na vlast, prameny práv zemských, statistiku, národní hospodářství, paedagogické, elementární, náboženské, biblí, filologické a především gramatiku polskou pro Poláky a jiné národy,

[1]) Lubomirski Jiří kníže narodil se r. 1817. V r. 1848 byl účasten na sjezdu slovanském v Praze a r. 1849 byl říšským poslancem ve Vídni.

[2]) Rozuměj: Matice české.

[3]) 50 zl. stř. = 105 K.

gramatiky jiných slovanských nářečí, slovníky, pěknou literaturu, zvláště povídky starší a novější, aby se z nich mohl časem svým utvořit výbor nejlepších spisovatelů, chrestomatie, encyklopedie, histor. literatury atd. Hlavní oučel jest láce knih, aby tak se upovšechniti a mezi lid dostati mohlo vzdělání, a proto má býti cena těchto knih asi 1 kr. stř. za arch.

Nyní se tedy uchopili Poláci v Haliči onoho prostředku ke zvelebení a upevnění národnosti své, který jest nejbezpečnější, nejtrvanlivější, na který i my Čechové, starodávní kmenovci a bratří jejich všelikou sílu svou obětujeme a všechnu naději stavíme: jest to všeobecné vzdělání, vycvičení a ušlechtění národu. To jediné jest základ trvání a slávy národností našich. Již jednou jsme pravili a pravíme posud: In hoc signo vinces!

C) (Pražské Noviny z 26. března r. 1848. č. 25. S. 99.)

Dne 15. března r. 1848 přestal v Rakousku obsolutism, a slíbena byla konstituce. (Sr. str. 235.) V radostné této události Havlíček napsal níže otištěné vyzvání:

Vyzvání. Přáli bychom, aby Čechoslované, kteří dílem za příčinou dřívějších okolností, dílem proto, že odnárodnícímu cizému živlu ustoupiti musili, v cizině se zdržují, vlast svou navštívili aneb navždy se vrátili, neb nastane brzo doba, ve kteréžto výtečně hlavy své otčině k největšímu užitku budou. Pravých a k úřadům schopných Čechoslovanů nemáme posud nazbyt, ačkoliv se nyní velký počet k češtině hrne, aby si na kvap k nevyhnutelné potřebě pro budou-

cnost jakou-takou známost českého jazyka opatřili a tím v úřadech zůstati mohli. Jsme přesvědčeni, že mnohý v cizině bydlící Čech schopnější jest, aby úřady, školy a ústavy české spravoval, než někteří z těchto nově utvořených Čechů. Pročež myslíme, že by mnohý Čech do vlasti se navrátiti mohl, aby buď co učitel české řeči, buď co spisovatel český aneb učitel neb úřadník českým spolubratrům v změněných okolnostech prospěti mohl. Staré špatné časy přestaly a my musíme o to dbáti, aby se více nenavrátily.

D) (Pražské Noviny z 4. dubna r. 1848 č. 28. S. 109.)

Dne 14. března r. 1848 v Rakousku zrušena dřívější censura, a bylo nařízeno, aby dvorské úřady vypracovaly bez prodlení dle vzorů jiných států německých tiskový zákon. Dne 17. března pak císař zaslal presidiu spojených dvorských kanceláří kabinetní list, s nímž zaslal prozatímní předpis týkající se přečinů tiskových dle ustanovení všeobecného trestního zákonníka. Toto císařské nařízení nebylo ohlášeno. Ministr tehdejší, Pollersdorf, věc odložil a staral se o vypracování zákona tiskového. Komise tisková za základ svého elaborátu vzala tiskový zákon Bádenský z r. 1831, v něčem (§ 13.) řídila se pak francouzským zákonem zářijovým. Dne 1. dubna r 1848 byl ve »Wiener Zeitung« prozatímní zákon publikován. Nelíbil se však, ve Vídni i v Čechách se novináři postavili proti novému zákonu. (Tobolka Z V. Počátky konstitučního života v Čechách. V Praze 1898 107 ad.) Havlíček ve svých novinách soudil o novém prozatímním zákonu tiskovém takto:

Nový prozatímní zákon o tisku vyšel již ve Vídni, ale neupokojil naše očekávání.[1]) Myslili jsme,

[1]) [Ovšem bude trvati jenom do té doby, až se na sněmu zemském zákonní konstituční cestou nový zákon ustanoví: ale dost, že tak dlouho trvati bude.]

že aspoň soud přísežných (jury) nad námi ubohými redaktory, spisovateli a vydavateli souditi bude, když nám se všech stran jenom samými pokutami a žalářemi hrozí. Nyní ale nad námi soudí zemský soud, ouřad. Dle *§ 19.* budeme za tupení a hanění zřízení zemského na 3—12 měsíců do těžkého žaláře posazeni; za tupení a hanění správy zemské a ouředníků v záležitostech ouředních dostaneme se také na 13 dní neb i 6 měsíců do žaláře. Dobrá! nebudeme nikdy tupiti ani haněti zřízení zemské: ale jak pak učiníme, když se nám nebude něco líbiti? Jsme již co občané konstitučního mocnářství Rakouského eo ipso povinni, všechno co vláda a ouřadové učiní chváliti? Musí se nám všechno líbiti? To bychom se věru raději mohli všichni vystěhovat? A pak jaký nám dal pan ministr domácích záležitostí výklad toho, co jest tupení a hanění! Bude v Rakousích všechno to tupení a hanění, co se slavným ouřadům nelíbí?! Ó prozatímní zákone! tvých 88 paragrafů leží na nás jako 100.000 centů nejtvrdšího vlaského mramoru!

Dle *§ 22.* se ukládá na oplzlosti a hrubé výběžky proti studu a cnosti *jenom* 3 dní až do 3 měsíců žaláře, a v *§ 20.* na tupení ouředníků 14 dní až 6 měsíců!! Tedy jest ouředník více než cnost, než mravnost! Urážka proti ouředníku přísněji se trescе, než urážka proti mravnosti a cnosti!!! Viděti již, kdo dělal onen zákon: kdyby jej byla dělala cnost, byla by snad určila větší trest na urážky proti cnosti, než na urážky proti ouředníkům. Cnost jest ale u nás v Čechách více, než ouředník, pánové!!

20. ZAHRANIČNÉ ZPRÁVY.

Zahraničné zpvávy Havlíčkem tištěné, jsou většinou volný překlad zpráv z listů cizích. Havlíček zahraničné zprávy psával téměř všechny sám, zvláště v r. 1846, v létech následujících svěřoval tuto rubriku svého časopisu i jiným. Havlíčkovy zahraničré zprávy nebyly nekriticky přejímané, nýbrž zcela vědomě a účelně byly převzaty. Své dodatky k nim mohl zřídka kdy Havlíček dáti. Poměry censurní tomu tehdy nejvíce v cestě stály.

A. V BELGII.

a) (Pražské Noviny z 8. ledna r. 1846, č. 3. S. 10.)

Královská akademie dostala nyní jiné zřízení, tak že tam již i národní jazyk a záležitosti flémské zastoupeny býti mají, kdežto dříve celou zaujímala francouzština. Posud byl jediný Willems[1]) z flémské strany v akademii, nyní však jich více přijato bude. Mají se také vydávat staré poklady flémské literatury. Tyto zprávy potěšily nadmíru všechny národně smýšlející, a zarmoutily všechny libující si starého cizo-

[1]) Willems Jan Frans byl flámský filolog, dějezpytec a básník Žil v l. 1793—1846.

zemského šlendriánu. Největší nepřítel flémské národnosti jest p. Dumortier,[1]) který Flamingům nemůže odpustit, že nechtějí býti mrtví, a předhazuje všem národně smýšlejícím, že proti vládě belgické jsou, a holandské se přidržují. — Z toho vidíme, že je celý svět stejný, i o nás Češích, když jsme řeč svou vzdělávati počali, mnozí nepřátelé naší národnosti, kteří by rádi na naše útraty národ svůj a moc rozmnožili, chytře a podvodnicky prohlašovali, jako bychom Bůh ví jak hanebné a buřičské úmysle měli proti vládě: kdežto my tak věrní a bohdá i věrnější poddaní svého Císaře Pána jsme, než mnohý jiný podpalovač, a jenom své si hájíme, co nám před Bohem patří.

B. VE FRANCOUZÍCH.

b) (Pražské Noviny z 15. února r. 1846, č. 14. S. 55.)

Posezení a debaty ve francouzských komorách podávají nám nejlepší důkazy, jak daleko ještě v duchu pravé parlamentárnosti Francouzi za Angličany jsou. Radost je z toho, jak úsilně, opravdově a s rozvahou se každý v Angličanech kdo jen nějakého vplyvu na veřejné záležitosti má, o prospěšné rozhodnutí nynějších velikých návrhů zasazuje: všechny osobnosti jako by ani nebyly, každý má jen obec a blaho vlasti nebo blaho většiny na zřeteli. Ve francouzských komorách jedná a mluví se jakoby samé dámy pohromadě se-

[1]) Dumortier, Barthélemy Charles, znamenitý botanik žil v l. 1797—1878.

děly u čajního stola na visitě, jenom kdo vtipně mluví, je-li ostatně řeč jeho rozumná a vlasti prospěšná, o to se málo dbá. Marnost je při každém jednotlivém Francouzovi tak podstatná vlastnost, že se bez ní nikde a nikdy neukáže. Jednáli se o věc nejdůležitější, dovede minister vždy několika pěknými slovy pozornost od věci samé odvrátiti, o svobodě, konstitucí atd. parlíruje se v samých floskulách, a jedná se zrovna naproti ní.

Nejlépe se to opět ukázalo v hádce o svobody universitní, pan Guizot [1]) tak pěkně toho komoře napovídal a tak krásně jí uchlácholil až milo. Ba kdyby raděj Francouzi do opery chodili místo do svých komorních schůzek: blaho vlasti by jistě při tom již více netrpělo

Francouzské noviny Constitutionell vypravují velmi vážně, kterak nedávno přeskvostná truhlice se znakem královským do Angličan odeslána jest, naplněná úplným vybytím pro nejmilejší pannu (loutku k hraní) nejstarší dcerušky královny Anglické, co dar od krále Ludvíka Filipa. [2]) Constitutionell pak každou hračku úplně popisuje. Z toho již vidíme, jak dávno již ve Francouzích se vším potřebným hotovi býti musí, když k takovým věcem času a místa zbývá.

C. V ANGLIČANECH.

c) (Pražské Noviny z 6. srpna r. 1846, č. 60. S. 251.)

Anglický časopis »Examiner« učinil k Irům toto napomenutí: »Není divu, že repealstvo žádných po-

[1]) Viz poznámku 3. na str. 230.

[2]) Viz poznámku 2. na str. 230.

kroku nedělá.« »Irsko pro Irčany« jest heslo jejich avšak jak převráceně vypadá smysl slov těchto záštím proti Angličanstvu přesycených, když v řeči anglické pronešena jsou. Irsko pro Irčany! nuže proč ne také řeč Irská pro Irčany a Irsko, a sice jediné a výhradně? Proč zneuctívají Irčané ústa svá řečí naší? Což to není stará pravda, že národ, který řeč nepřítele svého přijme, tím samým polovičně již podmaněn jest? Pan O'Connell [1]) nechce ani anglického švu na šatu svém trpěti, a přece mluví anglicky! Věru Irčané by se měli aspoň při svých schůzkách v irském řečnění cvičiti, aby irský jazyk v parlamentě vlastním, až ho jednou budou mít, zavésti mohli. — Známo totiž, že Irčané mluví zcela jiným jazykem původním, a že jenom nyní poangličeni jsou od té doby, co si je Angličané podmanili.

D. V DÁNSKU.

d) (Pražské Noviny z 24. září r. 1846, č. 74. S. 311.)

Dne 10. září přijel král Dánský [2]) do města Šlesviku. Purkmistr, radda a výbor měšťanský uvítali jej avšak prý jen s chladnou zdvořilostí, vivaty nikdo nevolal, ani prý klobouky se nesmekali. Tiše prý jel kočár královským městem. Večír se sešlo mnoho lidu, a blíže královského zámku volali advokátovi Besele-

[1]) Viz čl. 12.: Daniel O'Conell. Str. 194 ad.

[2]) Kristian VIII. (1839—1848).

rovi, [1]) statečnému zastavateli němectva v Šlesviku a Holštýně hlučné vivaty. Bylo prý k 2000 lidu pohromadě. Odtud se obrátili k bytu nynějšího presidenta vlády Šlesvicko-Holštýnské von Scheela, vypískali a vynadali mu, konečně tito patrioti vytloukli několik oken (také jednomu Dánovi) a rozešli se spat. To se všecko dělo před očima královýma okolo samého zámku. Tak podáváme zprávy samých Němců bez proměny. Jiná zpráva také ještě praví: že když královský vůz po ulici jel, ani jediný člověk nesmeknul, král ale že na obě strany a hojně měšťanstvo pozdravoval, na jehožto obličejích se jevil zármutek.

Ano měl se jeviti zármutek na obličejích měšťanů Slesvických, a sice zármutek nad tím, že jsou takoví grobiáni, chvástajíce se vždy vzdělaností. Tedy král je pozdravoval, a oni nechali na hlavách, a tím se ještě veřejně v novinách chlubí, zač by se každý jiný rozumný člověk styděl. Jest to výstřelek pravé šosácké nadutosti, která se v jiné zemi již tak nevydaří, a nemůžeme měšťanstvo Šlesvické jinak přirovnati, než tomu oslu, jenž na ulici onoho řeckého mudrce kopnul, který se mu ale za to zdvořile z cesty vyhnul. — Jsouli nedorozumění mezi vládou Dánskou a částí obyvatelstva Šlesvického a Holštýnského, mohou se na jiné cestě vyrovnati, tím ale, že se obyvatelé tak

[1]) Wilhelm Hartwig Beseler, šlesvicko-holštýnský státník žil v l. 1806—1884. R. 1844 stal se členem shromáždění šlesvických stavů a stal se jeho presidentem. Vystupoval příkře proti přehmatům vládního komisaře von Scheela a zastával myšlénku nerozlučnosti Holštýnska a Šlesviku.

hrubě a nevzdělaně proti králi chovají, nedovedou nic jiného, než dokázati světu svou nevzdělanost a hrubost. Ten ještě jest daleko vzdálen od pravé svobody, který ji hledá v neurvalosti a v hrubosti proti představeným.

e) (Pražské Noviny z 11. dubna r. 1847, č. 28. S. 130)

S některých stran psalo se o tom, že svolán bude do Kodaně všeobecný sněm dánský, do kterého by se i Šlesvicko-Holštýnští Němci povolali. Korrespondent z Kielu do jistých německých novin píše, že to jest věc nemožná zvláště z ohledu na jazyk při jednání sněmovním. »Neboť prý nehledíc na to, že by snad všichni deputovaní dánsky a německy mluviti neuměli, nemůže míti nikdo ani Dánům ani Němcům za zlé, chtějí-li jen v národním svém jazyku mluviti, naopak ještě za to chvály zasluhují.«

Divná věc! budou-li se Poláci z Pozňanska na nynějším všeobecném sněmu Pruském (začne 11. dubna) dle této zásady říditi, nestojíme jim za to, že od pp. německých novinářů veliké pochvaly dojdou. Jiné nám ještě bližší příklady pro uvarování mrzutostí ani uvésti nechceme. Tolik jenom zapříti se nedá, že mají Němečtí redaktoři a spisovatelé dvojí morálku: jednu postní pokornou, dle které se řídí mluvíce o Dánsku, Ostsejských provincích ruských, Francouzsku, Uhřích, Severní Americe a jiných místech, kde Němci utlačeni jsou, a druhou masopustní bujnou, dle které se řídí v Čechách, v Poznani atd. atd. atd. atd., kde němčina panuje a převládá. My jakožto lid chudší máme

jen jedinkou morálku na všední den i na svátek, bílou tak jako ona ovčička, o které mluvil prorok v písmě k hřešivšímu Davidovi (viz Liber Regum XII.) a ta zní: »Co sám nemáš rád, nečiň jinému.«

E. V NĚMCÍCH.

f) (Pražské Noviny z 4. října r. 1846, č. 77. S. 322.)

Společnost německých vlastenců neb germanistů ve Frankfurtě, měla dne 24. září v 9 hodin ráno první schůzku v císařském sálu, ku které se asi 160 členů a mnoho posluchačů sjelo. Přítomni byli mnozí nejhlavnější němečtí učenci, a za přednostu vybrali sobě Grimma.[1]) Tento veliký jazykozpytec ve své vstupní řeči hned z počátku odpověděl na otázku: Co jest národ? a sice »Národ jest počet všech lidí jedním jazykem mluvících«, a projevil naději v budoucnost, že jednou ne řeky a hory, nýbrž řeči budou tvořiti hranici národů. Radost také projevil z toho, že několik Flémů přítomných bylo. Strany zkoumání jazyků podotknul Grimm, aby se jazyk raději v čistotě a přesnosti udržoval než násilně čistil t. j aby se raději bez potřeby cizá slova do jazyka neuváděla, avšak ta, která již během času v řeči zastaralá jsou, náhle a násilně se nevypuzovala, což zde příležitostně některým našincům, jakožto slova zkušeného muže, zvláště uvádíme, aby i oni od pří-

[1]) Jakub Ludvík Karel Grimm jest zakladatelem německé filologie a starožitnictví. Žil v l. 1785—1863.

lišného a násilného čistění jazyka a uvádění zle tvořených nových slov za stará cizá, ale již zdomácnělá upustili.

g) (Pražské Noviny z 18. října r. 1846, č. 81. S. 341.)

— Slovenské noviny podávajíce zprávu o schůzce germanistů ve Frankfurtě dodávají konečně: »Nám tu jenom napadá: Germanisté drží všeobecnou vědeckou schůzku, a proti tomu se ani duše neozve; dobře! ale jaký by to byl křik po celém germanském světě, kdyby se učení Slované sešli někde v Praze, ve Vídni, ve Varšavě, v Srbském Bělehradě, v Pešti aneb zrovna v Moskvě o slovanském umění a naukách pohovořit. To by snad svobodomyslný Dahlmann [1]) vyhlásil za zrádu svobody a osvěty, a všecky německé učené paruky by se zježily nad tou opovážlivostí slovanských barbarů, kteří by chtěli myslit a mluvit o vědách, o uměních a osvětě ducha.« My činíme redakci Slovenských Novin na tu okolnost pozornu, že kdyby se opravdu ruští, rusínští, polští, ilirští, srbští, čeští, lužičtí (zapomněli jsme, slovenští) učenci někde, kdekoli, sešli na vědecké rokování, by již nebylo to co jest schůzka germanistů, neboť zapomínati nesluší, že Němci mají jednu literaturu a jsou jeden národ, co Rusové, Poláci, Rusínové, Ilirové, Srbové, Čechové, Lužičané a (abychom zas nezapoměli) Slováci nejsou, aspoň v tom smyslu ne jako Němci. Nemyslíme tedy, že by schůzka slovanských učenců na

[1]) Friedrich Christoph Dahlmann, německý dějepisec a státník narodil se r. 1785 a zemřel 1860.

škodu byla (ačkoli by se při ní nepochybně německy mluviti muselo), nemyslíme také, že by se naši páni sousedé Němci na ni tak tuze hněvali při nynějších okolnostech, ale jsme ubezpečeni aspoň o tom, že by se při ní o politice ani slova promluviti nemohlo z té příčiny, že slovanští národové nemají stejnou politiku, stejné interesy jako Němci. Jenom dva slovanští národové Český a Ilirský mají stejné interesy.

h) (Pražské Noviny z 8. listopadu r. 1846, č. 87. S. 363—364.)

— Šlesvík-Holštýn a Holštýn-Šlesvík, Eduard und Kunigunde, Kunigunde und Eduard — pořád ještě straší v německých novinách. Nebylo toho dosti, že srdnatí mužové ze všech koutů Německa poslali adresy k Šlesvicko-Holštýnským, dodávajíce jim smělosti proti králi Dánskému [1]) — nastaly krutější časy, i ženské chopily se — ne meče, ale per a papíru a napsaly adresu. Hamburské hrdinky totiž napsaly ženám hrdinů Šlesvicko-Holštýnských statečný dopis, v kterém jim za projevené již hrdinství jejich mužů slušnou pochvalu a uznalost projevují, napomínajíce je, aby i o budoucí statečnost pánů manželů svých péči měly. Jaké štěstí, že jest právě vynalezena střelní bavlna! Tu budou moci německé dámy, až vojna s Dány nastane, ze všech svých zbytečných šatů munice nadělati, a považíme-li, jak mnoho dámy zbytečných šatů mívají, musíme nahlídnouti, že v německé říši nebude nedostatek munice!

[1]) Kristian VIII. (1839—1848).

ch) (Pražské Noviny z 19. listopadu r. 1846. Č. 90. S. 374.)

— V Královci v Prusích otevřen jest nový veřejný ústav k cvičení tělesnému (Turnanstalt). Byla hlavní síň čistě ozdobena, a na jedné straně visel obraz statečného německého vlastence Jahna.[1]) Nad ním vlály tři korouhve s nápisy: »Světlá hlava — Smělé srdce — Silné rámě«. — Taková tělesná cvičení by zvláště naše veleb. duchovenstvo a učitelstvo venku v mládeži uváděti mělo, aby majíc užitečnou a nevinnou zábavu, jiných škodných nehledala a tělesně nezakrněla. Avšak, bohužel! v tomto ohledu mnozí naši p. paedagogové ještě tak dalece pozadu jsou, že by dítě, kdyby si poskočilo neb někde na strom lezlo, ještě pro skotáctví potrestali! tak že děti, když hrajíce si, pana učitele z daleka přicházeti vidí, rychle se rozutíkají. Takový učitel jest pak místo vůdce, strašidlo mládeže.

i) (Pražské Noviny z 17. prosince r. 1846. Č. 98. S. 406.)

— Již kolikráte se nám přihodilo, vysmívati se německým žurnalistům a politikům pro jejich zbytečný strach Ruský, na který nyní zvláště stonávají. V č. 339. »Deutsche Allgemeine Zeitung«[2]) konečně do nich vstoupil duch prorocký, zjevně již vidí v duchu táhnout divoké Moskvany, ba což, vědí již, kolik

[1]) Friedrich Ludwig Jahn (1778-1852) bývá nazýván otcem turnérů. Snažil se probuditi v Němcích národního ducha podporováním vzrůstu síly tělesné a mravní. Dovedl výborně agitovati slovem i písmem a za snahy své v době reakční také mnoho trpěl.

[2]) Allgemeine Zeitung z 5. prosince r. 1846. Č. 339. S. 2707-2708.

pošle bílý cár vojsk proti Německu, a kudy které potáhne. Jedno prý přes Vislu k Berlínu, druhé přes Vratislavu do srdce Německa (t. j. do Lipska, ve kterém však místo krve inkoust koluje). Na Krakov prý žádné z těchto vojsk nepřijde, to již vědí. Třetí vojsko potáhne do jižních Němec, a sice buď skrze východní Halič anebo skrze Sedmihradsko. Ostatně musíme přiložiti, že všeliké toto proroctví jen k tomu směřuje, aby se dokázalo, že by nic platno nebylo, Krakov upevniti proti Rusům. A tak ještě mnohé jiné moudré rady podávají nám Lipské noviny strany upevnění Krakova a strany nápadu Ruského. My jen radíme Severo Německým novinářům, by se modlili, aby tento vpád Ruský se stal v čas postu, v kterýžto čas, jak známo, Rusové žádného masa, ani hovězího ani člověčího nejedí.

21. PRAŽSKÝ DENNÍK.

ROK 1846.

a) (Pražské Noviny z 23. ledna r. 1846. Č. 8. S. 31.)

Za účelem, aby se budilo a utvrzovalo české vědomí národní v Praze, byly pořádány české bály. Zárodkem českých bálů byly soukromé zábavy ochotnické společnosti v Kajetánském domě na Malé Straně, pořádané zásluhou J. K. Tyla. První český bál byl r. 1840. 5. února v sále konviktském na Starém Městě Pražském. Na bály tyto měli přístup jen vzdělanci, a žádalo se, aby se tam česky mluvilo, ačkoliv němčina a jiné jazyky z hovoru vyloučeny nebyly. První bály, v jichž pořadatelstvu mimo jiné byly Dr. Pichl, F. L. Rieger, A P. Trojan a j., zdařily se a těšily se oblibě. Avšak již r 1845 nadšení pro české bály utuchalo poněkud, později však zase se vrátilo v nové své síle. Z českých bálů vznikly »besedy české«, při nichž se scházela česká společnost, zpívalo se, deklamovalo a tančilo. (Zíbrt Č.: Jak se kdy v Čechách tancovalo. V Praze 1895. 306 ad.)

Český národní bál. Nejvíce naší a poněkud také cizí vinou stalo se, že národnost naše hluboce klesla v ponížení, a jazyk náš vyloučen jsa ze všech vyšších a důležitých sfér našeho života, zavržen byl

na dlouhý čas jen do nejnižší domácnosti. Abychom řeči své mateřské ve vyšším obecenstvě opět nějakého přístupu vyjednali, byli jsme nuceni uchopiti se věcí a prostředků až posud neslýchaných, a k takovým neobyčejným neslýchanostem náležejí také české bály a české besedy. Vodu jsme museli prosit, aby aspoň jednou za rok byla mokrá, led aby aspoň jednou byl studený, oheň aby aspoň jednou byl horký, a Čech aby aspoň jednou do roka několik hodin mluvil u veřejnosti česky. A uposlechly nás voda, led i oheň; ale Čechové ještě ne všichni uposlechli.

Páni výboři uspořádavše letošní tři skvělé besedy nenazvali je již českými, nýbrž naprosto jen besedami, a to z logických příčin: jakoby totiž bylo směšné a zbytečné říkati mokrá voda, chladný led, teplý oheň, tak se jim zdálo nepotřebnou věcí, jmenovati besedy v Praze držané české besedy, proto že se ani v Praze jiné besedy než ty české držeti nemohou a nemají. Referenti však v mnohých časopisech a mnozí jiní nereferenti ztěžují si na naše Bály a Besedy ustavičně, že prý se tam mnoho německy mluví! Považme si, místo co by se z toho měli radovat a povděčni být, ještě se jim to nelíbí. — Kdo jiný tam může německy mluviti než rodilý Němec, který česky neumí?! Když ale na bály a na besedy, které se jen česky ohlašují, do kterých se jen české vstupní lístky dávají, kde jest taneční pořádek, zpěv, deklamací, ba i jídelní lístek jen český, já řku, když na takové bály a besedy rodilí Němcové s největším svého žaludka nebezpečenstvím přece přicházejí: jest to jen důkazem, že se buď již trochu česky naučili

aneb všechno nepohodlí a žaludka svého nebezpečenství rádi podstoupiti chtějí, jen když českého vyražení účastni býti mohou. Z druhé strany jest známo, že se besedy a bály jen proto nejvíc dávají, aby se dokázalo, že i Čechové mohou skvěle a nádherně vystoupiti, když tedy rodilí Němcové osobou i jměním svým ještě k větší nádhernosti přispívají, proč se budeme horšiti? Radujme se, a čím více se tam tedy německy mluví, tím více to je národnosti naší k slávě a prospěchu. Jediné takových pádů se trochu lekám, kdyby se dvě strany z rozličných národů do sebe zamilovaly, jak by si porozuměly? — — —

Patrně tedy vidíme, že páni výboři dávajíce do bálů a na besedy přístup i rodilým Němcům, nejen zdvořile a snášelivě, leč také k slávě a prospěchu naší národnosti tak učinili.

Abychom tu věc již důkladně a z každé strany povážili, připustíme zde také ovšem jen tak ku příkladu ten nepodobný pravdě pád, že by také rodilí Čechové na našich bálech a besedách německy mluvili. Nemožná to věc není, ale velmi pravdě nepodobná! Který Čech bude tak nemoudrý a převrácený, aby zrovna na besedu šel německy mluviti, kdežto k tomu všude jinde a v každé hospodě více a lepší příležitosti má (obzvláště na tandlmarku, na kterém se celá konversace nejvíce jen německy vede). Jak praveno, jest takový pád nemožný. Poněvadž se však člověk dle polského přísloví ničeho odříkati nemá, leč toho, že by si nos ukousnouti mohl: dejme tomu, že by tam přec někteří Čechové česky mluviti nechtěli. Za takové lidi však radím, abychom se styděli a je mezi sebe

nepočítali, pro hrubou nevzdělanost. Nebo buďto že potřebu nenahlížejí, aby se česká vyšší konversace zavedla, a proto jsou nevzděláni, aneb se za svůj český rod stydí, a tu zase neznajíce historii jsou nevzděláni. Zajisté se Čech vedlé každého jiného z evropejských národů směle postaviti může, a komu se to marným vychloubáním zdá, viz naši historii. Veliké a skvělé činy našich otců dobyly nám šlechtického práva mezi národy evropejskými.

Letošní bál vynikal nádherou, úpravností a hlučnou návštěvou znamenitě; obzvláště osvícení a čalounické práce pochvaly došly. Popisovati, jak vlastně všechno zřízeno bylo a vyhlíželo, zdá se mi tuze malicherné a kuchyňské, bez toho to kromě mne veliké množství vidělo, a mnozí si všechno lépe pamatovali. Jenom jsem pozoroval, že se letos na Žofínském ostrovu tuze špatně muselo urodit obilí, obzvlášť ječmen a pšenice: houska, která je v Praze za 1 kr. platí se tam za 3 kr. stř., a flaška piva ne zcela másová za 10 kr. stř.![1] A to již teď před hromicemi, jak pak o Jakubu!? Toť ti ubozí obyvatelé toho ostrova v létě všichni hladem pomrou. Chudáci! Ale nechť, sami jsou toho vinni, proč nevyzdvihnou Obilní zákony, jako teď chtějí na ostrovech britských. Kdyby se tam odjinud chléb přiváželi směl, byl by tak laciný jako v Praze a v Čechách! — Návštěva byla tak hlučná, že se z počátku téměř ani tancovati nemohlo: mezi nejváženějšími hosty byl náš milovaný zeměsprávce J. C. V. pan arcikníže Štěpán, který přes dvě hodiny setrvati ráčil, jak se zdá, spokojen s úpravou,

[1]) 4 kr. stř. = 14 h; 10 kr. stř. = 35 h.

a pak hojný počet nejvyšších pánů a šlechty naší i cizozemské, kteří všichni velmi šetrně k naší národnosti se chovali. Obyčejně však to bývá, že se páni, kteří svým příchodem společnosti ke cti slouží, mnohem šetrněji chovají, než ti, kteří by si z toho velikou čest dělati měli, že byli do společnosti připuštěni.

H. Borovský.

b) (Pražské Noviny z 1. února r. 1846. Č. 10. S. 39—40 = Schwarz F. V. Památník Besedy Měšťanské v Praze na oslavu padesátileté činnosti spolku 1845/6—1895/6. V Praze 1896. S. 7.—9.)

Otevření Měšťanské Besedy.

Čtenáři našich Novin pamatovati budou ještě, co jsme v krátkosti již dříve o ústavu tomto pronesli:[1]) žádost naše vyplnila se již úplně. Včera večír[2]) slavilo se hlučně první otevření besedy měšťanů Pražských. Již po 6. hodině počali se údové do čistě zřízeného domu scházeti a sjížděti, a každý dychtivě procházel obšírné místnosti besední. Zvláště čítárna obracela na se pozornost pro vkusné a úpravné zřízení; vůbec všechny pokoje čistý, ne zbytečně nádherný ráz do sebe mají, jak se sluší.

Před sedmou hodinou byli již zvaní páni hosté jakož i ostatní účastníci besedy pohromadě, načež je páni výboři, ukázavše jim všechny pokoje, do čítárny uvedli.

Do půl kola u stolu v prostřed čítárny postave-

[1]) Viz str. 251—256.

[2]) 31. ledna r. 1846.

ného usedli pozvaní hosté besedy: Městský pan hejtman,[1]) pan purkmistr Pražský,[2]) pan Jungmann,[3]) pan Palacký,[4]) pan Šafařík;[5]) okolo stálo měšťanstvo a údové, načež přednosta p. Dr. Frič[6]) následující řeč rázně pronesl:

»Vysoce urození, urození, vysoce učení Páni a Páni! Velevážení pánové a spoluměšťané!

Dnešního dne jsme se k tomu cíli shromáždili, abychom besedy měšťanské započali, kteréž na obdržené k tomu povolení přičiněním společným zříditi nám popřáno bylo.

Vyhledává měšťanstvo Pražské tím toliko prostředků k vespolnému se přiblížení, k ušlechtění srdce, a k zotavení ducha po prácech svého povolání, kdežto se pod otcovskou ochranou svého nejmilostivějšího krále a pána, veškeré země mocnářství Rakouského ze svatého míru těší. —

Vděčni za tento dar milosti Boží, nezapomenou však nikdy měšťané Pražští na svaté povinnosti ku králi a pánu svému, a drahé vlasti své, a hotovi jsou, každého času, za příkladem slavných svých praotců, za ně životy i statky nasaditi, dobře o tom vědouce, kterak předkové jejich při králi a pánu svém vždy věrně stáli a setrvali, a zvláště to ve své paměti cho-

[1]) Hr. z Deymů byl tehdy městským hejtmanem.

[2]) Jos. ryt. z Müllerů byl purkmistrem Pražským.

[3]) Viz str. 302.

[4]) Nejdůležitější dílo Fr. Palackého (1798—1876), dějepisce českého národa a státníka jest: »Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě«.

[5]) Viz str. 42.

[6]) Dr. Jos. Frič, advokát a politik český žil v l. 1804—1876.

vajíce, že měšťané Pražští, osiřalého svého krále Václava II. z nespravedlivého zajetí vysvoboditi nelenovali, že milované královně své Elišce a choti jejímu králové Janovi brannou rukou přístup do města zjednali, že práva dědičná krále Ladislava a královny Marie Terezie věrně hájili, že návalu Švédskému mužně odolali, ano i v časech nedávno minulých svou věrnost a oddanost králi a pánu svému Františkovi, slavné paměti, při každé příležitosti dokázali, aby hodnými zůstali jména toho, ježto jim někdy císař Karel IV. udělil, řka: že jsou oka jeho zřítelnice.

Tuto cnost věrnosti, co dědictví předků svých, již více než tisícileté, vždy nepoškvrněnou zachovati, ano i skutkem dokázati vždy hotovo zůstávajíc, měšťanstvo Pražské se zajisté přičiní, aby se cíle chvalitebného, sobě při těchto besedách vytknutého neminulo, nýbrž jej ouplně a v plné míře dosáhlo!

Započínajíce tedy dnešním shromážděním měšťanský tento spolek, kde rovnost a svornost heslem jest, a ve všem se vždy jeviti má, spolek, který do dnešního dne 19 zakladatelů, 193 činných a 120 přispívajících údů počítá, našim vysoce váženým p. p. hostům nejvroucnější díky vzdáváme, že se k prosbám našim naklonili a společnost naši svou vznešenou přítomností poctíti ráčili, spolu je co nejuctivěji žádajíce, aby i památku této milosti a přízně, zapsáním jmen svých v knihu paměti, nám zůstaviti, sebe laskavě propůjčili.«

Po ukončené řeči počalo všech pět pánů hostů jména svá do památní knihy besedy vpisovati, při

čemž z vedlejšího pokoje hlučný sbor řízením našeho Jelena [1]) mistrně přednášel tato slova:

Zavzni plese po vší Praze;
Jednoty zde stojí chrám:
Kdo ji chováš v duši draze,
Přistup sem a vítej nám!
Rovnost a svornost
Jsou naše práva:
Kdo znáš je ctíti,
Sláva ti, sláva!

Jedna duše v jednom těle,
Jeden všecky váže pás:
Přítel staň se z nepřítele,
Pak se postav mezi nás.
Rovnost a svornost
Jsou naše práva:
Kdo znáš tak žíti,
Sláva ti, sláva!

Buď si velký, buď si malý,
Jen když čestnou mysl máš,
Srdce věrné vlasti, králi:
Dej nám ruku: ty jsi náš!
Rovnost a svornost
Jsou naše práva;
Pro ně umříti,
Sláva je, sláva!

Po zapsání utichl sbor, a z úst všech přítomných zavznělo: Sláva, Sláva! —

Na to se zasedalo v ½8. k tabuli, která zároveň pro 103 osoby připravena byla ve třech pokojích: přes celý prostřední nejdelší šel jediný dlouhý stůl, za kterým na čestném místě nadřečení již vysoce váženi páni hosté, teď p. Preslem rozmnožení, umístěni byli, ostatek činní údové zaujímali.

Při skvostné a veselé hostině, kterou zde zevrubněji popisovati, času nám do rána nezbývá, slyšeti bylo

[1]) Český hudební skladatel Alois Jelen (1801—1857) činně se súčastnil řízení hudebního ruchu v kostelích a spolcích. Jeho nejpopulárnější sbory jsou: »My čeští manové« a »Vše jen ku chvále vlasti a krále«.

vždy čas po čase české zpěvy sboru, až se večeře ku konci chýliti počala. Tu nastaly slavné toasty šumnými číšemi šampaňského. Přednosta besedy p. Dr. Frič povstal s číší a pronesl ke cti Zeměpána takto:

Nejjasnějšímu králi a pánu našemu nejmilostivějšímu Ferdinandu V., pod jehož otcovským panováním, vědy, umění a průmysl květou a prospívají; Jehožto skutkové milosti, z neskonalé dobrotivosti srdce Jeho vycházející Jemu v časech přítomných i budoucích ujistili příjmí: »Dobrotivého«, a kterýž nejvyšší zprávu království Českého, na jeho zdar a blaho, vznešené ratolesti slavného kmene královského svěřiti a tím nejtužebnější přání svých věrných Čechů vyplniti ráčil, z celého srdce budiž voláno: Sláva, sláva, sláva!

A po všech pokojích pilo se na zdraví Císaře Pána, a odevšud zněla: Sláva!

Na to pan Prokop Richter tento toast pronesl J. C. V. našemu milovanému Zeměprávci:

Jeho Císařské výsosti nejosvícenějšímu Arciknížeti Štěpánu, jemuž nejmilostivější císař a král náš správu naší milé vlasti svěřil, aby věrnost všech pravých Čechů u nejvyššího trůnu osvědčil, jemuž, an v povolání svém slasti míru i hořkosti trudných dob s námi nejlaskavěji dèliti zná, budiž Sláva, Sláva!

Potom pan stavitel Rypota panu městskému Hejtmanu:

Náš vševážený, milovaný městský hejtman vysoce urozený pan hrabě z Deymů, stejně spravedlivý jak laskavý prostředník mezi všemi stavy naší staroslavné Prahy, blahomyslný ctitel národu svého, af šťastně a dlouho mezi námi žije! —

Panu Purkmistru Pražskému pan Fr. Pštros tento toast:

Náš vysoce ctěný appelační rada a primator měst Pražských, pan Josef rytíř z Müllerů, velikomyslný podnikatel všeho prospěchu měšťanského, jehož znamenité zásluhy nejmilostivější Císař a král náš co nejdůstojněji odměniti ráčil, ať mezi námi dlouho ještě setrvá a žije!

Po každém toastu rozléhaly se přípitky po všech pokojích.

Když ale konečně pan Dittrich povstana, ráznou řečí pronesl:

I já se chopím číše, abych v této radostné době proudu upřímného srdce svého výlev učinil. Cíl a myšlenka, jenž nás spojila v tento střed, jest krásná a předůstojná! — Zotavení sil starostmi vezdejšími sklíčených, vzdělání ducha k obcování s muži, kteří okrasou Vlasti a Národa svého jsou, bratrské přichýlení se měšťana k měšťanu, Čecha k Čechu: to jsou ty poklady, jichž každý zde najde, kdo jich nalézti chce a hledati zná. —

Neuchylme se nikdy od tohoto vznešeného cíle! Buďme v srdci rovni, v mysli svorni, a potrvá náš spolek co zvěstovatel po vší Vlasti, že jsme cenu svou poznali, že Praha ve svém měšťanstvu posud Čechy chová!

Pročež spolek náš v rovnosti a svornosti ať na věky žije — Ať žije! —

Tu teprv volání a radostní přípitkové ani konce neměli, ze všech pokojů scházeli se údové a připíjeli si vzájemně na Slávu národu a Vlasti naší.

Ještě dlouhou chvíli trvalo všeobecné nadšení, až pak je, když umdlévati mělo, opět nenadále povzbudil milovaný a všeobecně vážený pan městský hejtman hrabě z Deymů. Vstana pronesl český přípitek v tato slova:

Na ustavičné zkvétání mé dědiny, a na svornost mezi všemi Čechy, mými milými krajany!

Lehko si pomyslit, jak vděčné city slova tato v prsou každého povzbudila. Pan purkmistr Pražský pronesl německý toast na zdaření této založené besedy, pak následoval ještě jeden německý toast pronešený od p. Dra Kaspara. Na to náš Palacký promluvil mnoho vážných slov o dějinách národu našeho a Prahy, kterak se, jak z této slavnosti viděti, duch národní opět zvedati počíná a připil na slávu Prahy i Pražanů. Za ním náš Šafařík připil na snášelivost všech národů a jazyků v Rakouském mocnářství, aby jeden druhému nepřekáželi v lepším vznikání. Oba přípitky vzbudily opět velké účastenství a spokojenost.

Na to se asi k 11. hod. vážení hosté z besedy odebrali, ostatních však besedníků větší část ještě mnohem déle se bavila.

Podali jsme zde bez všelikých úvah jenom pouhá fakta, myslíce, že již důstatečně za sebe mluví. Tolik se říci musí, že měšťanstvo Pražské vystoupilo poprvé ve větší slávě v duchu úplně českém, učinivši tak statný krok k budoucímu ustavičnému vyznávání národnosti své před světem. Dnes již jest beseda v činnosti své, ačkoli snad úplné zřízení a uspořádání všelikých maličkostí teprv za nějaký čas ukončeno bude, jako při tak veliké věci jináče býti nemůže. *H. Borovský.*

c) (Pražské Noviny z 15. února r. 1846. Č. 14. S. 56).

Takto praví pan profesor Stránský ve svém »Slově o tanci« v Příteli mládeže 1845, sv. 1.: [1])

»Báby záhuba jsou dětí nejlepších,
Morový jed čisté nevinnosti,
Peleš lotrovská duším, hrob cnosti,
Hody přemilé a slavné duchů zlých:
Jsoutě škola pekla, v nížto puch
Jizlivých zaráží nepravostí,
Vše tu jde na zkázu duše: hosti,
Nohy, ruce, ústa, srdce, zrak i sluch.«

nejvíce ale střevíce, dlouhé šaty a plíce trpí — dodávám ještě já ze své praktické moudrosti, čině při tom laskavé čtenáře pozorny na špatný rytmus v těchto verších, který i sám bez obsahu dokazuje, že pan profesor neráčí být veliký umělec v taktu a v tanci.

Každý si může pomyslit, jak pevné a nevyvratné zásady moje o bálech býti musí, který jsem věda dobře o těchto strašných verších přece ještě dne 10. Unora v outerý český společenský bál ve Sv. Václavské lázni navštíviti neopominul. Tento bál ostatně dobrým uspořádáním (všechno v národních barvách, z jedné strany ve výklenku mezi kvítím socha J. C. V. našeho milovaného Zeměsprávce a před ním lev, toilleta pro slečny rovněž tak vkusně a jednoduše okrášlena) nenucenou veselostí a vůbec všemi

[1]) Prof. Stránský, redaktor časopisu pro československé národní školy »Přítel mládeže«, vydávaného od biskupské konsistoře Královéhradecké, napsal do 1. čísla svého časopisu r. 1846 »Slovo o tanci«. Na str. 53 uvedl výše uvedenou veršovanou výstrahu.

krásnými vlastnostmi opět vynikal, na které jsme již v sále Sv. Václavském přivykli. Mezi všemi ostatními bály (i národní na Žofíně nevyjímajíc) vyznamenal se také tím, že se tam jen výhradně česky mluvilo. Mezi velevítanými hosty byli zasloužilí pěstitelé naší literatury a národního jazyka.

Cokoli se proti bálům a besedám českým namítá slušně a neslušně: tolik však jisto jest, že se to schvalovati musí, pakli se vždy i ve větších společenských zábavách na jakýsi šlechetnější účel a význam nezapomíná a myšlénka předůležitá národnosti s očí nespouští. Školy atd. ovšem důležitější jsou, avšak i pro ty a pro ostatní potřeby národu našeho činí se co možná. A abychom té přísné věci opět masopustní obrat dali, připomeneme, že jsou bály také důležité pro národní vychování.

Nevěříte? V bálech prý se činívají první známosti a kroky k sňatkům, a z dobrých sňatků bývá dobré vychování, tedy z dobrých bálů dobré vychování národu. — Není-li to pravda, aspoň by to mělo pravda býti.

Ostatně ještě o našem bále v Sv. Václavské lázni dodati musím, že se do sytosti tancovati mohlo, co je pro nemírné tanečníky (ku kterým nás samého bohdá žádný zlomyslně nepřipočte) velmi milá, avšak na Pražských velikých bálech neslýchaná věc. K nemírným tanečníkům však počítáme jen ty, kteří tři noci po sobě tančiti dovedou.

H. B.

d) (Pražské Noviny z 26. února r. 1846. Č. 17. S. 70.)

Naše merenda, kterou jsme opět letos, jako již po několik let v pondělí před popelcem (letos dne 23. Unora) slavili, má s životem naším vůbec jednu velikou podobnost, a jednu velikou nepodobnost. V životě se totiž vydávají mnozí Čechové za Nečechy po celý rok, a na merendě se vydávají jenom ti Čechové, kteří po celý rok praví Češi jsou, za Nečechy. Čím více ubývá těch, kteří po celý rok na přestrojenou hrají, tím více přibývá costumovaných na merendě. Letošní ve sv. Václavské lázni převýšila opět lonskou jak hojnou návštěvou tak vybranými a vkusnými obleky. Viděli jsme rozličné národy a pronárody, kroje rozličných věků, komické figury (kterých však by více škoditi nemohlo), ale tuze málo významného, charakteristického, s hlubším smyslem. Každý se obyčejně při takových příležitostech snaží, ukázati se jen vůbec jinak než opravdu jest, a největší zanímavost pro navštěvovatele leží právě v kontrastech mezi tím, co kdo v životě jest, a tím co v costumě představuje. Nejlépe se tento kontrast dle našeho zdání podařil jednomu pánu, který přestrojiv se za vtipného člověka, něco deklamoval o švingulacích. Nevím, jestli to bylo proto aneb pro jinou příčinu, že se jaksi nechtěl rozehřáti veselejší, drobet dovádivý duch, který při takových příležitostech vanouti má. Zpozorovav to jeden přítomný »b l á z e n«, chtěl za všechny ostatní dováděti, a tím se stalo, že rozpustilost jeho byla tuze koncentrovaná, tuze intensivní. Krásných, věru krásných, a tuze krásných dám bylo tolik, že jsem si

v nadšení odtud povstalého byl umínil, šest nejkrásnějších pro věčnou památku zejména nazvati. Potom však potázav se s rozumem, nahlédl jsem nechytrost svého kvapného předsevzetí, a zůstal jsem na tom, že těch osm nejkrásnějších dam (poněvadž jsem k nim po dobrém rozvážení ještě z dobrých příčin dva velmi krásně oblečené známé své mužského pohlaví připočítal) ze jména nepovím, abych tak u všech kandidátek dobrého oka získal.

A tento referát je poslední masopustní kousek.

H. B.

e) (Pražské Noviny z 1. března r. 1846. Č. 18. S. 73.)

Referát o merendě ve včerejších Květech (čís. 25.) [1]) strany deklamace v tom ponapraviti musíme, že se místo »přednášela se deklamovánka, které však pro nešetrnost rozlíceného harlekína a několik jemu podobných pouze ti oučastněni byli, jenž se na blízku deklamatora nacházeli«, — raději mělo říci: přednášela se deklamovánka, kterou však pro roztržitost obecenstva, vzniklou z nezanímavosti té deklamovánky jenom ti sužováni byli, kteří se u samého deklamatora nacházeli. — Mezi těmito nešťastníky byl také jistý Čerkes, jenž při celé deklamaci tak bolestně a však po tichu zíval, že by se i sami Rusové vidouce to nad ním byli slitovati museli, a od kterého Čerkesa také tuto zprávu máme, a kterému ta deklamace na celou noc dobrý humor pokazila, jak se o tom ve

[1]) Květy z 28. února r. 1846. Č. 25. S. 100.

včerejších »Ost und West« dočísti můžeme. Nevěříli tomu vážená redakce Květů, může tu deklamaci tak, jak na merendě přednášena byla (a ten Čerkes si ji dobře pamatoval), vytisknouti, pak ať obecenstvo samo rozsoudí.

Dle národní pověsti Čerkesské zčeštil

H. Borovský.

f) (Pražské Noviny z 5. března r. 1846. Č. 19. S. 79.)

Staročeské hodiny na naší radnici staroměstské,[1]) které již po nějaký čas zkaženy byly a nešly, budou nyní opět zřízeny a sice tak úplně, že i známé figury tak jako dříve se pohybovati budou. Jest to dobrá známka našeho času, že si opět upomínek na starodávné časy vážiti počínáme. Dejž Bůh! aby se nám ještě více navrátilo staročeských cností a staročeských statečností.

g) (Pražské Noviny z 5. listopadu r. 1846. Č. 86. S. 359.)

Beseda na Žofíně dne 28. Října.

Může být, že snad se referát po týdnu bude zdáti opozděný, ale — jenom zdáti, neboť i opozděný referát může mít často krásné povolání. A krásnéť jest zajisté povolání bližního svého poučovati — kdo ale

[1]) Jest to tak zvaný staroměstský orloj, za jehož strůjce se pokládá Mistr Hanuš, professor na vysokém učení pražském kol r. 1490. Viz: Steinich K.: Staroměstský orloj na radnici v Praze. V Praze b. r.

jest náš blížní? Každý člověk, tedy i referent ve Květech [1]) — není-li — vyšší tvor.

Že prý byl na té besedě »duch domácí«! Pán Bůh s námi a zlé pryč! Tedy chodí již na besedy strašidla! Jaká to neprozřetelnost referenta ve Květech, takovou věc veřejně do tisku dáti a slečinky strašiti duchem. Já sám o své smělosti nepochybuji, ale přiznávám se, že bych s duchy nerad tancoval, a jelikož v každém krásném těle duch býti nemůže, tancuji aspoň přece raději s pouhým tělem, než s pouhou duší. Ostatně jsme toho ducha nikde neviděli — nebyl-li to ten p. referent k posledu sám — na hoře v pokojích arci běhalo několik domácích duchů, ale se servítky pod paží. Zkrátka celá ta věc je nějaká vymyšlenost.

Druhý poklesek tohoto svrchujmenovaného blížního našeho jest vlastenecké šosáctví, které s barometrem v ruce levé, a se žižkovicí v pravé všude obchází po besedách, měříc ve vzduchu poměr, v jakém mluvená čeština k mluvené němčině stojí. Nemůže se napsati referát o bále ani o besedě bez podotknutí, že se tam také německy mluvilo — zastaralý to již obyčej referentský.

Za onoho času, kde se snad lidi za jazyk náš styděli, kde se myslilo, že po česku v lepší a vyšší společnosti mluviti není možno, ani dovoleno: tenkrát arci počaly bály české a besedy, aby se nimi dokázalo pochybníkům, že se na české pozvání a ohlá-

[1]) Nadšený referat o besedě na Žofíně dne 28. října přinesly Květy z péra referenta Š. v čísle 130. ze dne 31. října roku 1846. S. 524.

šení dosti honetní lidé sejdou, že se po česku přivítati dají nevrčíce, že dovedou býti několik hodin pohromadě, aniž se jim po obvyklé německé kašičce zasteskne. Ale nyní již jest obecenstvo naše vychováno, již jsme dospěli, a proto nám jakožto již rozumným a dospělým povoleno býti musí, užívati věcí jinak zakázaných (t. j. němčiny), kde toho zapotřebí. Budiž nám tedy dovoleno bez předhůzek v časopisech mluviti i na české besedě německy s těmi, kteří česky nerozumí, a pokavad žíti budeme v nynějších okolnostech nemůže každý obyvatel Pražský uměti česky. Dosti toho, když i Němec naši besedu rád navštěvuje, třeba napřed věděl, že se tam nejvíce jen česky mluví. Zkrátka rozšiřme již poněkud prsa svá, a učme se řeči své důstojně a mužně užívati, kde slušno, ne ale nedospěle, dětinsky, s kapricemi. Buďme rádi z toho, co se nám v tom ohledu podařilo, a čeho nám tato beseda podala nejkrásnější důkaz, totiž že jazyk náš není jazyk helotský, jazyk nízkých porobenců. Obecenstvo na ní bylo vybrané a bavilo se, jak myslíme dle všeho zdání, výborně. Páni podnikatelé připravili nám i hudební lahůdku, poprosivše slečnu Gaučovu o krásné písně a mladého umělce pana Lauba (známého již z předešlého čísla Novin) o mistrné tóny, kterým jsme se zvlášt v Carnevalu Benátském podivili.

Ještě v jednom ohledu musíme nadřečeného blížního svého a referenta ve Květech poopraviti, totiž že se mu společnost nečetná zdála. Toť musel přijít buď hned z počátku aneb brzy před koncem: my ale nejmenujeme společnost, která při quadrilách celý sál vyplní, nečetnou. *H. B.*

h) (Pražské Noviny z 3. ledna r. 1847. Č. 1. S. 4.)

— Známy budou našemu čtenářstvu besedy přátelské, již po kolik let v sále Sv. Václavském dávané: letos přenesli spanilomyslní podnikatelé tuto zábavu svou do čistě obnoveného sálu konviktského, který byl od společnosti samé k této příležitosti přiměřeně a v duchu národním ozdoben. V čele skvěl se veliký znak náš zemský bílý lev, a po stranách vlály korouhve barev národních též českými lvy ozdobené, a na sloupech sálových postaveny byly sošky panovníkův našich českých. Společnost byla velmi hlučná, a udržoval se při všem nejpěknější pořádek. Zábava byla nenucená, srdečná, zcela jiná než o besedách na Žofíně, kdežto panuje více obmezenost a suchota. Hlavní však zásluha uspořadatelů této besedy jest smýšlení české národní, které se všude i v přátelské rozmluvě u zhusta obsazených stolů i v hojných deklamacech a zpěvích jevilo.

Písní zpíváno jest chorem od celé společnosti několik i národních i od básníků; jmenovitě ale s průvodem hudby velmi rázná píseň měšťanská, která ve zvláštních otiscích rozdávána byla, a dvakráte opakována býti musela. O půlnoci ozvaly se Jelenovy [1]) sbory. Veselost a rozmar panovaly dlouho ještě přes půlnoc až do nového Roku, v kterém si přáti musíme, aby smýšlení tak pěkně objevené v této besedě vždy dále a vždy více po vlasti naší se šířilo, a hojného ovoce vydávalo. Nesmíme zapomínati, že smýšlení národní jest jenom počátek všelikého budoucího pokroku a osvěty, kterých bychom se rádi ve vlasti své dočekali. Nezůstávejmež tedy jen při počátku státi.

[1]) Viz str. 326. *H. B.*

ch) (Pražské Noviny z 20. června r. 1847. Č. 46. S. 210.)

Dne 19. června r. 1847 byl František Ladislav Rieger, r. 1818 (10. prosince) v Semilech narozený, promován za doktora práv. Rieger již tehdy byl muž zaujímající významné postavení ve veřejném životě českém. Byl znám svými literárními příspěvky v Květech od r. 1835 otiskovanými, získal si jména jako podporovatel české literatury, pořadatel českých plesů, neohrožený bojovník s policejními úřady, výborný řečník, snaživý pracovník myšlénky zříditi české národní divadlo, jako činný člen Průmyslové jednoty, spoluzakladatel Měšťanské Besedy atd. (Jahn J. V., František Ladislav Rieger. V Praze 1889.) Havlíček o promoci Riegrově promluvil těmito slovy:

Včera měli jsme příjemnou slavnost v našich staroslavných vysokých školách Pražských. Náš Fr. Ladislav Rieger povýšen jest toho dne na stupeň doktora veškerých práv. Rieger náleží do řady mužů, jejichžto snaha o zvelebení národu našeho mnohými skutky osvědčena jest, mužů, kteří sobě za přednější povinnost vytknuli, dbáti o rozšíření slávy jména českého. Není žádný druh snažení vlasteneckého za poslednějších dob, ve kterém by Rieger dobrého součastenství byl neměl, v mnohých a to důležitých podniknutích ale stojí on mezi nejpřednějšími. Což tedy divu, že včerejšího dne veliká síně slavného Karolína naplnila se hostmi osvědčujícími pozorností touto uznání zásluh jeho: bylať tu celá téměř naše literatura shromážděna, a může se říci, že krásná, důrazná řeč p. Riegrova, s kterou se ku konci slavnosti k přátelům svým a k celému shromáždění obrátil, a ve které vřelými slovy osvědčil pravo-české smýšlení své, může se říci, že tato řeč našla mysli a srdce ourodné. Rádi máme, když se i slavnosti zevšednělé a středověkostí svou

nám odcizelé, jako jsou naše promoce, udělí směr srdečnější, směr k životu. Nepochybujeme, že nyní p. Rieger dosáhnuv hodnosti doktora veškerých práv tím více příležitosti nabude, pracovati dále v tom směru, ve kterém všichni pracujeme: na cestě práva a spravedlnosti kráčeti tam, odkud vzejde blaho národu našemu, vyhledávati a brániti svatá práva národnosti a jazyka našeho, kráčeti dále s dobrým svědomím a proto beze všeliké lidské bázně. *H. B.*

i) (Pražské Noviny z 5. prosince r. 1847. Č. 94. S. 402.)

Divadlo Pražské. Obecenstvu českému podává se nyní pochoutka za pochoutkou, novinka jedna za druhou, dnes bude se ve prospěch našeho výtečného, oblíbeného herce pana Kašky ponejprv provozovati: Posvícení v Krkonošských horách čili Poslední prázdniny. Veselohra ve 3 dějství od V. Klicpery. Víme již napřed, že bude dům přeplněn, a jinak by se ani neslušelo. Pan Kaška dělá po celý rok nám zábavu. učiňme my ji jemu aspoň jednou za rok. *H. B.*

j) (Pražské Noviny z 5. prosince r. 1847. Č. 94. S. 402.)

Smíchovská beseda dne 28. listopadu. Jest to věru úkaz neobyčejný ale milý, jak naše předměstí Pražská »Smíchov a Karlín« vzmáhajíce se o závod horlí ve všem, co se vznešenějších úloh našeho života dotýká. Tato beseda uspořádána jsouc ku prospěchu knihovny tamější (čistý výnos byl 26 zl. 30 kr. ve stř.)[1]) podala nám toho zase krásný důkaz, tím vítanější nám,

[1]) 26 zl. 30 kr. stř. = 55·66 K.

že jsme se jím jaksi pochlubiti mohli milému hostu svému, p. Ohéralovi[1]) z Brna, jenž v záležitostech budoucího časopisu »Týdenníka« právě do Prahy zavítal, a srdečně se těšil z tohoto důkazu, jak se smýšlení národní všech tříd obecenstva našeho ujímá, v jaké svornosti rozličnì stavové tuto v jediném nám nyní potřebném se shodují — zkrátka jak Čechové počínají být zase pravými Čechy.

Podnikatelé byli vlastně členové společnosti čtenářské, ale mezi hostmi byla celá Praha i s Karlínem dobře zastoupena, mnozí oudové besedy měšťanské, veliká část literatorů a hojnost mládeže Pražské naplnili kromě Smíchovských prostoru velikého sálu v Eggenberku, k této příležitosti národním spůsobem ozdobeného.

Ohéralovi a v jeho osobě bratřím Moravským volala se hlučná »Sláva« od celé společnosti doprovázena jsouc hřmotnou slavnostní hudbou. — Ostatně střídaly se deklamace dobře volené i přednášené, s hudbou a zpěvem, k jehožto oživení hlavně přispívali co hosté pp. Strakatý a Meyer, a p. Jakub Derdelinx odevzdal ve jménu pořádku sklenářského našemu Karlu Strakatému ctí a darem pěkný skleněný pokal s obrazem Karla IV. za utěšené chvíle a za mnohé nadšení, které již tento náš vlastenecký zpěvec hlasem svým mužným ve společnostech našich spůsobil.

Nikdo neopustil besedu bez srdečného poděkování pp. pořadatelům za tuto srdečnou pravo-českou zábavu. Kýž by duch takový po celé vlasti se šířil! *H. B.*

---

[1]) Viz str. 282.

ROK 1848.

k) (Pražské Noviny z 13. února r. 1848. Č. 13. S. 52.)

Tentokrát truchlivou neseme zprávu o ztrátě muže, jenž užitečné místo zaujímal činností svou, při všelikém nelehkém stavu svého povolání. Dne 10. února skonal zde pan Vincenc Šohaj, tajemník zdejšího c. k. městského hejtmanství a policejní direkce, muž, jakých není snadno shledati veliký počet. Vedle schopností svých nevšedních vynikal při veškerém ouřadování příkladnou vlídností a obezřetností. Zvláště redaktor těchto listů a s ním tedy všichni přátelé literatury naší mají dostatečné příčiny, s vděčností sobě připomínati onoho muže, jenž při vedení censury uměl písmenu zákonů vlídně a rozvážlivě vykonávati. Doufáme, že při pohřbu, který se dnes ve 4 hodiny odpoledne z Konského trhu na Malou stranu povede, hojný počet shromážděných dokáže světu, kterak si umíme vážiti mužů zasloužilých v ouřadu: oudové naší měšťanské besedy alespoň dle všeobecného usnešení shromáždivše se v besedě odtamtud ve valném počtu k průvodu se připojiti hodlají.

H. B.

22. DOPISOVATEL.

V této rubrice svého listu K. Havlíček uveřejnil velice málo. Vysvětluje se to obsahem rubriky samé. Co Havlíček zde přece podává svého, jsou většinou buď na základě informací cizích podaná sdělení, buď dodatky k uveřejněným dopisům.

ROK 1846.

a) Pražské Noviny z 29. ledna r. 1846. Č. 9. S. 34.

Z Moravy. Z dopisů soukromých dovídáme se, že na Moravě pilně jednají o zaražení zábavného časopisu českého, buďto v Brně nebo v Olomúci.[1]) Konečně jednou! Mimo všeobecná potěšení, kteréž zpráva tato zde spůsobila, máme také my ještě své zvláštní potěšeníčko, že dostaneme kollegu, od něhož jistě více zpráv o všelikém životě na Moravě budeme dostávati, než od pánů sovatelů, jež jsme za častější a ouplnější dopisy snažně žádali. Nicméně vytýká se nám ještě, že si Moravy nevšímáme! Naše redakce objednala si za tou příčinou z brusu nové boty sedmimílové, a jakmile je obdrží, bude každý týden v touristické procházce milou Moravou i se Slezskem obcházeti; dokud ale zázračných těchto bot nedostaneme, žádáme opět a opět, aby sobě skoupozvucí přátelé naší té práce nestěžovali, nám čas po čase nějaké zprávy poslati o tom, co pohýbá srdce i rozumy jejich. — Píše se nám také dále, že je všeliká

[1]) Sr. str. 282.

nadéje, že bratří naší povolení k vydávání časopisu dostanou. A kdož by o tom pochyboval! Nevíme věru, proč by jim milostivá a moudrá vláda naše povolení odepříti měla, pro zemi, kteráž má bezmála dva miliony obyvatelů československých, aspoň jeden časopis založiti? Ještě prý je rozchází, kdo by se v redakcí uvázati měl. Jakýsi šelma prý litoval, že je Fabius Cunctator již nebožtíkem, ten že by se byl zajisté již dávno do toho dal. A což by ouřadu tomu po vší zemi vážený a k tomu takořka povolaný p. prof. Šembera;[1]) u věcech redaktorských nemálo zkušený p. Obéral; p. Mikšíček,[2]) kterýž svými spisy dosvědčil, že dostatečně pérem vládnouti[1] umí, anebo i některý jiný nedostál? Vímeť zajisté, že takový časopis z počátku některé nedostatky míti bude, jak v obsahu tak i v řeči. — Kdož by pro nějakou chybičku, které se vyhnouti začátečníku ani nelze, celou věc odstrkoval! Nebuď to to nikomu na příkoř povědíno, ale jesti to věc nechybná, že zde nebylo tolik mužů učených schopných, a tak obratně pérem vládnoucích, jako jich nyní na Moravě nalezneme, když Kramerius[3]) se Večerní Vyražení a jiní jiné časopisy vydávati počali. A přece to byli šťastní počátkové české žurnalistiky. A Sychra[4]) vydával

[1]) Alois Vojtěch Šembera (1807—1882) byl od r. 1839 v Olomouci a od r. 1847 v Brně, professorem na stavovské akademi. Přispíval hojně před r. 1848 do časopisů českých: Čechoslava, Časopisu čes. musea, Květů, Včely atd.

[2]) Matěj Mikšíček pocházel z Dačic na Jihlavsku, studoval v Litomyšli a pak se oddal kupectví. Vydal několik sbírek národních báchorek a pověstí.

[3]) Václav Rodomil Kramerius (1792—1861) vydával v létech 1830—1834 časopis »Večerní Vyražení«.

[4]) Matěj Josef Sychra (1776—1830) působil od r. 1808—1824

jednou časopis sám a sám, aniž při tom farní svůj ouřad zanedbával. Jeli strach o rukopisy, snad by se aspoň překladů a překladatelů nedostávalo. A umí-li redaktor z cizích literatur aspoň dobře vybírati a ustanovovati, co by se pro obecenstvo jeho hodilo, může mu tím více prospěti, než podáváním nedospělých originalů. A některé články, vedoucí o záležitostech národních — anebo aspoň zprávy lokální o probuzování se národnosti, osvěty a o všem tom, co v srdci nosíme, se jistě naleznou, byť by i špatným pravopisem psané. Pan Bůh patří více k srdci než na pravopis. Všechnu úctu gramatice, ale život platí víc než gramatika!

c) Pražské Noviny z 26. a 29. března r. 1846. Č. 25. 26. S. 103 až 104. 107—108.)

Tento dopis jest satyrou na maloměstské poměry české. Havlíček v něm předstírá dopisovatele venkovského, kterým nade vši pochybnost jest sám.

Pane Redaktore! Dlouho již čekáme, podá-li někdo také o našem městě zprávu v některém časopise. Jak sám rozumíte, nechtěli jsme se sami takřka chlubiti a slávu svou po širém světě hlásati: proč ež jsme pořád očekávali až někdo z cizinců, kterých k nám tak velké množství zabluzuje, a kterým se u nás až posud vždy dobře líbilo, něco chvalitebného o nás napíše. Ale marné čekání: nehodlajíce tedy již déle ve vlasti své nepoznáni žíti, píšeme Vám sami. —

---

na Jihlavsku v Jimramově jako farář, a pak až do své smrti v Předklášteří u Žďáru. Od r. 1812 byl činný též literárně. Psal spisy obsahu náboženského, naučného a kratochvilného. V létech 1815 až 1817 vydával časopis »Povídatel«.

Především neočekávejte ode mne zprávu o českém bále neb o českém divadle aneb konečně o besedě české, o českých štítech, o vlastencích a vlastenkách atd. O všem tom nevíme ani u nás, co to je, a proto se tuze divíme, že se v novinách a časopisech tak často o těch věcích dějí zmínky! Jeden mladý švihák z Prahy nám to sice tak vysvětloval, že se to »české« jmenuje, při čem se česky mluví! Ale my jsme se mu vysmáli! Toť by se u nás, já řku, všude muselo »český« přidávat: české úřady, české školy, české kostely, české schůzky, české obědy, české večeře atd., proto že my všude skoro mezi sebou mluvíme česky, a vždy jazyka českého užíváme, kromě když jednáme s cizozemci. U nás se ve školách učí všechno česky, na úřadech se jedná a píše česky, a káže se česky, štíty na domech máme české, dopisujeme si po česku, protože každý z nás česky psáti umí, divadlo hrajeme po česku, máme v městě českou knihovnu, v bále a v besedě jinak než česky nemluvíme.

A nemáme od nás daleko do Němec: 4 míle od nás je německé město, tam zas mají německé školy, německé úřady, německé kázání, německou knihovnu, německé štíty atd. a všichni mezi sebou mluví německy, a když my tam přijedeme i my s nimi německy mluvíme. Neboť nesmíte myslit, pane redaktore! že snad jiných jazyků kromě českého neznáme. —

A jeden z nás, který mnoho a daleko cestoval, říká, že ve Francouzích zrovna tak s francouzským jazykem, v Angličanech s anglickým, v Španělích s španělským atd., jak vy pane redaktore! snad o tom také nějakou známost míti budete.[1]) Nedávno sem k nám

[1]) [Žádnou známost nemáme, ba pochybujem. Však jsou přeci

přišel jistý člověk, který na tom stál, že si nyní dle nové módy Angličané všechny učitele a úředníky z Francouz vypíšou, a Francouzové z Angličan, a sice z té příčiny, aby úředníkům a učitelům svým nerozuměli. Ale toho člověka dali jsme pod ochranu dvou silných lidí na vůz a poslali jsme ho do Pražského blázince, však ho tam najdete, jmenuje se . . .[2]) jen se poptejte.

Ale o těch vlastencích a vlastenkách přece ještě posavád nevíme s jistotou, co vyznamenávají. Slyšíme o nich tuze často mluvit, a mnoho čteme o nich také v časopisech (neboť všechny držíme v mnohých výtiscích) a právě ten veliký počet vlastenců a vlastenek nám je činí jaksi podezřelé a plete nás. Vždycky jsme až posud myslili, že je vlastenec jenom ten, kdo se pro celý svůj národ obětuje, něco velikého, znamenitého, záslužného proň podnikne a vyvede, kdo zvláště vyniká velikými vlastnostmi nad jiné atd. Věřte mně, pane redaktore! takových lidí je málo: mně se zdá, pane redaktore! že jich ani v Praze tolik není, aby se bály nimi naplňovati mohly! Prosím Vás tedy, pane redaktore! račte nám laskavě vysvětlit, jak to ti lidé myslí s těmi vlastenci a vlastenkami,[3]) řekněte mi

---

Angličané a Francouzi všude ve světě co vzdělané národy známi, jak by se byli jinak mohli vzdělat než pomocí německého jazyka? Myslíme tedy upřímně, že se v takových vzdělaných zemích jinak než německy mluviti, úřadovati a ve školách učiti nemůže.

H. B.]

[2]) [Jméno jsme naschvál vynechali, chtějíce se vyhnout osobnostem. *H. B.*]

[3]) [Nesnesitelný, mrzutý dopisovatel! Samá otázka! co prý to je vlastenec a vlastenka?! Šlaka já vím sám: vlastenec je mužského a vlastenka ženského pohlaví. My všichni jsme teď vlastenci a punktum.

H. B.]

upřímně, není-li to snad nějaká mýlka. Toť by byla šlakovitá věc, takových vlastenců a vlastenek! Toť by bylo v Čechách víc vlastenců a vlastenek nežli lidí?!

My si u nás vlastence zcela jinak představujeme: u nás má to slovo pořád větší kurs než v Praze. Neumím se však o tom, jak náleží, vyjádřit, pročež Vám to, pane redaktore! raději vysvětlím příkladem. — Náš pan děkan je vlastenec. On má 6000 ročních důchodů, z kterých však pro svou osobu a výživu jenom 1000 vynakládá: ostatek všechen obětuje dílem na vzdělání měšťanů na rozmnožení zdejší knihovny, na zvelebení škol, dílem na podporu nuznějších obyvatelů. Krásné povinnosti svatého stavu svého v kostele, ve škole a všude jinde vykonává vždy také sám, ačkoli dva mladší pomocníky má. Neuvěříte, jak milo jest se na toho ctihodného starce podívati, když sám ve škole naše dítky nejen v náboženství, nýbrž i v mnohých jiných předmětech vyučuje. On sám často říkává, že se proto duchovním jmenuje, aby byl jako duší celého města, aby o všechno dbal, co se našeho vzdělání a osvěty dotýče. Jsa při tom muž učený a ve světě sběhlý, sleduje ustavičně pokrok ve všech zemích a jakmile se o něčem novém, prospěšném dočte, čeho ještě u nás neznáme, neopomine nám ihned užitečnost věci představiti, a neustane dříve, až je něco podobného i v našem městě uvedeno. Nemůžete si ani úctu pomyslit, s jakou naň celé město hledí, jeho jediné slovo dovede nejúhlavnější nepřátele smířit, chybujícího ponapravit; jeho slovo platí u nás jako zákon, jako nařízení, víme, že jen vždy o naše dobré péči má. On žije pro nás, a ne my pro něho; on je pravý správce našich duší, on je vlastenec!

Mladší duchovní a učitelové (o kterých náš pan

děkan říkává, že také k duchovenstvu patří, poněvadž hlavní povinnost duchovní to j. vyučování, konají úplně se ve všem dle jeho návodu a příkladu chovají. Avšak vidíme krásný prospěch na dítkách: čemu se jinde ani na vyšších školách nenaučí tomu naše malé dítky dobře rozumějí. Naši učitelové nejsou učiteli jen od 8—10 a od 2—4, nýbrž celý den a celý svůj život. Kdekoli se jim příležitost naskytne poučiti dítě (aneb i vyrostlého), neopominou to učiniti. Skrze naše osvícené duchovenstvo a učitelstvo rozšířeno jest v celém našem městě přesvědčení, že kdo psát a číst se naučil, ještě nic neumí, nýbrž teprv příležitosti nabyl něčemu se naučiti. — Svět a život máme ve školách poznati, říkává náš pan děkan: musíme vědět, kde co dobrého a užitečného ve světě jest, abychom si příklad vzíti, a kde co chybného, škodného, abychom výstrahu míti mohli. Pokavad neznáme jenom své, budeme vždy v předsudcích (kdo neviděl Prahu, myslí že je jeho Kocourkov velké město) a když o ničem jiném nevíme, držíme své za nejlepší. Nevzdělanost je matka pověry. — A myslíte, pane redaktore! že je u nás potřeba děti do školy honit, jako leckde jinde? Naše děti se ani té hodiny dočkati nemohou, poněvadž vždy ve škole něco nového, něco krásného slyší, a tedy je tam přirozená zvědavost láká. Kde děti jenom jako špalíkové vedlé sebe tiše seděti, a jednotvárné slabikování jiných poslouchati musí, kde často kolik dní ani jednou si jich učitel nevšímne: tam je arci úřadem do škol nutiti zapotřebí jest. Vždyť by ani vyrostlí lidé nedovedli tak pokojně jako vězňové v žaláři seděti!

Když jsem se již o úřadech zmínil, musím Vám oznámiti, že právě tak dobré úředníky máme, jako du-

chovní a učitele. Náš pan purkmistr jest v jistém ohledu zrovna takový muž jako pan děkan, jenom že mladší, pružný a více ještě při silách. On říkává, že jsou úřadové pro pohodlí a ne k obtížnosti občanů a země, že jest úředník služebníkem zákonů a ne pánem podřízených svých. Horlivě při tom hledí na pořádek, dbá o zvelebení města v každém ohledu, o zvýšení důchodů, ale co hlavní věc také o svědomité vynaložení těch důchodů takovým způsobem, aby z toho město pravý užitek mělo. Jeho přičiněním zavedeny jsou v našem městě mnohé velmi krásné a prospěšné ústavy, z kterých hlavnější Vám zde uvedu:

1. Všeobecná dílna městská, veliké stavení tak zřízené, aby tam v zimě v létě veliký počet lidu rozličné práce konati mohl, k čemu se tam také všelikého spůsobu nářadí a příležitost nachází. Usazeno tam jest několik výtečných mistrů, rozličných řemesel, dohlížitelů a dohlížitelkyň, kteří práce rozdělují, na pracující dohlížejí atd. V této dílně vždy každý, kdo pracovati chce, dílo najde, tak že nikdy bez práce a bez výdělku zůstati nemusí. Obec udržuje tuto dílnu na své útraty a prodává výrobky tam zhotovené: a každý k práci schopný člověk, který se o podporu veřejnou totiž o almužnu hlásí, pozván bývá místo daru do naší dílny.

2. Hospitál městský, v kterém každý k práci neschopný, který se sám ze svého jmění udržeti nemůže, na obecní útraty výživu dostává.

3. Nemocnice, v které se obsluha a léčení všem chudým zdarma dostane, a na žádost i mohovitým, pakli doma takového ošetření nemají, za slušnou náhradu.

4. Dvě opatrovny malých dítek, v nichž se malým dítkám, které doma z jakýchkoli příčin dohlídky míti nemohou, útočiště, zábava, poučení a dohlídka věnuje.

5. Městský pojišťovací ústav, do kterého každý, jenž spoluoudem býti chce měsíčně malý příspěvek vkládá, odkud se pak, potkáli někoho nešťastná náhoda, škoda utrpená nahradí.

A kromě toho více ještě podobných ústavů, které Vám časem svým snad obšírně popíšu. Náš pan purkmistr říkává, že proto lidé žijí v obci, aby se vespolek, když toho potřeba jest, podporovali: sice že by i stádo bylo obcí, které pastýř žene!

Jeden z nejlepších ústavů je také výbor měšťanstva pečující o spůsobnost a dobré mravy. Výbor tento sestavený z nejváženějších a nejúčinlivějších starých měšťanů nemá sice žádné zákonní moci, přece však se nikdo neosmělí protiviti se jeho výrokům. Všeobecná potupa by byla následkem. Výbor tento určuje malé tresty za chyby, které zákonem nejsou zakázány: jako za nepracovitost, za zbytečné švihácství, za pomlouvání, za marnotratství, za týrání zvířat (spolek proti němu nemáme, ale za to spolek proti týrání lidí, a věřte mně, pane redaktore! že se na světě lidi posavád přece ještě více týrají, než zvířata), za neuctivost k řádným lidem atd. Z peněz tak nabytých okrašluje se všelijak město, a tak ošklivé vlastnosti některých měšťanů přispívají aspoň k okrase města. Mnoho bych Vám ještě měl co psát, jak zde všechno dle možnosti dobře zřízeno máme, ale raději nás sám navštívte, a pak se podíváte na naši knihovnu, na ostatní rozličné

sbírky a na celé zřízení. Já se bez toho bojím, že již za to, co jsem psal, budu muset výboru měšťanstva pokutu zaplatit, pro marnost a chloubu, že jsem před celou Českou zemí město naše vychvaloval. Nemohl jsem se však zdržet, a jediné, co k pojištění svému učiniti mohu, jest, že jméno své nepodepíšu.

Vytiskněte to jen bez jména v Novinách a za odměnu Vám dám ještě ku konci dobrou radu. Vaše Noviny a Včela (které zde také čítáme) mají kromě mnoha jiných menších chyb (nemyslím zde chyby tisku, kterých tam máte taky dost) jednu nejhlavnější. Tato nejhlavnější chyba jest, že se tuze mnoho staráte o chybné a mizerné lidi, víc než o pořádné. Dbejte raději o to, jak byste hodné a řádné lidi poučil a potěšil, než o napravování hlupáků a prosťáků, kterým se tak rád posmíváte, satyricky je sbírajíce. Věřte mně, milý pane redaktore! že je nenapravíte, nýbrž je pouze na sebe rozlobíte. A nebylo by divu, aby Vám pak někde po tmě neposvítili. Ostatně ale svět nepředěláte, již písmo praví: »Bezpečněji jest člověku potkati se s medvědicí, které pobrali mladé, než s bláznem doufajícím v bláznovství své.« —

Poznamenání. Tu to máme! nepodepsal se, a město, odkud je dopis zaslán, také zapomněl udat, a ještě ke všemu tomu se ku konci do redakce pustil. Co je tedy dělat? Žádám toliko uctivě, aby mi, kdo o tom městě nějakou známost má, jméno udal jen z té příčiny, abych se tam na tohoto nezdvořilého dopisovatele poptati, a jej za tu smělost nějak vyplatiti mohl.

H. B.

d) (Pražské Noviny z 26. dubna r. 1846., č. 33. S. 142.)

Na povšimnutí.

Stalo se již několikráte, že některý venkovský pan dopisovatel najednou (a sice jednou poštou) i do redakcí Novin[1]) i do redakcí Květů stejnou zprávu s sice doslovně zaslal. Podotknouti zde musíme pro budoucnost a požádati, aby se to nestávalo, a aby každý zprávu svou buď do Novin neb do Květů zaslal dle své libosti, poněvadž již dosti toho když se takové zprávy jenom jednou tisknou. Jinak ale, se státi může, žeby taková často nevelmi patrná zpráva téhož dne v obou časopisech najednou a doslovně stála, neboť Praha je veliká a od redakce Novin k redakci Květů je daleko, takže jedna o druhé napřed neví, co do budoucích čísel svých postaviti zamýšlí.

e) Pražské Noviny z 18. června r. 1846., č. 46. S. 197.)

Do Karlína a tak dále. Podána jest nám dosti obšírná zpráva o svěcení nového obrazu v kapličce tamější, kterou však přijmouti nemůžeme. Ať vážení páni dopisovatelé považí, jak ohromné by naše Noviny býti musely, kdyby se o podobných, ostatně všude stejných, událostech v Novinách psáti mělo. »Co nechceš, aby tobě jiní činili, nečiň i jim.« — O besedě dne 1. června tamtéž držané, ani z dopisu vyrozuměti nemůžeme, k jakému cíli výnos obrácen jest, co přec nejhlavnější věcí takové zprávy býti musí. Neboť že lidé tancují a se baví, není věc ani důležitá ani nová: ale že při radovánkách svých něco podstatnějšího, něco užitečného, ušlechťujícího na zřeteli mají, to se každému líbiti musí. to se hodí pro všeobecnost, to se může oznámiti.

[1]) Rozuměj »Pražských Novin.«

f) (Pražské Noviny z 16. července r. 1846. č. 54. S. 229.)

Havlíček uveřejnil dne 16. července r. 1846 v Pražských Novinách dopis z Přibyslavi, kde dne 21. června r. 1846 na uvítanou biskupa postavili bránu s německým nápisem »Willkommen«. K tomuto dopisu Havlíček připojil:

Podobný, ba ještě mrzutější dopis strany nehodného přijetí p. biskupa Brněnského, spůsobem papouškovitým, dostali jsme z Dačic (na Moravě), tak že se tam, jak praví náš p. dopisovatel, dítky české na zpaměť učiti musely německou píseň k uvítání p. biskupa, které pranic nerozuměly, tak že si ji teprv doma českým pravopisem napsati musely, aby se ji na zpaměť naučiti mohly, jak nám i sdělena jest: Hoher her cu dajnr frajde — Las uns bunte blimchen štrajn — Und im vajsn unšulcklajde — Unzr rajnes herc dir vajn atd.

Jaká převrácenost? Což pak není lépe (když už jinák být nemůže), aby raději dítky rozuměly tomu, co zpívají, než p. biskup? Zajisté děje se visitací pro povzbuzení a ponaučení dítek, ne pak pana biskupa, který se takovým převráceným a nevčasně podlízavým jednáním s dětmi co nejvyšší duchovní pastýř jenom uráží. Líto nám jest, že jsme onen dopis z Dačic pro jistou nepříjemnou okolnost vytisknouti nemohli.

Naopak sdělil nám dopisovatel náš Polenský, že tam Hradecký p. biskup od dítek i od lidu přirozeným jazykem přivítán jest; na vítězné bráně skvěl se nápis: »Sláva«, a při slavnostním osvětlení byly ve škole i na jiných domech nápisy jen české, a J. Exc. pan biskup procházeje se večír po městě, se zalíbením a s vděčností to přijal. Také dali páni Polenští, kteří vůbec národnost svou s chloubou a rádi vyznávají, k této pří-

ležitosti pěknou kantátu tisknouti, která se od mužských sborů před děkanstvím zpívala. *Redakce.*

g) (Pražské Noviny z 2. srpna r. 1846. č. 59. S. 249.)

V dopise z Chrudimi sděloval dne 2. srpna r. 1846 v Pražských Novinách Jos. Paulus, že měšťané tamnější »reální školu ve vlastním národním jazyku založiti chtějí.« Havlíček k dopisu Paulusově učinil tento dodatek redakce:

Není nám sice posavád nic důkladně známo o bližších okolnostech při zřizování nové reální neb vyšší městské školy v Chrudimi, leč to, že se vlastním nákladem městským zříditi má. Ačkoli nynější okolnosti naše nepochybně i tam vymáhati budou, aby se i německému jazyku slušné místo ponechalo, a tedy se ani mysliti nedá, by všechno pouze česky vedeno bylo: nadějeme se však s druhé strany od zdravého a soudného smyšlení pánů Chrudimských tolik, že s dobrým ohledem na pokroky novějších časů svému národnímu jazyku veliký a zasloužený okres naznačí, obzvláště ve škole, kterou si na vlastní náklad zřizují, pro své potomstvo a tedy ne pro cizozemce. Myslíme proto, že se na nové škole Chrudimské česká řeč nejen co předmět zvláštní považovati, nýbrž že i jiné předměty po česku vykládati budou. Bez toho bylo by zapotřebí, abychom milostivou vládu o to požádali, by se i na ostatních již zřízených ale úplně po německu vedených, městských školách náš národní jazyk, jak slušno jest, zavedl: a právě proto myslíme, že by se to při nové škole hned od počátku mnohem snadněji způsobiti dalo a tedy i způsobiti mělo.

h) (Pražské Noviny z 13. srpna r. 1846. č. 62. S. 262.)

Vilém Dušan v dopise nadepsaném »Z Moravy« v Pražských Novinách ze dne 13. srpna r. 1846 stěžoval si, že na piaristickém gymnasiu v Kroměříži jména studujících »hanebným jakýmsi pravopisem či nešvaropisem jsou zpotvořena.« Havlíček k dopisu poznamenal:

Divná věc, že jediné proti gymnasiím velebným Otcům z řádu pobožných škol svěřeným takové stížnosti se ozývají, kdežto ostatní gymnasia, třebas v Německých končinách položená v ročních výkazech svých svědomitěji českého pravopisu šetří. Tu se naskytují žasnoucímu oku jména skoro až k nepřečtení zohavená. Domníváme se, že by ti, kteří mládež k vyššímu a dokonalejšímu vzdělání vésti mají, neměli daleko za časem svým zůstávati, neboť toto každý moudrý dosvědčí, že taková netečnost učitelstva nejvíce žákům jejich na škodu bývá. Takové smýšlení bychom ovšem o vel. Otcích neradi kojili, o nichž dobře víme, že ve věcech ostatních velmi opatrně vůli svých svěřenců ostříhati, a o jejich vzdělání upřímně pečovati se snaží.

ch) (Pražské Noviny ze 27. září r. 1846. č. 75. S. 315.)

Z okolí Přeloučského zaslán jest nám dopis se stížností, že tam pouhý Němec za školního pomocníka ustanoven jest. Musíme však neznámému p. dopisovateli oznámiti, že v takovém pádu mnohem lépe jest z rovna u ouřadu náležitě si stížnost vésti, poněvadž takový nerozum, přijmouti pouhého Němce co učitele pouhých českých dětí, nikterak trpen býti

nemůže. Pouhým oznámením takové věci u veřejnos není nic odpomoženo.

Dále žádáme všechny P. T. p. dopisovatele, aby vždy své jméno redakci udali, bychom aspoň v čas potřeby věděli, kým se doložiti. Zajisté očekáváme, že nám jen pravdivé věci oznamovány budou, a tu se žádný pro pravdu báti nemusí. Zbytečným však a nepovolaným maloměstským klepařům, kteří pro každou nepatrnost rádi celé město pobouří, a dopisovateli jen mrzutosti způsobí, umíme a dovedeme vždy jméno dopisovatele zatajiti, kdykoli toho žádati bude.

Redakce.

23. ŽERTOVNÉ NOVINKY.

ROK 1846.

a) (Pražské Noviny z 29. ledna 1846. č. 9. S. 36.)

Pro výstrahu zde uvedeme truchlivou událost, která se nedávno na choře v jednom kostele Pražském s b a s o u přihodila: a která nám patrně ukazuje, jak záhubné následky obruče na ženských mívají, zvlášť p r o b a s y. Ubohá zádušní basa v tichosti a skromnosti dle srdečné své dobroty u stěny stála, na nic zlého nemyslíc. Tu se s šustěním a rachotem naškrobených sukní poznenáhlu valí blíž a blíže obrovský rozsáhlý r a j f r o k, s obručemi z Heidlberského sudu. Nebezpečí se blíží k base, a tato ubohá, bezelstná netuší tajného, pod sukněmi skrytého nepřítele. Rozhodný krok! — hrdá obruč se neuhne, basa se uhnouti nemůže — bác! a již tu basa leží, teplá krev za dušicú teče za otletlú, roztříštěna je basa na tisíce kusů, a jenom poslední žalostný zvuk nesl se po klenutí, jako poslední labutí píseň starého německého básníka. *H. Borovský.*

b) (Pražské Noviny z 5. února r. 1846, č. 11. S. 44.)

V pátém ročníku ročenky »Libussa« vydávané P. A. Klarem otištěno je pokračování autobiografie hudebního skladatele Václava Jana Tomáška (1774—1850). V autobiografii

Tomášek přiznává, že jest Čech a k r. 1814 poznamenává 14—353: »Um meine Muttersprache nicht ganz und gar zu vergessen, schrieb ich: Šestero písní v hudbu uvedených pro jeden hlas při Fortepianu.« Tato slova vytkly Tomáškovi Pražské Noviny z 8. ledna r. 1846. Č. 3. S. 11. v článku »Divné věci v Čechách«. Tomášek na výtku mu činěnou odpověděl v časopise »Ost und West«. Havlíček o odpovědi té napsal:

Vážená redakcí časopisu »Ost und West« podala nám od p. Tomaschek-a odpověď a nadávky na referenta našeho * v 3. čísle Novin, proto že se v článku »Divné věci v Čechách« dotčený p. Tomaschek pro nešetrnost, s kterou se ve své vychloubavé a samolibé autobiografii k národnosti naší choval, zdvořile napomíná. Kdyby ta odpověď p. T. tak dlouhá nebyla, podali bychom ji celou původně našim čtenářům, aby sami viděli cvičenost umělce v Čechách v polovici XIX. století, takto ale povíme, že v ni přichází: alte Haderweiber, auf alten Fetzen, ganz Unberufene, ohne Logik, ohne alle Kombinationsgabe, beschnüffeln, ihrem vertrackten Sinne, albernes Gewäsch, Wischi—Waschi, sinnlose Art, ganz unschuldige Kinder der Natur, Notitzler, aufgeblähteste Arroganz.

Přeložíme, jen aby každý také o rozumu a logice p. T. náležité ponětí dostal, některé kousky svobodně do češtiny: »Nejmenovaný spisovatel, který z mého životopisu ten kousek hrubosti proti České národnosti vybral, a do Pražských Novin vsadil: podobá se staré hadrnici, která se v hromadě starých hadrů drápe, aby z nich aspoň něco užitečného vybrala, a za malou mzdu do papírny (k vyčištění) donesla. — Onen spisovatel chtěl napsat nějakou plácaninu, jenom že tu scházel

Kotzebue-ův vtip! Zkrátka onen spisovatel nedovede napsat plácaninu!«

Z toho vidíme, že p. T. zaslepen zuřivostí svou sám sebe k starým hadrům přirovnává, Kotzebue-a plácalem (Wischi—Waschi) nazývá, a protivníka svého nevědomky sám chválí. A že ona jeho zuřivost malá nebyla, vidíme i z toho, že místo Fallmerayer četl zakaleným zrakem: Hoffmann von Fallersleben! ! ! ! —

Nepochybujeme, že p. T. i hruběji odpoví a odpověděti dovede, a radíme jen Redakci »Ost und West«, aby jindy takové věci kladla do Kalobiotiky, weil sie auch als Zeichen von Selbstbewustsein zu loben sind, jak v též tom čísle 13. tatéž redakcí hrubiánství zastává.

Redakce.

c) (Pražské Noviny z 19. února r. 1846, č. 15. S. 62.)

V pokoji bohatce štědře krmený papoušek v nádherné kleci se houpaje břiskavým hlasem naučená slova a jednotlivé sady štěbetal. Zádumčivý skalní vrabec, jenž v nepatrné kleci u dveří visel, takto papouška oslovil: »Pověz mně, milý papoušku, zdaliž tomu rozumíš, o čem nyní štěbetáš?« »Milý soudruhu«, odpověděl papoušek, »ty jsi se velmi málo ve vyšších střídách života společenského pohybovati musel, sice bys tak marné otázky nedával. Já tebe litovati musím, že se v jiném jazyku, nežli v tobě přirozeném vyjádřiti neumíš!« »Politování tvoje není bez důvodů, avšak přece pochopiti nemohu, kterak tebe štěbetání klopotně naučených průpovědí, jimžto nerozumíš, těšiti může!« Načež papoušek se ozval, »kdyby mně i netěšila, působím alespoň radost chlapcům pod okny stojícím.

Ostatně ale mi nepochopitelno, že se mně diviš, což ti neznámo, kde žijeme?« »V Čechách«, zádumčivě odpověděl vrabec, a obadva umlkli.

Naučení. Žádný diškurs není bez užitku, a umlknutí často mnoho znamená. *H.*

d) (Pražské Noviny z 8. března r. 1846, č. 20. S. 84.)

Brr! brrr! bum! bum! bum! brr! brr! bum! bum! Na našem divadle bude se dnes provozovati v prospěch p. Grana lidskou, kouzelní, hmotní a zvířecí silou, se zpěvy, deklamací, tancem, obrazy, skupeními, s lampami, se suflérem, s tureckou muzikou, na provaze, per špás kratochvilná komedie na tyátru o židech a o cikánech, mezi kterými se pimprle co špádský kůň neb kaval producírovati bude, s baštony, denáry, špády a kopami. Ku konci bude z vděčnosti k slavnému publikum nebližto kuntšoftu: »Slavnost divochů v pralesích amerikánských.« Žádný špás, všecko natirlich. — — — **Br! brrrr! bum! bum!**

Kýž by ti divochové chtěli pana beneficianta sníst! Jak by zaplesaly dramatické musy a gracie. Amen.

H. B.

e) (Pražské Noviny z 26. dubna r. 1846. Č. 33. S. 141.)

Kterak by dvěma najednou pomoženo býti mohlo. Jsou v Praze dvě chybné věci tak divného spůsobu, že by jedna chyba druhou chybu napraviti mohla. A jaké pak? — Dva nákladnické domy, jeden na Konském trhu, druhý v Žitnobranské ulici, mají oba dva krásné zlaté české nápisy: **U Primasu**

a **Ů Lajblů**; tedy jeden o kolečko víc, druhý o kolečko míň. Kdyby tedy od Lajblů dali jedno, to první kolečko Primasům: pomoženo by bylo i Lajblům i Primasům, a jedna chyba by druhou napravila. To je dobrá rada!

H. B.

24. (POZNÁMKY REDAKCE.)

Rok 1846.

a) (Pražské Noviny z 18. ledna r. 1846. Č. 6. S. 24.)

Provolání od Redakce.

Z vyšlých již čísel Pražských Novin a České Včely zajisté se již projevil system redakce, dle kterého (vyjímaje totiž chyby tisku a stylu, které jsou sice při začátku jak říkáme v kraji, kterým se ale budoucně dle možnosti vyhýbati hodláme) oba časopisy budoucně vedeny býti mají. Noviny totiž mají míti interes časní, mají být kromě zahraničných politických zpráv, hlavně organem a hlasatelem všeho, co se ve vlasti naší děje, mají napomáhat k dobrému a hanobit zlé, a státi se tak jakýmsi svědomím celé vlasti. Aby se však potřebná k tomu všestrannost docílila, každý sám nahlíží, že všeobecná pomoc a spolupůsobení zapotřebí jest, a že redaktor sám při vší starosti v stavu není, o všem věděti, co se kde děje a zprávy o tom podávati. Žádáme tedy všechny příznivce v rozličných krajích, zvláště také na Moravě, aby nám o všem, jakkoli důležitém, zprávy podávati ráčili. Jenom tak mohou se opravdu Noviny České státi takovými, jak zapotřebí: a redaktor ovšem hotov jest, ve všem, co sám zaříditi může, práce nešetřiti.

Pány Moravany ve Vídni, jakož v Brně a Holomúci zvláště o rychlé sdílení všeho důležitého na Moravě žádáme, poněvadž bychom rádi zvláštní rubriku ve svých novinách Moravě věnovali, pokavad tam ještě žádného časopisu v národním našem jazyku nestává. Od nich jediné záležeti bude, aby ta rubrika vždy hojně naplněna byla.

Přidati ovšem musíme, že dle našeho mínění, pouhé tancování a podobné věci takové důležitosti pro národ nemají, aby se jen vždy o nich v časopisech psalo.

Založení biblioték, vyučování, zlepšení všeliké, pokrok v čemkoli dobrém, okrášlení měst atd. zdají se nám mnohem větší půvab míti. Do Včely žádných podobných zpráv přijímati nemůžeme, poněvadž její tendence hlavně jest literaturní a beletristická vůbec. —

Ostatně nám každý dobrý příspěvek jak do Včely tak do Novin vždy vítán jest, jak se samo rozumí, a žádáme v tom ohledu ode všech P. T. pánů spisovatelů, kteří se jinak s naší tendenci shodují, uctivě podporu.

b) (Pražské Noviny z 30. srpna r. 1846. Č. 67. S. 279.)

Níže otištěná poznámka připojena byla Havlíčkem k článku »O vzdělání národního učitelstva«.

Pochlebovati a zdvořilé nepravdy, tak zvané komplimenty dělati, zvykli jsme jen slabochům, jen dětem se pilulky cukrují, pravému muži mluví se holá pravda zrovna do očí bez ocukrování, a mezi pravé muže smíme snad naše učitelstvo směle počítati. Zvláště když se z řečí našich všude pravá úcta k stavu učitelskému jevila, když jsme těžkosti a obtížnosti nynějšího posta-

vení našeho učitelstva dobře uznávali, a při každé příležitosti zlepšení připomínali: nabyli jsme s druhé strany práva po přátelsku bez pochlebování i mnohé vady učitelstva samého neschvalovati, majíce vždy na zřeteli účel ten, aby i učitelstvu i nám a vychování našemu pomoženo bylo. *Red.*

c) (Pražské Noviny z 8. října r. 1846. Č. 78. S. 325.)

Níže otištěné řádky jsou redakční poznámka k článku »O prostonárodní vzdělanosti«, v němž se uvažovalo mimo jiné o tom, zda by se nedalo náboženství »v sestřenský svazek se světskými vědomostmi pojmouti«.

Proč by se nedalo? Náboženství zajisté se všemi světskými naukami velmi dobře se spojiti dá, vždyť pak jest náboženství také světská nauka. Pokud žijeme ve světě, jsou všecky naše věci světské, a to právě jest chyba, že se náboženství od ostatních věcí obyčejně odděluje. Kdo má náboženství opravdu v srdci a v hlavě, tomuť se samo i s ostatními jeho vědomostmi a city spojí, a dobře všechno pohromadě obstojí. — Něco jiného jest, kdyby někdo pouhé pověry za náboženství vydával, ty se pak, co nepravda, ovšem nedají spojiti s ostatními pravdami. Pravda ale nikdy pravdě neuškodí. *Pozn. Red.*

d) (Pražské Noviny z 10. prosince r. 1846. Č. 96. S. 398—399.)

V Pražských Novinách ze dne 12. listopadu r. 1846. Č. 88. S. 365. uveřejnil K. Havlíček v rubrice »Domácí záležitosti« stať »Něco pěkného o p. Štúrovi« (viz str. 33.), pocházející z péra M. B. L. Štúr v časopise Orlu v polemice

vyslovil podezření, že si redakce Pražských Novin sdělení ono sepsala sama dle zpráv vyslaných od slovenských vyzvědačů. V Pražských Novinách z 10. prosince 1846. proti podezření L. Štúra ohradil se M. B. K ohražení přičinil Havlíček tento dodatek od redakce:

Přítomný článek zaslán nám jest od našeho correspondenta v čísle 88. M. H., katolického Slováka. Pan Ljudevít Štúr odpověděl na jeho dopis v čísle 48. Orla Tatránského zcela po štúrovsku, zhola jenom vytýkaje redakci těchto novin, že si onu correspondenci sama sepsala dle zpráv vyslaných odsud do Slovenska vyzvědačů. Pane Štúre! kdo sám v té díře bývá, jiného tam hledá! V redakci Pražských Novin nefabrikují se dopisy, a abychom Vám svědomitost svou dokázali, uvolujeme se dvěma hodnověrným mužům v Praze, které si sám naznačiti můžete, důkazy podati, odkud a od koho dopis onen na Vás máme. Jméno dopisovatele z důležitých příčin veřejně oznámiti nemůžeme. Doufáme však, že snad přece budou v Čechách dva mužové, které Vy sám za hodnověrné uznáte.

Že my Čechové nikdy Slovensko a Slováky jsme netupili ani netupíme, jest věc patrná, nýbrž jen p. Štúra co škůdce a separatisty v národě našem týkají se naše předhůzky. Pan Štúr jenom té chytrosti se uchopil, že v Novinách a Orlu svém Slovákům naše časopisy nečítajícím věci tak představuje, jako bychom my Slováky nenáviděli: takovýmto spůsobem hledí on kmen proti kmenu podrážditi, aby semeno separatismu, které on rozsil, dobře se dařilo. Jaká ale zásluha, taková mzda před Bohem! —

Rok 1847.

e) (Pražské Noviny z 4. března r. 1847. Č. 18. S, 76.)

Dne 4. března r. 1847 v Pražských Novinách potvrzen je příjem sbírky údů evangelického sboru aug. vyzn. na Kovánci v Boleslavsku pro Pražskou vzorní průmyslovou školu. Odesílatelem sbírky byl pastor Pavel Straka, který k zásilce připojil omluvu, že sám pro »odměřené důchody« méně přispívá nežli měl vůli přispěti. Havlíček k omluvě poznamenal:

K důležitějším též pokrokům ve vlasti naší náleží zajisté i to, aby dosavadní velmi bídné a chudé postavení evang. slova Božího kazatelů slušně zlepšeno bylo. Než doufáme, že již doba tato příliš vzdálena není, jejížto brzké zjevení-se ve vlasti i my co katolíci si musíme přáti.

f) Pražské Noviny z 28. března r. 1847. Č. 25. S. 112.)

V článku »Český učedník ve Vídni« v Pražských Novinách z 28. března r. 1847 stěžoval si autor F. W. na následky zanedbaného vychování a toužil, aby ve Vídni zřízena byla »pořádná česká škola, zvláště ale ještě jeden kostel«. Havlíček k tužbě té poznamenal:

V tomto ohledu radíme horlivým našincům ve Vídni, aby se strany těchto záležitostí k vys. velebné konsistoři Vídenské a na jiná místa, kde zapotřebí jest, s dobře sepsanými a odůvodněnými žádostmi obrátili, které žádosti, když od mužů usedlých a vážných podepsány budou, s dobrým prospěchem nikterak se neminou. Neslušno zajisté jest (jak každý nahlíží), aby se úřadové z časopisů o potřebách lidu dovídali; časopisy rozšiřují známosti takové jen v obecenstvu, aby se tak snadněji našli mužové, kteří by pak věcí těchto se ujmouti a u ouřadů je vyjednati si neobtěžovali.

Red.

g) (Pražské Noviny z 9. září r. 1847. Č. 69. S. 302.)

Pražské Noviny z 9. září r. 1847 přinesly obšírný referat o první národní besedě pořádané dne 1. září r. 1847 v Prostějově. K odůvodnění obšírnosti referatu připojil Havlíček poznámku:

Moravě, naší věrné družce ve všelikých osudech národních, nastala nyní příznivější doba. Zaslepenost, nevšímající si sama sebe, počíná odtamtud poznenáhla ustupovati a místo dělati národnímu vlasteneckému smýšlení. Nahlídne tedy každý, že nemohouce již podávati obšírné zprávy o podobných vlasteneckých zábavách v Čechách, přece s velikým účastenstvím sdělujeme moravské. Také však ihned z popisu každý nahlídne, že se podobné národní slavnosti na Moravě mnohem hlučněji a skvostněji konají než v Čechách, což úplně schvalujeme. Má-li naše národnost z jakéhosi opovržení, do kterého vinou naší upadla, vyváznouti, musí se vždy slavně a co možná nádherně jeviti. Zevnitřní blesk nejlepší jest rekomandací ve světě. Nemůžeme nikterak chváliti, že v Čechách a jmenovitě v Praze besedy, bály české atd. jaksi jen po domácku se nyní odbývají, není ještě čas dělati »pane Matéj, jako doma«, ovšem ale třeba nám zachovati slušné gratioso. *Red.*

Rok 1848.

h) (Pražské Noviny z 2. dubna r. 1848. Č. 27. S. 106.)

Proti druhému bodu první petice pražské »aby svazek mezi Čechy, Moravou a Slezskem byl utužen pospolitými stavy těchto zemí«, na Moravě vznikl neočekávaný odpor.

O náladě této psal z Brna do Pražských Novin M. Mikšíček (sr. str. 343.). K jeho dopisu byl připojen dodatek redakce:

Co se spojení opětného zemí koruny naší týče, které proti všemu právu roztrženy jsou od nespravedlivého systému, aby tak rozdělením národ náš seslábnul, a tím snadněji v poddanosti udržen býti mohl, co se tohoto přirozeného spojení týče, vidíme již, že strana národní jak na Moravě, tak v Čechách toto spojení za hlavní oučel svůj považuje, kdežto se naši staří odpůrcové, kteří již dříve vždy nám překáželi i nyní proti tomuto spojení staví. Bratří! z toho již poznáváme, kde naše spása! Proti čemu mluví a píší nepříznivcové naši, to nám zajisté užitečné. Držme se dohromady! Co Bůh spojil, člověk ať nerozlučuje!! Toto spojení jest naše právo, o které nemusíme prositi, nýbrž kterého co práva svého požadovati můžeme. Vysvětlete ostatně vy našincové na Moravě méně vzdělaným krajanům svým, kteří si v zášti proti Čechům, (zlomyslně vzbuzeném a udržovaném), libují, že proti své vlastní krvi brojí; vyložte jim, že spojení Moravy a Čech v jednu korunu nebude nějaké pokoření a zahubení Moravy, nýbrž že tak jako posavad domácí samostatnost svou udrží, jenom že budeme napřed my Čechoslované v jeden přirozený celek spojeni, a pak teprva co takový budeme část císařství Rakouského.

Konec prvního dílu.

Nevyhnutelné knihy

pro jednotlivce i knihovny spolkové:

Laichterův

Výbor nejlepších spisů poučných.

Dosud vyšly:

DĚJINY VĚDY POLITICKÉ se zřetelem k mravovědě. Napsal Pavel Janet. Přeložil Dr. Břet. Foustka. (Dva svazky.) Svazek první XXXIII. a [illegible] stran K 4·20, vázaný K [illegible]. Svazek druhý 531 stran K 6·—, váz. K 7·20.

KAREL HAVLÍČEK. Napsal T. G. Masaryk. [illegible] stran (Rozebráno.)

ÚVOD DO STUDIA ČLOVĚKA A CIVILISACE. (Antropologie.) Napsal Ed. B. Tylor. Se 78 vyobrazeními. Přel. Fr. Raichl. [illegible] stran K [illegible], váz. [illegible].

VZNIK NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ. Napsal K. Bücher. Přeložil Dr. Josef Gruber. [illegible] stran K [illegible], váz. K [illegible].

VYCHOVATELSTÍ REFORMATOŘI. Napsal R. H. Quick. Přeložil Dr. Břet. Foustka. 415 stran K 4·80, váz. K 6.—.

ŘÍM A KŘESŤANSTVÍ. Napsal Theodor Keim. Přeložil Dr. Břet. Foustka. [illegible] stran K [illegible], váz. K [illegible].

OTÁZKA SOCIÁLNÍ. Napsal T. G. Masaryk. Základy marxismu sociologické a filosofické. 701 str. K 9·—, váz. K 10·20.

ZKOUMÁNÍ O ZÁSADÁCH MRAVNOSTI a ZKOUMÁNÍ O ROZUMU LIDSKÉM. Napsal David Hume. Přeložil Prof. J. Škola. [illegible] stran K 4·—, váz. K [illegible].

DĚJINY NOVOVĚKÉ FILOSOFIE. Od Mikuláše Cusana až po naše časy. Napsal Dr. R. Falckenberg. Přeložil Dr. Fr. X. Procházka. [illegible] stran K [illegible], váz. K [illegible].

ZÁKLADY SOCIOLOGIE. Rozbor jevů, týkajících se [illegible] a společenské organisace. Napsal Franklin Henry Giddings. Přeložil Dr. B. Foustka. K 5·60, váz. K 6·80.

ÚVAHY, vybrané z literárních, politických a náboženských spisů Josefa Mazziniho. S úvodem W. Clarkea. Přeložili Josef David a Dr. G. Žďárský. [illegible] stran K [illegible], váz. K [illegible].

PŘÍRODNÍ VÝLER. Napsal J. B. Heyerafs. Přel. Dr. G. Žďárský. [illegible] stran K [illegible], váz. K [illegible].

PŘIROZENÉ DĚJINY NÁBOŽENSTVÍ a ROZMLUVY O NÁBOŽENSTVÍ I PŘIROZENÉM. Napsal David Hume. Přel. J. Škola. [illegible] str. K 2·40, váz. K [illegible].

Kterýkoli z těchto spisů lze obdržeti v každém knihkupectví jakož i v

Nakladatelství JANA LAICHTERA na Král. Vinohradech,

Žižkova ul. 10.

Na **Havlíčkovy Spisy** vydáme vkusné, pevné desky.

3981-1

[illegible]